

סיכום הדרף

סיכומי גפ"ת בהירים על סדר הדרף

בבא בתרא

- לפניך סיכום שמטרתו **לסדר** את עיקרי הדברים העולים מן הגפ"ת בלבד; - חילוקי ופרטי הדינים והטעמים.
- מחלוקות רש"י ותוס'.
- דינים וטעמים העולים מן התוס'.
- בכל מקום שנשמן כזה « מופיעה ההלכה.
- דברי רש"י ורשב"ם שאין עליהם חולק שולבו בדברי הגמ' ללא ציון.

לע"נ סבתי מרת חנה ע"ה בת הגה"צ ר' שלום לופס ז"ל

נדפס על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת

טבת תשע"ז
© כל הזכויות שמורות
להערות והארות:
יוסף אוהנה
ברזיל 101 ירושלים
054-8416200

פקס: 1532-6521811
דוא"ל: 6521811@gmail.com

פרק ראשון – השותפין

ב

- הכל כמנהג המדינה; לרש"י – אם נהגו בגויל יעשו גויל ו' טפחים, גזית ה', כפיסין ד', לבינין ג' (ויש לבינה שהיא פחות מג' (ג): וסימנך: לפי סדר א"ב.
- לתוס' – יעשו כמנהג אפי' אם נהגו בפחות מהשיעור המפורש במשנה (גויל פחות מ' וכדו'), אבל אם נהגו יותר מהשיעור – לא יעשו.
- תוס': מקום שנהגו בפחות מהוצא ודפנא – לא יעשו כן, דהוה מנהג הדרייט.
- לפיכך – לפי שבונים הכותל בע"כ – אם נפל לחצר אחת המקום והאבנים של שניהם, לרש"י – והחידוש הוא שאינו יכול לומר כל הכותל נבנה בחלקי ומשלי היו האבנים.
- לתוס' – אפי' אם לא היו בונים בע"כ אינו יכול לומר שלי הן מכיון שהספק נולד מעיקרא כשהכותל היה קיים. אלא החידוש הוא שכששהו ברשותו הרבה אינו יכול לומר שעשאה כולה במיגו דלקחתיה ממך, דהוי מיגו במקום עדים דאנן סהדי שלא עשאה לברו כיון שחבירו גם חייב.
- "מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו (לבעל הכרם) גדר חזרה ונפרצה אומר לו גדר", לר"י – אשמועינן דצריך להתרות בו ב' פעמים. ופעם שלישית מספקא לר"י.
- לר"ת – אשמועינן שאם יש תוספת מאתים בין פירצה א' לב' – אין מצטרפין לאסור, דקמא קמא בטיל. נתייאש ולא גדרה והוסיף מאתים – ה"ז קידש. תוס': אבל אם מחזור אחר לקיטתו – מותר, דכתי' "לא תזרע כרמך כלאים" דומיא דזריעה דניחא ליה.
- וחייב באחריותו. תוס': והוי היזק ניכר כי רואים את הגפנים בשדה. אבל ב'מטמא' לא הוי היזק ניכר אף שרואים השרץ על הטהרות דמי יודע אם הוכשרו.
- מסיפס: לרש"י – יתרות עצים נמוכים.
- לתוס' – כותל מלא חלונות (ערוך) ואינו גבוה עשרה.
- היזק ראייה; לל"ק – לאו שמיה היזק. חנוץ מבגינה משום עין רעה. וכן בבקעה בחודש שעומדת בקמותיה. וחנוץ מכשנפל הכותל, לרש"י – דכבר נתרצו הראשונים בכותל.
- לתוס' – דהורגלו לעשות דברי הצנע.
- ואם היה יותר מד' אקודם שנפל – פטור על היותר מד'א.
- חנוץ מהיזקא דרבים (בית שער ודלת לחצר).
- חנוץ מהיזקא דבית (הרחקת החלונות).
- חנוץ מגג הסמוך לחצר, דאין תשימש בעל הגג קבוע ובעל החצר אינו יכול לעשות דברי הצנע.
- לל"ב – שמיה היזק. « וכן פוסק ר"ת.
- למ"ד לאו שמיה היזק, חצר שיש בה דין חלוקה חוצים אותה במסיפס בעלמא, לרש"י – מסיפס כדלעיל. לתוס' – במסיפס גרוע.

ג

- למ"ד מחיצה פלוגתא: לר' יוחנן – מיירי שקנו מידן ברוחות ולכן אינם יכולים לחזור בהם.
- לרב אשי – מיירי שעשו חזקה (רפך ביה פורתא). תוס': וסגי באמרו אתה תקח רוח צפונית ואני דרומית וא"צ לומר לך חזק וקני אף שהחזיק שלא בפניו.
- למ"ד מחיצה גודא: לרש"י – פליגי כנ"ל.
- לתוס' – מיירי שקנו ושיעבדו נכסיהן לבנין הכותל.
- תוס': מתנה ש"ח להיות כשואל ע"י שקנו מידו, דמשעבד את עצמו שאם יאנס ישלם.
- גמירי: גויל – אבני דלא משפיא.
- גזית – אבני דמשפיא.
- כפיסין – ב' אריחין שבאמצע נותן טיט טפח.
- לבינין – לבינה. והאריח חצי לבינה.
- ושמחיצה בבית המקדש או כולה בבנין כמקדש או כולה בפרוכת כממשכן.

- בין דימוס לחבירו נותנים טיט; בטינא - בעי' טפח. וי"א דסגי בפחות.
- בריבסא (מעורב עם אבנים דקות) - בעי' יותר מטפח. ולי"א בעי' טפח.
- צריך גזית בעובי ה' טפחים כדי להעמיד כותל בגובה ד"א (שיעמוד ימים רבים ותוס'). יותר מד"א ועד שלושים אמה - סגי בו' טפחים.
- אמה טרקסין; לר"ת - טרק - סוגר. סין - סיני. שהיתה סוגרת את הלוחות (שנתנו בסיני) בקודש הקודשים. וי"מ - פנים וחוץ. שאותה אמה היתה ספק אם מקודשת ככפנים או לא.
- בית ראשון עמד ת"י שנה, ובית שני ת"כ. וסימנך: כתית למאור (בעל הטורים).
- ספק אם השיעורים המפורשים במשנה הן בלא סידן (טיח פחות מחצי טפח) א"ד הן וסידן.
- אסור להרוס ביהכ"נ; אא"כ בנו ביהכ"נ אחר, ואא"כ איכא תיזאה (סדקים) ויכול ליפול.
- טעמא דאסור; י"א משום פשיעותא.
- וי"א משום צלויי בזמן הבניה.
- ואיכא בינייהו; א. שיש מקום אחר להתפלל בו.
- ב. במלכותא, דליכא למיחש לפשיעותא.
- אם יש ביהכ"נ אחד - מותר לסותרו ולבנותו שיתאים לקיץ, וכן לחורף, דהוי כמו איכא תיזאה (תוס'). תוס': אם יש ביהכ"נ לקיץ וביהכ"נ לחורף - מותר לסתור את של קיץ בחורף ואת של חורף בקיץ; או משום שכשיש ב' ביהכ"נ אין לחוש אם לא יבנו.
- או משום שהקור והחום יפריעו להם ולא יפשעו.
- או משום שבזמן גדול כ"כ אין לחשוש שיפשעו.
- למ"ד משום פשיעותא, אפי' אם גבו את הכסף או שכבר הלבנים מסודרים לתתן בבנין, חיישינן דילמא מיתרמי להו פדיון שבויים ויהבי להו.
- תוס': ביהכ"נ בכבל על תנאי עשויות, לרש"י - לענין שמותר לאכול בהן ולהכנס מפני החמה והגשמים.
- לר"י - לענין שאם יחרבו יעשו מהן מה שירצו חוץ מקלות ראש.
- תוס': אמרו לאגריפס (מצאצאי הורדוס) אחינו אתה (סוטה מא), לרש"י - לפי שאמו היתה מישראל.
- לתוס' - לפי שהיה עבד ואחינו הוא במצוות.

- דניאל נענש כיון שהשיא עצה לנבוכדנצר. י"א שנענש שהורידוהו מגדלותו.
- וי"א שנענש שהשליכוהו לגוב האריות.
- תוס': וי"א שנענש שנהרג.
- בבא בן בוטא השיא עצה להורדוס; או משום דשאני הורדוס שהיה עבד וחייב במצוות.
- או משום דשאני ביהמ"ק דאי לא מלכות לא מתבני.
- חצר - רוב תשמישן בחצר. והיא לפני הבית.
- גינה - לפירות וירקות.
- שדה - לתבואה. והיא מחוץ לעיר (בקעה).
- גבי גינה ובקעה (שדה) אזלינן בתר מנהג המקום אם לגדור או לא. סתם גינה כמקום שנהגו לגדור. סתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור, אבל צריך לעשות גדר עשרה למנוע כניסת בהמות.
- כשאחד עשה כותל - יעשה חזית (קצה);
- לרב הונא: י"א שמעבה את ראש הכותל מבחוץ באבנים וטיט, וגיזוזא מידע ידיע.
- וי"א שמעבה מבפנים. ואם חבירו יעבה גם בשלו הרי ליפופא מידע ידיע.
- לר' יוחנן: יהא טח בטיט אמה בראש הכותל מבחוץ, וקילופא מידע ידיע.
- כשאחד עשה הוצא ודפנא; לר"נ - יוציא ראשי ההוצים לחוץ ויכסה אותם בטיט, וקילופא מידע ידיע.
- לאביי - לית ליה תקנתא אלא בשטרא.
- אם עשו מחיצה מודעת שניהם - לא יעשו חזית. קדם א' ועשה חזית - יעשה גם השני.

- המקיף וגדר את חבירו מג' רוחותיו - פטור, דסתם בקעה א"צ לגדור מצד היזק ראייה. עמד ניקף או מקיף וגדר את הרביעית;
 - **לרב הונא:** לתנא קמא - חייב דמי קנים בזול, דאנן סהדי שאם היה מוצא בזול היה גורר. ואין שמין לו כיורד שלא ברשות דא"ל לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא.
 - לרבי יוסי - חייב לפי מה שגדר (חצי מההוצאות).
 - **לחייא בר רב:** לר' יוסי חייב דמי קנים בזול, ומחמיר את"ק כדמשמע לשונו ד'מגלגלין עליו את הכל'.
 - אך דפליגי האם חייב רק אגר נטירא או שחייב על הכל (דמי קנים בזול).
 - אך דפליגי האם חייב רק על הרביעית, לרש"י - דמהראשונות יצא כבר זכאי בכ"ד.
 - לר"י - דאין אדם שלא היה מסייע לרביעית.
 - **אנ:** ו"א דפליגי האם בעמד מקיף חייב רק על הרביעית.
 - וי"א דפליגי האם בעמד מקיף פטור, דלר' יוסי פטור (ולדעה זו ר' יוסי מיקל).
- « הלכה כרב הונא אליבא דר' יוסי.

ה

- **צלא וצללא:** ז"מ - צלא רצען עני. צללא רצען עשיר.
- וי"מ - צלא עור. צללא אומן שמעבד את העור.
- לר"ת - צלא עור גדול. צללא עור קטן.
- תוס': מצרן מג' רוחות אינו עדיף על מצרן מרוח אחת.
- תוס': מצרן ע"י שדותיו אינו עדיף על מצרן ע"י אריסותו.
- א' בנה מעל ד"א והשני סמך לו כותל כנגדו - אפי' שלא נתן עליו תקרה מגלגלין עליו את הכל. תוס': ולא הוי זה הננה וזה לא חסר; או משום דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה.
- או משום דמיקרי חסר כי הגביה הכותל בגלל היזק ראייה של חבירו.
- בחזקת שלא נתן עד שיביא ראייה שנתן. תוס': או משום דמייירי שעשה הראשון חזית.
- או משום דמייירי שיש עדים שא' רצה לבנות והשני סירב.
- תבעו בזמנו ואמר הלוה פרעתיך בתוך זמני ויש עדים שהלוהו ושקבע לו זמן; לריש לקיש - אינו נאמן, דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו. « וכן הלכה.
- לאבבי ורבא - נאמן, דזימנין דמתרמי ליה זוזי ופרע כי היכי דלא ליטרדן.
- ומודו אבבי ורבא; א. כשלא ברור לו שחייב (שסמך כותל יותר מד"א לכותל שהגביה חבירו).
- ב. כשלא חל חיוב עדיין (בכור תוך ל' יום, דשמא ימות. וכן בשוכר, דשמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת).
- בבניית כותל כל שפא (נדרך) ושפא זימניה הוא.
- תוס': סתם הלוואה לא חשיב ליה תוך שלושים תוך זמנו, דדווקא בקבע זמן חשיב תוך זמנו.
- תוס': למ"ד המלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים, ה"מ שהלוהו בפני עדים מעיקרא דלא הימניה אלא בעדים.
- לר"ל, אם מת הלוה בתוך זמנו;
- ביתומים גדולים - גובה בלא שבועה, ואפי' שבעלמא גובה מיתומים רק בשבועה, הכא איכא חזקה שאינו פורע תוך זמנו.
- תוס': ביתומים קטנים - אינו גובה כלל, לרב פפא: דפריעת בע"ח מצוה ויתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו.
- לר"ה בריה דרב יהושע: משום דאין מקבלים עדים שלא בפני בע"ד וקטנים חשיבי שלא בפניו.
- ומשום דחיישי' שאתפסינהו צררי ואפי' בתוך הזמן.
- תוס': הוציא שט"ח על חבירו וא"ל השתבע לי דלא פרעתיך תוך זמני - א"צ להשבע.
- ספק אם אמר' מיגו במקום חזקה. תוס': ושמא סוגיא דלא כרמב"ח דס"ל דלא אמר' מיגו במקום חזקה.

- מנה לי בידך ואמר לו הן, למחר א"ל תנהו לי ואמר נתתיו לך - פטור. ואם אמר לא לוייתי - חייב. ולא מצי לפרש 'כאילו לא לוייתי לפי שפרעתי', דכל האומר לא לוייתי כאומר לא פרעתי.
- סמך לכותל חבירו כותל אבל פחות באורך או בגובה, לרב הונא - חייב על הכל, דסופו לגמור.
- לרב נחמן - חייב רק מה שכנגד כותלו.
- ומודה רב הונא היכא דמוכח שאין הבנין עשוי לימשך (קרנא ולופתא).
- ומודה רב נחמן היכא דמוכח שסופו להגביה או להאריך (אפריזא ואקבעתא דכשורי).
- קרנא ולופתא; לרש"י - שעשה כותל בחיבור שבקרון זוית.
- לר"ת - קרנא - סוסף הכותל מכופף. לופתא - שראש הכותל צר שיפלו גשמים.
- אפריזא; לרש"י - עץ ארוך להניח עליו ראשי הקורות.
- לר"ת - אבן אחת שוקעת ואחת בולטת בקצה החומה.
- אקבעתא דכשורי; לרש"י - ציפוי עץ לחורים בכותל ע"מ לתת בהם קורות.
- לר"ת - מקום הנחת ראשי הקורות.
- בי כוי (כותל עם חלונות לקורות) יותר מד"א - לא הוי חזקה לחבירו לומר שהשתתף בכותל, דבעל הכותל עשה זאת שלא יהרס הכותל אם ימלך חבירו.
- חזקת תשמישין; הוי לאלתר (חוץ מתשמישים גדולים כמעמיד בהמה בחצר וכדו' ורשב"ם נז.). ראה עוד לאלתר בדרף לה בעי' טענה (מכר לו וכדו'), ולא סגי בטען נשתמשתי בפניו ושתק (ורבי"ם פליג לקמן בג:).
- כשורה דמטללתא: אחר ל' יום הוי חזקה (והוי בחזקת שנתן וחסו'').
- סוכת החג: אחר ח' (סוכות ושמיני עזרת) הוי חזקה, דעשאה לסוכות של שנה הבאה.
- חיברה בטיט: לאלתר הוי חזקה.
- ב' בחים בשני צדי רה"י או רה"ר: כ"א יעשה מעקה לחצי גגו ויעדיף, דכשאינם סמוכים אין א' מרגיש בשני. וחבירו גרוע מבני רה"ר דרואה אותו גם כלילה וגם כשיושב בגגו וגם כשלא מעיין, משא"כ רבים. א' יכול לומר קח הוצאות ותעשה את כל הכותל או תביא לי את ההוצאות ואני יעשה הכל. ואם חבירו קדם ועשה חציו לא מצי למימר ליה הכי.
- גג הסמוך לגג חבירו, לשמואל - א"צ מחיצה.
- לר"נ - צריך מחיצת עשרה לנתפס עליו כנגב.
- ב' הצירות זו למעלה מזו; תחתון בונה מכנגדו עד למעלה, לרב הונא - ועליון מסייע מכנגדו ועולה.
- לרב חסדא - העליון מסייע מלמטה.
- הא דתחתון מסייע עד ד"א בחצר העליון, לר"ת - דמיירי שחצר התחתון גבוהה מצד א' כמו העליון.
- לר"י - דמזיך לעליון כשהעליון עומד בשפת שדהו.

- תקרת עלייה שירדה לתוך בית - פטור בעל העלייה מלסייע, אפי' אם בעה"ב שוכר לו דירה לבינתים.
- ואפי' שמשתמש בעלייה רק בתיבנא וציבי.
- ואם ירדה מתחת לעשרה, או דאתנו גבי הדרי וא"א להכניס לבית ברווח איסוריתא דמחוזא (הבילות קנים ארוכין) - בונים את הבית מחדש. « וכן הלכה.
- ב' אחין שחלקו, א' נטל אספלידא (לרש"י טרקלין. לערוך - מערה. לר"י - אכסדרה), וא' נטל את הגינה הסמוכה לאספלידא ואת דמי ההפרש ביניהם;
- לשמואל - יכול בעל הגינה לבנות בה קיר (לר"ת) ולחסום את בעל האספלידא מלראות את שדהו. לר"י - ויאפיל מעט את האספלידא, דמכר לו רק שם אספלידא. « וכן הלכה.
- לרבא - אינו יכול לבנות קיר מולו, דא"ל פלגי אדעתא דדאירנא בה כי היכי דדרו אבהתן.
- האומר בית כור אני מוכר לך ויודע הלוקח שיש לו קרקע שקרוי בית כור - יכול לתת לו רק לתך, דשמא בעלמא מכר ליה. חוס': ואין הדמים מודיעים; או כי מכר לו בזול בפחות מדמי לתך.
- או במכר בדמי לתך, וקמ"ל שלא יכול לחזור בו.

- לשמואל, אחין שחלקו; אין להן דרך זה על זה, דמוכר בעין יפה הוא מוכר (תוס'). ולא סולמות זה על זה, לרש"י - אם א' נטל בית וחצר וא' עלייה, אין לו לקבוע סולם בחצר אחיו. לר"י - גם אם א' נטל בית וא' חצר ועלייה, אין לו לסמוך סולם על כותל אחיו.
- שט"ח של יתומים שיצא עליו שובר שהוא פרוע - אין היתומים גובין בו. לרב חמא, גם אין קורעין אותו, דשמא כשיגדלו יביאו ראה שיש בשובר עדי שקר. לרבינא - אין הלכה כרב חמא וקורעים השטר, דסהדי בשקרי לא מחזקינן. למר זוטרא בריה דרב מרי - הלכה כרב חמא, דמזה שלא הוציא השובר בחיי האב סימן שזייף אותו.
- כופין אותו לבנות לחצר בית שער, לרבנן - אפי' בחצר שאינה סמוכה לרה"ר, דזימנין דדחקי בני רה"ר. לרשב"ג - דווקא בחצר הסמוכה לרה"ר.
- בית שער הוי מעליותא רק אם הוא בחוץ והעני יכול ליכנס אליו (שאין לו דלת, או שאין מנעול, או שהמנעול מבחוץ).
- כופין אותו לבנות לעיר חומה, לרבנן - אפי' בעיר שאינה סמוכה לספר, דזימנין דמקרו ואתי גייסא. לרשב"ג - דווקא בעיר הסמוכה לספר.
- י"א דגובין לפי שבח ממון בלבד ("כ"א לפי ממונו), כיון שאין כאן סכנת נפשות (תוס'). וי"א דגובין לפי קירוב בתים ושבח וממון.

ח

- רבנן פטורים; א. ממיסים. (ורב חנון בר רב חסדא גבה).
- ב. מארנונא (לרש"י - עישור שנתי מתבואות ובהמות. לר"ח - ארוחות לשלטון העובר).
- ג. מכריא פתיא (לרש"י - לחפור בור. לר"ח - להסיר גבשושית מהרחוב) בעצמם.
- ד. מפרשאה (פרש שהולך סביב העיר לשומרה ולתקנה).
- ה. מטריזנא (שומר כלי הזיק של בני העיר).
- ו. מתיקון חומת העיר (ור' יהודה נשיאה גבה).
- ז. מחזיק שערי העיר.
- שהה בעיר; ל' יום - לתמחוי, ולעיר הנדחת (דמקרי "יושבי העיר").
 - ג' חודשים - לקופה.
 - ו' חודשים - לכסות עניי העיר.
 - ט' חודשים - לקבורת עניי העיר.
 - י"ב חודש - לחיזוק שערי העיר.
- כל מילתא דאית להו הנאה (כריית באר ונמצאו מים, כריא פתיא, פרשאה, טריזנא, חומת העיר, שערי העיר) - אפי' מיתמי. אבל צדקה אין פוסקין עליה ואפי' פדיון שבויים חוץ מלאחשובינהו.
- אין מקבלין צדקה מעכו"ם, חוץ ממלך משום שלום מלכות. ויחלקו לעניי עכו"ם, אא"כ פירש לישראל. תוס': וחזן מהיכא שנרב חפץ לביה"כ דהוי כמו קרבן דמקבלים.
- תוס': אין מוכרין ס"ת אלא ¹לפדיון שבויים (מצווה רבה) ²וללמוד תורה ³ולישא אשה.
- דרגות המוות מהקל לקשה: א. חרב (מינול).
- ב. רעב (קא מצטער).
- ג. שבי (מינול וקא מצטער - לפי רצון השובה).
- אחד - נאמן להיות גזבר (וב' אחין כאחד).
- שניים - עושין שררה (ממשכנין אדם אמיד, ואפי' בע"ש דטרידי).
- שלושה - דנים דיני ממונות (להחליט כמה לתת לכ"א).
- קופה; בע"ש, לעניי העיר, ונגבה בב' ולא בג' לפי שהיה ידוע כמה כ"א יתן.
- תמחוי; בכל יום, לעניי עולם, ונגבה בג' כדי שלא יטרחו אחר השלישי שהרי החלוקה בג' באותו יום.
- תוס': נתן צדקה אינו רשאי לשנותה לדבר הרשות או קודם שבאה ליד גבאי. אבל בני העיר רשאים.

- תוס': הא דכופין אדם אמיד על הצדקה; לר"ת - בדברים, דאין ב"ד כופין על מ"ע שיש עליה שטר.
- לר"י - בצדקה כופין, דיש בה לאו דלא תאמץ ולא תקפון.
- לר"צב"א - כופין, דב"ד רק אינם נענשין על מ"ע שיש עליה שטר.

ט

- רשאים בני העיר לקנוס את העובר על דבריהם. ואם יש בעיר אדם חשוב - קונסים בפניו בלבד.
- אין מחשבין עם גבאי צדקה וגזברי הקדש. וזכר לרבר מדכתי' גבי גזברי בנין המקדש "ולא יחשבו... כי באמונה הם עושים". ולא היו ראייה גמורה; לרש"י - דשם היו גזברי הקדש ולא גבאי צדקה.
- לתוס' - דשם היו צדיקים גמורים.
- לרב הונא - בודקין את העני למזונות ולא לכסות, דקא מבזי.
- לרב יהודה - בודקין את העני לכסות ולא למזונות, דקא מצטער.
- עני העובר ממקום למקום ואינו מחזור על הפתחים - נותנין לו ב' סעודות (ככר של רובע הקב שהוא ו' ביצים), אחת ללילה דאין מחלקין תמחוי בלילה, ואחת למחר שיהיה לו פת בסלו.
- לן - נותנין לו פוריא ובי סדיא (כר וכסת).
- שבת - נותנין לו ג' סעודות.
- למד לחזר על הפתחים, לרב פפא - אין נותנין לו כלל.
- לרב סמא בריה דרב ייבא - נותנין לו מתנה מועטת בלבד.
- תוס': מי שיש לו ב' סעודות ועוד סעודה א' לעכשיו - לא יטול מן התמחוי.
- לר"ע דאמר עשה שבתך חול, אם אין לו לסעודה שלישית לשבת - לא יתחיל ליטול. אבל אם כבר נוטל - יטול גם לשבת.
- "עולא משגש אורחותיה דאימיה"; לרש"י - רב ששת.
- לר"ח - רב אחדבוי, ואמו היתה מניקתו של רב ששת.
- מצורע בימי ספורו מטמא אדם, דילפי' ליה מימי חלוטו דכתי' בתרוויהו "כיבוס בגדים". ולא ילפי' ליה מדטמא בגדים, לרש"י - דטומאה בחיבורים שאני, וכמסיט נבילה שמטמא רק בגדים שלובש.
- לריב"ם - דטומאת בגדים שאני, וכמסיט נבילה שמטמא בגדים ולא אדם.
- תוס': ורווקא להך מילתא גמרי לפי שהן שוין דאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה.
- העושה צדקה בסתר, לר' אלעזר - כופה אף וחימה (ב' לגיונות קשים הם ליפרע מן החוטאים), דכתי' "מתן בסתר יכפה אף ושוחד בחיק חמה עזה".
- לר' יצחק - י"א כופה אף ולא חימה.
- וי"א דקרא בדיין שנוטל שוחד דמביא חימה.

י

- ישראל קרוין בנים אף כשאין עושין רצונו של מקום דהיינו בגלות.
- צדקה: א. שקולה כנגד כל המצוות.
- ב. מקרבת את הגאולה.
- ג. הנותן מקבל פני שכינה.
- ד. מצילתו ממיתה.
- ה. מצילתו ממיתה משונה - אם נותן לגבאי נאמן כר' חנניא בן תרדיון.
- ו. מצילתו מדינה של גיהנם.
- ז. עושה שלום גדול ופרקליטין בין ישראל לה'.
- ח. מביאה בנים זכרים.
- הרגיל בצדקה וזכה לבנים בעלי חכמה עושר ואגדה.

- ”צדקה תרומם גוי (ישראל) וחסד לאומים חטאת”; י”א דכל צדקה וחסד שהעכו”ם עושין חטא הוא לר’ נחוניא בן הקנה - צדקה תרומם גוי וחסד לישראל, ולאומים חטאת.
- לר’ יוחנן בן זכאי - כשם שחטאת מכפרת על ישראל כך צדקה וחסד מכפר על עכו”ם.
- תוס’: רוב הדברים עומדים לאדם לעולם הבא, ולעוה”ז עומדין לו רק מצוות גדולות.

יא

- הרי הוא כאנשי העיר מיד, לתנא קמא - אם קנה בה בית דירה.
- לתנא א’ אליבא דרשב”ג - אם קנה בה קרקע כל שהוא.
- לתנא ב’ אליבא דרשב”ג - אם קנה בה קרקע הראויה לבית דירה.
- חצר: א. אם יש ד”א לכ”א חוץ מהד”א שכנגד הפתחים כדי לפרק משאו - חולקין.
- ב. אם פתח הבית רחב יותר מד”א - נוטל רוחב ד”א באורך כל הפתח.
- ג. אם יש לא’ ב’ פתחים ולא’ פתח אחד, לרב הונא - מתחלקת לפי פתחיה.
- לרב חסדא - נוטלין ד”א לכל פתח והשאר חולקין בשווה.
- לרש”י: אכסדרה - אין לה דפנות כלל.
- אכסדרה דבי רב - יש לה דפנות מוקפות בחלונות.
- אכסדרה רומייתא - דפנותיה נמוכות.
- לר”י: אכסדרה - יש לה ג’ מחיצות.
- אכסדרה דבי רב - המחיצה הרביעית גבוהה ד”א או עשרה טפחים.
- אכסדרה רומייתא - המחיצה הרביעית פחותה מד”א או מעשרה טפחים.
- אינו נוטל ד”א לפתח; א. באכסדרה. (משא”כ אכסדרה דבי רב ואכסדרה רומייתא).
- ב. כלול של תרנגולין, דהתרנגול מטפס.
- ג. בבית שרק חציו מקורה.
- ד. בבית סתום שפרץ פצימיו (משקוף).
- זבל שבחצר - מתחלקת לפי פתחים.
- אכסניא (לרש”י - לתת אכסניא לחיל של מלך. לר”ח - זבל של שיירא שחנתה) - מתחלקת לפי בני אדם.
- חצירות הפתוחות למבוי, לרבי - מותר לפנימי לסתום כנגד פתחו, לרש”י - ד”א.
- לר”י - כל רוחב המבוי.
- לר”ש בן אלעזר - בני מבוי מעכבין עליו, דכולם משתמשים במבוי בשווה.
- בקש להחזיר פתחו למבוי אחר - בני מבוי מעכבין עליו.
- היה סתום ובקש לפותחו; אם פרץ פצימיו - מעכבין עליו.
- לא פרץ פצימיו - אין מעכבין עליו.

יב

- מת בבית סתום; לא פרץ פצימיו: מטמא רק כנגד הפתח.
- פרץ פצימיו: לרש”י - מטמא כל סביביו ד”א, קביר דמדרבנן מטמא כדי שלא יקרבו עושי טהרות.
- לר’ שמשון - רק אם יש זיזין טפח בולטין מן הבית, מטמא כל סביביו ד”א.
- בני העיר מעכבין; על סתימת מבואות המפולשות לעיר אחרת, דמצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו.
- ועל העמדת דלתות במבואות המפולשין לרה”ר, דזימנין דדחקי בני רה”ר.

- שדה; באתריה דת"ק - היה קרקע לא כ"כ טובה וחולקין רק כשיש ט' קבין לכ"א.
- באתריה דר' יהודה - היה קרקע טובה וחולקין כשיש ט' חצאי קבין לכ"א.
- בבב"ל - חולקין כשיש בית חרישת יום לכ"א;
- אנ דהוי חרישת יום בזמן זריעה (שאו חורשים בפעם השניה), ובזמן חרישה (כפעם הראשונה) שיותר קשה לחרוש הוי ב' ימים, ו"ג דמיירי במקום שחורש שוב.
- ו"ג דמיירי בארץ קשה.
- אנ דהוי יום בזמן חרישה, והוי יום בזמן זריעה, ו"ג דמיירי בארץ קשה.
- ו"ג דמיירי במקום שחורש שוב.
- דוולא (לרש"י - בור להשקות ממנו. לר"ח - ארץ שמשקין אותה) - חולקין כשיש להשקותה כדי פעולת יום לכ"א.
- ב' חלקים של בכור; יחבנין ליה אחד מצרא, לרש"י - דהרי הן כחלק אחד.
- לתוס' - דכתיב "פי שנים" מקיש חלק בכורה לחלק פשוט.
- ב' חלקים של יבם; לאביי - יחבנין ליה אחד מצרא, דבכור קרייה רחמנא.
- לרבא - לא יחבנין ליה אחד מצרא, דכתיב "והיה הבכור" הוייתו כבכור ולא חלוקתו.
- קנה קרקע אצל שדה אביו ובאו האחים לחלוק;
- לרש"י: בשדה בית הבעל; לרבה - נותנין לו סמוך לשדהו, דכופין על מדת סדום.
- לרב יוסף - מצי אמרי מעלינן ליה כנכסי דבר מריון שהיו מעולים, דפעמים שזו מתברכת יותר בגשמים.
- כשיש ב' יאורין; לרבה - נותנין לו סמוך לשדהו, דכופין על מדת סדום.
- לרב יוסף - אין כופין אותם, דפעמים שיאור א' יבש וא' לא.
- כשיש יאור אחד; לרב יוסף - כופין על מדת סדום, דשניהם שוות.
- לאביי - אין כופין אותם, כדי שישמרו שדותיהם בין שדותיו ע"י אריסיו.
- לר"ת: בכל שדה, לרבה - נותנין לו סמוך לשדהו, דכופין על מדת סדום.
- לרב יוסף - מצי אמרי מעלינן ליה כנכסי דבר מריון שהיו עשירים ומכרו ביוקר.
- « והלכה כרב יוסף בכלהו.
- למ"ד כופין על מדת סדום, לרש"י - דזה נהנה וזה לא חסר.
- לר"י - מדאורייתא. ואשמועינן קרא בבכור; שלא הוי כב' אחים שרוצים להשתתף (וכן ביבם), ושלא הוי כנותן מתנה דלא כופין.
- לריצב"א - מדרבנן. דמדאורייתא יכול למחות דאיכא קפידא ברוחות.
- ר"ת: שותפין בב' שדות עם ב' יאורין וא' רוצה לחלוק כל שדה לשתים;
- לרבה - כופין על מדת סדום וכ"א יטול שדה שלם.
- לרב יוסף - שומעין לו, דפעמים שיאור א' יבש וא' לא.
- בב' שדות עם יאור ביניהם וא' רוצה לחלוק כל שדה לשתים;
- לרב יוסף - כופין על מדת סדום וכ"א יטול שדה שלם.
- לאביי - מצי אמר בעינא דאפיש אריסי.
- « והלכה כרב יוסף בכלהו.

יג

- "שדה דחד גיסא ניגרא (יאור) וחד גיסא נהרא - פלגינן לה בקרנא זול".
- לרש"י - מיירי שהנהר במזרח והיאור בצפון, ומחלקים אותה לשמונה כדי שיהיה לשניהם בשווה סמוך לנהר וליאור.
- לר"ח - מיירי שהנהר במזרח וצפון והיאור במערב ודרום, ומחלקים אותה באלכסון.

- אין כדי חלוקה; לרב הנא - אית דינא דגוד או אגוד, לר"י - אפי' בדמים יקרים. לריצב"א - בשוויו בלבד.
- לרב יהודה - לית דינא דגוד או אגוד. ובכור ופשוט שנטלו עבד - עובד לזה יום ולזה יומיים. לר"ת - ואפי' שהככור מרויח יותר מהפשוט כי יכול ללכת רחוק לאיפה שיש סחורה בזול. לר"י - ולא הוי כשור לחרישה שאף בעל הב' חלקים מקבל בשוה, דהתם אדעתא דהכי נשתתפו.
- ומורה ר"ה; היבא דליכא גוד (חציו עבד וחציו בן חורין דאינו יכול למכור חלקו דאין דמים לבן חורין). היבא דליכא אגוד (בעני שאינו יכול לקנות). היבא שעשוי להשכיר, דהיינו מוצאים שוכר (תוס'). היבא ששניהם צריכים את הכל (ב' שפחות שא' מבשלת וא' תופרת).
- חזרו ב"ה להורות כב"ש דחציו עבד וחציו ב"ח כופין את רבו לשחררו וכותבין שטר על חצי דמיו, דכתי' "לא תוהו בראה לשבת יצרה". תוס': ואף דמשחרר עבדו עובר בעשה, מצווה רבה דשבת שאני. ואני עשה דפו"ר דוחה לא תעשה דלא יהיה קדש, או משום דמשעת העראה עקר ללאו, ועשה דפו"ר מקיים רק בגמר ביאה.
- או משום שהיא אסורה לינשא לו דפטורה מפו"ר. או משום דאפשר לקיים שניהם ע"י שחרורו.
- ואין מוכר עצמו לעבד עברי, דאסור מ"כי לי בני ישראל עבדים".
- ואין נושא חציה שפחה וחציה בת חורין, דאתי צד עבדות ומשתמש בצד אשת איש.
- ואין לוקחה בלא קידושין, דאתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות.
- ואין נושא ממזרת, דמרבח ממזרים בישראל.
- ואין נושא נתינה, דאסור. אבל ממזרת מותרת לעבד כיון שגולדה מאיסור חמור דלא תפסי קידושין ואין בה לאו דלא יהיה קדש (ומקדישות דזכור ובהמה לא באה - ואסורה להם).
- תוס': חציו עבד וחציו ב"ח, לריב"ם - חייב כפו"ר. ונקט בגמ' לא תוהו בראה משום צד עבדות. לר"י - פטור מפו"ר, כי הוא אנוס.
- תנ"ך: לר"מ - אפשר לכרוך הכל בכרך אחד.
- לר' יהודה - צריך לעשות כרך לתורה כרך לנביאים ודרך לכתובים, שלא יחשבו שהכל אחד.
- לחכמים - צריך לעשות כרך לכל ספר מהנביאים והכתובים, שלא יחשבו שהכל נביא אחד וכדו'.
- תוס': מותר להניח כתובים ע"ג נביאים או איפכא.
- בין חומש לחומש ובין נביא לנביא מניח ד' שיטין. בתרי עשר מניח ג' שיטין.
- "מסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה";
- לר"ש - אם מסיים נביא למטה ומתחיל נביא אחר למעלה - א"צ להניח ד' שיטין, דמותר לחתוך וגנאי לרף הראשון להיות משונה. אבל בתורה שאסור לחתוך - יניח ד' שיטין (תוס').
- לריצב"א - דמותר לסיים נביא למטה ולהתחיל נביא אחר למעלה כיון שמותר לחתוך, אבל בתורה אסור, דשמא יבוא לחתוך. ולעולם מניח ד' שיטין.
- לחלוק בכתבי הקודש; בכרך אחד - אסור, ואפי' תורה ונביאים, דהוי בזיון לספר לחותכו לחלוקה (תוס'). בב' כרכים - מותר.
- ספר שגוללו על עמוד אחד, לר"ש - גוללו מתחילתו לסופו. לר"י - גוללו מסופו לתחילתו.
- לרשב"א - רק בתנ"ך כולו גוללו מתחילתו לסופו שלא תהא תורה נכרכת סביב ונראית כאילו שומרת מלכלוך.

נד

- ס"ת נגלל לאמצעיתו ועושה לו עמוד אילך ואילך.
- תוס': גויל - עור לא מתוקן, וכותבין במקום שהיה שיער.
- קלף - החלק החיצוני של עור שחתכו בעוביו לשנים, וכותבין (תפילין) במקום חתך.
- דוכסוסטוס - החלק הפנימי, וכותבין במקום חתך.

- אורכו של ס"ת שעשוי מגויל - ו' טפחים כולל העמודים. והיקפו כאורכו.
- א. אמת כלים, לר' מאיר - ו' טפחים. (טפח - ד' אצבעות בגודל, ה' באצבע, ו' בקטנה).
לר' יהודה - ה' טפחים.
- ב. עובי דופן הארון, לר' מאיר - חצי טפח.
לר' יהודה - לרש"י - אצבע וחצי (בקטנה).
לר"ת - אצבע (בקטנה).
- ג. ספר עזרה (שכתב משה), לר' מאיר - בתוך הארון (ליד הדופן), דכתי' "אין בארון רק שני לוחות..." ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבנות.
לר' יהודה - מחוץ לארון בארגז, דכתי' "ושמתם אותו מצד ארון ברית ה'".
- ד. עמודי כסף (ולא זהב שלא להזכיר חטא העגל) של שלמה, לר' מאיר - היו מחוץ לארון.
לר' יהודה - היו בתוך הארון.
- ה. שברי לוחות היו מונחין בארון (תחת הלוחות), לר' מאיר - מדכתי' "אשר שברת ושמתם".
לר' יהודה - מדכתי' "אין בארון רק שני לוחות...".
- תוס': שרי ליכנס לקודש הקודשים לצורך, כגון לתקן ס"ת שלא יתעפש ויתקלקל.
- רות, תהלים, איוב, משלי. איוב סודר כאן;
- לר"י: למ"ד איוב בימי משה היה - דאחרית של רות היה דוד שכתב תהלים.
למ"ד איוב מעולי גולה היה - דתהלים איוב ומשלי כתובין מעין שירה ומקראות קצרים.
לר"ת: דתהלים נכתב ע"י זקנים ואיוב גם נכתב ע"י ד' זקנים.

טז

- עזרא כתב ספרו וספר דברי הימים עד לו (וסיימו נחמיה), לרש"י - עד שייחס עצמו.
לר"ת - עד הפסוק "ולו אחים בני יהושפט"
- ח' פסוקים אחרונים שבתורה; לר' יהודה וי"א ר' נחמיה - כתבם יהושע.
לר' שמעון - כתבם משה בדמע.
- יחיד קורא אותן, לרש"י ור"ת - דאין מפסיקין בהן.
לה"ר משולם - דאחד קורא אותן בלא השליח ציבור.
- בזמננו קוראים ב' בתורה, כדי שלא יתבייש מי שאינו יודע לקרוא. ולא יקראו ביחד בקול רם.
וצריכין לנהוג בה ע"י סרטור (גבאי).
- איוב; יש אומרים - לא היה ולא נברא אלא משל היה.
יש אומרים - בימי יעקב היה. לרש"י - ורק למ"ד זה איוב היה גוי.
לר' לוי בר לחמא - בימי משה היה.
- לרבא - בימי מרגלים היה. לר"י - ורק לרבא איוב היה גוי.
לר' אלעזר - בימי שפוט השופטים היה.
- לר' יהושע בן קרחה - בימי אחשורוש היה.
לר' נתן - בימי מלכות שבא היה.
- לחכמים - בימי כשדים (נבוכדנצר) היה.
לר' יוחנן ור' אלעזר - מעולי גולה היה.
- איוב חי מאתיים ועשר שנה.

טז

- "ויחי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם", לר' יוחנן - רביה באה לעולם.
לר"ש לקיש - מריבה באה לעולם.

- "וזה' כרך את אברהם בכל"; לר"מ - שלא היתה לו בת. לר' יהודה - שהיתה לו בת. לאחרים - בת היתה לו ובכל שמה.
- לר"א המודעי - אצטגנינות היתה לו (היה חוזה בכוכבים) וכל מלכי העולם באים אליו. לרשב"י - אבן טובה היתה לו בצוארו שכל חולה היה מתרפא.
- דבר אחר - שלא מרד עשיו בימיו.
- דבר אחר - שעשה ישמעאל תשובה בימיו.
- תוס': עד יעקב - לא נחלש אדם חולי של מיתה.
- עד אלישע - נחלשו בחולי של מיתה אבל לא מתו ממנה.
- יעקב ניחם בעדשים; י"א משום דאין להם פה (סדק) ואף לאבל אין פה.
- וי"א משום דעדשים מגולגלים ואף אבילות מגלגלת ומחזרת על באי עולם.
- ואיכא בנייהו לנחם בכיציס (שאינם כגלגל).

יז

- בכל מכל כל דכתי' באברהם יצחק ויעקב:
- א. דהטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא (בכולו, ולא בחד מילתא כאיוב ותוס').
- ב. שלא שלט בהן יצר הרע, דכיון שעבר רוב שנותיו ולא חטא - הקב"ה מסלק ממנו יצה"ר (תוס').
- ג. שלא שלט בהן מלאך המוות אלא מתו בנשיקה.
- ד. שלא שלט בהן רמה ותולעה, דרמה באה מסכין מלאך המוות והם מתו בנשיקה.
- ז' לא שלט בהן רימה ותולעה: ג' אבות, ג' ילדי עמרם, ובנימין. ולא שלט מלאך המות חוץ מבנימין.
- ד' מתו בעטיו של נחש: בנימין, עמרם, ישי, וכלאב בן דוד.

פרק שני - לא יחפור

- ירחיק ו' טפחים מחלל בוד חבירו (ואם באו לחפור בבת אחת ירחיק כ"א ג"ט); בור (עגול), שיח (ארוך וקצר), ומערה (מקורה). ואף דעמוקין טפי, סגי בהך. אמת המים, ונברכת הכובסים מחמצן. ולא סגי בפחות מו'.
- אף שאמת המים אינה קווי וקיימי כנברכת הכובסים (יט.). ואף שנברכת הכובסים אינה קבועה כאמת המים (יט.). תוס': ואף דתרוויהו אינם עמוקים כ"כ.
- כליא; לרש"י - החלק התחתון והרחב של בסיס התנור. לר"ח - בטן של תנור, דהתנור היה רחב באמצעיתו.
- הבא לסמוך בורו בצד המיצר ולחבירו אין שם בור: י"א דבשדה העשויה לבורות לכו"ע אינו סומך. ובשדה שאינה עשויה לבורות; לאביי - סומך. לרבא - אינו סומך.
- י"א דבשדה שאינה עשויה לבורות לכו"ע סומך. ובשדה העשויה לבורות; לאביי - סומך, ואפי' לרבנן דעל המזיק להרחיק עצמו, הכא מורו כיון שאין עדיין ניוק. לרבא - אינו סומך, ואפי' לר' יוסי דעל הניוק להרחיק עצמו, הכא כל מרא ומרא דמחי מרפי לארעא - ומודה ר' יוסי בגירי דליה.
- סלע הבא בידיים (קרקע רך ומתכתש מאליו), לר"י - מודה אביי דאינו סומך, דמפיל את קרקע שדה חבירו. לר"ת - אף בזה ס"ל לאביי דסומך.

יח

- מודה רבא בדירה (כגון לפתוח חנות נחתומין מתחת אוצר חבירו), דאין לנו לאסור דירתו עליו א"כ ההיזק מוכן.

- מודה אביי דיש להרחיק אילן משרה ד"א ואפי' דמפסיק צונמא (סלע), דאל"כ נמצא מזיקו ביריים, דכשיגיע לצונמא וירצה להפוך את המחרישה יכנס לשדה חברו.
 - אם שורשי האילן יצאו לשדה (לרש"י וריצב"א - כסמך שלא ברשות. לתוס' - בלוקח) - בעל השדה קוצצם בעומק ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה.
 - בלוקח, השני (מזיק או ניזק) צריך להרחיק הכל. לוקח; לרש"י - האילן ביד המוכר.
 - לריב"ם - האילן ביד הלוקח.
 - לר"ת ור"ח - לקח אילן והחזיק בו ג"ש דטוענין ללוקח.
 - **בשאר הרחקות** (ובל וכדו' מכותל, אילן כ"ה אמה משרה, משרה מירק, כרישין מבצלים, חרדל מדבורים);
 - לר"י - נמי פליגי אביי ורבא. ולרבא אינו סומך בתחילה **לכותל** רק לרבנן דעל המזיק להרחיק עצמו. וטעמא; משום שמקלקלים את הקרקע ויזיקו לכותל אפי' שיסירם אח"כ.
 - ומשום שיש טורח בסילוקן ושמה לא ימהר לסלקן כשחבירו ירצה כותל.
 - לר"ת ור"ח - מודה רבא דסומך בתחילה, דלא חשיב מזיק אלא כבוד דכל מרא ומרא דמזיז מרפי לארעא.
 - אף לר"י מודה רבא דסומך בתחילה כותל לכותל חבירו, דאינו מזיק כלום אלא ממעט הדרושא (תוס' כב.).
 - דבורים; **לרבנן** - לא מזיקי לחרדל, דאת גרעין הזרע אינן מוצאות, ועלה החרדל חוזר וצומח.
 - לר' יוסי - מזיק, דאיכחות לגלוגי החרדל, לרש"י - פרחים.
 - לערוך - גרעין.
 - לר"י - ענפים. דהפרחים עומדין זמן מועט ולא ינזקו.
 - משרה מירק, כרישין מבצלים, וחרדל מדבורים; **לרבנן** - מרחיקין, דעל המזיק להרחיק עצמו.
 - לר' יוסי - אין מרחיקין, דעל הניזק להרחיק עצמו.
 - לר"י: **לאביי** - מיירי שסמך הניזק תחילה, ולר' יוסי אין מרחיקין דהניזק עשה קצת שלא כהוגן.
 - **לרבא** - מיירי בלוקח ומיירי שהמזיק היה בתחילה. ולרבנן על המזיק להרחיק עצמו אף שסמך בהיתר, משא"כ באילן שסמכו בהיתר דלא יקוץ משום שעשוי לשנים רבות ואיכא הפסד מרובה.
 - לר"ת ור"ח: בין לאביי בין לרבא מיירי שסמך הניזק תחילה.
 - לרבנן, כששניהם מזיקים (ב' בורות או חרדל ודבורים לר' יוסי); שניהם צריכים להרחיק בשוה.
 - אם הראשון סמך בהיתר דלוקח - השני צריך להרחיק הכל.
 - אם הראשון סמך בהיתר דאביי - גם השני יכול לסמוך, כיון שהראשון עשה קצת שלא כהוגן.
 - באילן - אם קדם בור קוצץ ונותן דמים משום הפסד מרובה. בשאר דברים - אינו נותן דמים (ר"י).
- יט**
- נברכת הכובסין; מן המחמצן (ששורין הבגדים בצואת כלבים) - מרחיק ג"ט.
 - מן הנדיין (שמשפשיין והמים נתזין למרחוק) - מרחיק ד"א.
 - בהרחקות דבור - ספק אי מהני סד בסיד במקום ג"ט.
 - בהרחקות דכותל - פשיטא דמהני סד בסיד במקום ג"ט, לרש"י - דגרסי' או סד בסיד.
 - לר"י - דאין ההיזק מרובה. וגרסי' וסד בסיד.
 - גבי הרחקות דכותל קתני סלעים ולא חול וגבי איסור הטמנה בשבת קתני חול ולא סלעים;
 - **לרב יוסף** - דאין דרכן של ב"א להטמין בסלעים (אף שפעמים טומנין בהן).
 - **לאביי** - תנא סלעים וה"ה חול ותנא חול וה"ה סלעים, דיגיד עליו ריעו.
 - **לרבא** - הכא לא קתני חול משום דבחם מתחמם ובקר מתקרר, וכותל קר הוא.
 - התם לא קתני סלעים, דמשתכי; לרש"י - שמשברין הקדירה ואין דרך להטמין בהם כלל.
 - ומותר להטמין בהם דבמילתא דלא שכיחא לא גזור רבנן (תוס').
 - לר"ת - שההבל שלהם מקלקל המאכל.
 - לר"י ור"ח - סלעים אינם מוסיפים הבל כלל, ומ"מ מרחיקין מהכותל משום דמחלישין ומחלידין את הקרקע.

- המבריך גפן יחידי (כופף אותו באמצעותו ומכסהו בקרקע);
 אם זורע מעל חלק הגפן המכוסה - צריך ג"ט עפר ביניהם.
 אם זורע בצד חלק הגפן המכוסה - א"צ ג"ט, דהזרע אינו הולך לצדדים.
 תוס': ומ"מ ירחיק את את הזרע ג"ט מב' ראשי הגפן היוצאים מהקרקע כדי שלא יהיה ערוב למעלה.
 וה"מ בגפן דחיישינן שיכנס שורש הזרע לגפן שהוא רך, אבל בשאר אילנות שהן קשין לא חיישינן.
- הרחקות דכותל (ג"ט): א. גפת (פסולת זיתים).

- זבל.
- מלח.
- סיד.

ה. סלעים שאש יוצא מהם.

1. חול (לרב יוסף ואב"י. ורבא פליג).
2. זרעים (אף שזרע בלא מחרישה, ואף שזרע בא"י שאינם צריכים השקיה).
3. מזחרישה (לאילנות שקיימים כבר).
4. להטיל מי רגלים בכותל לבינים (ובכותל אבנים מרחיק טפח, ובסלע מותר).
5. ריחיים (ג' מן השכב שהן ד' מהרכב), ו"א משום טירי"א (רעד).
6. ו"א משום קול הריחיים.

י"א. תנור (ג' מהכליא שהן ד' מהשפה).

- ב' בתים שיש מת באחד מהם, אם יש חלון ביניהם - הטומאה בוקעת לבית השני.
 תוס': חלון המביא את הטומאה;

עשוי בידי אדם (או בידי שמים וחישב עליו); לתשמיש - טפח. ומתמעט במשחו.

לאורה - כמלוא מקדח גדול (שליש טפח ותפארת ישראל). ומתמעט

כשיגיע לפחות מרום אצבעים על רוחב גודל.

לאור - כמלוא מקדח בינוני. וכן בחלון העשוי לשמור גנות.

עשוי בידי שמים: מלא אגרוף (לת"ק - של בן אבטיח. לר' יוסי - בראש גדול של אדם).

• דבר החוצץ: א. בעי' שיבטלו, חוץ מכלי חרס שסותם את כל החלון (ר"ת ור"י).

וחוץ מכלי עץ העשוי לנחת (הר"ר שמואל).

ב. בעי' דבר שלא מקבל טומאה.

ג. לחכמים - בעי' שיוכל לעמוד בפני עצמו, דאל"כ הוא סתימת עראי (תוס').

תוס': לר"א - סגי בעומד ע"י דבר שאינו מקבל טומאה.

ד. בעי' דבר המתקיים שאינו נופל או נמס.

ב

- תוס': זרעים וירקות (חוץ מכמה) המחזברים לקרקע - אינם נעשים אוהל לחוץ או להביא את הטומאה.
- אין מקבלין טומאה: א. אוכל או כלי שביטלו ועשה בו שינוי מעשה.

ב. אוכל שגילוש במי פירות.

ג. אוכל שאין בו כביצה.

ד. בגד שאין בו ג' על ג'.

ה. עכו"ם, דכתי' "ואיש אשר יטמא... מתוך הקהל" ולעכו"ם אין קהל. ומדרבנן מקבלים טומאה דעשאוים כזבים.

1. בן שמונה (שנולד בחודש השמיני), לרש"י - דהוי כאבן לא חי ולא מת.

לתוס' - דלא איקרי אדם.

2. מלח, דלאו אוכל הוא באנפי נפשיה.

3. שלג שלא חשב עליו לאכילה.

- ריחיים של חמור מרחיק ג' מן האיסטרוביל (מושב הריחיים התחתון) וד' מן הקלת (אפרכסת שנותנים שם החיטין).
לרש"י - חמור ממש. וי"מ דמרחיק משום קול הנהגת החמור.
וי"מ משום קול הריחיים.
- לר"ח - חמור הוי בנין העצים הנושאים את הריחיים.
מרחיק את התנור מן העלייה ד' אמות.
היה מעמידו בעלייה, עושה תחתיו מעזיבה (טיט); בתנור דנחתומין - טיט ד' טפחים.
בתנור דידן ובכירה דנחתומין - טיט ג' טפחים.
בכירה דידן - טיט טפח.
- ובכולם אם הזיק; לנא קמא - חייב לשלם.
לר' שמעון - פטור מלשלם.
- לפתוח חנות נחתומין או צבעין; מתחת לאוצר תבואה - אסור.
מתחת לאוצר יין - מותר.
- מתחת לאוצר יין דידן - אפי' נר מזיקו.
לרש"י - כולם משום עשן. ויין אין העשן קשה לו.
לר"ת - כולם משום הבל, ויין ההבל משביחו. ועשן אין דיש תקרה.
ובכולם אסור לפתוח רפת בקר ואסור לשים אספתא (שחת של תבואה), שהריח קשה אף ליין.
- קדמה רפת בקר לאוצר - מותר. וספק במקרים הבאים האם חשיבי קדם אוצר או לא;
א. כיבד וריבץ לאוצר.
ב. ריבה בחלונות לאוצר.
ג. בנה עלייה בגג לאוצר.
ד. הכניס תמרים ורימונים לאוצר.

כא

- בני חצר יכולין לעכב שלא יהיה בחצרים; א. חנות, משום קול נכנסין ויוצאין.
ב. לאב"י - מלמד תינוקות.
- לרבא - מעכבין רק על מלמד תינוקות דעכו"ם, ועל סופר מתא, לרש"י - מלמד תינוקות העיר ויש לו מתלמידים.
לר"ח - כותב שטרות העיר.
- ג. רופא (מוהל).
- ד. אומן (מקוץ דם).
- ה. גרדי (טוה) שעושה לאחרים.
- ו. לתי' א' בתוס' - בעל ריחיים ופטיש שעושה לאחרים.
לתי' ב' בתוס' - בריחיים ופטיש שרי, ודלא כגרדי שיש לו הרבה נכנסין ויוצאין.
- בתחילה האב היה מלמד את בנו, וי"ג דכתי' "ולמדתם אותם" ודרשי' "אתם" ככתיבתו.
וי"ג דכתי' "ולמדתם" דמשמע מעצמכם.
- יהושע בן גמלא (כ"א) תיקן שיהיו מלמדי תינוקות בכל עיר. ואם יש כ"ה תינוקות בעיר כופין את בני העיר להשכיר להם מלמד. ומתקנתו; אין מעבירים תינוק לעיר אחרת (אף שיש יותר מכ"ה תינוקות) משום סכנה.
ואין מעבירים תינוק לביהכ"נ אחר אם נהר מפסיק ביניהם ויש לו גשר צר.
- שולחים למלמד מבן שש ושבע. תוס': בכריא לגמרי - מבן חמש.
בכריא - מבן שש.
בכחוש - מבן שבע.
- מלמד א' גריס וא' גריס טפי; לרבא - לא מסלקינן לראשון, דהוא דגריס טפי אתי לאיתרשולי.
לרב דימי מנהרדעא - מסלקינן, דקנאת סופרים תרבה חכמה.
- א' דייק ולא גריס וא' גריס ולא דייק; לרבא - עדיף גריס ולא דייק, דשבשתא ממילא נפקא.
לרב דימי מנהרדעא - עדיף דייק, דשבשתא כיון דעל דעל.

- היכא דהוי פסידא דלא דדר הוו כמותרין ועומדין ומסלקינן להו בלא התראה (וסימנך: מטס אש);
 - א. מקרי ינוקא, לרש"י - דשבשתא כיון דעל על (רש"י ב"מ קט.).
 - ב. שתלא (נטוע כרמו למחצה), דאין הנטיעות גדלות כמו שהיו ראיות לגדול (תוס').
 - ג. טבחא (שחט).
 - ד. אומנא (מקו דם).
 - ה. סופר מתא, לרש"י - כותב ס"ת.

לתוס' - כותב שטרות. דס"ת אפשר להגיה.
- רצה לרדת לאומנות חבירו; לרבנן: גר בעיר אחרת - מעכב עליו.

נתן כרגא באותה עיר - אין מעכב עליו מעכב עליו.

גר באותה עיר - באותו מבו - אין מעכב עליו.

במבוי אחר - ספק. « והלכה כרבנן (תוס'). »

לרשב"ג: ככל גוונא מעכב עליו, דאומר לו פסקת לחיותאי.

במלמד תינוקות ישראל - קנאת סופרים תרבה חכמה; לר"י - ולכו"ע ובכל גוונא אין מעכב עליו.

לרשב"א - מודה רשב"ג לרבנן (וכן משמע ברש"י).
- מודו רבנן במצודת הדג דמרחיק מדייג שהכיר חור הדג, דכיון שדגים נותנים עיניהם במקום שראו מזונות בטוח הוא שילכדנו דהו"ל כמאן דמטא לידיה ונמצא חבירו מזיקו.
- תוס': מהפך בהפקר ונטלו חבירו ממנו;

לרשב"ם - מיקרי רשע.

לר"ת - לא מיקרי רשע. ומ"מ מרחיקין מצודת הדג; משום דיכול לדוג במקום אחר.

ומשום דאומנתו בכך.

כב

- מודו רבנן דלא מצי מעכבי על אנשי עיר אחרת;
 - א. ברוכלין (למכור בשמים) המחזירין בעיירות.
 - ב. ברוכל צורבא מרבנן אפי' בקביעות.
 - ג. למכור ולהלוות בשוק ביום השוק, דאז יש ב"א ממקו"א. ומותר להלוות רק לב"א שבאו ממקו"א.
- הסומך כותל לכותל חבירו; מכותל גינה - ירחיק ד"א משום דוושא, דאין דשין את הגינה מבפנים.

מכותל חצר - רק בעיר חדשה ירחיק ד"א.

תוס': מכותל בית - לר"ת - הוי כגינה, משום שנותנין מיטה וכלים אצל הכותל.

ומשום שאין בבית דוושא דרבים כבחצר.
- לר"י - הוי כחצר.

עשה כותל מול חלון חבירו מן הצד (שעובי הכותל מול החלון);

כותל אחד מרוח אחת - מרחיק כמלוא רוחב חלון, ומדיר את כותלו (עושהו כמדרון).

ב' כתלים מב' רוחות - מרחיק ד"א מהחלון.
- משניות דפירקין; לרש"י - חלקם כר' יוסי וחלקם לא.

לר"ח - כולהו כר' יוסי, דהוו גירי דיליה.
- בגרמא - פטור אבל אסור. תוס': בגרמי - חייב.

גרמי; לר"י - שהוא עצמו עושה ההיזק, ושההיזק בא בשעת המעשה.

לריצב"א - היזק שמצוי ורגיל לבוא. והוי קנס שלא יהא כ"א מזיק לחבירו. ואפשר שבשוגג נמי חייב.

כג

- אחזיק להורדי (להניח קורות דקות) אחזיק לכשורי (קורות כבדות);
לרש"י ותוס' - בעי' טענה, וכיון שטוען שקנה אחזיק נמי לכשורי דאין אדם עושה קנין למחצה (תוס').
לריב"ם - מהני חזקה תשמישין בלא טענה (שקנה).
- אין חזקה לנזיקין הדיוקן גדול כקוטרא (עשן של כבשן) ובית הכסא (שלהם שהיה ע"ג קרקע ומסריח ביותר), וכן באדם שהוא אגין דעת שבשבילו החזיק גדול. ואם קנה; לר"ת - יכול לחזור בו, דהוי קנין בטעות.
לתוס' - אינו יכול לחזור בו.
- יונים; כרסייהו מליא; לרבנן - בחמישים אמה. וכן ירחיק את השוכר מהעיר אף דלא שכיח תבואה בעיר, וכן ירחיק משרה חבירו (חוץ לעיר) אף שתבואה הנזרעת בשרה מכוסה.
לר' יהודה - מלוא שגר היונה (בית ארבעת כורין).
- מישט שייטי: ל' ריס (ד' מילין), וכן ירחיק את המצודות מהעיר. ואם בדרך יש ישוב כרמים או ישוב שובכין דעכו"ם או דהפקר, מרחיקין המצודות מאה מיל (ואפילו יותר ותוס').
- טוענין ללוקח ולירוש; גבי רבין (כשקנה חצר שזיזין וגוזטראות יוצאין לרה"ר) - טוענין שהראשון כנס לתוך שול או נתפייס עם הרבים (ד' טובי העיר במעמד אנשי העיר ותוס').
גבי יחיד (כשקנה חצר עם שוכר קרוב לשרה חבירו) - טוענין שפייס את היחיד.
- רוב וקרוב - הולכין אחר הרוב, אף דליכא תרי רובי (ריב"ם).
ואף בקורבא דמוכח (ר"ם). קורבא דמוכח: קרוב נגד רובא דעלמא.
- תוס': קורבא דלא מוכח: א. ט' חנויות של בשר שחוטא וא' של נבילה ונמצא קרוב לחנות של נבילה.
ב. מת שנמצא בין ב' עיירות וקרוב לא' מהם.
ג. חבית שצפה בנהר ונמצאה קרוב לבית של נכרי בעיר שרובה ישראל.
- בעגלה ערופה הולכין אחר העיר הקרובה רק כשהיא בין ההרים, דאין דרך רוצחים לבוא ממקום אחר.
תוס': אף שלירושלים היו באין ישראל לרגל ואומות העולם היו באין לסחורה, מ"מ איצטריך קרא לפטור את ירושלים מעגלה ערופה; משום מקומות שהיו שם רק בני ירושלים.
ומשום שבימי חזקיה כל ישראל היו בירושלים, ולא היו באין לסחורה.
- נמצא גזול מדדה קרוב לשוכר;
תוך נ' אמה - הרי הוא של בעל השוכר, דא"א לרדות יותר מנ' אמה. ואם היו ב' שובכין שווים בגודלם - אזלינן בתר הקרוב. מחצה על מחצה - יחלוקו.
- חוץ לנ' אמה - הרי הוא של מוצאו, דנפק מתורת מדדה, ואזלינן בתר רובא דעלמא (אף למ"ד דאין הולכין בממון אחר הרוב) כיון דליכא חזקה. ובב' שובכין שווים אזלינן בתר הקרוב רק בשביל של כרמים שאז מדדה יותר מנ'.
- תוס': תקנת חכמים היא דכרי לקיים מצות השבת אבידה לא אזלינן בתר רובא (דכותים) אף דליכא חזקה, דיכול להתברר ע"י הכרזה, וגם הישראל אינו מתייבא דלמא משכח ליה ישראל ומכריז.
- בעי ר' ירמיה: רגלו אחת בתוך נ' אמה ואחת חוץ לנ' אמה מהו.
ועל דא אפקוהו ר' ירמיה מבי מדרשא, לרש"י - שהיה מטריח עליהם.
לר"ת - דאינו מדדה יותר מנ' אמה ואפי' רגל אחת.

כד

- חבית שצפה בנהר;
נמצאת כנגד עיר שרובה נכרים; אסורה.
- נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל; לרב - מותרת, דליכא למימר שבאה מרובא דעלמא וכגון איהי דקירא (מקום של נכרים), דא"כ עקולי ופשוורי הוו מטבעי לה.
לשמאל - אסורה, דשמא באה מאיהי דקירא וחריפותא דנהרא הביאה.
- בי קופאי; לרש"י - בין הגפנים.
לערוב - שם מקום.

- אלף אמה סביב העיר; לרבנן - אין עושין שדה זרעים. אבל שדה אילן מותר.
 - לר' אלעזר - עושין (בערי ישראל. אבל בערי הלויים אין עושין).
- מרחיקין מן העיר; אילן; כ"ה אמה, דנוי לעיר כשיש מרחב פנוי לפניו.
 - חרוב ושקמה: נ' אמה, דענפיהם רבים.
 - אילן סרק: לרבנן - כ"ה אמה.
 - לאבא שאול - נ' אמה, דגנאי הוא לעיר.
- אם העיר קדמה לאילן - קוצץ ואינו נותן דמים, והוי היוקא דרבים. וכן בספק מי קדם.
 - אם הבור קדם לאילן - קוצץ (לרבנן רר' יוסי) ונותן דמים, והוי היוקא דיחיד.
- אם האילן קדם לעיר - קודם קוצץ ואח"כ נותנין לו דמים, דקדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא.
 - אם האילן קדם לבור - אינו קוצץ. וכן בספק מי קדם.
- מרחיק מנטיעותיו ומנירו של חבירו; לאביי - גורן קבוע (שזורה ברחת) - מרחיקו נ' אמה.
 - אינו קבוע (שזורה ברוח) - מרחיקו בכדי של יזיק (פחות מנ').
 - לרב אשי - קבוע מרחיקו נ' כדי שלא יזיק (ופליגי ראשונים אי פליג אביי).

כה

- בורסקי; לתק - עושין רק במזרח העיר, לרש"י - דאין רוח מזרחית קשה (אא"כ באה לפורענות) ואינה מביאה הריח לעיר.
 - לתוס' - דרוח מערבי שהוא קשה ירחיק הריח מן העיר.
- לרע - לא עושין במערב דשם נמצאת שכינה.
 - לר' ישמעאל - אפשר להתפלל לכ"מ, דשכינה בכ"מ.
 - לר' עקיבא - יש להתפלל למערב, דשכינה במערב.
 - לר' חנינא - יש להתפלל לירושלים. ולכו"ע יכול לצדד פניו מעט לדרום (להחכים) ולצפון (להעשיר).
- אוריה; לרש"י - מזרח בלשון לעז.
 - וי"א - מערב בלשון פרסי (וכן לר"ת ור"ח).
- מערב - אחר. מזרח - קדם. דרום - ימין. צפון - שמאל. והוי אף למ"ד שכינה בכ"מ,
 - לתוספות - השכינה היתה במערב בית המקדש ופני השכינה כלפי ישראל שהיו במזרח.
 - לרבינו יצחק בר יהודה - דכשעמד אדם הראשון כשנברא היו פניו למזרח.
- מרחיקין אילן מבור בין שהאילן למעלה מהבור (מפני השורשים) בין שהוא למטה מהבור (דמחליד את הקרקע).
 - באילן - מרחיק כ"ה אמה.
 - בחרוב ושקמה - מרחיק נ' אמה, דשורשיהם מרובים.
 - אם הבור קדם לאילן, לרבנן - קוצץ ונותן דמים.
 - לר' יוסי - אינו קוצץ, דעל הניזק להרחיק עצמו. « וכן הלכה.
 - ומודה ר' יוסי בגירי דיליה. וכגון עוצרי שומשמיין שמרעידים את הבית ע"י מכותיהם,
 - לרש"י - וכשיניח כד על החומה המכסה ינוע.
 - לר"י - והכד ינוע כשיאחזו אדם בידו.
- תוס': ומודו רבנן שאם לא הרחיק והזיק דפטור מלשלם היכא דלא הוי גירי דיליה (תוס' כו. ע"פ מהר"ם).
 - תוס': אע"ג דבסמך בהיתר א"צ להרחיק אפי' בגירי דיליה, מ"מ עוצרי שומשמיין צריכים להרחיק מהבית; משום דלא קביעא תשמישיהו כחנות של נחתומין וכדו'.
 - ומשום דכל מרא ומרא דמחי מרפי לארעא (כבור) ומיקרי סמך באיסור.
- סיכום הרחקות מעיר: א. שובך (כדלעיל).
 - ב. מצודות (כדלעיל).
 - ג. אילן (כדלעיל).
 - ד. גורן קבוע, דהמוץ מזיק.
 - ה. נבלות (נ' אמה).
 - ו. קברות (נ' אמה).
 - ז. בורסקי (נ' אמה. ושלשתם משום ריח רע).

כו

- לר' יוסי, מנפץ פשתן שהפסולת מזיקה לחבירו ע"י רוח מצויה; לרבינא - לא הוי גירי דיליה. וגבי זורה בשבת - מלאכת מחשבת אסרה תורה. תוס': ושאיני נמיה דמרחיק הסולם, משום דבהדי דמנח לה קפצה.
- משום דבעלי חיים חמירי מרוח כיון דכח אחר מעורב בהן.
- לאמימר - הוי גירי דיליה. « וכן פסק ר"ת.
- אם לא הרחיק והזיק; לרבינא - פטור מלשלם. תוס': ואינו חייב מטעם אש דכאש האדם עשה האש לבדו, אבל הכא האדם עושה את המזיק בסיוע הרוח.
- לאמימר - חייב לשלם. תוס': דלגמרי מרמה לזורה ורוח מסייעתו.
- אילן מאילן וגפנים מגפנים; בא"י - ירחיק ד"א (ולר"ח לקמן, לעולא מיירי בצונמא, אבל בלא צונמא בעי' ט"ז אמה). וכן כבבל בדורא דרעותא שהיה להם מחרישה גדולה כבא"י.
- כבבל - ירחיק ב' אמות.
- אילן מגפנים; ירחיק יותר מד"א, משום ציפרי (תוס').
- גפנים מזרעים; לרש"י - ירחיק ד"א (בא"י).
- לתוס' - ירחיק יותר מד"א.
- אסור לקצוץ עץ פרי. תוס': והא דקתני קוצץ ונותן דמים; אן באילן סרק.
- אן ברקל שהכחיש גפן עד שיש ברקל טעם יין.
- ר"ה בריה דרב יהושע חפר בור (לרש"י ור"ת - ברשותו. לר"ח וריב"ם - ברה"ד) וקצץ שורשי ר"פ שנכנסו לבור. א"ל ר"פ: "מצד שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו". לרש"י - ואין לו לקצוץ השורשים, דר"פ מוחזק בהם.
- לר"ח וריב"ם - ואין לו לחפור בור ברה"ד.
- לר"ת - ואין לו לקחת השורשים לעצמו, דחזקת ר"פ תועיל שהשורשים יהיו שלו.
- אמר ר"ה בריה דרב יהושע:
- "כאן תוך ט"ז אמה וכאן חוץ לט"ז". לרש"י - ט"ז לאילן, והוא קצץ חוץ לט"ז ושם אין לר"פ חזקה דהאילן יונק עד ט"ז.
- לר"ח וריב"ם - דרה"ד הוי ט"ז, והוא עשה בור והניח לרה"ד ט"ז אמה.
- לר"ת - דהשורשים שרחוקים מהאילן ט"ז הם של הקוצץ.
- קצץ שורשי אילן חבירו שבבור - תוך ט"ז השורשים של בעל האילן, חוץ לט"ז השורשים של הקוצץ.
- וכן גבי שורשי הדיוט הבאין בשל הקדש או להיפך, דבתוך ט"ז אולינן בתר האילן וחזין לט"ז אולינן בתר הקרקע. תוס': ואף היכא דלא מועלין מ"מ לא נהנין מדרבנן.
- אילן הסמוך למיצר בתוך ט"ז אמה;
- לעולא - גולן הוא, ואינו מביא ביכורים;
- לרש"י - דבעי' "אשר תביא מארצך". אבל להרחיק ט"ז אינו צריך.
- לר"ח - דאין מביאין גול ע"ג המזבח. וכן צריך להרחיק ט"ז משדה חבירו.
- לר' יוחנן - מביא וקורא, דע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ והתנה שלא יקפידו על כך.

כז

- עולא מיירי בט"ז אמה סביב האילן בעיגול, שזה תשס"ח אמות אורך על אמה רוחב.
- ועולא מיירי דבפחות מזה וודאי לא מביא ביכורים. ולא דק, דגם ביותר מזה עד תתל"ג ושליש אמה (ג) אילנות בבית סאה) לא מביא ביכורים. מכאן ואילך מביא.
- תוס': קנה אילן אחד ללא קרקע - אינו מביא ביכורים ואפי' למ"ד קנין פירות כקנין הגוף. ולא הוי כמוכר שדהו לפירות דמביא וקורא; משום דהכא אם האילן יתייבש אין לו בקרקע כלום.
- משום דהכא יש לו יניקה בלבד, ובמוכר שדהו לפירות יכול לשטוח בה פירות וכדו'.
- וידוי מעשר, לרש"י - אינו תלוי בקרקע.
- לתוס' - בעי' קרקע.

- כותבין פרוזבול; א. על קרקע כל שהוא, תוס': לרשב"ם - דאין אונאה לקרקעות והוי כיש לו משכון. לתוס' - משום דגבי והדר גבי וכמעשה דקטינא דאביי.
- תוס': ב. על עציץ נקוב, דלא פלוג רבנן.
- תוס': ואין כותבין על מטלטלין, דיכול לכולתן והוי הלואה דלא שכיחא.
- תוס': אילן - שורשיו אזלי וינקי כ"ה אמה (להרחיק מבור), ועיקר יניקתו ט"ז אמה (ולעילא הוי גזלן, דמכחיש). חיטה - יניקתה ג' טפחים, ועיקר יניקתה כנגדה בלבד.
- אילן שנוטה לשרדה חבירו; לת"ק: בחרוב ושקמה - קוצץ כל הנוף שנוטה, דצילם מרובה וקשה לשרדה. בשאר אילנות - קוצץ עד גובה המרדע (שמרימו להכות הבהמה שתחרוש).
- לאבא שאול: בכל אילן קוצץ את הכל.
- נוטה לשרדה בית השלחין; קוצץ הכל, שהצל רע לבית השלחין.
- אילן שנוטה לרה"ר;
- לרבנן - קוצץ בכדי שיעבור גמל ורוכבו.
- לר' יהודה - קוצץ רק בכדי שגמל טעון פשתן וכדו' יעבור. ובגמל ורוכבו - הרוכב יתכוּפף.
- לר"ש - קוצץ הכל, לרש"י - ולא חיישינן שעורב שרי טומאה לענפים וסגי ברחלולי (לקוץ אחד מבינתים), אלא חיישינן לכזית מת תחת האילן ואיכא אוהל הטומאה.
- לתוס' - ולא סגי ברחליל להבריה העורב, דפעמים שמשאיר בשר המת בענף.
- לרבנן - אין עושין חלל תחת רה"ר, דסוף המכסה להתליע.
- לר"א - מותר, ובלבד שתוכל לעבור עגלה טעונה אבנים.
- לריש לקיש - וכן פליגי באילן הנוטה לרה"ר האם סגי בקציצת הענפים אע"פ שגדלים לאחר זמן.
- לר' יוחנן - מודו רבנן באילן דכל מה שגדל קוצץ, אבל בחלל זימנין דמפחית ולא אדעתיה.

פרק שלישי - חזקת הבתים

כח

- בית השלחין: בעי' ג' שנים מיום ליום.
- בית הבעל: לחכמים - בעי' ג' ש מיום ליום (רב לקמן לו'; ושמואל פליג. חכמים לא הובאו במשנה [תוס' מא.]).
- לר' ישמעאל - בתבואה - י"ח חודש. לרשב"ם - ובעי' שיזרע ויקצור בג' ראשונים ואחרונים.
- לר"י - סגי או שיזרע או שיקצור.
- באילן - בעי' שילקט ג' סוגי פירות בג' זמנים בזה אחר זה.
- באספסתא (זרע לבהמות) - סגי בג' חודשים אם עקרה בכל חודש זרע אחרת.
- לר"ע - בתבואה סגי בי"ד חודש.
- לר' אחא - סגי בשנה וב' מים, דניר הוי חזקה (לקמן לו').
- תוס': בעי' שיהא ניכר שמחזיק בה; או ע"י אכילת שחת בענין שאין התבואה מתקלקלת. ובאילן לחכמים, כשזומר ומעכב העצים לעצמו.
- או כשנעל ואיכא אכילה או זריעה בהדה.
- פירא רבא ופירא זוטא: לרשב"ם - רבה - שעורים ושיכולת שועל שגדלים בג' חודשים. זוטא - ירק הגדל בחודש אחד.
- לתוס' - רבה - שגדל ברשותו ג' חודשים. זוטא - שגדל חודש אחד ברשותו.
- תוס': סדר לקיטת הפירות: ענבים, זיתים, תאנים. א"נ התאנים קודמים אך מכניסם מיובשים לבית בסוף.
- תוס': פליגי אביי ורבא גבי שור המועד; לרש"י בתחילה - האם חייב בג' או בד'.
- אחר שחזר בו - פליגי במשמעות דורשין.
- לר' עזרא - פליגי אי נגיחה ד' בעי' ביום ד' או אף ביום ג'.
- תוס': למ"ד ליעודי גברא א"צ שיהא מוחזק לעבור בהתראות דא"כ עד נגיחה חמישית לא יתחייב.

כט

- טעמא דחכמים - דג"ש אדם נזהר בשטר ויהיה לו למחות.
- טעמא דר' ישמעאל - דילפינן משור המועד.
- בעי' ג"ש רצופות, חזן במקום שיש שמוכרים (ושנים שמוכיר לא עולים למנין), ואפי' שמוכיר מ"מ הוי חזקה; אן כי שדה אחת אין יכול לשמור בין שדות בורות.
- אן כי ע"י שמוכיר יעשה יותר בשנה הבאה.
- חזון מחנותא דמחוזא דדירתן רק ביום. ומ"מ לילות אינן מן המנין (ולא כשדות) ובעי' ו' שנים משום דשאר כ"א שאינם חנונים בעו ג"ש בין ביום ובין בלילה.
- חזקת הבתים; לאביי - ע"י השכנים שמעידים שדר ביום ובלילה.
- לרבא - כגון שב' שכרו הדירה (וטרם שילמו. דאל"ה הוה נוגעין בעדותן) ואמרו שדרו ג"ש ביום ובלילה. לר"ח, אם העדים הם רוכלים המחזירים בעיירות סגי שיעירו סתם דבידינו היה הבית ג"ש רצופות.
- לר"ת דלקמן, לא פליג רבא על אביי אלא בא לומר שיש עוד אופן.
- למר זוטרא; לרשב"ם - הא דאביי ורבא דבעי' עדים אף על הלילות, הוי; אן בטוען ברי לי שלא דר בימים ובלילות, דאל"כ מסתמא דר גם בלילות.
- אן כשהמערער הוא רוכל המחזר בעיירות דטענינן ליה.
- לר"ח - אם השוכרים שמעידים שגרו אף בלילה כבר אינם דרים שם, אין הם נוגעים בעדותם אפי' שכבר שילמו, דמצו למימר שלא דרו בבית מעולם.
- לר"ת - אם אמר המחזיק העידוני סתם בין לאביי ובין לרבא א"צ שיעידו ממש על הימים והלילות. ואם העדים רוכלים, אף שלא אמר העידוני סתם - טענינן ליה.
- ב' שעשו שנה שנה מהני חזקתם רק אם יש עיטרא (שטר חלוקה).
תוס': הא דעשו עיטרא; לרש"י - דלא היה להם עדי שותפות.
- לתוס' - שלא תשכח השותפות.
- בלאו בר זריעה; לרב הונא בריה דרב יהושע - קונה באגב.
- לרב ביבי בר אביי - קונה באוקמה חיותא או משטח פירא.
- מערער שיש עדים שהבית שלו (רשב"ם) וטוען שהיה בשכונני גוואי (לתוס') והיה לו עדים אלא שלא ידעו באיזו דרך יצא. לרשב"ם - לא היה לו עדים ע"ז) ולכך לא מחה;
- לר"נ - הוי למערער, דיש לחוש שהיה בשכונני גוואי. « וכן הלכה (רשב"ם).
- לרבא - הוי למחזיק, דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ל

- אמר שמוכר קרקעות שקנה מבר סיסין וטוען שקרקע זו קרויה דבי בר סיסין אף שאינה ממנו;
- לר"נ - הוי לקונה, דעל המוכר להוכיח שלא קנאה מבר סיסין ורק קרויה כך. « וכן הלכה (רשב"ם).
- לרבא - הוי למוכר, דהמוציא מחבירו עליו הראיה.
- אמר קניתי מפלוני שקנה ממך - הוי למערער, דהודה שהקרקע של המערער, ואפי' החזיק ג"ש מ"מ הוי חזקה שאין עמה טענה דאינו יודע אם היתה של המוכר.
- לגאונים - והמערער יכול לומר למחזיק לאו בעל דברים דידי את.
- לרשב"א - אינו יכול לומר, והמחזיק יכול לטעון עליו כב"ד.
- ואם אח"כ אמר קמי דידי זבנה או דר בה חד יומא - לא נאמן במיגו דמינך זבינתה, דלא אמרינן מיגו למפרע (תוס').
- ואם אח"כ הביא עדים שהמוכר דר בה חד יומא; לרשב"א - הוי למחזיק, דטענינן ללוקח, דהמוכר נאמן לומר זבינתה מינך במיגו דלא היתה שלך.
- לרשב"ם ור"י - לא טענינן, כיון שלא החזיק ג"ש.
- תוס': אמר קניתי מפלוני דקמי דידי זבנה מינך או שהביא עדים דדר בה חד יומא;
- לרשב"א - נאמן במיגו דלא היתה שלך מעולם.
- לר"י - אינו נאמן, דלא החזיק בה ג"ש (ע"פ מהרש"א).

- תוס': אי בעי קלתיה לא אמרינן, דאתחזק בב"ד, לרש"י (בסנהדרין) - שהיה מקיים. לתוס' - דראינוהו בידה.
- עביד איניש; א. רל' יום טריד בשוקא (ואם לא מחה באותם ל' יום לא הוי חזקה).
- ב. דמיקרי ואמר (ואפי' שיעז לחבירו לקנות קרקע אין זה מוכיח שהיא לא שלו), דהשני נוח לו יותר.
- ג. דזבין דיניה (ואפי' שרצה לקנות מחבירו קרקע אין זה מוכיח שהיא לא שלו), דהשני נוח לו יותר.
- ד. דקרי לשני טובא 'שני חזקה' (אם היה לחבירו שטר שקנאה לפני ד' שנים) ולא הוי חוזר וטוען. יש מפרשים - דסגי שיביא עדים על ג"ש אחרונים. לרשב"ם ור"ח - בעי' שיביא עדים לכל הו' שנים.
- 'פלניא גולנא', לרשב"ם - שטוען שהמוכר שמכר למחזיק גזל ממנו את הקרקע. לתוס' - שיש לו עדים שהמוכר גזלן ולגזלן אין חזקה.

לא

- הביא עדים דהוי של אבותיו וחבירו טוען דהוי של אבותיו והביא עדי חזקה; לרב חסדא ורבה - הוי למוחזק, במיגו דמינך זבנתיה ואכלתי שני חזקה. לרשב"ם - רבה חזר בו. לתוס' - לא חזר בו.
- לאביי ורבא - מיגו במקום עדים לא מהני. ולא טענינן ליה דלקחה, ד'של אבותי' משמע מעולם. אם אח"כ מכחיש קצת דבריו הראשונים (שפירש דסמך לי כאבהתי); לעולא - חוזר וטוען. « וכן הלכה. לנהרדעי - אינו חוזר וטוען.
- לכו"ע אינו חוזר וטוען; א. כשעוקר לגמרי דבריו הראשונים (שבהתלה אמר של אבותי ולא של אבותיך). ב. כשיצא מב"ד.
- לכו"ע חוזר וטוען; א. במוסיף על דבריו הראשונים (שאומר אבותי לקחה מאבותיך). ומספקא לר"י ביצא מב"ד אי מצוי להוסיף.
- ב. כשטוען חוץ לב"ד חוזר וטוען בב"ד, ואפי' לעקור לגמרי דבריו הראשונים (רשב"ם).
- עדות מוכחשת; לרב חסדא: אין מוציאים על פיה אפי' בעדות אחרת. לרב הונא: לר"נ - מוציאים אפי' באותה עדות (אותה קרקע), דאוקי גברא אחזקתיה. « וכן הלכה (רשב"ם).
- לרבא - מוציאים על פיה רק בעדות אחרת.
- לתוס' - וה"מ ללישנא דלרבא עד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל משום דחידוש הוא אבל ללישנא דמשום פסידא דלקוחות לא פליג רבא (אפי' היכא דליכא פסידא דלקוחות).
- לריב"א - לכו"ע פליג, ושאיני גניבה וטביחה דתרי מילי נינהו ועל הגניבה לא איתזום.
- תוס': בתראי אינם נאמנים במיגו; בהזמה: כי חוששים שיזימו גם אותם. בגזלנותא: או כי הוי מיגו במקום עדים. או כי מיגו הוי כעדים ולא יותר מעדים. או כי אין דעת שניהם שווה.
- תוס': ב' חתומין על השטר ומתו ובאו ב' וקיימו אבל אמרו שהיו אנוסים או קטנים או פסולי עדות (ועכשיו הם כשרים) - לר"נ - הוי עדות מוכחשת, ולא מגבינן ביה. ולא מעמידים את החתומים בחזקת כשרות כי פוסלים אותם משנולדו.
- עדות מוכחשת לגבי מת הבעל או נתגרשה; נשאת ואח"כ באו עדים שלא מת (ונשאת לא) מעדיה ואומרת ברי לי: לא תצא. תוס': דאיכא זילותא דב"ד, שכבר נאסרה לכל העולם וחוזרין רק בעבור העד שנישאת לו.
- ואף דאיכא חזקת אשת איש, חזקה דריקא ומינסבא (דחוששת שמא יבוא בעלה המת) מרעה לחזקת אשת איש. ואף דאיכא עדים דמסייעי לה מ"מ כיון דמכחשי להו איכא חומר בסופה ודייקא.
- ואף בעדי גירושיין דייקא דחוששת שמא יחזמו או יפסלום בגזלנות. באו עדים ואח"כ נשאת: לתנא קמא - לא תצא. לר' מנחם ב"ר יוסי - תצא.

לב

- פליגי תנאי אי חיישינן לזילותא דב"ד (ואפי' כשלא נעשה מעשה וכהתיירוה לינשא).
- וכן פליגי תנאי אי בעי' שיראו את העדות ביחד.
- וכן פליגי תנאי אי בעי' להעיד ביחד בב"ד.
- קול או ב' עדים - פוסלים לכהונה.
- עד אחד - אינו פוסל דאין ערער פחות משניים.
- בהורדה מכהונה ע"י קול לכו"ע ליכא זילותא דב"ד; לתי' א' בתוס' - דווקא כשירד ממילא.
- לתי' ב' בתוס' - אפי' בהורדה גמורה.
- ע"א מבטל קול ומעלה לכהונה; לתי' א' בתוס' - לגמרי, דהכא אי לאו הכי הוי פסול לעולם.
- לתי' ב' בתוס' - דווקא לתרומה דרבנן דהקילו בה.
- תוס': תרי ותרי; מדאורייתא - אוקמיה אחזקה. מדרבנן - ספיא. בתרומה דרבנן - הקילו.
- הודה ששטר מזורף (או שטר אמנה, או מזויף ממש) וטוען שאבר לו השטר האמיתי;
- לרבה - נאמן, במיגו דאמר שטרא מעליא הוא.
- לרב יוסף - אינו נאמן. וליכא מיגו; לרשב"ם - דהוי כמיגו במקום עדים דהודה שהשטר פסול.
- לריב"ם - דהוי מיגו להוציא (וקרקע בחזקת בעליה עומדת).
- לר"י - דהוי מיגו ע"י שקר.
- ועוד - דהוי חוזר וטוען דבהתחלה טען שהשטר אינו מזורף.
- « להלכה הוי למוחזק (ולא למרא קמא), לרשב"ם - מספק אם הלכה כרבה או כרב יוסף.
- לר"י - דאמרינן מיגו לאוקמי ממונא.
- תוס': אם יש שטר או חזקה אמרינן מיגו להוציא.

לג

- יצא קול שיש בידו קרקע של יתומים במשכנתא (רבעדים הוי כאריס דאין לו חזקה) - אף לרב הונא בריה דרב יהושע דאין נזקקין לנכסי יתומים משום צרי - אינו יכול להמשיך לאכול ולכבוש שטר המשכנתא במיגו דאמר לקוחה, לרשב"ם - דקול הוי כמחאה, וגם אם יטען לקוחה אינו נאמן.
- לתוס' - דלא יעיז פניו לטעון לקוחה נגד הקול, אבל אם טען לקוחה נאמן.
- לרשב"ם - אין נשבעין על הקרקעות.
- לתוס' - נשבעין היסת מדרבנן, ורק בטענת ברי.
- אחרי שנתברר שהמת היה קרובו של רב אידי בר אבין והקרקע שייכת לו, תבע רב אידי מההוא גברא את הפירות שאכל בינתיים, לרב חסדא - פטור על הפירות שאכל.
- לאב"י ורבא - חייב.
- לרשב"ם - מיירי שההוא גברא הודה בסוף כי לא רצה לריב עם רב אידי, ואב"י ורבא סברי דמסתמא לא היה מוחל לו אלא מפני שרב אידי יותר קרוב.
- לר"ח ור"י - מיירי שרב אידי הביא עדים שהוא קרוב ויתכן שההוא גברא יותר קרוב אלא שאין לו עדים והוי ספק. רב חסדא פטר ליה במיגו דאמר לא אכלי, ואב"י ורבא סברי דהואיל והקרקע יוצא מתחת ידו חייב גם על הפירות.
- בא לקצוץ דקל חבירו - לא נאמן (וב"ד לא יניחו לו לקצוץ), דאין דרך ב"א למכור דקל לקצוץ.
- בא לקצוץ פירות חבירו - נאמן (אא"כ לקחם דרך גניבה ותוס'), דלא חציף איניש דגזר דיקליה דלאו דיליה (ואפי' שלקטן והניחן ברשות שאינה שלו, דלא תפיס, מהני). ולכן אם יש עדים שאכל פירות ב' שנים נאמן (בשבועת היסת) לומר לפירות ירדתי.
- אתא מריה דרקלא ואמר להד"מ; אחר שקצץ - נפטר בשבועת היסת.
- קודם שקצץ - לא יקצוץ.

לד

- טען שאכל ג"ש וע"א מעיד שאכל ג"ש - כיון המסייע לו, לא הדרי פירי.
 - ע"א מעיד שאכל ב' שנים - מתוך שאינו יכול לישבע משלם (לר' אבא).
 - ע"א מעיד שחטף והחוטף אומר חטפי ודידי חטפי;
 - לר"מ: לר' אבא- ישלם. לר"י- ואין לו מיגו שהיה נשבע שלא חטף דא"כ היה צריך לישבע נגד העד.
 - לריב"ם- יש לו מיגו, ומ"מ כיון שע"א מחייבו שבועה צריך להכחישו או לשלם.
 - לרב ושמואל- פטור בשבועה, לריב"ם- דאיכא מיגו שהיה נשבע שלא חטף.
 - תוס': « להלכה: בעלמא- מתוך שאינו יכול לישבע אפי' התובע משלם הנתבע (כר' אבא).
 - בשניהם חשודים- יחלוקו (כר' יוסי. דר"מ פליג), דקנסינן את שכנגדו לפי שהוא חשוד ומפסיד חצי.
 - ביתומים מן היתומים- דעבד כרב ושמואל עבד (דפטורים במת קודם לזה, דאינם נשבעין ונוטלין דאין אדם מוריש ממון שהתחייב עליו שבועה) דעבד כר"א עבד (דנשבעין ונוטלין), דחסו על היתומים בני לזה שלא יפרעו מהם בלא שבועה.
 - תוס': באוחזין- יחלוקו. לר"ת- ונפקד (מנה שלישי) חשיב אוחז למפקיד.
 - לריב"א- לא חשיב אוחז.
 - לא אוחזין- כל דאלים גבר. לריב"א - ודווקא בוודאי רמאי וכההוא ארכא.
 - ארכא דמינצו עלה וחד אמר לב"ד תיפסוה עד דמייתנא סהדי;
 - לרב הונא- תפסינן, לרשב"ם- משום שס"ל שאם לא ימצא עדים מפקינן.
 - לר"י- משום דמהימן שיביא עדים.
 - לרב יהודה- לא תפסינן, לרשב"ם- משום שס"ל דלא מפקינן.
 - לר"י- דחיישינן שלא יביא עדים ולא נדע למי להחזיר.
 - תפסו (כר"ה, או שאמרו שניהם לב"ד לתופסה) ולא מצא עדים; לרב יהודה- לא מפקינן.
 - לרב פפא- מפקינן, וכל דאלים גבר.
- « והלכתא לא תפסינן ולא מפקינן.
- זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי (בקרע או בספינה) - כל דאלים גבר;
 - משום דאיכא למיקם עלה דמילתא ומניחים הדין עד שיתברר הדבר בעדים, משא"כ בב' שטרות היוצאין ביום א'.
 - ומשום דליכא דררא ממונא (לרשב"ם- ליכא שייכות ממון. לתוס'- ליכא ספק בלא טענותיהם), משא"כ במחליף פרה בחמור.

לה

- ב' שטרות (מכר או מתנה) היוצאין ביום אחד;
- לרב- יחלוקו (י"א דס"ל כר"מ דעדי חתימה כרתי. וי"א דהוי אף לר"א).
- לשמאל- שודא (וס"ל כר"א), לרשב"ם- הדיינים יאמרו דעתו של נותן.
- לתוס'- למי שירצה הדיין ליתן.
- תוס': ומודה שמואל בשטרות שעבוד דיחלוקו, דהשעבוד חל משעה שמוכיח מתוך השטר דהיינו למחרת.
- נכתב ונמסר לא' בבוקר ולשני בערב - לא מהני, כיון דלא כתב שעות בשטר (ובירושלים כותבין).
- תוס': נמסר לא' יום או יומיים קודם השני - לר"מ- לא מהני, דעדי חתימה כרתי.
- לר"א- הוי לראשון, דעדי מסירה כרתי.
- מסר לא' ראשון ולשני נכתב ראשון - אף לר"א הוי לשני, דכשמסר לו זכה משעת החתימה דעדיו בחתומיו זכין לו (אביי בב"מ).
- תוס': שודא; לר"ח- הוי במקרקעי בלבד, ובדיין מומחה בלבד.
- לר"י- הוי גם במטלטלי.
- תוס': אין הלכה כסומכוס דיחלוקו, אלא כרבנן דהמוציא מחבירו עליו הראיה.
- בדינא דכל דאלים גבר, אם א' מן השוק החזיק בה;
- לנהדרעיי- אין מוציאין מידו. תוס': ואפי' שכתבו הרשאל זל"ז הואיל ורשעים הם אין נזקקין להם.
- לרב אשי- מוציאין מידו.

- גזלן של רבים לא שמיה גזלן; לנהרדעי: מיירי בהחזיק א' מן השוק וכרלעיל.
- לרב אשי: לרשב"ם - מיירי במוכר במדה שאינה ישרה, וצרכי ציבור לא הוי השבה מעלייתא.
- לתוס' - מיירי בגזל מה' דצריך לשלם לכ"א וכר"ע.
- יש עדים דדלי ליה צנא דפירי (לרשב"ם - בעל הקרקע סייע ללוקח. לר"ח - הלוקח נתן לבעל הקרקע פירות כדורון) - לאלתר הוי חזקה, אא"כ אמר לפירות הורדתי. (לאלתר - ראה עוד בדף ו ובדף נט)
- תוס': ולא נאמן במיגו דאמר לפירות הורדתי; או כי הוי מיגו במקום עדים דאנן סהדי דכיון דדלי הודה. או כי אינו רוצה לטעון כן דרוצה לתבוע גם את הפירות.
- מחאה (בתוך כל ג'); או כשאומר פלניא גזלנא הוא דקאכיל לארעא בגזלנותא.
- או כשאומר לפירות הורדתי (כאריס, או במשכנתא דסורא דמנכה מחובו ע"י אכילת פירות).

לו

- אין חזקה; א. לעכו"ם, דסתמן גזלנים הם וישראל ירא למחות. וכן ישראל שבא מחמת עכו"ם הוי חזקה שאין עמה טענה, אא"כ אמר קמי דידי זבנה עכו"ם מינך או שאמר ראיתי שטרן.
- ב. מגודא דעורדי ולבר (שטה שמניחים בחוץ), דאוכלים משם חיות השדה ולא אחזיק כדמחזקי.
- ג. אכלה שחת (קצרה מוקדם לבהמתו) בענין שאין התבואה חוזרת (תוס' כח.), דלא אחזיק כדמחזקי. ובצואר מחזא - הוי חזקה, דעשירים הם ודרכם בכך.
- ד. תפתיחא, לרשב"ם - קרקע מלאה בקעים שאינה מוציאה פירות, דמפני רעתה לא מחה. לר"ח - נתבקעה ונעשית חרושה ע"י השמש.
- ה. אפיק כורא ועייל כורא, דכיון דליכא הרווחה לא מחה.
- אכלה ערלה שביעית וכלאים; לרשב"ם - לא הוי חזקה, ואפי' שנה אחת הייתה שנת ערלה וכדו'. לר"י - הוי חזקה, ומיירי כשאכלה זמורות.
- ומיירי בזמורות שהיו כבר גדולים קודם שנזרעו כלאים.
- ומיירי שהזמורות לא הוסיפו מאתיים והפירות הוסיפו.
- הני דבי ריש גלותא; חזקתן אינה חזקה - דמחמת יראתן לא מיחו בהן. ואין מחזיקין בשלהם - לרשב"ם - דעשירים הם וניחא להו שישיבחו שדותם ובורוע יטלו כשירצו.
- וי"מ - דעסוקים בצרכי ציבור ואין יודעין מי מחזיק.
- הגודרות וכל דבר המהלך - אין להן חזקה לאלתר כשאר מטלטלין, וחזקתן בג"ש.
- חוץ מעבר קטן המוטל בעריסה, דחזקתו לאלתר. ולא חיישינן שאמו שכחתו, דאמא לא מנשיא ברא.
- וחוץ מעיזי בנהרדעא דחזקתן לאלתר, דעיזי מסידין לרועה ובנהרדעא שכיחי גנבים ואף בבוקר ובערב נמסרות מיד ליד.
- נרה שנה זורעה ב' או נרה זורעה ונרה; לתנא קמא - לא הוי חזקה, דניחא ליה שיחרשו שדהו ולא מיחה. לרבי אחא - הוי חזקה.
- תוס': ומודה ר' אחא כנרה ב' שנים רצוף זורעה דלא הוי חזקה.
- שדה אילן לחכמים; לרב - בעי' ג"ש מיום ליום.
- לשמואל - בעי' שילקט פירות ג' פעמים.
- איכא בינייהו דקל נערה, לרשב"ם - דקל צעיר שטוען ג' פעמים בפחות מג' שנים.
- לר"ח - דקל המשיר פירותיו קודם גמרן. דלשמואל לא הוי חזקה דהא לא לקט.

- ל' אילנות שמפורזים י' לכל בית סאה (ג' על ג') והחזיק כל שנה בעשר - הוה חזקה. וה"מ כשרק י' עשו פירות וכבנות שוח שפירותיהם גדלים בג' שנים, אבל עשו יותר מ' ולא אכל גילה שהשדה אינה שלו.
- וה"מ דבזאי בזויי, דהיינו י' מפוזרים בכל השדה. תוס': וה"ה דבט' אילנות גדולים ג' לכל בית סאה - לא הוה חזקה, דאינם מפוזרים כ"כ.
- פחות מבית סאה לי' - לא הוה חזקה, דהוי כיער ושמתם שהחזיק ישנם שעומדים ליעקר. תוס': והא דברצופין הוה חזקה (לקמן), משום שאכל כולם ואף אותם שלא עומדים ליעקר.
- יותר מבית סאה לי' - לרשב"ם - הוה חזקה כנגד מה שצריך לאילנות. לתוס' - לא הוה חזקה כלל.
- מכר או הקדיש ג' אילנות - יש להם קרקע. לרשב"ם ברף עב; במכר - בעי' שיהא בינהן עד ט"ז (כמתיים אמות לכל אילן) וביותר מט"ז הוה מפוזרין, דברעת מוכר תליא מילתא.
- בהקדש - עד י' לבית סאה (מתיים וחמישים לכ"א), דביניקה תליא מילתא. לרשב"ם ברף פג: לגמ' ברף עב - הוה י' לבית סאה (ובתוספתא קתני מד' אמות עד י' לבית סאה). לגמ' ברף פג - הוה עד ט"ז.
- תוס': חזקה שאני ממכר, דבמכר בעי' כדרך שב"א רגילין ליטע דהיינו עד ט"ז דאם אדם ירחיק שיעור יניקה יטע בשדה גדולה רק ב' או ג' אילנות, משא"כ בחזקה דאפי' שמרוחקים כשיעור יניקה הוה חזקה.

לז

- א' החזיק באילנות וא' החזיק בקרקע (לרשב"ם - מיירי בב' לקוחות. לר"י - מיירי בחזקת ג"ש, וה"ה למכר); לרב זביד - זה קנה אילנות (עד שתייבשו) וזה קנה קרקע, דא"ל בעל הקרקע לבעל האילנות כי היכי דלדידי לית לי באילנות ה"נ לדידך.
- לרב פפא - זה קנה אילנות וחצי קרקע (אפי' בב' אילנות) וזה קנה חצי קרקע, דא"ל בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך בעינן יפה זבין ה"נ לדידי.
- אילנות וחצי קרקע; לפי' א' ברשב"ם - ל"ד חצי, אלא תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו. לפי' ב' ברשב"ם - דווקא חצי, וכגון שכל הקרקע צריך לאילנות. לר"י - רק לענין שאם יתייבשו יטע אחרים במקומן.
- מכר קרקע ושייר אילנות; יש למוכר קרקע, ואפי' בב' אילנות, דוודאי שייר לעצמו קרקע שלא יסלקנו הלוקה כשיתייבשו, דאילנות מכחשי בארעא ואינן כבוד דות (ועיי' דף עא).

מכר אילנות ושייר קרקע;

- לרשב"ם: בג' אילנות - לכו"ע יש לו קרקע (לזרוע ביניהן וליטע אחרים במקומן).
- פחות מג' - פליגי רבנן ור"ע אי בעינן יפה מוכר ויש לו קרקע (ליטע אחרים במקומן) או לא.
- לתוס': בג' אילנות - בעלמא יש לו קרקע, והכא בפירש פליגי דלר"ע יש לו קרקע רק ליטע אחרים במקומן ולרבנן אין לו בקרקע כלל;
- אן דמיירי שיש קרקע רק לצורך האילנות ופירש בהדיא שמשייך הקרקע.
- אן דמיירי בשדה גדולה ופירש בהדיא שכל הקרקע משייר.
- פחות מג' - לכו"ע אין לו קרקע.
- אכלן רצופין (לפי' א' ברשב"ם - כגון ט"ז נטיעות בבית סאה. לפי' ב' ברשב"ם - י' נטיעות בבית סאה, דאחר שגדלו עוקרין אותן דבאילנות אמרו ג' לבית סאה); לנהרדעי - אין לו חזקה, דלא אחזיק כדמחזקי אינשי דעשוין לעקור.
- לרבא - יש לו חזקה, וכדמצינו באספסתא שזרועה רצופה.
- מכרן רצופין (יותר מ' בבית סאה); לר"ש - אין לו קרקע, דלעקור ולשרש קיימא.
- לרבנן - יש לו קרקע, דרואין את האמצעיים כאילו אינן.
- וכן פליגי בכרם כשבין ב' שורות יש פחות מד"א, האם הוה כגפן יחידי (וסגי להרחיק זרע ג' טפחים ותוס') או ככרם (ובעי' להרחיק ד"א, והנוטע ולא חיללו חור מן המלחמה).

לח

- קנה אילן א'; לנהרדעי- קני משיפוליה עד תהומא, לרשב"ם- דכשייבש יטע במקומו, וכן בעל השדה אינו יכול לחפור תחת האילן. לר"י- כשייבש אין לו קרקע, וקני רק לענין דאינו יכול לחפור תחתיו.
- לרבא- קנה רק בבא מחמת טענה, דטוען בפירוש מכרת לי האילן והקרקע שתחתיו. תוס': למ"ד בעין רעה מוכר- לא קנה בקרקע כלל ובעל השדה יכול לחפור תחתיו.
- היה ביהודה והחזיק בגליל;

לת"ק- אינה חזקה, דאין שיירות מצויות מזו לזו (וה"ה לעבר הירדן ולכ"מ שיש חירום) והמחאה לא תגיע למחזיק. אבל החזיק בעיר אחרת ביהודה הוא חזקה, דס"ל דמחאה שלא בפניו היא מחאה. לר' יהודה- הוא חזקה, דג"ש הוא כדאי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבוא לשנה אחרת; לל"ק ברב- דבעי' שהוא או שלוחו ימחה בפניו, מדלא קתני ויבוא לשנה אחרת וימחה ויודיעוהו (תוס').

לרב נחמן- לא בעי' בפניו וס"ל דלא חיישינן לשעת חירום, ועצה טובה קמ"ל שיבוא בעצמו ויוציא את הקרקע והפירות, דקשה להוציא גזל הנאכל. לא הרחיק כלל והחזיק בפניו - הוא חזקה מיד, דס"ל דטעמא דחזקה משום דלא שביק איניש דאכלי ארעיה אפי' שעה א' ושתיק.

- תוס': הרחיק הבעלים יותר משנה - חזקתו ג"ש, דלא פלוג רבנן.
- תוס': מיהודה לגליל; לגבי גט - שכיחי לקיימו, דמחזרת אחר עדי קיום.
- לגבי חזקה- לא הוא חזקה (לת"ק), דאין המחזיק רגיל לחזר אם מוחה או לא.
- במחוז דניידי; לגבי גט - לא שכיחי לקיימו, דאין דרך שיציעקו בעיר אנחנו חתמנו על גט פלוני.
- לגבי חזקה- הוא חזקה, דבדרך הליכתם רגילים לומר פלוני מיחה.
- בורח מחמת מרדן (רציחה) - אין מחזיקין בנכסיו, דירא למחות פן יודע מקומו לגואל הדם. « וכן הלכה. בורח מחמת ממון (חוב) - לל"ק: לרב- אין מחזיקין בנכסיו, דמחאה שלא בפניו לא היא מחאה. לשמאל- מחזיקין, דמחאה שלא בפניו היא מחאה. « וכן הלכה.
- לל"ב: לכו"ע מחזיקין, ופליגי במחה בפני ב' שאין יכולין לומר לו (חיגרין או שהולכין למדה"י ורשב"ם, חולה וקן ותוס'), דלרב הוא מחאה.

לט

- מחאה שלא בפניו; לר"ח- שאומר לעדים פלניא גזלנא דנקיט לארעאי בגזלנותא ולמחר תבענא ליה. לר"י ורשב"ם- פלניא גזלנא דנקיט לארעאי בגזלנותא.
- אמר (או אמרו) לא לומר לו - לרב זביד- אינה מחאה.
- לרב פפא- הוא מחאה, דיאמרו לאחרים וחברך חברא אית ליה.
- אמר לא תיפוק לכו שותא - אינה מחאה (שותא - דיבור).
- אמרו לא מפקינן שותא - לרב פפא- אינה מחאה.
- לר"ה ב"ר יהושע - הוא מחאה, דמילתא דלא רמיא עליה אמר לה ולא אדעתיה.
- מחאה שלא בפניו היא מחאה, ואפי' לא ידע המחזיק מחאתו של מערער (רשב"ם, ותוס' מ.).
- מחאה; לר' חייא בר אבא- בפני ב'.
- לר' אבהו- בפני ג'.
- או דפליגי בדבר שנאמר בפני ב', לרשב"ם- האם יש לשה"ר לשומע שיאמר כך אמר פלוני עליך. לתוס'- האם הוא לשה"ר לאותו שאומר לפני ב'.
- או דפליגי במחאה שלא בפניו האם היא מחאה (ג) או לא (ב).
- או דפליגי במחאה שלא בפניו (דהויא מחאה) אי סהדותא בעי' או גילוי מילתא בעי'.
- לרשב"ם, אף שהמוחה אומר 'פלניא גזלנא' אין בזה לשה"ר (לשומע שיאמר למחזיק), דמצווה לומר לו כדי שיהיה בשטר.
- תוס': מלווה ע"פ אפי' בג' עדים - אינו גובה מלקוחות, דיזיף בצנעא. משא"כ מחאה דיאמרו למחזיק.

- לגידול בר מניומי - צריך למחות כל שנה ושנה.
- לבר קפרא - צריך למחות בסוף כל ג' וג', לרשב"ם - דאדם נזהר בשטרו ג"ש אחר המחאה.
- וי"מ - כדי שלא יטעון לאחר המחאה מכרת לי.
- « לתוס' - להלכה מוחה בתוך ג' וא"צ למחות יותר, וכסתמא דגמרא לעיל (לא.) אכלה שית שנין (והוציא חבירו שטר מכירה משנה ב') אין לך מחאה גדולה מזו.
- לרשב"ם - הלכה כבר קפרא. ולעיל סגי במחאה אחת משום דמוחה ע"י שטר.
- מחה פעמיים בבי' טענות סותרות (כגולונתא ומשכנתא) - אינה מחאה; השניה, דהודאת בע"ד כמאה עדים. והראשונה, דהוחזק כפרן.

מז

- רק בזכות (מחאה, מודעא, וקיום שטרות) א"צ לומר כתובו, וכותבין שצווה (ולא מיחזי כשיקרא), חנוץ מקנין סודר דאע"ג שהוי חוב א"צ לומר כתובו, דסתם קנין לכתובה עומד משום דאין לאחר קנין כלום ואינו מדחה עד שימשוך וכדו'.
- תוס': כתיבה זו אינה מועילה כשטר, דאינה ע"ד המתחייב. וחשיב כעדות, ואין חיסרון של מפיהם ולא מפי כתבם; לתוס' - מתקנת חכמים. במחאה, דבדבר מועט מבטלים החזקה. במודעא, להציל הנאנס. בקיום, דבמעשה ב"ד א"צ דעת המתחייב.
- לר"ת - דמפיהם אתא למעוטי אילם, אבל ראוי להגדה אין הגדה מעכבת בו.
- בכולם (מחאה, מודעא, והודאה) בעי' עדים, חנוץ מקנין סודר דסגי בלא עדים, דלא איברו סהדי אלא לשקרי. וחנוץ מקיום דבעי' ג' - ואפי' למ"ד ב' שדנו דיניהן דין - דאל"כ מה יש בין הנפק לשטר הכא תרי והכא תרי.
- מודעא; לרבה ורב יוסף - כתבינן רק על דלא ציית דינא, דאי ציית אינו אנוס דיכול לתובעו לדין.
- לאביי ורבא - כתבינן אפי' על ציית דינא, דזימנין דאין ב"ד מזומן מיד.
- בגט ומתנה; לא כתבינן מודעא, דסגי שיאמר לעדים שנאנס דאם לא נתן ברצונו למה כתב גט, משא"כ במכר דבעי' שיכתבו "ידעינן באונסא וכו'" דאל"כ אפשר שנתן ברצונו דהיה דחוק במעות.
- במכר; לרבא - לא כתבינן מודעא, דתלייהו וזבין (כשדה זו, ולא ארצי זו, ולא הו"ל לאישתמוטי) לא הוי זביני זביני וסגי שיעידו שנאנס.
- לרב הונא - כתבינן מודעא, דתלייהו וזבין זביני זביני.
- ומודה רבא בנאנס בלא עדים וכמעשה דפרדיסא, שאכל ג"ש ואיים שלא בעדים על בעל הפרדס שיכבוש את שטר המשכנתא, וכתב לו שטר מכירה.
- מתנתא טמירתא - לא מגבינן בה, דשמא נתנה לאחר כבר. טמירתא; י"א: שאמר לעדים זילו אטמורו וכתבו ליה.
- וי"א: לרשב"ם - גרסי' שלא אמר להם לכתוב בשוק.
- לר"ת - שאמר להם לא לכתוב בשוק.
- ואיכא בינייהו סתמא, לרשב"ם - כפשוטו.
- לר"ת - שאמר לא לכתוב בשוק, וסתמא פי' לא לפרסם ולא להטמין.
- « להלכה בסתמא; חיישינן מספק, ולא מגבינן בה ואי מגבינן לא מהדרין. הלכך צריך לכתוב אמר לנו כתבו בשוק (אף שלא אמר).

מנא

- בין בחזקת ג"ש (קרקע וכדו') בין בחזקת יום אחד (הורדי וכדו') - בעי' טענה שקנה את הקרקע. לא טען; א. אין מלמדין אותו לטעון.
- ב. יכול לטעון אח"כ, ולא הוי חוזר וטוען דאינו מכחיש טענות ראשונות.
- לר' יהודה (לה.) ולר' ישמעאל בר' יוסי (נט.), כל בפניו לאלתר הוי חזקה. « ואין הלכה כן, דבעי' ג"ש.
- תוס': מחילה בטעות לר"נ; לרש"י - הויא מחילה, חוץ מבהלוואה, דמחזי כריבית (רש"י בב"מ).
- לתוס' - לא הויא מחילה, חוץ מבמכר, דאף אם היה אפשר לחזור לא היה חוזר דניחא ליה דליקו בהימנותיה.

- עד א' אומר מנה וא' מאתיים: לב"ש - נחלקה עדותן, דאינן מעידים על אותו מנה. לב"ה - עדותן כשרה, ונוטל מנה דבכלל מאתיים מנה. תוס': ארנקי לבנה וארנקי שחורה: עדותן כשרה, דלא דייקי ביה סהדי. חבית יין וחבית שמן: נחלקה עדותן. מנה שחור ומנה לבן: לרב יהודה - נחלקה עדותן, דהוי כחבית יין דגוף העדות הוי על המנה. לנהרדעי - כשרה, דהוי כארנקי.
- ב' כיתי עדים אחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתיים - אף לב"ש נוטל מנה. תוס': ולא חשיב נמצא א' מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה; אן דב"ש כר' יוסי דבדיני ממונות תתקיים העדות בשאר. אן דמיירי דאתו למיחזי ולא לאסהורי.
- לוקח ויורש צריכים חזקה וטענה (יורש צריך ראייה דדר מורישו יום א'). טען מפלניא זכינתה דזבנה מינך, בעי'; אן שיביא עדים שהמוכרה לו גר שם יום אחד. אן שיאמר קמי דידי זבנה מינך, דנאמן במיגו דאנא זכנתה מינך. העידו שהמוכר נראה בקרקע למדוד, לאביי - הוי כעדות שדר בה ומהני. לרבא - לא מהני, דעביד איניש דסייר ארעא ולא זבין.
- ג' שקנו זה מזה וכל א' החזיק שנה ויש שטר לב' האחרונים (ראם יש לראשון שטר - א"צ חזקה) - הוי חזקה, דע"י השטרות יצא קול למכירה והיה לו למחות. קנו בעדים בלא שטר - לא הוי חזקה, דלא יצא קול.
- מכר שדה בעדים וטרפוה - גובה הקונה ממשועבדים, דלקוחות אפסידו נפשיהו דהיה להם לחקור אם מכר קרקע באחריות. המלוה את חבירו בעדים - אינו גובה מלקוחות, דמאן דיזיף יזיף בצנעא דלא ליתזלו נכסיה משא"כ במוכר דמוכר בפרהסיא שיקפצו עליו לוקחין.

מב

- לרב ושמואל מלוה ע"פ אף מירושין אינו גובה, דשעבודא לאו דאורייתא. תוס': ואע"ג דביורשין לא שייך לחלק בין מלוה ע"פ למלוה בשטר, מ"מ כל היכא דגבי מלקוחות (מלוה בשטר, מלוה הכתובה בתורה למ"ד ככתובה בשטר דמי, ³עמד ברין, ⁴עשה עבדו אפותיקי) גבי נמי מיתמי, אבל מלוה ע"פ כיון דלא חשש לעשות שטר לגבות מלקוחות כי לא גבי נמי מיתמי ליכא נעילה דלת.
- אכל האב שנה ומת ואכל הבן שנה ומכר ואכל הלוקח שנה - הוי חזקה. וה"מ בלוקח בשטר (וכדלעיל). אכל בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני הלוקח שנה - לא הוי חזקה, דכשמכרה הבן (בשטר) אין לך מחאה גדולה מזו.
- ואם מכר לו הבן כל שדות אביו סתם - אמרינן ליה כל שדותי מכר לך חוץ מזו ולא הוי מחאה. תוס': אין מחזיקין בנכסי קטן; י"מ - דיתום אפי' גדול, במילי דאבוה קטן הוא. לר"י - דווקא שהיה קטן כשמת אביו אינה חזקה, אע"פ שאח"כ הגדיל.
- שותפין; ללוי - אין להם חזקה זה על זה. לשמואל - יש להם חזקה.
- ומודה שמואל דאין חזקה; י"א ברנחית לפלגא, שדרך שותפין לאכול חצי כמה שנים ואח"כ להחליף. וי"א ברנחית לכולה, שכן דרך שותפין. וי"א באין בה דין חלוקה.
- תוס': יורד שלא ברשות; באינה עשויה ליטע; שמין לו וידו על התחנתונה. בעשויה ליטע; לרש"י בב"מ - נוטל כאריס (למחצה ושליש).
- לתוס' ברש"י - קבלן (פחות מאריס, ויותר משכיר יום דשכיר יום אין עליו לתקן אם יתקלקל).
- שותף כיוורר ברשות דמי; א. לרשב"ם - דאף בשבח המגיע לכתפים (עומד ליצטר) נוטל כאריס. לר"ת - דווקא במגיע לכתפים (בא ע"י טורח) נוטל כאריס (רסתם אריס נוטל אף בשבח המגיע מאיליו).
- ב. נוטל אף באינה עשויה ליטע.

מזג

- שותפין מעידין זה לזה.
ה"מ בכתב (המעיד) דו"ד אין לי על שדה זו שהכל שלך, דאל"כ הוי נוגע בעדות.
ה"מ בקנו מידו בסודר, דאל"כ לא מהני דו"ד וכו' דלשון סילוק מהני רק במה שטרם זכה.
ה"מ בקיבל עליו אחריות דמחמתיה אם יטרופי בע"ח (ולא קיבל אחריות דעלמא), דאל"כ הוי נוגע בעדות משום שמעמידה בפני בעל חובו כדי שלא יהיה לזה רשע. תוס': ולא משום דלא ניח"ל דתהוי תרעומת עליו; אן דאין נפסל בשביל כך לעדות.
אן דמיירי במכיר בה שהיא שלו דליכא תרעומת.
 תוס': גבי עבר - מהני לשון 'אין לי עסק בך' דמשמע תהא לעצמך.
 גבי שדה - לא מהני, דל"ש למימר הרי את לעצמך והוי סילוק דין ודברים.
 האומר תנו מנה לעניי עירי - אין דנין בדייני אותה עיר ואין מביאין ראייה מאנשי אותה עיר.
אן דמיירי בס"ת דכולם עניים אצל ס"ת. ואין יכולין לסלק עצמן דס"ת לשמיעה קאי.
אן דמיירי בעניי דרמו עלייהו. ואין יכולין לסלק עצמן, דלא קייץ כמה לתת ומרוויחים מהמנה.
 או בדקייץ, ומ"מ נוגעים בדבר דכיון דרווח רווח.
 תוס': קרוב ונתרחק פסול לעדות דבעי תחילתו וסופו בכשרות, אבל נוגע בדבר שנסתלק כשר דפסלות תלוי בגוף ולא בממון.
 שותף שאמר לחבירו שמור לי היום ואשמור לך למחר - הוו שומרי שכר זה לזה אף שביין כך היה שומר את שלו. תוס': אע"ג דבעלים באמירה (ב"מ) - לא הוי שמירה בבעלים, דלא משעבר עצמו מיד אלא למחר.

מזד

- מכר לו בית או שדה אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו עליו, מכר לו פרה או טלית מעיד לו עליה מפני שאין אחריותו עליו.
- לרב ששת - מיירי בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודה וקא מערער, דשמעון לא יעיד ללוי. ולא מוציא מיהודה באותם עדים שרוצה להוציא מלוי;
 או כי לא רוצה, דקאמר השני (לוי) נוח לי הראשון (יהודה) קשה הימנו.
 או כי לא יכול, דגם ליהודה יש עדים שהשדה שלו ומספק מוקמינן ארעא בחזקתה.
ומיירי דאמר ידענא דהאי ארעא לאו דיהודה, דאל"כ לא יוכל להוציא מלוי.
ומיירי במכר (ללוי) דהוי יאוש ושינוי רשות ולכן מעיד בטלית;
לרשב"ם - אבל בקרקע אין מועיל יאוש ושינוי רשות.
לר"י - מועיל בקרקע יאוש ושינוי רשות, אלא שאין רגילין להתייאש מקרקע.
ומיירי שמת גזלן, דאל"כ נוגע בדבר לגבי דמי הגזילה דלא נתייאש מהם.
ומיירי בקונה ולא ביורש, דהוי כמ"ד רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי.
לאב"י - מיירי במוכר שלא באחריות, דבשדה אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו אבל בטלית מעיד דמטלטלי לא משתעבדי לבע"ח.
ומיירי שמעידים שלא היה למוכר קרקע ולא קנה קרקע מעולם, דאל"כ אפשר דשיעבר את הטלית אגב קרקע וכתב דקנאי ודעתיד אנא למיקני.
 אדם שעשה עבדו אפותיקי ומכרו - בע"ח גובה הימנו, ואפי' במכרו בע"פ (תוס'), דאית ליה קלא.
 עשה שורו אפותיקי ומכרו - אין גובה הימנו. ואם אקני לבע"ח מטלטלי אגב מקרקעי - גובה. תוס': עשה שורו אפותיקי והקדישו - אין גובה הימנו, ואפי' שהקנה לבע"ח אגב מקרקעי.
 תוס': נ"א - דאין אדם שאין לו ד"א בא"י, דקרקע אינה נגזלת א"נ דאין לך אדם שאין לו ד"א לקברו.
לר"ת - יש שאין לו ד"א, ומ"מ כותב בהרשאה ונתתי לו ד"א בחצרי דהודאית בע"ד כמאה עדים.
ובזה"ז שרגילים לכתוב הרשאה זו, א"כ במכר טלית אין מעיד לו עליה אפי' שיש עדים שאין לו קרקע.
 מכר שדה שלא באחריות; לרב פפא - נמצא שאינה שלו לא הוי מכירה, אא"כ הכיר הקונה שהיא שלו.
לרב זביר - אף בנמצאת שאינה שלו הוי מכירה, דלכן מכר בלא אחריות.

מה

- מכר חמור לחבירו ובא עכו"ם ואנסו דטען שחמור זה נגנב ממנו, ותבעו בדיניהם וזכה העכו"ם (תוס'); לרבא - צריך המוכר לפצותו. ובלבד שאינו מכיר בה (הלוקח) שהיא בת חמורו.
- ובלבד שהעכו"ם לקח את החמור בלא האוכף.
- לאמימר - א"צ לפצותו, דסתם עכו"ם אנס הוא. « וכן הלכה, דאמימר בתראה הוא (רשב"ם).
- אומן אין לו חזקה; לרבה - דווקא באיכא תרתין; מסר לו בעדים וראה את החפץ בידו (בעדים), אבל בראה לחוד נאמן לומר מכרת לי במיגו דמכרת לאחר והוא מכר לי.
- לאביי - בראה אין לו חזקה, בלא ראה יש לו חזקה.
- בגוונא דיש לאומן חזקה, לא הוי כדברים העשויין להשאיל ולהשכיר דאין בהם חזקה; לרשב"ם - דהכא אומן מצי למימר אינך גיגיל לתקן אצלי.
- לר"י - דאדם משאיל ומשכיר אף לאינו נאמן ואינו יכול להעמיד עדים דאינו רוצה להשיא ש"ד בשכיניו, אבל כשמוסר לאומן יכול ליתן לאומן שנאמן עליו או להביא עדים.
- למ"ד המפקיד בעדים צריך להחזיר בעדים; לר"ת - נאמן לומר החזורתי (בלא עדים) במיגו דנאנסו.
- וי"מ - נאמן בשבועה לומר החזורתי, במיגו דנאנסו.
- לר"ח - אינו נאמן כלל, דהפקידו בעדים משום דלא הימניה אף בשבועה והוי כאומר אל תחזיר לי אלא בעדים.
- אומן אומר ב' קצצת לי והלה אומר אחת קצצתי לך (ולא מסר בעדים ולא ראה); טלית ביד אומן: נאמן האומן לטעון עד כדי דמיו במיגו דלקוח.
- אין הטלית בידו: תבעו בזמנו - אומן נשבע ונוטל, דבעה"ב טרוד בפועליו.
- תוס': או כמ"ד דלא אמרינן מתוך שיכול לומר לא שכרתיך יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך.
- או דליכא האי מיגו דהכא מודה במקצת ואינו מעיז לכפור הכל.
- עבר זמנו - המוציא מחבירו עליו הראיה.

מז

- נתחלפו לראובן כלים בבית האומן - ישתמש בהן עד שיתברר הטעות, דכנראה האומן נתן מדעתו את טלית שמעון שהיה לו למכור, דאדם עשוי לומר לאומן מכור לי טלית.
- וה"מ כשנתן לו האומן עצמו, אבל אשתו ובניו לא, דטעו והוי שואל שלא ברשות.
- וה"מ כשא"ל האומן קח טלית' סתם, אבל אמר 'קח טליתך' לא.
- אריס, אפי' שיודעין שבאריסות ירד לשדה זו - יש לו חזקה, דאין דרך אריסים לאכול ג"ש.
- אריס בתי אבות (שאבותיו היו אריסים במשפחה זו) - אין לו חזקה, דדרכס לאכול ג"ש.
- אריס בתי אבות שהוריד אריסין (ולא עשה עמהן) - יש לו חזקה, דאין אדם שותק כשיש אריסים ללא פיקוח.
- אריס בתי אבות שחלק אריסין (ועשה עמהן) - אין לו חזקה, דבעה"ב מינהו לכך.
- תוס': סתם רב נחמן שבש"ס; לרש"י - ר"נ בר יצחק (רש"י גישין לא:).
- לתוס' - ר"נ בר יעקב.
- אריס, אם יש פירות בקרקע - אינו מעיד לבעה"ב, דכיון דלא נטל חלקו הוי נוגע בדבר.
- אם אין פירות בקרקע - מעיד, דימצא שדה אחרת באריסות.
- ערב או מלוה - מעידין ללוה רק אם יש לו קרקע אחרת. (ולא חייש דהקרקע האחרת גזולה, דאיכא אחריות).
- לוקח ראשון - מעיד ללוקח שני רק אם יש ללוקח שני או למוכר (שמכר לשניהם) קרקע אחרת;
- לרשב"ם - ללוקח ראשון חושש שבע"ח דמוכר יטרופ ממנו ולא יהיה לו ממה לגבות.
- לר"י - דחושש שקנה קרקע גזולה. ולבע"ח לא חייש דלא יודע אם יש למוכר בע"ח.
- לוקח שני - מעיד לראשון אף שאין למוכר קרקע, לרשב"ם - דבע"ח דמוכר לעולם אלווקח שני הדר (ואם ראשון קנה באחריות - אין מעיד לו, דאי מפקי מראשון הדר אשני).
- לר"י - דלא חייש לבע"ח וכנ"ל.

מז

- קבלן; י"א דמעיד כערב (דהוי כערב אלא שיכול לגבות משניהם).
- י"א דאינו מעיד אפי' שיש ללוה קרקע אחרת, לרשב"ם - דרוצה שיהיה ללוה גם בינונית דאם יהיה ללוה רק זיבורית המלוה יגבה ממנו.
- לתוס' - דרוצה שיהיה ללוה הרבה קרקעות כדי שהמלוה יגבה מהם, דטריחא לערב להוציא מהלוה. אבל מלוה מעיד ללוה; א דמשום איחלופי בינונית בזיבורית לא יעיד שקר.
- א דמיירי שהקרקע האחרת היא כמותה שמעיד עליה.
- אם אין ללוה אלא זיבורית, לרשב"ם - יכול המלוה לגבות בינונית מערב קבלן.
- לתוס' - אינו יכול לגבות מערב קבלן אלא זיבורית. וצ"ע.
- בן אומן ובן אריס ובן גזלן; אתו בטענתא דאבוהו (אבינו הורישנו לנו) - אין להם חזקה, דהוי חזקה שאין עמה טענה דאין לאב חזקה.
- אתו בטענתא דידהו (אנא זבינתה מינד) - יש להם חזקה.
- הודה המערער לאביהו (לרשב"ם - בעדים. לר"ת - כך טוען הבן. אבל בעדים בן אומן ובן אריס א"צ להחזיק); בן אומן ובן אריס - יש להם חזקה. לרשב"ם - דהודאת בע"ד כמאה עדים.
- לר"ת - במיגו דלקוח הוא בידו (ובבן אומן מיירי ששהה אחר מות אביו זמן שרגילות להחזיר).
- בן גזלן - אין לו חזקה, דמתוך פחד הודה לאביו הגזלן.
- בן גזלן שטען שירש מאבי אביו או בן בנו של גזלן שטען שירש מאביו - יש להן חזקה.
- בן בנו של גזלן שטען שירש מאבי אביו;
- לתי' א' בתוס' - יש לו חזקה, דטוענין ליורש, דאביו היה טוען שלקחה (אבל אם אומר שאמר לו אביו שהורשה לו אבי אביו - אין לו חזקה).
- לתי' ב' בתוס' - אין לו חזקה (וכן ברשב"ם), דלא טענינן מילתא דלא שכיחא.
- גזלן שאין לו חזקה; לר' יוחנן - שהחזק על שדה זו בגזלנות, אבל בשאר שדות יש לו חזקה.
- לרב חסדא - שהחזק שהורג על עסקי ממון, ואין לו חזקה בשום קרקע.
- « וקיי"ל כתרוייהו (רשב"ם).
- אומן שירד מאומנתו ואריס שירד מאריסותו - יש להם חזקה. וכן במגורשת ואינה מגורשת (ספק קרוב לו ספק קרוב לה) דבעלה חייב במזונותיה - יש לה חזקה בנכסי בעלה, דהתחיל בגירושין ושונא אותה, לרשב"ם - ולא יתן לה להחזיק בקרקע אפי' למזונותיה דבטורח יתנם לה כשיחייבהו ב"ד.
- לתוס' - מיירי שייחד לה קרקע אחרת למזונותיה.
- גזלן או לוקח מסקירקון (גזלן נכרי שהורג על ממון) שהביא עדים שקנה מבעה"ב ולא ראו מתן מעות; לרב - אם אמר לו לך חזק וקני - לא מהני, דא"ל כן מחמת פחד.
- בשטר - קנה, דאי לאו דיהיב זוזי לא עביד שטר.
- לשמואל - אף בשטר לא קנה, אבל אם כתב לו אחריות נכסים - קנה.
- תוס': ופליגי אי אחריות טעות סופר או לא.
- לקח מהאיש וחזר ולקח מהאשה - לרב דלעיל - אם כתבה לו שטר קנה. תוס': והא דמשמע בכתובו' (צה.) דאף שחתמה בשטר לא קנה; או דהתם מיירי בשטר מתנה שעשוי לקנין משא"כ הכא דמיירי בשטר ראיא דכיון שיפתה כחו כ"כ קנה.
- או דהתם חתמה היינו שנתרצתה בע"פ.
- או דהתם חתמה בשטר של בעל משא"כ הכא שעשתה שטר בפ"ע.
- או דהתם מיירי בשטר מתנה דמודה רב דאחריות לאו ט"ס (ע"פ מהרש"א).

מח

- חייב חטאת או אשם - אין ממשכנין אותו, דרוצה שיהיה לו כפרה מאותו חטא.
- חייב נדר או נדבה - ממשכנין. וכופין עד שיאמר רוצה אני, לרב הונא - דאגב אונסיה גמר ומקני.
- לרב ביבי - דניחא ליה דתהוי ליה כפרה.
- תוס': ויתורא ד"יקריב אותו" דכופין אותו - אתי למימר דלא הוי זבח רשעים תועבה.

- גט המעושה (שכופין אותו להוציא וכגון מוכה שחין ובעל פוליוס);
בישראל - כשר (וכגון שאמר רוצה אני), לרב הונא - דאגב אונסיה גמר ומקני.
לרב ביבי - דמצוה לשמוע דברי חכמים.
- בעכו"ם - פסול, אן מדרבנן כדי שלא כל אחת תחניף לעכו"ם שיכריח את בעלה לגרשה. תוס': ואפי' כדין, דגזרינן אטו שלא כדין (רב מרשיא. ובודתא היא גיטין פח:).
אן מדכתי' "לפניהם" ולא לפני עכו"ם.
עכו"ם שכופה ואומר עשה מה שישראל אומר לך; לרשב"ם ור"י - כשר.
ויש מפרשים - פסול.
- תליוהו זבין (וקיבל מעות) ואמר רוצה אני;
לרב הונא - זביניה זביני, דאגב אונסיה גמר ומקני. « וכן הלכה.
לרב ביבי - אין זביניה זביני.
- לרבא - זביניה זביני, חוץ מכשכפוהו למכור שדה זו ולא ארצי זווי (לא ספר את המעות) ולא יכל להשתמש בטענה אחרת כגון המתן לי למחר וכדו', דבזה לא הוי זביניה זביני.
• תליוהו זבין ומסר מודעה; לר"ה - לא הוי זביניה זביני. « וכן הלכה.
לרבא - זביניה זביני, דלא כתבינן מודעה אזביני (מ:).
תליוהו ויהיב; אם ידעי עדים אונסיה או שמסר מודעה - לא הוי מתנה.
תוס': ביטל את המודעה (ובמתנה - ולא ידעי עדים אונסיה) - מהני, דאגב אונסיה גמר ומבטל, ואפי' אמר בשעת מודעה כל מה שאבטל לא יהא ביטול.
• קידש אשה בע"כ; להלכה - מקודשת וכזביני, דמוכרת עצמה במה שמתחייב לה שאר כסות ועונה (תוס').
למר בר רב אשי - אינה מקודשת, דעשה שלא כהוגן.
בקידש בכסף; חכמים הפקיעו הקדושין דהפקר ב"ד הפקר.
בקידש בביאה; לרשב"ם - אפקעינהו רבנן לקידושין דאדעתא דרבנן מקדש, ונמצאת בעילתו בעילת זנות.
לתוס' - אפקעינהו רבנן לקידושין אף שלא קידש על דעתם, דיש כח לחכמים לעקור דבר מה"ת אף שעושים ביאתו זנות.

מזא

- אמנה היו דברינן: אין נאמנים אפי' שאין כתב ידן יוצא ממקו"א,
לרב נחמן - דהוי חוזר ומגיד (או מהטעם של מר בר רב אשי).
למר בר רב אשי - אמנה לא ניתן ליכתב ד"עולה" הוי ואין אדם משים עצמו רשע.
מודעה היו דברינן: לרב נחמן - אין נאמנים, דהוי חוזר ומגיד.
למר בר רב אשי - נאמנים, לרשב"ם - אפי' שכתב ידן יוצא ממקו"א.
לתוס' - נאמנים במיגו כשאין כתב ידן יוצא ממקו"א, אבל כשיוצא ממקו"א דמי לחוזרין ומגידין.
- לר"נ, באמנה ומודעה דמי לחוזרין ומגידין כיון שאומרים שהשטר נכתב ונמסר כהלכתו ולא אתי ע"פ ומרע לשטרא (תוס'). ומודה ר"נ דבעשו שטר מודעה - מהני, דאתי שטרא (דמודעה דקיים) ומבטל שטרא.
תוס': ומודה ר"נ בקטנים או אנוסים היו שהרי אומרים שלא נכתב מעולם כדין, ומהני מיגו.
ומודה ר"נ שנאמן אדם לומר פרוע במיגו דמוזיף כיון שלא מרע לשטר כלל.
- אין לאיש חזקה בנכסי מילוג של אשתו ואפי' שהסתלק מאכילת הפירות;
אן שהסתלק ע"י שכתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסין ובפרותין.
תוס': אן שכתב לה בלשון טוב (אי אפשי).
אן שנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה.
אן שנתן לה בעלה, דאין הבעל אוכל פירות.

- תוס': נחלה הבאה ממקור"א מתנה שלא יירשנה - י"מ - דאשמועינן דמהני אפי' בלשון גרוע.
לר"י - אשמועינן דיכול להסתלק מרשלב"ל אף שקיי"ל דאינן מקנה דשלב"ל.
 - כל האומר אי אפשי בתקנ"ח שומעין לו - אשמועינן דמהני סילוק בתקנ"ח ולא בירושה דאוריין.
יכולה אשה לומר לבעלה איני ניוזנת ואיני עושה - אשמועינן דיכול להסתלק משום שהיו לטובתו.
 - תוס': אף לרב דפסיק כרשב"ג דבכתב דין ודברים אין לי בנכסיך בחייד ובמותן אם מתה יירשנה דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, מ"מ מפירות יכול להסתלק ולא עשו חיזוק;
או משום דשאני ירושה דנפלה קמיה דבעל משא"כ נכסי מילוג דכשמתלק הרי הם ביד האשה.
או משום דלא עשו חיזוק אלא בדבר שיש לו עיקר מה"ת כירושה.
או משום דפירות לא שכיחי דלא לכולם יש נכסי מילוג, אבל ירושה יש לכל אשה דאפי' ליתומה לא פוחתים מנ' וזו לנכסי צאן ברזל.
 - פירקונה תחת פירותיה, לרשב"ם - ויכול לומר איני מקבל עלי פירקונה ואיני חושש בפירות.
לרשב"א - לא יכול לומר, דפירקונה עיקר. ואף שיכולה לומר איני ניוזנת ואיני עושה, אינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות:
או שלא תטמע בין העכו"ם.
או משום דמפקעת תקנת פירות, דפירות כל ימיה תחת פירקונה.
או כיון שידו כידה וזכה בגוף הקרקע - זכה כבר בפירות, משא"כ מעשה ידיים שאינם בעין.
 - איכא ג' שדות שמשועבדות לאשה יותר משאר נכסים;
לרשב"ם - א' שכתב בכתובתה, וא' שעשאה אפותיקי בפני עדים, וא' שהכניסה משלה נכסי צאן ברזל.
לתוס' - א' שכתב לה כנגד מנה ומאתיים, וא' כנגד נדונייתה (נכסי צאן ברזל), וא' כנגד התוספת.
- ג**
- לקח מהאיש וחזר ולקח מהאשה או בעל שקנה מאשתו;
נכסי מילוג; לרבנן - קנה, דאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דשלה הן.
לר' אלעזר - לא קנה, דאינו מיוחד לא לאיש ולא לאשה. וה"ה בשותפין שלזה גוף ולזה פירות
שאינם יכולים למכור, אבל אם יש לכ"א מקצת בגוף - יכולים למכור.
 - שאר נכסים: לרשב"ם ור"י - לפירות קנה כל זמן שהבעל חי, אבל הגוף לא קנה; בג' שדות - משום
שאינן שלה לגמרי ומכרה משום נחת רוח, ובשאר נכסים כ"ש שמכרה
משום נחת רוח - שלא יאמר בעלה עיניך נתת בגירושין.
לרש"י בכתובות - בג' שדות - המקח בטל לאתרו.
בשאר נכסים - המקח קיים לפירות עד שתטרוף במיתת הבעל (ע"פ תוס').
 - המוכר עבדו ושייר שישמשנו ל' יום;
לר' מאיר - רק הראשון ישנו בדין יום או יומיים, דקנין פירות כקנין הגוף.
לר' יהודה - רק השני ישנו בדין יום או יומיים, דקנין פירות לאו כקנין הגוף.
לר' יוסי - שניהם ישנו בדין יום או יומיים, דמספק"ל אי קנין פירות כקנין הגוף או לא, וספק נפשות
להקל, לרשב"ם - דכתי' "והצילו העדה".
לתוס' - מסברא.
 - לר' אלעזר - שניהם אינן בדין יום או יומיים, מ"כ כספו הוא" - המיוחד לו, או מיתורא דקרא.
או מדלא כתי' כסף.
 - תוס': מודה ר"מ דעבדי נכסי מילוג אינן יוצאין לאיש בשן ועין;
או כי לא אלים קנין פירות להפקיע את קנין הגוף שיצאו לחירות.
או כי לבעל לא היה בגוף כלום מעולם משא"כ במוכר עבדו.

- נכסי אשת איש; לרב - אין מחזיקין בה, דאמרה דסמכא על בעלה שימחה (ואפי' בכתב לה דר"ד אין לי בנכסיך ובפרותיהם סומכת שימחה, דקיי"ל שאם מתה יורשה [תוס']). « וכן הלכה. לדייני גולה - מחזיקין.
- ומודה רב: א. בהחזיק בעלה בניזקין, דצריכה למחות.
- ב. בהתחיל להחזיק בחיי הבעל וג"ש לאחר מותו, דנאמן לומר מכרת לבעל והוא מכר לי במיגו דזבנתיה מינך.
- אין חזקה לנזיקין; אן שאין דין חזקה, דחזקתן לאלתר ולא בעי' ג"ש.
- אן שאין כלל חזקה, לרב מרי - ומיירי בקוטרא (עשן).
- לרב זביד - מיירי בבית הכסא (שמסריח).

נא

- אין לאשה חזקה בנכסי בעלה אפי' ייחד לה ארעא אחריתי למוזני.
- קנין שטר בקרקע; במתנה - קנה.
- במכר - לא קנה עד שיתן דמים או במוכר שדהו מפני רעתה.
- תוס': שטר על חרס; בכתב סופר: בשטר ראייה; פסול, דיכול להזדייף.
- במכר וקידושין: לר"א - כשר, דעדי מסירה כרתי.
- לר"מ - פסול, דעדי חתימה כרתי ובעי' מוכח מתוכו.
- בכתב ידו: כשר, דאינו יכול להזדייף.
- כתב 'שדי מכורה שדי נתונה'; מכורה אהני לענין דאיכא אחריות.
- נתונה, לרשב"ם: אהני לענין דלית דינא דבר מצרא, כמתנה.
- לתוס': בשטר א' - אהני דנותן הכל (אף בור וגת), ושא"צ דמים.
- בב' שטרות - אהני לענין דלית דינא דבר מצרא.
- לזה מעבדו ושחררו או מאשתו וגרשה - פטור, דלא ניח"ל לשווייה עבד לזה ואמרי' לגילויי זוזי נתכוון.
- תוס': מכר לעבדו ושחררו - אינה מכירה, דמה שקנה עבד קנה רבו.
- המוכר שדה לאשתו בין בשטר בין בלא שטר; לרב הונא - לא קנתה, דלגלויי זוזי הוא דבעי.
- לרב נחמן - קנתה דלא אמרינן לגלויי זוזי.
- מכר לה בשטר למ"ד דל"א לגלויי זוזי - קנתה, לרב: הבעל אוכל פירות.
- לר' יוחנן: אין הבעל אוכל פירות.
- לר' אבהו: לרשב"ם - אין הבעל אוכל פירות. כמתנה.
- לר"ת - הבעל אוכל פירות.
- לר"י - קנתה ע"י השטר כמתנה (ואינו אוכל פירות), דבמעות לחודיה אמרי' לגלויי זוזי.
- « להלכה: מכר שדה לאשתו: במעות טמונים - לא קנתה, דלגלויי זוזי הוא דבעי.
- באינם טמונים - קנתה והבעל אוכל פירות.
- נתו שדה לאשתו: קנתה, לתי' א' בתוס' - ואין הבעל אוכל פירות כלל.
- לתי' ב' בתוס' - הפירות כנכסי מילוג וילקח בהן קרקע ויאכל פירי.
- תוס': חצר האשה להתגרש בו; לר"ת - תליא באי מוכרת ונותנת קיים.
- לר"י - תליא באכילת פירות.

נב

- לכתחילה - אין מקבלין פקדונות מנשים עבדים ותינוקות, דשמא גנבו ואסור לסייע עוכרי עבירה.
- בדיעבד - יחזיר להם, ולקטן יעשה סגולה (קרו קיימת ואוכל פירות), לרב חסדא - ס"ת.
- לרבא ב"ר הונא - דקל.
- אם מתו; באשה - יחזיר לבעלה. ואם נתגרשה קודם מיתה יחזיר ליורשיה.
- בעבד - יחזיר לרבו, ואפי' נשתחרר קודם שמת.

- אמרו דשל פלוני; לרשב"ם: י"א דאם מהימן יחזיר לפלוני ואם לאו יחזיר לבעליהן.
וני"א דאם אמיד (אותו פלוני א"נ האשה) יחזיר לפלוני ואם לאו יחזיר לבעליהן.
לתוס': בעודן בחיים - נאמנים במיגו דאיבעי שקלי ויהבי לפלוני.
בשעת מיתתן- אם מהימן או אמיד יחזיר לפלוני ואם לאו יחזיר לבעלים.
- אין לאב ולבן חזקה בנכסי השני; לרב יוסף- אפי' חלקו, שאינו סמוך על שולחנו ואינו מתעסק בנכסים.
לרבא - בחלקו איכא חזקה. « וכן הלכה.
- אח שנושא ונותן והיו אונות ושטרות על שמו ואמר שנפלו לו מאבי אמה;
לשמואל: על האחין להביא ראייה.
לרב: בחלוקין בעיסתן- על האחין להביא ראייה, דנאמן במיגו דאמר דמעיסתו קימן.
באין חלוקין- עליו להביא ראייה.
« הלכה כרב (רשב"ם).
- אם מת; לשמואל - מודה רב דעל האחין להביא ראייה, דסמכינן אהא דיוצאין על שמו.
לרב פפא - רב לא מודה, דליכא טענינן היכא דבעי ראייה.
« לר"ח - הלכה כשמואל, דאסיק בקשיא ולא בתיובתא.
לרשב"ם - הלכה כרב פפא.
- תוס': המכיר ספריו ביד אחר; יצא שם גניבה: ישבע (הלוקח) כמה הוציא ויטול (המכיר).
לא יצא שם גניבה: לר"ת - אם המכיר עשוי להשכיר ולהשאיל נאמן במיגו.
למהר"ד - אינו נאמן, דהוי מיגו להוציא אף שנוטל מעותיו.
• תוס': מיגו מהני אפי' היכא דבטענה ההיא חבירו מכיר בשקר.

גג

- קנין חזקה; במכירה: בפניו - א"צ לומר לך חזק וקני.
שלא בפניו - צריך.
במתנה: לרב - ספק אי צריך.
לשמואל - כמכירה.
- חזקה דנעל גדר פרץ - סגי בכ"ש - ואהני דעילי ברווחא ולא בדוחקא או להיפך.
• נעילת דלת: לרשב"ם - לא קני, דהוי מבריא ארי. ואם קבע מנעול - קנה.
לתוס' - קני.
- מסירת מפתח: בנכסי הגר - לא קנה, דמאן מסר ליה דליקני.
בנכסי חבירו ומשכיר - לרשב"ם - קנה.
לתוס' - לא קנה. ובבדיקת חמץ סגי בהכי.
- נתן צרור וסכר מיא (שלא ישטוף נהר) וכן נטל צרור ואפיק מיא (שייצאו) - לא הוי חזקה, דהוי מבריא ארי.
נתן צרור וצמד מיא (שישארו להשקיה) וכן נטל צרור ופתח מיא (שיכנסו) - הוי חזקה.
- ב' שדות ומצר ביניהם בנכסי הגר; החזיק באחת לקנות את שניהם - רק אותה שהחזיק קנה.
החזיק באחת לקנות השניה - לא קנה כלל.
החזיק באחת לקנות שניהם והמיצר - ספק.
החזיק במיצר לקנות שניהם - ספק.
- ב' בתים זה לפניו מזה ויש לפניו דרך על חיצון; החזיק בחיצון לקנות גם פנימי - קנה רק את החיצון.
החזיק בפנימי לקנות גם החיצון - קנה שתיהן.
החזיק באחת לקנות רק השניה - לא קנה כלל.
- רפק בה פורתא הוי חזקה רק בקרקע העומד לחרישה (תוס', ורשב"ם נד).
- בנכסי הגר; בנה פלטרין - לא קנה, ואף דראויה ליכנס בה מפני חמה וגשמים מ"מ קלקלה אצל זריעה.
העמיד בהן דלתות - קנה.
- סד בהן סיוד אחד או כוור - קנה. וכנגד הפתח סגי באמה.
הציע מצעות ושכב עליהן - קנה.
מצא מטות מוצעות ושכב - לא קנה (תוס').

- קנין חזקה בעבד כנעני; נעל או התיר מנעלו, הוליד כליו לביה"מ, הפשיטו, הרחיצו, סכו, גרדו, הלבישו, הנעילו, הגביהו לרבו.
- המגביה עבד כנעני; לת"ק - לא קנה, דאין דרך להגביה בן אדם.
- לר"ש - קנה, דלא תהא חזקה גדולה מהגבהה.

נד

- שדא ליפתא בי פילי ולא כיסה בעפר - לא הוי חזקה, דלא עשה מעשה בקרקע ולא השביח מיד.
- פשח דיקלא; מתרי גיסא - קנה.
- מחד גיסא - לא קנה, לרשב"ם - דלא נתכוון לשם תיקון, אלא להאכיל לבהמתו.
- לתוס' - דלא נתכוון לקנות.
- זכי זיכיא (מנקה עשבים רעים); שקל רברבי ווטרי - קנה.
- שקל רק רברבי - לא קנה, דהוי אדעתא דציבי.
- אתקיל תיקלא (ישר); שקל מוליא ושדא בנצא - קנה.
- מוליא במוליא ונצא בנצא - לא קנה, דהוי לדבי דרי; לרשב"ם - גורן ארעי.
- לתוס' - להעמיד שם בהמות.
- פתח מיא שיכנסו לשדה; פתח חד בבא - קנה, דהוי להשקותה.
- פתח תרי בבי - לא קנה, דהוי אדעתא דכוורי (לצוד דגים).
- צר צורת חיה או עוף - הוי חזקה, וסגי באחד ולא בעי' אמה ולא בעי' כנגד הפתח.
- עשה גורן; ארעי - לא הוי חזקה, דכל תיקון בקרקע שעתיך לסותרו חשיב קלקול.
- קבוע - הוי חזקה.
- כל היכא דאיכא למימר הכי (דהוי אדעתא דארעא) והכי (שלא הוי אדעתא דארעא), אמרי' אדעתא למיני מכוין.
- תוס': קנין חצר שלא מדעתו; היכא דאי היה יודע היה רוצה לקנות - קנה.
- היכא דירדע ואינו מתכוון לקנות - לא קנה.
- היכא שאין הווה שימצא בחצרו - לא קנה.
- שדה הגר; במסוימת במצריה: לרב - קנה כולה ע"י הכשת מכוש אחד.
- לשמואל - קנה מקום מכושו בלבד.
- אינה מסוימת במצריה: לרב ושמואל - לרשב"ם - בחרש ב' שורות ע"פ כולה קנה כולה.
- לתוס' - במכוש אחד קנה כמדת תלם.
- לר' יוחנן - במכוש אחד קנה כל שנקראת שדה אחת (לקמן נז).
- ישראל שקנה קרקע מעכו"ם בכסף (במקום שכותבין שטר) וטרם החזיק - הקרקע כמדובר וכל המחזיק זכה.
- א. לתוס' ורשב"ם - אין המחזיק חייב לשלם ללוקח, אלא דחשיב רשע.
- ויש מפרשים - דחייב לשלם.
- ב. היכא דאיכא דינא דמלכותא דלא ליקני אלא בשטר - לא קנה המחזיק.
- תוס': ג. יכול הלוקח להוציא מעותיו מהעכו"ם אף דעי"ז יוציא העכו"ם מהמחזיק.
- ד. היכא דשילם המחזיק ללוקח אסור ללוקח להפקיע הקרקע ע"י העכו"ם דהוי מסור.
- עכו"ם מסתלק מקרקע בכסף; לרשב"ם - הואיל וכל קניינו בכסף.
- לתוס' - משה עפרון.
- בעלים שאין משלם טסקא - מאן דיהיב טסקא זכה מדינא דמלכותא.
- תוס': מינו אחר עד שיחזור - לא הופקע מהבעלים.

נה

- בפרס, בין עכו"ם בין ישראל חזקה הוי במ' שנה מדינא דמלכותא.
- עבדי המלך המוכרים קרקעות למאן דיהיב טסקא: הוי זכיני, דדינא דמלכותא דינא.
- למאן דיהיב כרגא: לעוקבן בר נחמיה - לא קנה.
- לר"ה ב"ר יהושע - קנה ואפי' במטלטלין.

- קרקע שיש עליה שיעבוד המלך - הוי ראוי ובכור אינו נוטל בה פ"ש, דהמלך מוחזק בקרקעות (תוס'). תוס': יש עליה שיעבוד כתובה ובע"ח - לא הוי ראוי, דמחסרי גוביינא.
- אדם בטל שתבעוהו מס; הצילוהו בני העיר - חייב לסייע במס הקהל, דמתוך הצלתו נתרבה המס. הצילוהו אנדיסקי - פטור מלסייע, דהוי סייעתא דשמיא. (אנדיסקי - מוכסיין).
- המיצר והחצב; בנכסי הגר; מפסיקין.
- לפאה וטומאה; לרב אסי- אין מפסיקין.
- לרבינ- מפסיקין.
- לשבת; לרבינ- אין מפסיקין.
- לרבא- מפסיקין.
- הפסק לפאה בעשבים; נחל, שלולית, דרך הרבים והיחיד, שביל רבים ויחיד הקבוע.
- הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואין יודע אי נטמא; לר"א- טהור, לרשב"ם ור"ת- דהוי ספק ספיקא.
- לרש"י- דהוי ספק ביאה, וטומאה גמרי' מסוטה ובסוטה הוי ספק מגע.
- לרבנן- טמא, לרשב"ם- דהוי חד ספיקא.
- לרש"י- דלא בעי' דומיא דסוטה.
- לר"ת- דאף ספק ספיקא טמא.
- הוציא בשבת חצי שיעור לרה"ר וחזר והוציא חצי שיעור; לרשות אחת; בהעלם אחד חייב, בב' העלמות פטור.
- לב' רשויות; לת"ק- חייב (בהעלם אחד).
- לר' יוסי- לרשב"ם ור"י- פטור.
- לר"ח- חייב, דגרסינן 'מב' רשויות פטור'.

נז

- הפסק רשויות לשבת; לרבה- מקום חיוב חטאת ביניהם.
- לאביי- אפי' כרמלית.
- לרבא- אפי' פיסלא.
- כת אחת שהעידה בג' שני חזקה והוזמו - משלמין הכל.
- כת אחת לכל שנה: לר"ע- הוי חצי דבר.
- לרבנן- עדותן כשרה, לפסול קרובים הוו ג' כיתות ולהזמה הוו כת אחת.
- "דבר" ולא חצי דבר; לר"ע- אפי' עדי חזקת שנה.
- לרבנן- עדות על שערה א', לרשב"ם- משום שיכלו לראות ב' שערות.
- לתוס'- משום שלא מועיל עדותם כלום.
- ע"א אומר אכלה חיטים וא' אומר שעורים - מצטרפים לריב"ק משום דלאו אדעתייהו.
- חיטים וקטניות - אין מצטרפים, דאין טועין בכך.
- א' אומר שאכלה שנה א' ג' ה' וא' אומר ב' ד' ו'; באתרא דלא מוכרי - ליכא חזקה, דבעי' רצופין.
- באתרא דמוכרי - אין מצטרפין, דמכחשי אהרדי.

נח

- שטר שמת אחד מעדיו וקיים העד החי את חתימת עצמו - אחיו של העד החי לא יצטרף עם אחר לקיים את העד המת, דנפיק נכי ריבעא דמונא אפומא דאחי.

• המעמיד בחצר ג"ש; בהמה, תנור, כיריים, או מגדל תרנגולין, ונותן זבלו:

בעלמא: הוי חזקה.

בשותפין: ברחבה שאחר הבית - לא הוי חזקה.

בחצר שלפני הבית - לר"נ - קפדי והוי חזקה.

לר"פ - יש שמקפידים ויש שלא ולא הוי חזקה, דספק ממונא לקולא.

לרבינא - לא קפדי ולא הוי חזקה.

עשה מחיצה עשרה בחצר, הכניס תרנגולין לבית, עשה מקום לזבלו עמוק או גבוה ג"ט - הוי חזקה בג"ש.

• לקנין קרקע - מהני ניר (ולא מהני אכילת פירות), דקנין תליא בתיקון.

• לחזקת ג"ש - מהני אכילת פירות (ולא מהני ניר), דחזקה תליא בקפידא.

• שותפין שנדרו הנאה זה מזה; לר"נ ור"פ: אסורים ליכנס בחצר.

לרבינא: לרבנן - מותרים.

לר"א - אסורים כדין ויתור.

• תוס': שותפין ומשכיר - יכולין להקדיש ולאסור.

בעל חוב - אין יכול להקדיש. ומ"מ פודה שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון.

• בכל שותפין מעכבין זה את זה חוץ מן הכביסה, מתקנת חכמים.

נח

• תוס': לרבנן - קברי עכו"ם מטמאים באוהל, חוץ מקבר שלפני הדיבור דמטמא רק בנגיעה.

לר"ש - אין מטמאים באוהל, דאין קרוין אדם, חוץ מאברהם ואדם הראשון דמיקרו אדם.

• דין שכפר והוציא ממנו בעדים - לאו שמייה דיין.

חיבוהו שבועה ולא רצה לישבע ושילים - שמייה דיין (תוס').

• אנפק אנבג אנטל; לרשב"ם - כולם מידה אחת הן, והיא רביעית הלוג (ביצה וחצי).

להר"ר חיים - אנפק ואנבג הם משקים לרפואה והיינו אספרגוס. ואנטל היינו רביעית.

• המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה;

לשמואל - אין לו חזקה מרוח אחת ויש למקומו חזקה מב' רוחות:

לרשב"ם - דיכול בעל החצר להעביר המרזב מצד לצד (משא"כ מזחילה דקבועה) אבל

לא להסירו. אן שיצטרך להנמיך ראש המזחילה שנותן שם המרזב.

אן שהמזחילה שוה ואין גבוה צד אחד יותר מהשני.

להר"ר יוסף - דיכול להטות ראש המרזב אבל לא להעביר את המרזב עצמו.

לר"ח - דיכול להעביר המרזב מהאמצע באותה הרוח אבל לא לרוח אחרת.

לר' חנינא - שאם היה ארוך מקצרו (משא"כ מזחילה דקבועה), אבל לא עוקרו לגמרי.

לר' ירמיה בר אבא - שבונה תחתיו (אן במרזב מעץ אן אפי' במרזב מאבן), משא"כ מזחילה מאבן שאין בונה

תחתיה, דהמזחילה תיפול מקול הפטיש. ויש למקומו חזקה - דלא עוקרו לגמרי.

נמ

• רוצה בעל הגג לסתום את הצינור שמקלח מים לחצר חבירו;

לר' אושעיא ור' ביסא - מעכב עליי, דע"מ כן נתרצה ושיעבד חצירו לצינור בשביל המים לבהמותיו.

לר' חמא - אינו מעכב.

• על ג' דורות של ת"ח (ר' ביסא ר' חמא ר' אושעיא) נאמר "החוט המשולש לא במהרה ינתק", לפי ששלושתן

ראו זה את זה (תוס').

• סולם המצרי (אין לו ד' שליבות) - אין לו חזקה.

• חלון צורי, לתנא קמא - שראש אדם יכול ליכנס לתוכו.

לר' יהודה - שיש לו משקוף מד' צדדים, ואפי' קטן מראש אדם.

• חלון שעשוי לאורה (דלא עשוי לשמור גינתו) - אפי' כל שהוא יש לו חזקה.

- חלון; למטה מד"א: יש לו חזקה וחבירו מרחיק ממנו כותלו. ויכול שכנו למחות שלא יעשה חלון זה. למעלה מד"א: אין לו חזקה ואין חבירו מרחיק ממנו כותלו.
 - לר' זירא- ואין יכול שכנו למחות שלא יעשה חלון זה.
 - לר' אילעא- יכול למחות. « וכן הלכה.
 - או דפליגי האם כופין על מדת סדום.
 - או דלכו"ע כופין ופליגי האם חיישינן שע"י שרפרף יציץ לבית חבירו.
 - לרשב"ם- ה"מ בחלון צורי.
 - לר"ת- ה"מ בחלון המצרי אבל בחלון צורי או שעשוי לאורה אפי' למעלה מד"א יש לו חזקה.
 - עשה בעל הגג זיו שכולט לתוך חצר חבירו;
 - טפח: יש לו חזקה ואין בעל החצר יכול לבנות שם בנין.
 - בעל הגג; לפי' א' בתוס' מוחה אפי' בתוך ג' שלא יניח על הזיו דשמא יזוק הכותל מחמת כובד או ע"י מים.
 - לפי' ב' בתוס'- מוחה דווקא לאחר ג'. ומוחה משום שרוצה להשתמש בזיו.
 - בעל החצר; יכול למחות בתוך ג' שלא יוציא זיו, או משום היזק ראייה.
 - או דשמא ישים מים ויפלו ויזיקו בחצר.
 - פחות מטפח: אין לו חזקה ויכול בעל החצר לבנות שם.
 - בעל הגג; אין יכול למחות שלא ישתמש בזיו, שהרי יכול לחותכו וכ"ש להשתמש בו.
 - ואין יכול למחות ולמנוע מבעל החצר להוציא זיו, דליכא היזק ראייה.
 - בעל החצר; לרב הונא- יכול למחות.
 - לרב יהודה- אין יכול למחות.
 - או דפליגי האם היזק ראייה שמיה היזק.
 - או דלכו"ע שמיה היזק ופליגי האם חיישינן שיציץ לשרהו בטענה שפחד ליפול.
 - החזיק זיו רוחב טפח במשך ד' טפחים ויותר - החזיק ברוחב ד' טפחים.
 - תוס': בעירובין (צה): אסרינן להניח על הזיו כלים (חוץ משברי כלים), דחיישינן שמא נפיל ואתי לאתויי, אבל הכא לא חיישינן שיפול על בעל החצר; או משום דהכא בעל החצר אינו עומד תחת הזיו כל שעה.
 - או משום דהכא תולה על הזיו ולא מניח עליו.
 - לא יפתח חלונו אפי' לחצר השותפין (אפי' שהוא שותף בה), דא"ל השתא אפי' בבית (י"א כשאתה בבית, ו"א כשאני בבית) בעינא אצטנועי מינד. אם פתח בפני חבירו, לר' ישמעאל ב"ר יוסי- לאלתר הוי חזקה.
 - לר' חייא- בעי' ג"ש. « וכן הלכה.
 - בנה חבירו כותל מול חלונו - לאלתר הוי חזקה, דאין אדם שותק כשסותמים אורו. לאלתר - ראה ערב בדין לה
- ם**
- לא יפתח ביתו לחצר אחרת, דמרבה עליהם את הדרך. אבל יכול לחלק חדר לשנים וכדו' דיש לו רשות למלאות את כל ביתו בדירורין.
 - בחצר השותפין לא יעשה פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון משום צניעות (משא"כ ברה"ד דמ"מ בעי לאצטנועי מבני רה"ד), כדכתי' בבלעם "וריא את ישראל שוכן לשכטיו" - ראה שאין פתחיהן מכוונין זה לזה, ואמר ראוי שתשרה עליהם שכניה, לרשב"ם- מדכתי' כסיפא "מה טובו אוהליך".
 - לתוס'- מדכתי' "ותהי עליו רוח אלוקים".
 - פתח קטן לא יעשנו גדול, דבפתח גדול לא מצי לאצטנועי מינד.
 - אחד לא יעשנו שנים, דבשנים לא מצי לאצטנועי מינד.
 - לעשות חלל תחת רה"ד, לר"א- מותר אם הוא חזק בכדי שתהא מהלכת עגלה טעונה אבנים.
 - לרבנן- אסור, דזימנין דמתליע ומפחית והעובר לא ישים לב.
 - כנס כותלו לתוך שלו ועדיין לא הוציא זיוין (קורות קטנות) וגזוזטראות (קורות גדולות) לרה"ד;
 - לר' יוחנן- יכול עדיין להוציא זיוין, אבל אינו מחזיר כותלו דמצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו.
 - לר"ל- מחזיר, כיון דאיכא רוחא (פחות מ"ט"ז אמה, דבט"ז מודה ר' יוחנן דמחזיר תוס' כו:).

- לקח חצר ובה זיוין ונפל הכותל - חוזר ובונוהו עם הזיוין.
- לקח אחר החורבן בית מסויד ונפל - אינו חוזר ובונוהו (אף שנבנה בהיתר קודם החורבן), דאיסורא שאני מהיזקא.
- אחר החורבן לא יסייד ביתו בסיד; לתנא קמא - אם עירב בו חול או תבן מותר.
- לר' יהודה - רק אם עירב בו תבן מותר.
- לר' יהושע - אם השאיר אמה על אמה כנגד הפתח מותר.
- אין גזוירין גזירה על הציבור אא"כ רובו יכול לעמוד בה, דכתי' "במארה (בארור) אתם נארים ואותי אתם קובעים (גחלים) הגוי כולו" ורובו ככולו, משמע שבגלל שהציבור קיבל ע"ע לעשר חשיבה גזירה.
- תוס': רק בדבר שידועים בבירור שלא יקבלו אמרינן מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

פרק רביעי - המוכר את הבית

סא

- המוכר בית; לא מכר את החדר (כמין תיבה לשמור הפציו) ואע"פ שמצר לו מצרים החיצונים.
- ולא מכר את היציע שיש בו ד"א אע"פ שפתוח לתוך הבית.
- ולא מכר את הגג שיש לו מעקה גבוה עשרה - ולר' יהודה - או שיש לו צורת הפתח.
- יציע; י"א - אפתא (בנין נמוך אצל הבית). וכ"ש שלא מכר בדקא חלילא.
- לרב יוסף - בדקא חלילא (בנין נמוך אצל הבית עשוי חלונות). אבל אפתא מכר, דדמי לתשמיש הבית.
- צלע הוי יציע מדכתי' "והצלעות צלע אל צלע וכו'",
- לרשב"ם - ופשטיה דקרא מיירי בתאים.
- לתוס' - דכתי' בהמשך "ולא יהיו אחוים בקיר הבית" וגם ביציע כתי' "לבלתי אחוז בקירות הבית".
- עמד באחד מבתי הבירה וא"ל בית זה אני מוכר לך, ומצר לו מצרים החיצונים של הבירה;
- אם לבית קורין 'בית' ולבירה 'בירה' - בית מכר לו.
- אם לבירה יש שקורין 'בית' ויש 'בירה' - בית מכר לו אלא שכתב מצרים הניכרים. ולבירה הו"ל למכתב ולא שיירית בזביני אלין קדמי כלום.
- אם גם לבית וגם לבירה קורין 'בית' - בירה מכר לו, כיון שמצר מצרים החיצונים.
- אם לבירה קורין 'בית' ולבית 'בית בלא בירה' - בירה מכר לו ואפי' שלא מצר מצרים החיצונים.
- וכן בשדה בבקעה, דאע"ג שכל הבקעה תשמיש אחד הוא (לחרישה), שדה מכר לו.
- לא אמרינן הדמים מודיעים; לרשב"ם - דאין אונאה לקרקעות.
- לתוס' - דהוי כרבנן דלית להו הדמים מודיעים.
- ועוד אומר ר"י - דפעמים אדם קונה קרקע הרבה יותר משויה.
- מכר ארעא - קרקע אחת.
- ארעתא - ב' קרקעות, דיד בעל השטר על התחתונה. תוס': אבל בהשאל מרא למירפק פרדיסי - הוי כל פרדיסי; לתוס' - דדרך להשאל לכל מה שצריך.
- י"מ - דהתם שואל מוחזק.
- לרשב"ם - דיש לחלק בין פרדיסי לארעתא, וה"ה דבמקרקעי הוי כל הקרקעות.
- כל ארעתא - כל הקרקעות חוץ מגינות וכרמים.
- זיהרא - אפי' גינות וכרמים, אבל לא בתים ועבדים.
- נכסי - אפי' בתים ועבדים, אבל לא מטלטלי.
- תוס': אבל בנתן במתנה נכסי לפלוני - הוי אף מטלטלי, או משום דנכסי שאני.
- או משום דמתנה שאני דבעין יפה נתן.

סב

- מכר שדה שבמזרח היה מצר ראוון ושמעון (ומיירי שכתב מצרי כל ד' רוחות, דאל"כ י"א שקנה רק תלם);
- אם במערב היה יהודה וכתב מצר ראוון ויהודה - קנה כנגד הקצר. וחזו בו רב, וקנה כנגד ראש תור.
- אם חצי מערב היה לוי וחצי היה קרקע עולם וכתב מצר ראוון ושמעון ולוי - קנה כנגד הארוך.
- אם חצי מערב היה לוי וחצי יהודה וכתב מצר ראוון ושמעון ולוי - קנה כנגד ראש תור (באלכסון).

- ראובן במזרה ומערב ושמעון בצפון ודרום; אם מצר לו וכתב כל רוח ורוח - קנה הכל. מצר לו וכתב בין ראובן לשמעון - קנה באלכסון.
- ספיקות שלא נפשטו: א. סיים לו את הקרנות (מצר רק פינות השדה), האם קנה הכל או רק תלם אחד באלכסון בשתי וערב.
- את"ל לא קנה הכל; ב. כמין גאם, לרשב"ם - דמצר תחילת כל רוח, האם קנה הכל או שקנה רק מקרן לקרן באלכסון.
- לר"י - דמצר לו מב' רוחות, וכגון מזרח ודרום.
- את"ל לא קנה הכל; ג. בסירוגין, דמקיפין אותו ח' ב"א ומצר לו א' כן וא' לא, האם קנה הכל או שקנה באלכסון כנגד מה שמצר.
- מצר לו ג' מצרים; לרב - קנה הכל חוץ ממצר רביעי.
- לשמואל - קנה אפי' מצר רביעי.
- לרב אסי - קנה תלם אחד לכל אורך ג' המצרים.
- « להלכה: קנה הכל. ומצר ד'; בתרתי לריעותא (א. שאינו מובלע בג' המצרים. ב. שיש בו דקלים או ט' קבין): לא קנה. בתרתי לטיבותא (א. שמובלע. ב. שאין בו דקלים ואין בו ט' קבין): קנה.
- בחדא לריעותא: לל"ק דרבא - קנה.
- לל"ב דרבא - לא קנה. « להלכה: שודא.
- תוס': בכל ספק (ספק בעובדא, ספק בדינא, ספק כמי הלכה) - המע"ה, חוץ מכשנראה לחכמים לעשות שודא או יחלוקו. היכא דלא איתמר הלכה כמאן וס"ל לדיין כחד מינייהו ועבד - מאי דעבד עבד.
- שותף שמכר 'פלגא דאית לי בארעא': מכר פלגא.
- 'פלגא בארעא דאית לי': לרבה - ריבעא.
- לאביי - פלגא.

סג, סד

- מכר ושייר לעצמו וכתב ג' מצרים ומה ששייר כתב כמצר רביעי; לרבה - אם אמר 'מצר ארעא דמינה פליגא' - מכר פלגא.
- 'מצר ארעא דמינה פסיקא' - מכר ט' קבין.
- לאביי - אם אמר 'ואלין מצרנהא' - מכר פלגא, דמייפה כוחו של קונה.
- לא אמר 'ואלין מצרנהא' - מכר ט' קבין.
- שכיב מרע או מחלק נכסיו ע"פ שאמר יחלוק פלוני בנכסי - פלגא.
- תנו חלק לפלוני בנכסי או בכור (נ"א בור יין. לרשב"ם בור מים) - רביע.
- תנו חלק לפלוני בכור לחבית - שמינית מהבור.
- תנו חלק לפלוני בכור לקדירה (לתקן מאכלו) - אחד מי"ב.
- תנו חלק לפלוני בכור לטפיח (כלי קטן לשתות בו) - אחד מט"ז.
- וטעמא; לרשב"ם - דדלמא פלגא מהשיעור הראוי קאמר או דלמא שו"פ קאמר ויחלוקו כסומכוס.
- וי"מ - כל הנך שיעורי לפי אומדן הדעת דכך אדם נותן.
- והא ד"תנו חלק לפלוני בנכסי - ירש עם הבנים"; או דהכא מיירי דלית ליה בני.
- או דהכא מיירי שאמר 'תנו חלק לבני והשאר לפלוני'.
- או דלא שמיע להו הך ברייתא.
- או דלא סבירא להו כהך ברייתא אלא כסומכוס.

- לרשב"ם - הלכה כסומכוס.
- לתוס' - אין הלכה כסומכוס.

- לוי שמכר שדה ואמר 'ע"מ שמעשר ראשון שלי' - מעשר ראשון שלו.
אמר 'לי ולבני' - אם מת, יתן המעשר לבניו.
אמר 'כל זמן ששדה זו בידך' - מכרה וחזר ולקחה א"צ לתת לו המעשר.
אע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל, הכא שייך בקרקע מקום מעשר לעצמו, לרשב"ם - כיון שעל תנאי מכר.
ר"מ - כיון שאמר 'על מנת'.
- הוסי': לר"מ דאדם מקנה דשלב"ל, הכא מודה; לתוס' - משום שלא הוי עבידי דאתו, דהרקל אינו בעולם.
לרבינו יצחק - משום דאין אדם מקנה לדבר שאינו בעולם (בבוי).
מכר בית ואמר ע"מ שדיוטא העליונה (לרשב"ם) - גג שיש לו מעקה עשרה. לר"ת - שורת האבנים העליונה בבית) שלי;
- לרב זביד: לרשב"ם - מיירי שמכר גם החצר ומהני תנאו שיוכל להוציא זיזין לחצר.
לר"ת - מהני תנאו להוציא זיזין אף שמכביד על כותל הבית.
לרב פפא: לרשב"ם - מהני שאם נפלה דיוטא הדר בני לה. והא דתנן (בב"מ) שאם נפל הבית - הבית משועבד לעליה אף דלא אתני, לרשב"ם - דהתם בחלקו דמסתמא ע"מ כן חלקו.
לרבינו יצחק - דעליה חשיבא טפי מדיוטא.
לר"ת - מהני שאם נפל הבית והלוקח לא בונה את ביתו, הרי המוכר בונה את הבית ובונה את העליה ע"ג עמודים ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו. ונפק"מ במה שבונה את הבית; או שלא יפחד שאם תפול העליה שיפול על הארץ.
או שלא ינשב רוח מתחת לעליה ויתקרר.
• המוכר לחבירו בית סתם - לא קנה עומקא (לחפור תחת הבית) ורומא (לכנות מעל הבית וכגון ע"ג עמודים).
כתב עומקא ורומא - קנה עומקא ורומא, לרשב"ם - וקנה גם גג שיש לו מעקה עשרה.
לר"י - לא קנה.
כתב מתהום ארעא ועד רום רקיעא - קנה אף בור (בחפירה) ודות (בכנין) ומחילות.
לרשב"ם - ורום רקיעא לא מהני לכלום וסוף דיבור הוא.
לר"י - מהני לגג שיש לו מעקה עשרה.
לר"י ברשב"ם - מהני לבור ודות שבגג דהוי רגילים לעשות מקוה בגג.

סה

- נפשט דפליגי חכמים ור"ע אי מוכר בעין יפה הוא מוכר מיתורא דסיפא של המשנה השניה שנחלקו בה.
לרב - הלכה כחכמים דבעין רעה הוא מוכר.
לשמאל ור"ג - הלכה כר"ע דבעין יפה הוא מוכר. ואפי' באחין שחלקו (דלקוחות הן) דאיכא למימר דיירנא כי היכי דדרו אבהתן אמרינן דבעין יפה הוא מוכר.
« והלכה כר"ע, דר"ג היה חתנא דריש גלותא דשכיחי אצלו דייני וי"א דיני.
- מכר או נתן לשנים ב' בתים - אין לפנימי דרך על החיצון, ואפי' לר"ע דבעין יפה מוכר, דגם לחיצון מכר בעין יפה.
חיצון במתנה ופנימי במכר - כ"ש שאין לו דרך.
חיצון במכר ופנימי במתנה - יש לו דרך, ואפי' לר"ע דבעין יפה מוכר, גבי נותן איכא עין יפה טפי.
- מכר בית; לחכמים - מכר את תשמישי הבית הקבועים ולא את המיטלטלין. ואם אמר הוא וכל מה שבתוכו - מכורין. ודווקא תשמישי המיוחדין לבית זה שאין רגילין להשאילן.
דלת: מכר, וכן נגר ומנעול, דקבועין הן. (נגר - בריח בכותל).
מפתח: לא מכר, ואפי' מעין שהוא קבוע, דפעמים שמיטלטל.
איצטרוביל (מסגרת עץ לריחים) - מכר.
קלת (משפך לחיטין) - לא מכר.
תנור וכירים: לת"ק - לא מכר.
לר"א - לתוס' - במחוברין מכר, דחשיב חיבור ולא דמו לקבלת טומאה.
לרשב"א - לא מכר, דאין חיבורן חיבור שהרי מקבלים טומאה.
ריחים: לא מכר (ואפשר שלתוס' במחוברין מכר).
לר' מאיר - מכר אף תשמישי הבית המיטלטלין, אבל מפתח שאינו קבוע לא מכר.

- מכר בית לחכמים; מכתשת החקוקה (לרשב"ם - קבע ולבסוף חקק. לר"י - חקק בדבר שלא נתלש) - מכר. מכתשת המיטלטלת - לא מכר.
- מכתשת הקבועה (לרשב"ם - חקק ולבסוף קבע. לר"י - בין קבע ולבסוף חקק בין חקק ולבסוף קבע) לת"ק - לא מכר.
- לר"א - מכר, דכל המחובר לקרקע כקרקע.
- צינור שנופלים ממנו מים למקוה;
- לרבנן: קבעו ולבסוף חקקו - אינו פוסל את המקוה, אע"ג דס"ל דמחובר לקרקע לא הוי כקרקע, שאני שאיבה דרבנן (לקמן יבואר מתי שאיבה דרבנן).
- חקקו ולבסוף קבעו - פוסל את המקוה, דאיכא תורת כלי עליו בתלוש, ולא רצו להקל כ"כ. ומיירי; או בסתום מב' או ג' רוחות וכגון שחטטו באמצע (בשל עץ בכל שהוא. בשל חרס, לת"ק - רביעית. לר"י - בכל שהוא) לקבל צורות.
- או בסתום מד' רוחות.
- לר"א: תמיד לא פוסל את המקוה, דכל המחובר לקרקע כקרקע.
- תוס': מים שנופלים לקרקע ואח"כ למקוה - אם יש במקוה כ"א סאה מי גשמים - כשר, דהוי המשכה.

פו

- כוורת (אפי' תלושה), לר"א - הרי היא כקרקע, דכתי' 'ויטבול אותה ביערת הרבש' משמע שדבש הוי כיער. וכותבין עליה פרוזבול, ואינה מקבלת טומאה במקומה (תוס': דשלא במקומה מקבלת טומאה דכיון דמיטלטלת דמיא לשאר כלים וגורו דלמא אתי לאחלופי), והרודה דבש ממנה במקומה בשבת - חייב חטאת.
- לחכמים - אינה כקרקע. והרודה מכוורת מחוברת בשבת - פטור, דה"ל כרודה פת מן התנור דפטור אף בתנור מחובר.
- פרוזבול הוי על קרקע כל שהוא, לרשב"ם - דהוי כאילו יש לו משכון.
- לרש"י - דאין רגילין להלות אא"כ יש ללוה קרקע ובמילתא דלא שכיחא לא תקון רבנן פרוזבול.
- הדבש שבכוורת מחוברת, לרשב"ם - אינו מקבל טומאה (כשהכוורת במקומה), דבטל לכוורת.
- לרבינו יצחק - מקבל טומאה, כיון דלא בעי מחשבה.
- דף מתכת של נחתומין שקבעו בכותל, לר"א - טהור, דכל המחובר לקרקע כקרקע. « וכן הלכה. לחכמים - מקבל טומאה.
- פשוטי כלי עץ: חזו למדרס - מקבלים טומאה מדאורייתא.
- לא חזו למדרס - אינם מקבלים טומאה כלל.
- דף עץ של נחתומין; לרשב"ם - אינו מקבל טומאה כלל, ככל פשוטי כלי עץ דלא חזו למדרס.
- לתוס' - מקבל טומאה מדרבנן, כשק, דמשמש אדם ואת משמשי אדם.
- תוס': טבלא המתהפכת; למ"ד מסגרתו למטה - מקבלת טומאה מדאורייתא, וכשולחן דכתי' ביה "הטהור" מכלל שמקבל טומאה. ושונה משאר פשוטי כלי עץ משום שראוי להשתמש בה מב' צדדים.
- למ"ד מסגרתו למעלה - ספק אי מקבלת טומאה מדאורייתא וכשולחן, או שאינה כשולחן משום שאין לה בית קיבול כשולחן.
- מקוה; לרשב"ם - כולו (או רובו) שאוב מתחילתו - פסול מדאורייתא, דכתי' "מעין".
- רוב שאובים במקוה חסר או שלם - פסול מדרבנן, דמדאורייתא קמא קמא בטייל.
- לר"ת - כרשב"ם, אלא שמקוה שלם לא נפסל כלל.
- לר"י - אפי' כולו שאוב מתחילתו - פסול רק מדרבנן.

- גשם שירד על הפירות מכשירין לקבל טומאה רק אם ניחא ליה ("כי יתן") שירד על דבר תלוש. רצה שירד גשם על איצטרוביל (לרשב"ם - וה"ה לכל תלוש ובסוף חיברו. לר"י - דווקא איצטרוביל): לרשב"ם: לר"א - חשיב מחובר ולא הוכשר לקבל טומאה. לרבנן דרף - חשיב תלוש והוכשר.

לרבנן דמכתשת - ספק. האם מכתשת לא מכר דחשיב תלוש וה"ה לגבי הכשר (ומ"מ מכר איצטרוביל, דהוי ככותל למ"ד דחשיב תלוש לענין הכשר אף דלמכירת בית חשיב מחובר), א"ד לא מכר דבעין רעה מוכר אבל לגבי הכשר מיקרי מחובר.

לר"י: לר"א - לא הוכשר, מדחשיב לרף כמחובר לענין טומאה.

לרבנן - ספק. האם מכר איצטרוביל משום דחשיב מחובר וה"ה לגבי הכשר, א"ד מכר דבעין יפה מוכר (ומ"מ לא מהני עין יפה למכתשת, דאין סופה להתעכב בבית כאיצטרוביל) אבל לגבי הכשר מיקרי תלוש, ומבעיא רק באיצטרוביל אבל רף ומכתשת מיקרו תלוש, דהכשר וטומאה דמו אהדרי (וכמ"ד כותל הוי כמחובר לענין הכשר).

סז

- פרנסה (עישור נכסים) לבת שנשאת - גובה ממקרקעי. וכן גובה מדמי שכירות הבתים, דשכר קרקע כקרקע. תוס': ואפי' עבר חצי זמן השכירות - נוטלת ולא חשיב מטלטלי, דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף.
- כתובה ותנאי כתובה (מוזני) - תקנו הגאונים דגובה אף ממטלטלי.
- מכר חצר;

י"א ברבא: אמר דרתא - לרבנן - מכר בתים הפתוחין לחצר, ומכר חנויות (או שפתוחין רק לחצר זו, או שרוב תשמישיהו לחצר זו), ומכר בורות שיחין ומעורות שבתוך הבית, ומכר בית החולסאות (קרקע של חול לזכויות).

אבל לא מכר תשמישי הבית המיטלטלים (שאינם נמכרים כשכר בית כדלעיל), א"כ אמר הוא וכל מה שבתוכו.

לר"א - מכר חצר בלבד.

אמר חצר - לכו"ע מכר חצר בלבד.

אמר דירתא - לכו"ע מכר אף בתים וכדו'.

י"א ברבא: אמר דירתא או דרתא - לכו"ע מכר אף בתים וכדו'.

אמר חצר - פליגי רבנן ור"א, לרבנן - משמע כחצר המשכן דכולל בתים וכדו'.

לר"א - משמע חצר בלבד.

- מכר חולסית (קרקע של חול לזכויות) ומצולה (קרקע נהר לכסף וזהב) והחזיק באחד מהם; י"א ברבא - קנה רק מה שהחזיק, ולא הוי כ"י שדות דקנה כולן (אם שילם על כולן, ובמקום שכתבין שטר דכסף לא קונה), דהכא הוי ב' תשמישין וב' שמות.
- י"א ברבא - קנה שניהם.

- מכר בית הבד; מכר תשמישין הקבועין בו. אמר הוא וכל מה שבתוכו - מכר אף תשמישין המיטלטלין הצריכין לבית הבד. קורה: לרבנן - לא מכר.

לר"א - מכר, רבית הבד נקרא ע"ש הקורה.

לרשב"ם - ים - עריבה (ששמים בה ענבים). יקבים - עריבה חקוקה. ומכרם כי הם מחוברים.

לר"ת - ים - עיגול של טיט שאינו מחובר. יקבים - סלים. ומכרם אע"ג שאינם מחוברים; או משום שאינן חשוכין כ"כ ובטלים.

או משום שאין עשוין אלא לכך.

- מכר מרחץ; לא מכר: נסרים (לרשב"ם - שעומדים עליהם בגלל החום והלכוך. לר"י - שמכסין בהן את החמין), ספלים, וילאות (לרשב"ם - מגבות. וי"א - וילון לפתח). ואם אמר היא וכל מה שבתוכה - מכורין.
- מכר: בית הנסרים, בית היקמים (לרשב"ם - סודרים לעטוף הראש מפני החום. וי"א - גיגית של מים חמים), בית הספלים, בית הוילאות.

סח

- אמר מרחץ וכל תשמישיו ואלין מצרנהא;
- לרשב"ם - מכר אף בריכות מים ואוצרות עצים (וה"ה לגבי בית הבר דמכר אף חנות ששוחחן בה שומשי לשמן).
- וי"א - לא מכר, דאלין קאי רק אמרחץ, אא"כ אמר אלין מצרני מרחץ וכל תשמישיו.
- עבד: מדאורייתא - כמקרקעי וקונוהו בכסף שטר וחזקה, דאיתקוש לקרקעות דכתי' "והתנחלתם אותם".
- בלשון ב"א - ספק אי כמקרקעי אי כמטלטלי.
- מכר עיר; מכר הכל, חוץ ממטלטלין (כגון תשמישי הבית המיטלטלין שלא נמכרים כשמכר בית כדלעיל). ואם אמר
- הוא וכל מה שבתוכה - מכר אפי' בהמה ועבדים דניידי, וכ"ש חיטי ושערי.
- חוץ מאנקולמוס (כותב מספר השדות למיסים למלך).
- חוץ מפיסקי באגי (שדות סביב העיר ויש הפסק צונמא בינם לבין העיר).
- חוץ מיערים וביכרין (של חיות ערפות ודגים) שאין פתוחין לעיר.
- סנטר; לת"ק - לא מכר.
- לרשב"ג - מכר.

י"א דסנטר היינו בר מחווניתא (לרשב"ם - עבד שמראה תחומי השדות. לר"ח - שומר העיר), אבל באגי וגינוניתא (שדות וגינות הסמוכין לעיר) - לכו"ע מכר, דלא נידי.

וי"א דסנטר היינו באגי, אבל גינוניתא - לכו"ע מכר, דשייכי לעיר טפי מבאגי דראוי לטייל בהם. ובר מחווניתא - לכו"ע לא מכר, דנייד.

בנותיה (כפרים הסמוכים לה); לר' יהודה - לא מכר.
לרשב"ג - מכר.

- לר' יהודה; לרשב"ם: למ"ד סנטר בר מחווניתא - גרסי' דסנטר אינו מכור.
- למ"ד סנטר באגי - גרסי' דסנטר מכור.
- לתוס': גרסי' דסנטר מכור, והכא לכו"ע סנטר היינו באגי, דהוי תרי גווני סנטר.

סט

- מכר שדה; מכר: א. אבנים שלצורכה; ו"א - אבנים שהעומרים לא יעופו,
- לר"מ - סגי במתוקנות לכך.
- לרבנן - בעי' מונחות; לרשב"ם - מונחות בשדה.
- לר"י - שהונחו בעבר על העומרים.
- לעולא - אבנים לגדר, לר"מ - סגי במתוקנות לכך.
- לרבנן - בעי' שיהיו מסודרות לגדר.
- ב. קנים המחולקין להעמיד גפנים, לר"מ - סגי במתוקנין לכך.
- לרבנן - בעי' שיהיו נעוצים בקרקע.
- ג. תבואה מחוברת ואפי' שהגיע זמן קצירתה.
- ד. אגודת קנים שפחותה מבית רובע.
- ה. סוכת שומרים שאינה עשויה בטיט. ור"ח גריס שעשויה בטיט.
- ו. חרוב שאינו מורכב.
- ז. בתולת השקמה (קודם שנחתכו ענפיה).
- אמר היא וכל מה שבתוכה, מכר; א. אבנים שאינם לצורכה, לר"מ - שאינם מתוקנות.
- לרבנן - שאינם מונחות או מסודרות.
- ב. קנים המחולקין להעמיד גפנים, לר"מ - שאינם מתוקנים לכך.
- לרבנן - שאינם נעוצים בקרקע.
- ג. תבואה תלושה ואפי' שעדיין צריכה את הקרקע לייבש.
- מכר שדה, אפי' אמר היא וכל מה שבתוכה, לא מכר: ¹אגודת קנים שהיא בית רובע או ערוגה שיש לה שם בפ"ע, ²סוכת שומרים שעשויה בטיט (ור"ח גריס שאינה עשויה בטיט) ³ובור ⁴וגת ⁵ושוכך בין חרבין בין ישובין. וכן ⁶חרוב המורכב ⁷וסדן השקמה, דכתי' "ויקם שדה עפרון... וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב" יצאו אלו שהם חשובים ואינם צריכים גבול דידוע של מי הם ואינם בכלל השדה.

- הקונה שדה קנה את המצרים ואת האילנות שעליהם, דכתי' "ויקם שדה... וכל העץ... אשר בכל גבולו".
- ג' ספקות: א. משקוף של פתח (לרשב"ם - במכר בית. לר"י - במכר שדה, וקאי אפתח סוכת שומרים) שמחובר ביתדות (ולא בטיט), האם המשקוף נצרך לפתח ומכר, או לא.
- את"ל מכר; ב. משקוף של חלונות שמחובר ביתדות, האם הוא רק לנוי ולא מכר, או לא.
- את"ל מכר; ג. מכר מיטה האם מכר מלבנות לכרעי המטה כשאינם מחוברות כלל.
- מכר לו ארעא: יתן לו קרקע עם כל האילנות שבה.
- ארעא ודיקלא: לרשב"ם - יתן לו קרקע ואילנותיה וב' דקלים נוספים, ואם אין לו ב' דקלים - יקנה לו. לתוס' - אם יש בקרקע ב' דקלים - מכר לו רק אותם. ואם אין - יקנה לו.
- ארעא בדיקלי: אם אין בה דקלים - הוא מקח טעות.
- ארעא בי דיקלא: לא צריך שיהיה בה דקלים, דראוי לדקלים קאמר.
- לבר מדיקלא פלניא: אם הוא דיקלא בישא (הלא טעין קבא) כ"ש שלא מכר את הטובים יותר.
- לבר מאילני: אם יש רק דיקלי או גופני - התכוון אליהם.
- אם יש אילני ודיקלי או אילני וגופני - התכוון לאילני (אילני - שאר אילנות).
- אם יש גופני ודיקלי - התכוון לגופני, לרשב"ם - דגפנים לגבי דקלים מיקרו אילני.
- וי"מ - דשניהם אינם בכלל אילני הלכך התכוון למוטב.

ע

- שייר אילני - שייר רק אילנות גבוהים שאינם מעכבים את השור מלחרוש סביב.
- שייר דיקלי - שייר רק דקלים גבוהים שעולים להם בחבל.
- ואם אין לו אילנות כאלו, שייר אף קטנים כדאמרינן גבי דיקלי וגופני.
- א"ל חוץ מחורב (המורכב) פלוני או חוץ מחצי חרוב פלוני - לא קנה שאר חרובים ולא קנה את החצי השני של החרוב, דהוה כב' שדות והו"ל כמוכר שדה א' ואומר חוץ משהו ב'. וכן בסדן השקמה.
- והאי דשייר דבר שא"צ לשייר; לרשב"ם: או לר"ע לדרך.
- או לרבנן, דבחרוב זה היה חפץ יותר ולא רצה שיתבענו עליו.
- וי"מ: דהתכוון לשייר דמי חרוב זה בשדה.
- הפקיד בשטר ואמר הנפקד החזרתים לך - נאמן בשבועה במיגו דאמר נאנסו בשבועה (ולר"ת דשבועת השומרים שייכא רק במודה במקצת, הכא מיירי בשבועה דרבנן שנתקנה קודם שבועת היסת). ולא מצוי למימר שטרך בידי מאי בעי, דשמא מפקיד אמר שאבד השטר ונפקד נמי לא חייש לשטרא דיכול לפטור עצמו בטענת אונס.
- תוס': למ"ד מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו נאמן הלוה לומר שפרע ולא אמרינן שטרך בידי מאי בעי; או משום דזימנין דהמלוה שילם על השטר והלוה טרם שילם לו (משא"כ בנפקד שאין עליו לשלם על השטר).
- או משום שהלוה מאמין למלוה להשאיר השטר בידו דכתי' "תומת ישרים תנחם".
- או משום שאין מרדק כ"כ הלוה אחר המלוה כי עשה לו טובה.
- שטר כיס (חצי מלוה וחצי פקדון) היוצא על היתומים;
- לדייני גולה (שמואל וקנא): נשבע וגובה כולו, ואף שבחצי פקדון נאמן האב לומר פרוע במיגו וכדלעיל, מ"מ לא טענינן ליתמי, דכיון שיש שטר אם איתא דפרע היה אומר זאת בשעת מיתתו.
- לדייני א"י (ר' אמי ור' אסי): נשבע וגובה מחצה (נשבע שיש לי בידם ואין לי פחות מחצי ותוס'), דבחצי פקדון טענינן ליתמי פרוע, דהאב לא הספיק לומר פרוע עד שאנסו מלאך המוות.
- תוס': לא טענינן ליתמי נאנסו, דהוי מילתא דלא שכיחא דקלא אית ליה.
- תוס': א. אף לר' אבא דאמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם, הכא פטורים מלפרוע (אם לא נשבע) דיתמי פטורים דכתי' "שבועת ה' תהיה בין שניהם" ולא בין הירושין.
- ב. אף לרב ושמואל דאין אדם מוריש ממוץ שיש בו שבועה, היינו שאין נזקקין לא לשבועה ולא לפרעון, והכא פטורים (אם לא נשבע) שהרי הם מוחזקים.

- « רבא פסק דנשבוע וגובה מחצה. והא דמשמע בשבועות (מה): שלרבא המפקיד בשטר צריך להחזיר בשטר (או בעדים); לרשב"ם - רבא לא סבר ההיא מימרא דשבועות.
- לתוס' - מיייר באינו רוצה לישבע, אבל בשבועה נאמן וכגמ' דהכא.
- לריב"ם - כוונת הגמ' שם דאי לאו דמהימן במיגו דנאנסו היה צריך להחזיר בשטר.

עא

- יש שזוכים אפי' בכל הנך דאמרן דלא מכר אפי' שאמר היא וכל מה שבתוכה כחרוב וכדו', (אבל במעות ותבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע פשיטא דלא זכו);
- א. מקבל מתנה. ושאיני מתנה ממכר דוה היה לו לפרש וזה לא,
- לרשב"ם - לנותן היה לפרש מה משייר, אבל למוכר לא היה לפרש, דבסתמא משייר.
- לר"ח - לקונה היה לפרש מה קונה, אבל למקבל לא היה לפרש, דמתבייש.
- ב. אחין שחלקו. דרוצין להסתלק זה מזה.
- ג. מחזיק בנכסי הגר. וזכה אף בחרוב וכדו', דהוי כב' שדות שאין ביניהם מצר דבנכסי הגר קנה כולן.
- ד. הקדש, לרבנן ור"ע דמקדיש בעין יפה.
- אמר תנו לפלוני בית שמחזיק מאה חביות (עשר על עשר) ונמצא שהבית מחזיק מאה עשרים;
- למר זוטרא - יתנו לו בבית כשיעור מאה חביות.
- לרב אשי - יתנו לו כל הבית, דבעין יפה נותן אלא שחשב שהבית מחזיק פחות.
- לר"ע דבעין יפה מוכר, לרשב"ם - אפי' קנה אילן א' יש לו קרקע.
- לתוס' - רק בקנה ג' אילנות יש לו קרקע וכרבנן.
- מכר או הקדיש קרקע ושייר ב' אילנות - אפי' לר"ע - יש לו קרקע;
- לתי' א' בתוס' - כמלוא אורה וסלו.
- לתי' ב' בתוס' - כל צורך יניקת האילן (ונפק"מ במקדיש, דלא ינקי מהקדש).
- ולא הוי כמשייר בור ודות דלר"ע צריך ליקח לו דרך, דאילנות מכחשי בארעא, ואל"כ יאמר לו הקונה עקור אילנך, לרשב"ם - לכשייבש.
- לר"י - לאלתר. ומיגו דנחת לשייר קרקע ליניקה שייר נמי לזרוע סביב האילן (וכן ברשב"ם לו. י"ש לו קרקע כדי מחיית האילנות וצורכין) וליטע אחר במקומו כשייבש.

עב

- מכר ג' אילנות - אם נטועין מד"א עד ט"ז קנה קרקע כמלוא אורה וסלו, דברעת מוכר תליא מילתא.
- הקדיש ג' אילנות - מקדיש קרקע הצריך ליניקתם. בנטיעות - בנטועין י' לבית סאה (ר"נ אמה לכ"א).
- באילנות - ג' לבית סאה (ועיין דף לו).
- היו בין האילנות אילנות סרק - הקדישן. ומשום אלו לא הוי רצופין, דעומדים ליעקר טפי.
- הקדיש אילן וקרקע ביהד - פודה את האילן ואת הקרקע לפי חשבון זרע חומר שעורים (כית כור) בחמישים שקל דהיינו סלע ופונדיון לשנה, דאילנות בכלל שדה.
- הקדישן בנפרד - פודה את האילנות בשווייהן, דקדשו לדמיהן, וחשבון נאמר רק בשדה אחוזה ואין לנו להפסיד הקדש דמי האילנות.
- לרבנן - מוכר בעין רעה, אבל מקדיש בעין יפה וכוונת מתנה.
- לר"ע - מוכר בעין יפה וכ"ש מקדיש.
- לר"ש - מוכר ומקדיש בעין רעה. ומ"מ אם מכר או הקדיש ג' אילנות - יש להם קרקע.
- לרבנן ור"ע, הקדיש אילן א'; לרשב"ם - הקדיש את הקרקע עמו, לר"ע כמכר ולרבנן דעדיף ממכר.
- לתוס' - (לעיל לו:): לתי' א' - הקדיש את הקרקע עמו, דעדיף ממכר.
- לתי' ב' - לא הקדיש את הקרקע עמו וכמכר.

- לקח שדה מאביו; לר' מאיר- אם מת אביו ואח"כ הקדישה, הוי כשדה אחוזה לפרותה לפי חשבון. לר' יהודה ור"ש- אף בהקדישה ואח"כ מת אביו הוי כשדה אחוזה.
- או דפליגי האם אזלינן בתר פדיון והוי כשדה אחוזה בכל גוונא, או לא והוי גזיה"כ רק במת קודם (ונדחה).
- או דפליגי האם קנין פירות לאו קנין הגוף ובמת ואח"כ הקדישה פשיטא שהוי כשדה אחוזה דקודם שמת היה לו רק פירות, או לא.
- או דפליגי במשמעות הפסוק, דלר' יהודה ור"ש דרשי' "אשר לא משדה אחוזתו" - מקצת שדה, דסגי שראויה להיות שדה אחוזה, דאל"כ לכתוב 'אשר לא אחוזתו' או 'אשר לא שדה אחוזתו'.
- חרוב המורכב וסדן השקמה; הוי כאילן - אם הקדיש או מכר ב' אילנות והוא, דיש להם קרקע. הוי כקרקע - שאם מכר קרקע אינו מכור עמה כשאר אילנות.
- עומר של סאתיים; הוי כעומר - דב' עומרים שכחה וב' והוא לא הוי שכחה. הוי כגדיש - דאף לבדו לא הוי שכחה.

פרק חמישי - המזכר את הספינה

עג

- המזכר את הספינה לחבירו - לא מכר מטלטלי שעליה, וכגון עבדים, מרצופין (שקים לסחורה), ואנתיקי (סחורה). ואף בהקדש ובמתנה ובחלוקת אחין - לא קנו, דספינה הוי מטלטלי משא"כ לעיל בעיר ושרה וכדו' דהחפצים בטלים קצת אגב הקרקע.
- אם אמר היא וכל מה שבתוכה - כולן מכורין.

עד

- אפרקדי; לרשב"ם ור"ת- פניו למעלה, דהא טייעא רכב תותי ברכיה. לר"ח- פניו למטה (ר"ח בנדה יד. ובברכות יג).
- תוס': במדרש איתא שחייבים לשים ציצית למת.
- ומ"מ אין להוציא ציצית בבית הקברות, דמראה עצמו שחייב ואילו המת נעשה חופשי מן המצוות.
- ומ"מ נהגו להסיר הציצית מטלית המת;
- לר"ת- דציצית עם ח' חוטין וה' קשרים עולה תרי"ג והוי עדות שקיים כל התורה, ועכשיו שאין חשובין כ"כ הוי עדות שקר.
- לר"י- דעושין ציצית רק למי שהיה לו בחייו, ועכשיו שאין כולם עושין בחיים - לא עושין כלל כדי לא לבייש את מי שאין לו.
- לר"ח כ"ץ- דקיי"ל כמ"ד מצוות בטלות לעתיד לבא.
- ועוד אור"י- דשמים ציצית למת שיהא ניכר שקיים מצוות ציצית ומיד מסירין.

עה

- עתיד הקב"ה; א. לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן זכר (ונקבה הרג).
- ב. לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן.
- ג. להביא אבנים טובות ומרגליות של ל' על ל' וחוקק בהן חלונות לאויר ברוחב י' ובגובה כ' ומעמידן בשערי ירושלים.
- ד. לעשות ז' חופות לכל צדיק.
- ה. להגביה את ירושלים ג' פרסאות למעלה, ויהיה קל לעלות.
- ו. להוסיף על ירושלים (שהיא כיום ג' פרסאות); או שיבנו בה כמה שרוצין וכערי פרוזות.
- או שיוסיף הרבה גינות ומגדלים ובירניות (טירות) וטוטפראות (מבצרים).
- או שתהיה פי שלוש מגודלה וכל בנין יהיה ל' קומות או שתהיה פי שלושים וכל בנין יהיה ג' קומות.

- ספינה (בסימטא); לרב - בעי' שימשוך כל שהוא, דכיון דנדה בה פורתא נדה לה כולה.
- לשמואל - בעי' שימשוך את כולה, דכי עקר לה משהו לאו ממילא מיעקר כולה.
- משיכה (לבהמה דקה) הוי כשקורא לה או הכישה במקל ובאה; לת"ק - וכיון שעקרה יד ורגל קנאה.
- ל' אחא - בעי' שתעקור ב' ידיים וב' רגלים.

עו

- מסירה (לספינה ובהמה גסה); לרשב"ם ור"י - לא הוי מיד ליד.
 - לר"ת - הוי מיד ליד ובפניו.
 - אותיות (שק מלא שטרות שאין דרך להגביה, דשטר א' נקנה רק בהגבהה ותוס');
 - לרבי - נקנות במסירה.
 - לרבנן - נקנות במסירה ובשטר, דמסירה לחודיה קונה רק הנייר ושטר לחודיה קונה רק קרקע ועבדים.
 - « לרשב"ם - הלכה כרבי, ולא בעי' שטר דמילי במילי לא מיקני.
 - לר"ת ור"י - הלכה כרבנן, ולא סגי במסירה דמילי במילי (שאומר במסירה קני לך שטר זה) לא מיקני.
 - מסירה דאותיות; לרשב"ם - הוי בלא משיכה.
 - לר"י - הוי עם משיכה, ומ"מ נקט בכ"מ מסירה;
 - אן משום דבאותיות בעי' מסירה מיד ליד כדי לקנות השעבוד.
 - אן משום דבאותיות בעי' דעת אחרת מקנה, אבל החזיק בשטר הפקר לא קנה.
 - ברה"ר: מסירה קונה. משיכה אינה קונה (אפי' לרשב"ם דמשיכה עדיפא), דברה"ר א"א שימשוך לרשותו.
 - בסימטא: משיכה קונה. מסירה: לרשב"ם ור"י - אינה קונה, דמשיכה עדיפא.
 - לר"ת - קונה, דמסירה עדיפא.
- הגבהה קונה בכל מקום.
- חצר שאינה של שניהם הוי כרה"ר. חצר של שניהם הוי כסימטא.
 - א"ל ברה"ר לך משוך וקני; לחכמים - קפידא הוי ולא גמר להקנותו אלא במשיכה (לסימטא) ואם החפץ ברשות בעלים (לרשב"ם - רשות מוכר. לרשב"א ור"י - חצר שאינה של שניהם. דברשות מוכר אף לרבי מסירה אינה קונה) צריך לשכור את מקומו (והוי כעין משיכה ותוס').
 - לרבי - מראה מקום הוא לו שיכול למשוך, דהקנה כבר במסירה.
 - מדיכול מוכר שטר למחול על השעבוד משמע דמכירת שטר הוי מדרבנן (ור"ת דחה הראיה לזה). ואף שמכירת קרקע הוי מה"ת, הכא הקרקע אינה ברשותו שהרי אינו יכול להקדישה.
 - והא דאיצטריך קרא למעט שטרות מאונאה; אן למצא שטר לאחר יאוש ומוכרו לבעליו ביוקר.
 - אן ללוה בלא שטר ונותן דמים ע"מ שיכתוב לו שטר.

עז

- זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו שטר; אינו חוזר בשדה, דזכין לאדם שלא בפניו. וחוזר בשטר עד שיבוא ליד מקבל, לתוס' - דמפסיד שעי' השטר יוצא קול ולא ילוו לו כיון שאין לו כ"כ קרקעות.
- לר"ת - דווקא בשטר מתנה דלא ניחא ליה דליפוש שטרי עילויה שיחשבו שהוא שט"ח או מכר ולא יקנו ממנו דיראים שיטרפו מהם. אבל במכר מסתמא דעתו לכתוב שטר.
- אם אמר זכו בשדה זו לפלוני ע"מ שתכתבו לו שטר - חוזר בין בשטר בין בשדה, דקאמר שלא יזכה בשדה עד שיקבל השטר.
- מטבע או שטר; בחליפין - אינו נקנה. (אין אותיות נקנות בחליפין - רב יהודאי גאון).
- באגב - נקנה, דאליים קנין אגב דחשיב כמסירה ומשיכה והגבהה (תוס').
- כתבינן הרשאה אמלוה, דתקנ"ח היא שיוכל לעשות שליח להביא חובו בהרשאה אע"ג שאין יכול להקנותו בהרשאה (ר"ת).

- מכר צמד (עול שמצמיד שני השוורים. ושוה פרוטה), אם הבקר אדוקין בו (קשורין לצמד) - מכר את הבקר. בשאין אדוקין בו; אם קורין לצמד צמד ולבקר בקר: לא מכר את הבקר. אם לבקר קורין גם צמד: מכר את הבקר.

אם יש שקורין לבקר בקר ויש שקורין צמד:

לר' יהודה - הדמים מודיעים, ואם שילם מאתים זוז - קנה גם את הבקר.

לרבנן - אין הדמים מודיעים, לת' א' - ולא קנה כלום דהוי ביטול מקח (ויחזיר לו כספו) שהרי שילם יותר משתות.

לת' ב' - קנה רק את הצמד, דביותר מכדי שהדעת טועה לא

אמרינן אונאה וביטול מקח, אלא במתנה נתן לו את

עודף הדמים. « ומסתברא כתירוצ' אחרון (רשב"ם).

עח

- תוס': לרב, במקדש אחותו הוי מעות פקדון ולא מתנה, דהתם אין המעשה קיים כלל משא"כ הכא שלענין הצמד המכר קיים. והא דב"מ (סג:) דיזיף ואשכח יתירתא דא"צ להחזיר דאימור במתנה הוי ולא אמרינן דהוי פקדון; או משום שאינו יודע שיחזור וימנה אותם.

או משום שלא הודיעו שיש יותר וא"כ אין בדעתו לתבוע היתר.

- מכר חמור; מכר אוכף, ומרדעת, קילקלי (לקשור האוכף), וחבק (לקשור החמור), דעשויים לרכיבה ולמשאוי.

לרשב"ם - אם אינן עליו ספק בגמ' אי מכורים.

לתוס' - אפי' אינן עליו מכורים, דתכסיסי דחמור הוו.

שק, דיסקיא, וכומני (מרכבא דנשי. וכולם למשאוי, וגם אשה הוי כמשאוי דסתם חמור לאנשים);

לתנא קמא - לא מכר, דסתם חמור לרכוב קאי.

לנחום המדי - מכר, דסתם חמור למשאוי קאי.

לר' יהודה - אם אמר חמורך הוא (דשאל אם זה חמור) - לא מכר כליו, ואפי' בעודן עליו.

אם אמר חמורך זה (דידע שזה חמור) - מכר, דקאמר 'זה' משום כליו.

ספק בגמ' אי ת"ק ונחום המדי פליגי בעודן עליו אבל באין עודן עליו לכו"ע לא מכר, א"ד

באין עודן עליו פליגי אבל בעודן עליו לכו"ע מכר.

- מכר חמור או פרה - לא מכר בנה, אא"כ אמר היא ובנה. פרה מניקה - מכר פרה מניקה.

חמור מניקה - מכר את החמור ובנו.

- מכר בור מלא מים; לר' נתן - מכר מימיו. « וכן הלכה, דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כמתני'.

לת"ק דברייתא - לא מכר מימיו.

וכן באשפה לזבלה, וכוורת לדבורים, ושוכך ליונים.

עט

- מעילה בבור; לרשב"ם - בהצניע חפציו בבור, דבמחובר מעל אע"פ שלא פגם. לר' נתן - בעקר חוליא מהבור ונהנה ממנה, דבמחובר אין מעילה.

- הקדיש בור שוכך שדה ואילן ריקנין, ואח"כ נתמלאו; לר' יהודה - אין מועלין במה שבתוכן. בור ושוכך - דאין מקנה דשלב"ל. וקנין חצר אין להקדש, דחצר משום יד אתרביא ולא מצינו יד להקדש. שדה ואילן - דס"ל דאין מעילה בגידולין.

לר"א בר"ש - מועלין אף במה שבתוכן.

- בור ושוכך - דאדם מקנה דשלב"ל. ומיירי במים הבאים מחצירו ויונים הבאים משוככו, לר"י - וע"י כך זכה בהן תחילה, וכגון ביצים ואפרוחים שזוכה בהן מה"ת ולא מפני דרכי שלום.

לרשב"א - וע"י כך הוי עבידי דאתו. וא"צ לזכות בהן דיכול להקדישן ע"מ שיהיה לו כוח בכור לזכות במים להקדש.

שדה ואילן - דיש מעילה בגידולין.

לר' יוסי - בור ושוכך - אין מועלין במה שבתוכן, כר' יהודה.

שדה ואילן - מועלין במה שבתוכן, כר"א בר"ש.

« והלכה כר' יוסי, דנימוקו עמו.

- הקדיש שדה ואילן מלאים; לכו"ע הקדיש אף מה שבתוכן. הקדיש בור ושוכך מלאים;

לר"א בר"ש - אין מועלין במה שבתוכן, דס"ל דמוכר בור לא מכר מימיו, וס"ל כאביו דבעין רעה מקדיש.

לרבנן - מועלין במה שבתוכן (ואפי' שאינם ראוים למזבח או לבדק הבית אלא לדמיהם);

או משום דס"ל דבעין יפה מקדיש.

או משום דס"ל כר' נתן דמוכר בור מכר מימיו ולא גרע הקדש מהדריטו.

- לר"מ אדם מקנה דשלב"ל רק בעבידי דאתו, ובהרי את מקודשת לאחר שאשתחרר הוי עבידי דאתו ומקודשת; לרשב"ם - דמיירי שהבטיחו רבו לשחררו.

לריב"ן - דמיירי בחצי עבר וחצי ב"ח דכופין את רבו לשחררו.

לר"א מפליר"א - כיון שהגוף בעולם חשיב כעבידי דאתו.

לתוס' - דבמי יימר אחד חשיב עבידי דאתו. וביוני שוכך ומי בור פרכינן בגמ' שלא הוי

עבידי דאתו מצד שלא יבואו לרשותו ואיך יקדישן.

- תוס': הא דלר"מ מותר מעשה ידיה קרוש לאחר מיתתה; לריב"ן - מיירי בחולה וזקנה.

לר"א מפליר"א - אף שמיתתה קודם הבעל לא הוי עבידי

דאתו, מ"מ המותר עצמו עבידי דאתו.

ה

- הלוקח פירות שוכך - משאיר למוכר לקיום השוכך ב' ולדות ראשונות (בריכה ראשונה) וב' ולדות שלהם (בריכה שניה). ראשונה משאיר כדי שהאם לא תברח דאמה מצטוותא אברתא ושניה משאיר כדי שהראשונה לא תברח, לרשב"ם - וכיון שיש ג' חבורות אף שניה לא תברח אפי' שברתא אאמה לא מצטוותא. לתוס' - משאיר גם ב' ולדות ראשונות של בריכה שניה, וכן לעולם.

- הלוקח פירות כוורת - נוטל ג' נחילים ומסרס;

לשמאל - המוכר יכול לסרסן, ולא ממש מסרסן, אלא ע"י שמאכילן חרדל פיהן מר וחוזרות ואוכלות

דובשנן, לרשב"ם - ומתוך שביעותן בטילות מפריה ורביה, ועושות יותר דבש.

לר"ח - אוכלות דבש שבנקבי החלות וחוזרות ומזדווגות - והולדות למוכר.

לר' יוחנן - נוטל ג' נחילין בסירוס (א' כן וא' לא), שיהיה לשניהן מהטובים ומהכחושים.

לברייתא - נוטל ג' נחילין ברציפות מכאן ואילך נוטל בסירוס. « והלכה כברייתא (רשב"ם).

- דבש בכוורתו - הוי מאכל, לרשב"ם - עד שיקצהו בפירוש למאכל דבורים.
לר"י - עד שיפסל מאכילת כלב.

זב מכוורתו - הוי משקה.

והא דתניא דבש בכוורת אינו אוכל ואינו משקה (ולא מקבל טומאה);

לאביי - מיירי באותם ב' חלות שהקונה חלות דבש משאיר למוכר לדבורים לחורף.

לרבא - הוי לר' אליעזר דס"ל דכוורת הרי היא כקרקע. וה"ה (דלא הוי אוכל לר"א) אם זב ע"ג כלי מאוס או ע"ג קשקשין, אבל לרבנן לא מיבטיל שם אוכל מיניה עד שיפסל מאכילת כלב.

• לקח קנים וגפנים לקיץ - קוצץ מהפקק התחתון ולמעלה.

תוס': והא דקוצץ בחינם מתנאי יחושע; ¹ הוי רק לנטיעה, ² ורק מחדש שאינו עושה פירות, ³ ורק ממקום שאינו עושה פירות, ⁴ ורק ממקום שאין רואה חמה, ⁵ ורק מהפקק העליון.

• בתולת השקמה בשביעית; לת"ק - אסור לקוצצה מג' טפחים ולמעלה, דמעלי לה והוי עבודה בשביעית.
לר"מ - יהודה - מותר לקיץ בגובה י' או צמוד לקרקע. בג' - מעלי לה (והכי עבדינן גבי

קונה לקיץ), ומהקרקע עד י' מספקא דפעמים מעלי ופעמים לא, ואסור.

• יש י' מיני ארזים - כולם עושין פירות ואין גזען מחליף (אם קוצצן אינן גורלין שוב), חוץ מאותו שקורין לו 'ארז' שהוא אינו עושה פירות וגזעו מחליף.

פא

• קנה ב' אילנות; לרבנן - ספק אי קנה קרקע והמע"ה, ומביא ביכורים ואינו קורא.

לר"מ - קנה קרקע. אבל באילן אחד - ספק, ומביא ואינו קורא.

• הא דבספק מביא ביכורים;

בעי' שיקריש אותם על תנאי (מחמת חולין בעורה). אבל בלחמי תודה אינו מקרישן על תנאי דמוכח שלתורה מביאם מדמביא מ' חלות מד' מינים.

ובעי' שיפדה אותם (לאכילת הכהן).

ובעי' שיפריש (לצד שהוי חולין) תרומה גדולה, ומעשר עני לכהן עני, ומעשר ראשון לכהן.

תוס': אבל ברמאי אינו מפריש מספק; או כי הוא מוחזק ברמאי אבל הכא ממ"נ אינו שלו.

או כי דמאי הוי ספק דרבנן.

• ואינו קורא. ובעי' שלא יהיה לקיחה (לרשב"ם - בציהה. לר"ת - לקיחה מהבית) והבאה באיש אחד כדי שלא

יתחייב בקריאה. ואינו קורא סתם; לרב אשי - דמחזי כשיקרא.

לרב מרשייא בריה דרב חייא - דרלמא אתי (הוא או אחר) לאפקועינהו מרתו"מ.

• "אשר תביא מארצך" - למיעוטי חו"ל מביכורים;

תוס': י"מ - דהוי מצוה התלויה בארץ, ואצטריך קרא דס"ד דנוהגים בחו"ל כיון דהוקשו לבשר וחלב.

לרשב"א - לא חשיבי מצוה התלויה בארץ, דאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם שהרי בלא ביכורים

אין נאסרים באכילה. והוו כציצית שאם אין לו - אינו חייב.

• כתיב בביכורים תרי אדמתך; לרשב"ם - חד למעוטי אדמת עכו"ם, וחד למעוטי אדמת גר (לקונה ממנו).

לתוס' - חד למעוטי אדמת עכו"ם (ודלמא מהכא גמרי' דיש קנין לעכו"ם בא"י

להפקיע מיד מעשר ור"י), וחד למעוטי נוטע בשלו ומברין בשל

חבירו. אבל קונה מגר - מביא וקורא, דגר עצמו בר הבאה.

• לר"י: גר מבני קיני קורא, דיכול לומר לתנו דנתנו לבני קיני (חותן משה) דושנה של יריחו, ויכול לומר

לאבותינו דכתי' "כי אב המון גוים נתתיך".

למתני' דביכורים - אם אמו מישראל והוא מבני קיני - קורא.

לר"י בירושלמי - אם הוא מבני קיני קורא. « וכן פסק ר"י ».

לר"ת: גר מבני קיני אינו קורא, דאינו יכול לומר לאבותינו. ואסר ר"ת לגר לברך ברכת הזימון.

למתני' דביכורים - אם אמו מישראל - קורא.

לר"י בתוספתא - אם אמו מישראל והוא מבני קיני - קורא (וההיא דירושלמי משבשתא היא).

- מעשר ראשון; לרשב"ם: לר' עקיבא - הוי רק ללוי.
לר' אלעזר בן עזריה - הוי רק לכהן. ופליגי בתר דקנסינהו עזרא.
לתוס': לר' עקיבא - מדאורייתא הוי רק ללוי, וקנסא דאף לכהן.
לר' אלעזר בן עזריה - מדאורייתא אף לכהן, וקנסו דהוי רק לכהן.

פב

- בצרן שליח והביאן לירושלים; לרשב"ם - הבעלים קורא, דשלוחו של אדם כמותו.
לתוס' - הבעלים אינו קורא.
- תוס': ביכורים שנראו לקריאה ולא קרא - ירקבו. אבל אם מתחילה היה בדעתו לשגרן ביד אחר או להביאם אחר החג וכדו' - לא חשיבי נראו לקריאה - ומביא ואינו קורא.
 בגוונא דלא קנה קרקע עם האילנות;
 אם גדלו הענפים הרבה - לא ישפה, דכיון שלא קנה קרקע הרי קרקע המוכר משועבדת לזה.
 אם מתו האילנות - אין לו קרקע.
 היוצא מהגזע - הוי לבעל האילן. ולרב זביד (לקמן) מיירי במכר לו לה' שנים.
 ובגוונא דקנה קרקע אף היוצא מהשורשים לבעל האילן.
 תוס': אע"ג דאת ענפי האילן אין לו לקרן (ב"מ קט.), הכא חייב לקרן את ענפי הגזע תחת הפירות שהיו יוצאים ממנו, דשמא מסקא ארעא שירטון ומחזי כג' אילנות.
- דקל אין לו גזע (בגוונא דלא קנה קרקע עם האילנות);
לרב זביד: מסיח דעתו מהיוצא מהגזע דסבור שייבש קודם ולא נתכוון לקנותו (ור"ח מפרש אחרת);
לרשב"ם - דקל אין גזעו מחליף (חוזר וגדל).
לר"ת - ה"ה בכל אילנות שנקצצו פעם אחת, דאין גזען מחליף.
לר"י - ה"ה בשאר אילנות, ואפי' שגזען מחליף, דכיון שנקצצו אין לו קרקע (והאילן חוזר).
מכר לה' שנים - קנה את היוצא מהגזע (ובהכי מיירי מתני'),
לרשב"ם - דאם ימות יטע אחר במקומו.
לר"ת - דמסתמא מיירי בנטיעות דאין דרכן למות בה' שנים ולא אסח דעתיה,
 אבל אם מתו בתוך ה' - לא יטע אחרים במקומן.
לר"י - דפירש שמכר לו גם אחרי שיקצצן (כשאר אילנות) דגזען מחליף.
לר"ח - אין לו דין גזע, כלומר, אפי' היוצא מהשורשים הוי לבעל האילן (ולאו דווקא נקט דקל), דכשייבש יקח גם את השורשים ובעל הקרקע מסח דעתיה מהם.
מכר לה' שנים, אחרי ה' חוזרים האילנות למוכר ולא מסח דעתיה.
לרב פפא: לא יוצא מגזע של דקל כלום, ולכן אין לו.
 תוס': סדר חשיבותם: גופני, דיקלי, אילני (שאר אילנות).
ומ"מ שאר אילנות מתקיימי טפי מדיקלי, דגזען מחליף.
ומ"מ דיקלי עדיפי מגופני לקנותם לכתובה, דאין בהם טורח וא"צ להוציא עליהם הרבה הוצאות.
 בגוונא דקנה קרקע - קנה תחתיהן וביניהן.
לר"ע - ויש לו דרך. וקנה חוצה להן כמלוא אורה (כתאנים) וסלו (ר' חייא בר אבא).
לרבנן - אין לו דרך. ולא קנה כמלוא אורה וסלו (ר' אלעזר).
 ומודו רבנן דבגוונא דלא קנה קרקע - יש לו דרך, דהקרקע משועבדת לצורך האילנות.
 תוס': וכן קנה כמלוא אורה וסלו דאפי' משפה אינו (תוס').
 אותן אורה וסלו - שניהם אינם זורעים, משום פסידא דבעל האילן שפירותיו יטנפו כשפלו על הזרעים.
 תחתיהן וביניהן - בעל האילן זורען.

פג

- קנה קרקע רק אם אינן רצופין (דעומדין ליתלש) ואינן מפורזין. ובעי' שיהיה ביניהן; **לרבנן: לר"נ- מח' ועד ט"ז אמות** (לרשב"ם- ולא עד בכלל. לתוס'- ועד בכלל).
- לרבא- מד' ועד ט"ז.** « וכן הלכה.
- לר"ש: מד' ועד ח'** (וכן נקט רב יוסף).
- וכן גבי כלאים. דאם הוו רצופין או מפורזין חשיב גפן יחידי ומרחיק ממנו את הזרע רק ג' טפחים.
- כרם (ב' כנגד ב' וא' יוצאה זנב), מרחיק ממנו כדי עבודת הכרם (ד"א). ואם הענפים קרובים, אפי' שמהעיקר הוי מפורזין - חשיב כרם, דמדרבנן אסור לזרוע תחת הענפים.
- לתוס', גבי כלאים ט"ז בדיוק הוי מפורזין (דט"ז ולא עד בכלל), דאמות כלאים הן אמות שוחקות, משא"כ גבי מכר דמודרין באמות מצומצמות.
- נפשט דמודר (ד', ח', ט"ז) מעיקר השני; **לרשב"ם- דהיינו מן הבינוני.**
- לתוס'- דהיינו ממקום הרחב בגזע.**
- מכר ג' בדי אילן (לרשב"ם- שנראים כג' אילנות דמסקא ארעא שירטון. ור"א- ג' בדים בג' אילנות) - קנה קרקע.
- ארז אינו מפסיק בין האילנות וקנה קרקע. ספק אי מפסיקין;
- א. מכר ב' אילנות בשדה וא' על המצר.
- את"ל קנה; ב. מכר ב' אילנות בשדהו וא' בשדה שהמוכר קנה מאחר (עם הקרקע ורשב"ם).
- את"ל קנה; ג. מפסיק בור בין האילנות.
- את"ל קנה; ד. מפסיק אמת המים.
- את"ל קנה; ה. מפסיק רה"ר (לרשב"ם- מד' עד ט"ז ולא עד בכלל. לתוס'- לא ברוחב ט"ז).
- את"ל קנה; ו. מפסיק ריבכא דדיקלי.
- אותן ג' אילנות; **לרב- סגי שיעמדו כשורה.**
- לשמואל- בעי' שיעמדו כחצובא** (משולש), דלא מזרע בינתייהו.
- ומודה שמואל בקנה ג' היגי רומייתא כשורה דאפי' שלא זרעי בינתייהו כיון שעוקצים - לא קנה קרקע, דבעי' אילנות חשובים.
- בהמה דקה; מכר ראש - מכר רגלים. מכר קנה (לרשב"ם- ריאה. לתוס'- ריאה עם הלב) - מכר כבד.
- בהמה גסה; לא מכר.
- מכר רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות - אין אחד מהם יכול לחזור בו.
- לרשב"ם- קמ"ל דלא יכול לומר ליפות נתכוונתי ואמרת י רעות ד"רע רע יאמר הקונה".** וכן במוכר.
- לתוס'- ליכא חידוש בזה, וקתני לה אגב רישא.**

פד

- נתאנה שתות, אף שאח"כ הוקר או הוזל ונתאנה המאנה;
- המתאנה: לרב חסדא: רצה חוזר בו** (לוקח ככדי שיראה לתגר. מוכר לעולם) רצה אומר לו תן לי מה שאוניתני.
- לרבא: לרשב"ם- יכול רק לומר תן לי מה שאוניתני** (כר' נתן בב"מ).
- לר"ת- רצה חוזר בו רצה א"ל תן לי מה שאוניתני** (כר' יהודה הנשיא).
- « והלכה כרבא (רשב"ם).
- המאנה:** אינו חוזר בו, דא"ל אי לאו דאוניתן לא מצית הדרת בך. תוס': והא דביותר משתות חוזר המאנה ולא מצי למימר אי לאו וכו'; לתוס'- משום שהוא רחוק מהמקח וכאילו לא מכר כלל.
- לריב"ם- משום דביותר משתות המאנה יכול לחזור בו רק כשהמתאנה תובע אונאתו, והוי כמקח טעות.**
- יפות ונמצאו רעות, רעות ונמצאו יפות - הוי כאונאת שתות והמתאנה יכול לחזור בו. ואפי' לרבא (לרשב"ם דלעיל) דבשתות אין יכול לחזור בו, הכא מודה, דהוי טעות בחפץ ולא במחיר.
- שחמתית - אדומה (נפק"מ לנודר מן האדום), ע"ש חמה שהיא אדומה, אלא שאנו רואים אותה לבנה דאור היום מכהה עינינו.
- גן עדן הוא במזרח העולם, דכתי' 'גן בעדן מקדם'.

- יין וחומץ; לרבנן - הוי מין אחד, ותורם (בכוונה) מזה על זה. וכן לענין הוראה ממין הטענה. לרבי - הוי ב' מינים.
- ומודו רבנן דלענין מקח וממכר הוי ב' מינים דאיכא דניחא ליה בחמרא ואיכא דניחא ליה בחלא.
- תוס': ומודו רבנן בחשב שתורם יין ונמצא חומץ דלא הוי תרומה, דהוי טעות.
- המוכר פירות - בעי' שיפסוק דמים כדי שיקנה, דבלא פסק לא סמכא דעתייהו.
- מרד והניח המוכר בסימטא, לר' אסי - קנה, דהסתלק המוכר.
- לר' זירא - לא קנה, דבעי' משיכה או כליו של קונה.

פה

- כליו של לוקח; ברה"ר - לא קנה, דאינן לו רשות להושיבם שם.
- בסימטא - קנה רק אם אמר לו זיל קני או מרד.
- ברשות מוכר - בסתמא - לא קנה. בא"ל זיל קני - ספק בגמ'. בא"ל יקנה כליו - קנה.
- חצר שאינה של שניהם הוי כרה"ר. חצר של שניהם הוי כסימטא.
- כליו של סרסור; עד שלא נתמלאת המדה - למוכר.
- משנתמלאת המדה - ללוקח (בסימטא), דהשאל לזה למדידה ולזה להצניע כליו.
- כליו של מוכר ברשות מוכר - לא קנה לוקח, אא"כ הלוקח מוציא או מגביהו או שוכר את מקומו. ואם קיבל עליו המוכר (שנתרצה במחיר); לרשב"ם - קנה הלוקח.
- לתוס' - לא קנה, דאינן אדם מקנה רשותו לאחרים ע"י עצמו.
- ד' מדות במוכרים; לרשב"ם - ד' דינין שחלוקין זה מזה.
- לתוס' - ד' מדות דכלים; מדת סרסור, מדת מוכר, מדת לוקח, ומדת נפקד (שהמוכר הפקיד אצלו). דבמדת נפקד מהני אף קבלה (שיקבל נפקד במצות מפקיד), אבל לרשב"ם מדת נפקד הוי כמדת מוכר.
- תוס': אף דמהני קבלה ותן כזכי, מ"מ איצטריך מעמד שלושתן;
- משום דבמעמד ג' קונה אפי' בע"כ של נפקד.
- ומשום דתן כזכי הוי רק בשעה שנותן ביד הנפקד, ומעמד ג' מהני אף שכבר היה בידו (ר"ת).
- ומשום דמעמד ג' הוי אפי' שאין הפקדון ביד הנפקד.
- זרק גיטה לתוך חיקה (על בגדיה) או לתוך קלתה (סל), אע"ג דהוי ברשות הבעל והוי כלי לוקח ברשות מוכר - מגורשת; לשמאל - דמיירי שקלתה קשורה ותלויה בה.
- לר"ל - דמיירי שקלתה קשורה בה.
- לרב אדא בר אהבה - דמיירי שקלתה מונחת בין ירכותיה, דאינן מקפיד על מקום מושב אשתו.
- לרב משרשיא בר אמאי - דמיירי שבעלה מוכר קלתות, ואינו מקפיד על מקומם.
- לר' יוחנן - דאינן אדם מקפיד על מקום חיקה ומקום קלתה.

פו

- מכר לו שקי תבואה ופסק לו הדמים, והוי ע"ג חמוריו ופועליו של מוכר (דבשל לוקח - קנה בלא פירקון); הכניס את הפועלים לביתו - לא קנה, דמשיכת אדם לא מהניא.
- הכניס את החמורים - לא קנה, דמשיכת בהמה לא מהניא. והא דמספקא לן (בב"מ) אי משיכת בהמה מהני, מיירי באומר לו שע"י משיכתה יקנה הכלים שעליה.
- פירקן מהבע"ח והכניסן - קנה, דמהני משיכה בכליו (שקין) של מוכר. ואם המוכר פירקן והכניסן, הוי כליו של של מוכר ברשות לוקח ולא קנה (רשב"ם פה.).
- פירקן מהשקין והכניסן - קנה ע"י רשותו, ואפי' פירקן מוכר. וכן בחבילות שום דליכא שקין.
- דבר שדרכו בהגבהה (דבר קל) - בהגבהה בלבד.
- אינן דרכו בהגבהה (דבר כבד) - במשיכה וכ"ש בהגבהה.
- צירף ידו למטה מג' וקבלה; לרשב"ם - קנה מטעם משיכה.
- לתוס' - קנה מטעם חצר, דידידו כחצרו.

- תוס': דבר שדרכו בהגבהה - משיכתו בשבת אינה דרך הוצאה, חוץ מדברים מסוימים. נחונן ממגרר דרך מחתרת.
- פשתן הוי בהגבהה, דמשתמיט; לרשב"ם - שמחליק ואין עושין ממנו שליפי רברבי (משאות גדולות). לר"ח - שאם ימשך יתנתק, ואין דרכו במשיכה אפי' בשליפי רברבי.
- בהמה דקה; לר"מ ור"ש ב"א - בהגבהה. לחכמים - במשיכה, דא"א בהגבהה כיון דסרכא, לרשב"ם - שנדבקת ברגליה. לר"ח - ששורטת.
- א"ל כור בשלושים אני מוכר לך - יכול לחזור בו אפי' בסאה אחרונה, דהקפיד למכור לו כור בצמצום (אבל לעיל [פד] סגי בפסק דמים, דלא הזכיר כור אלא הקנה לו כל החבילה).
- כור בשלושים סאה בסלע - ראשון ראשון קנה, דכל אחד הוי מכירה בפ"ע. ובעי' שיהיה במדה שנתות (סימנים) בכל סאה וסאה.

פז

- השוכר את הפועל לכל ימות הגורן ונותן לו את כל שכרו עכשיו ומשום כך נותן לו פחות; לא התחיל לעבוד - אסור, דמיחזי כריבית. ולא הוי ריבית, דמה שמקבל מבעה"ב הוי ריוח שבבילו. אם התחיל כבר לעבוד - מותר, דלא מיחזי כריבית.
- א"ל המוכר לך יפה לך קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה ותלש כל שהוא - הוי חזקה כיון שתיקן את הקרקע לחרישה, לרשב"ם - וקנייה לו לקנות את המחובר לה, אף שאת הקרקע עצמה לא קנה. לתוס' - ושאלה לו לקנות מה שעליה.
- סרסור שמרד בכליו ונשברה החבית - חייב, לרשב"ם - אפי' באונס, דהסרסור קנאה לעצמו וחוזר ומוכרה לבעל הבית, וה"ה דמרויח ביוקרא וזולא. לריב"ם - רק אם לא נזהר יפה, דהסרסור רק מודד להם בשכר.
- תוס': היו ב' רב יצחק בר אבדימי, חד בימי רבי וחד בימי רבא.
- מוכר: לאחר עירוי השמן חייב להטיף עוד ג' טיפין ללוקח.
- חנווני: לתנא קמא - פטור מג' טיפין, טרוד הוא במכירתו בחנות. לר' יהודה - חייב בג' טיפין, חוץ מע"ש עם חשיכה.
- הרכינה (מה שנשאור כשטמה את החבית) ומיציית (מה שנשאור בשולי הכלי); במכירה - הוי למוכר משום יאוש בעלים. בתרומה - הרי היא של תרומה, משום דכשקרא שם גמר בדעתו אף על המיצוי. ומשום דאין ברירה.
- תוס': במעשרות - לא הוי מעשר, דהמרכה במעשרות מעשרותיו מקולקלין. השולח את בנו לחנווני, והחנווני שלח עם הבן צלוחית ושמן ואיסר עודף, והבן שבר ואיכר הכל. על האיסר והשמן; לחכמים - חנווני חייב, דלאודועי שדריה לבנו. לר' יהודה - פטור, דלשדורי ליה שדריה. על הצלוחית; לחכמים - חייב החנווני. לר' יהודה - פטור.
- שלח את בנו עם הצלוחית - לכו"ע חנווני פטור (אף שנטלה), דהוי אבידה מדעת. והא דפליגי; או דמיירי בבעה"ב מוכר צלוחית, ופליגי בנטל חנווני ע"מ לבקרה האם חייב באונסין (והוי כשואל מדעת דחייב להחזיר לבעלים) או לא.
- או דמיירי בחנווני מוכר צלוחית, ופליגי האם לאודועי שדריה או לשדוריה ליה.
- או דמיירי שנטלה ע"מ למוד בה, ופליגי בהכישה במקל (וקן ואינה לפי כבודו) האם מתחייב להחזירה. ונדחת, דדווקא כבע"ח מתחייב כיון שרגילים לברוח.
- או דמיירי שנטלה למוד בה לאחרים, ופליגי בשואל שלא מדעת אי שואל הוי ופטור אי גולג הוי וחייב דבעי' השבה למקום המשתמר.

פח

- הלוקח כלי ע"מ לבקרו וקיצו דמיו - חייב באונסיון, לרשב"ם - או דהוי כלוקח או דהוי כשואל. לר"י - דהוי כלוקח.
- ירא שמים שגמר בלבו לקנות - קנה ונתחייב במעשר. תוס': ואם מחזירו - מחזיר מדעת המוכר.
- בכלי ללח (בשר יין ושמן) בעי' לקנה מדותיו; לת"ק - סיטון מקנה אחד לל' יום ובעה"ב אחד ליי"ב חודש, דסיטון מוכר תדיר ונדבק הרבה.
- לרשב"ג - להיפך, דסיטון מוכר תדיר ואין המשקה נקשר.
- החנווני: מקנה מדותיו ב' פעמים בשבת, לרשב"ם - אף לרשב"ג.
- לרבותיו - רשב"ג פליג.
- ומקנה את אבני המשקל פעם בשבת.
- ומקנה את המאזנים על כל משקל ומשקל.
- מדאורייתא צריך המוכר להוסיף לו, מיתורא ד"צדק" - צדק משלך ותן לו.
- ומדאורייתא כששוקל פחות מ' ליטרין אינו חייב להוסיף לו (תוס').
- יש מקומות שנהגו להכריע טפח. ופחות מליטרא לא בעי' הכרע טפח.
- יש מקומות שנהגו לשקול עין בעין (בצמצום) ומוסיף לו בלח א' ממאה, וביבש (דפחות נדבק) ספק אי א' ממאתים או א' מד' מאות.
- ואין מעיינין במקום שמכריעין ואין מכריעין במקום שמעיינין, שלא יבואו לרמות.
- מדות - א"א בתשובה, דכתי' "והשיב" ואינו יודע למי. וצרכי רבים לא הוי תשובה מעלייתא.
- עריות - אפשר בתשובה. תוס': ובאשת איש ונולד ממזר; לתוספת - א"א בתשובה.
- להר"ר חיים - אפשר בתשובה, דהכא לא צוה לו ה' תשובה מסויימת כ"והשיב" דלעיל.
- תוס': מחלקים את וילך מנצבים כדי לקרוא נצבים לפני ר"ה;
- לרב נסים גאון - דתכלה שנה וקללותיה, דבנצבים יש קללות.
- לר"י - כדי להפסיק בפרשה בין קללות דכי תבוא לר"ה, דנצבים לא חשיבי קללות.

פ"ט

- אין מוחקין במקום שגודשין ואין גודשין במקום שמוחקין;
- ואפי' שמוחל הקונה על הגורש או מוכר על המחיקה (רשב"ם).
- ואפי' שהמוכר מוחזק לא יאמר מחוקה מכרתי. תוס': ואם הלוקח מוחזק לא יאמר גודשה קניתי.
- ואפי' שמוחק ופוחת לו דמים או גורש ומוסיף לו דמים, דאיכא דחזי במדידה ולא ידע בפחת ובתוספת.
- מעמידין אגרמין למדות (מנונה לענוש מעותי המדות). לשערים (שלא ימכרו ביוקר);
- לשמואל - אין מעמידין אגרמין, מסברא, דממילא לא יקנו ממנו ביוקר ויאלץ למכור בזול.
- לקרנא - מעמידין אגרמין, לל"ק - מפני הרמאין שממתנין שימכר בזול ואח"כ מוכרין ביוקר.
- לל"ב - שמוכרין ביוקר ואומרים שהוסיפו במדה וכדו'.
- ג' רבעי ליטרא - לא ישקול לו רבע רבע אלא שוקל ליטרא ומניח רבע ליטרא עם הבשר;
- לרשב"ם - דא"א שלא ישקול בריוח דא"א לצמצום, ומפסיד.
- וי"א - משום דחייב הכרע על כל משקל ומשקל (במקום שנהגו להכריע).
- יש שיעור למאזנים.
- ונפק"מ; לענין איסורן: שאסור לשקול בהם אם אינן בשיעור זה.
- לענין טומאתן: לרשב"ם - דאין מקבלין טומאה, דלא הוי כלי. ואפי' לקנה ולחוט בעי' שיעור.
- לריב"ם - לענין ידות, שאם הקנה והחוט עשוין כתיקונן - נטמא החוט נטמאו המאזנים. אבל הכף והקנה - טמאים בפ"ע, דיש להם בית קיבול.
- אין עושין משקולות ממתכת; לרשב"ם - דפוחתין והולכין.
- לר"ת - דווקא משקולות לבשר ושמן שהלחלוחית נדבק בהן. משא"כ אבן וזכוכית דאפשר לנקותן. ומשקולת קטנה לכסף וזהב צריך לחפותה בעור משום שחיקה.

- לא יטמין משקלותיו במלח (ועובר משעת הטמנה); לרשב"ם - דמלח מכביד את המשקולת. לר"ת - דמלח מיקל ושואב את המשקולת.
- אסור להשהות בביתו מדה חסרה או יתרה (ויש לשוברה).
- ואסור אפי' עביט של מימי רגלים, דפעמים רוחצו ומודד בו.
- ואסור אפי' במקום שעושים חותם במדות, דבבין השמשות טרודין ולא ירגיש שמרמהו (רשב"ם ע"פ רש"ש).
- ואסור אפי' במקום שהולכין ובאין ממונין לבדוק את המדות, דבבין השמשות אין רואהו הממונה, או שהלוקח לא ירגיש שמרמהו.

א

- שתות מלבר - מותר לאנשי העיר להוסיף על המדות ועל המטבעות (וכ"ש פחות משתות), דכן משמע ביחזקאל, ולא חיישינן למוכר שלא ישמע שהוסיפו ולא ירוח.
- יותר משתות - אסור להוסיף, דאיכא פסידא דמוכר (כשלא ישמע), חוץ ממקום שאין מדה אחרת קרובה דלא יטעו.
- מנה של חול - כ"ה שקלים. מנה של קודש - נ' שקלים. והשקל (סלע) כ' גרה (מעוה).
- לר"ת - בימי יחזקאל הוסיפו שתות על מנה קודש והיו ס' (ולרשב"ם הוסיפו גם על מנה של חול והיו ל'), ובימי חכמים הוסיפו שתות על השקל, דהוי כ"ד מעות.
- לר"י - יחזקאל הוסיף שתות על השקל, וממילא יוצא שלפי שקל הישן - מנה של חול הוי ל' שקלים ושל קודש הוי ס' שקלים.
- כתי' ביחזקאל "עשרים שקלים, חמשה ועשרים שקלים, עשרה וחמשה שקל, המנה יהיה לכם", דהיינו ס' שקלים. והא דחלקו הכתוב; לר"ת - דהיה להם משקולות; א' שלישי מנה של קודש, וא' מנה של הדיוט, וא' רביע מנה של קודש.
- לה"ר משולם - כנגד ברכת כהנים לפי שמתברכין ישראל בנתינת שקלים, דביברכך יש ט"ו אותיות, ביאר כ', בישא כ"ה.
- אסור לאצור פירות שלקח מהשוק ויש בהן חיי נפש (יינות, שמנים, וסלתות).
- ומותר לאצור בא"י שישית שביעית ושמינית, פן ימותו ברעב. ובשני בצורת אסור. ומותר לאצור לעצמו כדי הוצאתו לשנה (רשב"ם).
- לתנא קמא - אסור להוציא מא"י לחו"ל פירות שיש בהן חיי נפש. וכן לסוריא, דס"ל דכיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש, דרוד כבשה מדעתו קודם שכבשו את כל א"י (תוס').
- לר"י בן בתירא - מותר להוציא יין, דממעט את התיפלה.
- לרבי - מותר להוציא מהפרכיא אחרונה של א"י להפרכיא ראשונה של סוריא. תוס': בארמית יש ב' ניבים; ארמי וסורסי.

בא

- בא"י אין משתכרין מדברים שיש בהן חיי נפש, ובעה"ב ימכרם בעצמו.
- חוץ מיין לר"י בן בתירא דלעיל, דמותר לחנוני למכור ולהרויח, דממעט התיפלה.
- וחוץ ממקום ששכיח - כשמן באתריה דר' אלעזר בן עזריה.
- ביצים: י"א דאסור על חד תרי, לרשב"ם - דמה שלקח בדינר לא ימכור בב'. אבל יותר משתות מותר, דאין בביצים חיי נפש ויש בהם הרבה טורח וקצת ריוח.
- לרבי"ם - אסור להשתכר בהן יותר משתות אפי' שהיה לו בהן טירחא, אבל בשאר דברים שרי.
- לרשב"א - אסור להשתכר יותר משתות אפי' בביצים שלא לקח מהשוק אלא מתרנגולת שלו, אבל בשאר דברים שרי.
- י"א דאסור למוכרין תגר לתגר נוסף, דמוקירין יותר מדאי, אבל בשאר דברים תמיד ימצא אחרים שימכרו בזול.
- מתרעין בתפילה על פרקמטיא (בגדים טובים שאינם לעניים) שהוולזה הרבה ועמדה על עשרה בגדים בשיתא (קרוב למחצה).

- אסור לצאת מא"י דמפקיע עצמו מהמצוות, א"כ עמדו סאתים בסלע ואינו מוצא מי שיקנה.
- אלימלך מחלון וכיליון נענשו; לרשב"י - משום דיצאו לחו"ל.
- לר' יהושע בן קרחה - משום שלא בקשו רחמים על דורם.
- כל מילי עתיקא מעליא, חוץ מתמרי, שיכרא, והרסנא (רגים קטנים).

פרק שישי - המוכר פירות

צב

- מכר שור לחבירו ונמצא נגחן; תלוי אם הוא גברא דובין לשחיטה או לחרישה.
 - בגברא דובין לזה ולזה: לרב - הוי מקח טעות, דרובא זבני לחרישה.
 - לשמאל - יכול לומר לשחיטה מכרתי לך, בדמונא לא אזלינן בתר רובא.
- תוס': ומודה רב דלא אזלינן בתר רובא כשהמוכר אומר אני מהמיעוט דקרו לכדא חביתא.
 - ופליגי בגוונא שהתייקר הבשר ושור לשחיטה שווה כלחרישה. ונפק"מ בפלוגתא דרב ושמאל;
 - א. לטורח מכירת השור לשוחטו.
 - תוס': ב. כגון דבשעת לקיחה התייקר הבשר ואח"כ הוזל.
 - ג. כשאינהו בפחות משתות.
- ואם הדמים מודיעים - אפי' לרבנן דלית להו הדמים מודיעים - הכא אזלינן בתר הדמים;
 - לרשב"ם - דהאי גברא זבין גם לחרישה והוי כגוונא דכו"ע קרו לבקר צמד, משא"כ במכר צמד דלא מכר בקר דאולי הקונה מאותם שלא קורין לבקר צמד.
 - לתוס' - דכשיש רוב וחזקה הדמים מסייעים לרוב או לחזקה, אבל אם יש רק רוב או רק חזקה - אין הדמים מכחישים אותן.
- מקח טעות; לרשב"ם - מחזיר כסף ואפי' דליתנהו לזוזי דמקח, דרינו כמזיק דמשלם כסף (או מיטב).
 - לר"י - רק אי איתנהו לזוזי דמקח - מחזיר כסף וכבע"ח, אבל אם הוציאם - הוי כמזיק
 - דכל מילי מיטב הוא ואפי' סובין.
 - להר"ר חיים - רק אי איתנהו לזוזי דמקח - מחזיר כסף כיון שהוא מקח טעות, אבל בבע"ח ונזיקין - כל מילי מיטב הוא ואפי' סובין.
- נתגרשה, וטוען אלמנה נשאתיך (וטוענת שאברה כתובתה, או במקום שאין כותבין כתובה);
 - אם יש קול שנשאה בתולה: לרב - כתובתה מאתים, דרוב נשים בתולות נישאות.
 - לשמאל - כתובתה מנה, דלא אזלינן בתר רובא. ובגלויי מילתא (קטן וגדול שעמו שראו שיצאה בהינמה וראשה פרוע) - כתובתה מאתים.
- אם אין קול: רק אם יש עדים שיצאה בהינמא - כתובתה מאתים, דאיתרע לה רובא, דרוב הנישאות בתולות יש להן קול. תוס': וסגי בגלויי מילתא (לרב) משום דעדיף רוב דרוב נשים בתולות נישאות.
- מכר עבד ונמצא גנב או קוביוסטוס (לרשב"ם - גונב נפשות. לתוס' - משחק בקוביא) - אין כאן מקח טעות, דכולהו הכי איתנהו.
- נמצא ליסטים מזוין או מוכתב למלכות; לרשב"ם - הוי מקח טעות, דגברא קטילא זבין ליה (וכן לתוס').
 - תוס': לרש"י - כיון דאית ליה קלא סבר וקיבל (רש"י כתובות נח).

צג

- שור שנגח פרה ונמצא עוברת מת - על הולד משלם רביע מספק. ואע"ג דרוב פרות אינן מפילות, הכא הוי ספק דשמא מקמה אתא ומבעיתותא הפילה והוי גרמא ופטור, א"ד נגחה מאחורה וחייב.
- גמל האוחז (בתשמיש. ו"א נוחז) בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו;
 - לת"ק - לא אמרינן דזה הרגו, דלא אזלינן בתר חזקה.
 - לר' אחא - כידוע שזה הרגו, דאזלינן בתר חזקה.
- תוס': ומודה ר' אחא היכא ששניהם רודפים אחרי שור אחר שאין לתלות במועד יותר מתם.

- מכר פירות סתם וזרעו ולא צמחו: אינו חייב באחריותו, דמצי למימר לאכילה מכרתים לך.
- מכר זרע פשתו וזרעו ולא צמחו: לרשב"ג - אינו חייב באחריותו, ואע"ג דרוב פשתו לזריעה, מ"מ לא אזלינן בתר רובא בממונא. « וכן הלכה, וכשמואל (רשב"ס).
- לר' יוסי - חייב באחריותו, דס"ל דאזלינן בתר רובא דזריעה.
- לאמר לו - אינו חייב באחריותו, דס"ל דאזלינן בתר רובא דאינשי, דרובן לוקחין אותו למאכל ולרפואה.
- מכר זרעוני גינה וזרעו ולא צמחו: חייב באחריותו, דלא חזו לאכילה והוי מקח טעות.
- 'חייב באחריותו'; לת"ק - ונותן לו דמי זרע. ומההוצאה פטור דהוי גרמא. « וכן הלכה (רשב"ס).
- לרשב"ג - קנסוהו לתת אף הוצאה. ובזימן אורחים נותן לו דמי בושטו ובושת אורחיו (ומיירי דאיגלאי שלא היו ראויים לזריעה כלל (יודע מזה המוכר) דאל"כ יכול לטעון לא זרעת אותם בזמן ותוס' צ.ב.).
- תוס': אדם המזיק; באונס כעין גניבה - פטור. ושומר שכר חייב בכה"ג.
- באונס כעין אבידה - חייב, דכתי' "פצע תחת פצע" לחייבו על האונס כרצון.

צ"ד

- הקונה חטין או שעורים - מקבל עליו פחות מרובע עפרורית לסאה. (רובע בכ"מ - רובע קב) עדרשים - מקבל עליו רובע עפרורית לסאה, דמיעקר עקר להו ויוצאים עם יותר עפר.
- הוציא עפר מגורנו של מוכר - נותן לו דמי חטין, דהיה מוכר את העפר כחלק מהחטין; לרשב"ס - וחייב למאן דמחייב בגרמי. גרמא - ההיזק ניכר אבל אינו עושהו בידיים.
- לריב"ם - חייב למאן דמחייב בדבר הגורם לממון.
- לר"י - חייב לכ"ע. ודבר הגורם לממון הוי כשאינו שוה לאף אדם אלא לגזלן ליפטר בו, וגרמי הוי כשורף שטרות דלא שרף את החוב עצמו.
- הקונה חטין - מקבל עליו רובע קטנית לסאה. שעורים - מקבל עליו רובע נישובת (קש) לסאה.
- אם יש קטנית יותר מרובע לסאה ובא הלוקח לנפותו - מנפה הכל ולא רק את היותר על רובע; ו"א דינא. דיותר מרובע טרח איניש ודבר קל הוא לגמור הניפוי מאחר שהתחיל ולא מחיל. ואם בא לנפות פחות מרובע - בטלה דעתו.
- ו"א קנסא. דיותר מרובע לא שכיח ואמרינן שהמוכר עירב וקנסינן ליה בכליה.
- ונפק"מ אם יודעים שלא עירב - דלמ"ד קנסא לא קנסינן ליה.
- גבי כלאים הוי קטנית, ואם יש רובע ממין אחר - מן הדין בטל. ומשום חומרא דכלאים;
- לת"ק - ימעט, לרשב"ס - קודם שנזרעו או השרישו, אבל אחר השרשה אין להם תקנה.
- לתוס' - ימעט אפי' שהשרישו, דכלאי זרעים מותרים באכילה ובהנאה.
- לר' יוסי - יברור הכל, דכשממעט מיחזי כמקיים כלאים.
- ב' שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים, וכ"א אומר מאתים שלי;
- לת"ק - נותן לכ"א מנה והשאר יהא מונה, ולא קנסינן כיון שיש לכ"א וודאי מנה.
- לר' יוסי - הכל יהא מונה, דאיכא וודאי רמאי וקנסינן ליה.
- שטר שיש בו ריבית; לר"מ - לא גובה אפי' קרן, דקנסינן ליה (אפי' בהודאה או בעדות אחרת) כיון שמשעת כתיבה עבר על "לא תשימון עליו נשך". תוס': ולא הוי ליה חוטא נשכר, דמתחילה ע"מ לפרוע הוא לוהו ולא חיישינן שיעשה זאת שוב.
- לחכמים - לא גובה ריבית. תוס': אבל קרן גובה ואפי' ממשעברי, ואף שהעדים עוברים על לא תשימון; או דלא תשימון משמע לאינשי רק במלוה לוהו וערב.
- או דמיירי שיש עדים שהיו אנוסים מחמת נפשות.
- תוס': « והלכה כחכמים, דהלכה כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו.

צה

- נפשט (לקמן קד.) שהמוכר בית כור עפר סתמא הוי כאילו א"ל הן חסר הן יתר, ואם נמצאת השדה גדולה ביותר מרובע לסאה - מחזיר לו את כל היתר. ולא מחזיר רק את היתר על רובע, דחזי לאצטרופי לט' קבין והוי קרקע חשוב בפ"ע ולא מחיל.
- המוריד פועל ליטע שדהו - מקבל עליו י' אילנות בוריות (שאין עושין פירות) למאה. נטע יותר מי' בוריות - מגלגלין עליו הכל (וגם את הי' בוריות לחליף ויטע אחרות); לרשב"ם - דיותר מי' אילנות הוי שדה הניכר לעינים ולא מחיל מידי.
- לתוס' - דכל זמן שעסוק במלאכה אפי' אחד רע חייב להסירו, וכשיש יותר מי' הרי עדיין עסוק במלאכה וצריך להסיר את כולם.
- **בלא א"ל למקפה; מרתף של יין;** פליגי אמוראי: (מקפה - להטעים מאכל וליתן לתבשיל מעט מעט) י"א דנותן לו י' קוססות (ריחיה חלא וטעמא חמרא) למאה, דאיכא חדא לריעותא וחדא לטיבותא והוי כמרתף זה וא"ל למקפה. וי"א דנותן לו יין שכולו יפה, דמסתמא למקפה בעי לה. ולא דמי לטנופת שבתבואה, דחבית יין הוי דבר חשוב ומקפיד עליו.
- **מרתף זה של יין;** נותן לו כולו קוססות (ואפי' למ"ד ריחיה חלא וטעמא חמרא - חלא ותוס').
- **מרתף זה;** נותן לו אפי' כולו חומץ.
- **באמר למקפה; מרתף של יין;** נותן לו יין שכולו יפה. וה"ה באמר חבית של יין.
- **מרתף זה של יין;** נותן לו י' קוססות למאה. וה"ה בלא אמר 'של יין' (רשב"ם).
- יין קוסס; **לרב יהודה -** מברכין עליו בפה"ג, דריחיה חלא וטעמא חמרא - חמרא.
- **לרב חסדא -** מברכין עליו שהכל, דריחיה חלא וטעמא חמרא - חלא.
- **לרב יוסף -** י"א דסבר כרב יהודה וי"א דסבר כרב חסדא.
- ומודה רב יהודה דמברך שהכל; **לרשב"ם -** גרסי' בפורצמא, דהיינו יין שנמכר בקרנות העיר.
- **לר"ח -** גרסי' בפרצופא, ששנתנה מראיתו מתוך שהוא רע.

צז

- בדיק חבית (לרשב"ם - שהפריש תרומה מקצת וטעם. לתוס' - שהריחה) ע"מ להפריש ממנה תרומה על מקום אחר והפריש ואח"כ נמצאת חומץ;
- **לר' יוחנן -** ג' ימים ראשונים הוי יין, והשאר ספק. דחמרא מעילאי עקר והרי טעם מלמעלה ופחות מג' ימים אין היין מחמיץ, וס"ל דריחיה חלא וטעמא חמרא - חמרא. « וכן הלכה (רשב"ם ותוס').
- **לרביב"ל -** ג' ימים אחרונים הוי חומץ, מכאן ולהלן ספק. דס"ל דריחיה חלא וטעמא חמרא - חלא, וג' ימים קודם שמחמיץ הוי ריחיה חלא.
- **לדרומאי** (משמיה דרביב"ל) - כר' יוחנן, אלא דס"ל שהיכא שנמצא חלא סיפתקא (חומץ חזק) - ג' ימים אחרונים הוי חומץ, דהתחיל להחמיץ לפני ו' ימים.
- מכר חבית יין והחמיץ (בחבית של מוכר) בבית לוקח;
- **לרב -** ג' ימים ראשונים הוי ברשות מוכר, דברשותו התחיל להחמיץ.
- **לשמאל -** לעולם הוי ברשות לוקח, **לרשב"ם -** דמזל הקונה גרם.
- **לר"ת -** דנתקלקל מהר ע"י שנענעו. אבל בא"ל למקפה יש לו להתקיים אפי' ע"י נענוע, וכן לאחר ג' ימים יש לתלות שהחמיץ כדרכו מאשר ע"י נענוע.
- **לרב יוסף -** בשיכרא כרב, בחמרא כשמואל.
- « והלכה כשמואל.
- תוס': ומיירי שטעמו כשקנה, דאם לא טעם הוי ספק ובלא שילם עדיין - פטור, דהממע"ה.
- ומיירי דידעינן שגנן דמוכר הוא טוב, דבלאו הכי המוכר פטור (אף לרב), דא"ל לא איבעי לך לשהויי.
- תוס': דבש תמרים; **לתוס' -** מברך עליו שהכל, דהוי זיעה בעלמא.
- **לבה"ג -** מברך עליו העץ.

- שכר שעורים - מברך עליו שהכל. תוס': משום דלא אישתני לעילויא, דאית ליה עילוי בפת.
- ומשום דמי יימר דשערי עיקר דלמא מיא עיקר.
- תמך (מים ע"ג שמרים);
- רמא ג' ואתא ד': הוי יין (לברכת בפה"ג ולקידוש), דיש רבע יין (שיצא מהשמרים) ובהכי הוי יין מזוג.
- רמא ג' ואתא ג': הוי מים.
- רמא ג' ואתא ג' ומחצה: לרבנן - הוי מים, דס"ל שיצא ג' מים, וחצי יין בטל בתלתא דמים.
- לאחרים - הוי יין, דס"ל שיצא ב' ומחצה מים ואחד יין.
- « והלכה כרבנן, דאין כאן אפי' נותן טעם. ואם רחץ עכו"ם חבית של שמרים - שרי (ר"ת).
- תוס': מים ע"ג חרצנים, ברמא ג' ואתא פחות מד' - לרבנן מברך שהכל, מכ"ש משמרים.
- תוס': דרשינן (בסנהדרין) מ"אל יחסר המזג" דבעי' כ"ג לסנהדרין קטנה;
- לרבינו יצחק - ילפי' מיינן השרוני דמזיגתו בב' חלקים של מים.
- לרבינו מנחם - ילפי' שסנהדרין של ע"א לא תחסר 'מזג' בגימטריא, אבל מ"ט יחסרו והוי כ"ב
- ואין ב"ד שקול.
- ויש מפרשים - דילפי' לה ממזיגת יין מלבר דהיינו שלישי (כ"ג) דע"א.

צז

- תמך; לרבנן - פטור ממעשר, אא"כ רמא ג' ואתא ד' דחייב מדאורייתא.
- לר' יהודה - חייב במעשר ואפי' מצא כדי מדרתו, משום חומרא דמעשר. ואינו פוסל מקוה מספק (תוס').
- שמרים של מעשר שנתן בהם מים (לרשב"ם) - ומצא כדי מדרתו. לתוס' - רמא ג' ואתא ד' (מהרש"א);
- בדמאי: מותר.
- בוראי - לרבנן - ראשון (מים ראשונים) אסור מדרבנן לאוכלו חוץ לירושלים, ושני מותר.
- לר"מ - אף שני אסור (בנותן טעם).
- שמרים של תרומה; לרבנן - ראשון ושני אסור לזרים, ושלישי מותר.
- לר"מ - אף שלישי אסור (בנותן טעם).
- שמרים של הקדש; בקדושת הגוף: אסור.
- בקדושת דמים: לרבנן - ראשון שני ושלישי אסור, ורביעי מותר.
- לר"מ - אף רביעי אסור (בנותן טעם).
- נפלו מים (לרשב"ם) מי גשמים. לתוס' - אפי' מים יפין, דכיון שנתערבו בשמרים אין ראוי להכשיר) לשמרים;
- מה שנחשב יין (ראשון בתרומה וכדו') - מכשיר פירות לקבל טומאה.
- מה שנחשב מים - לא מכשיר, דמיירי שפרה שותה את המים וליכא מחשבה, ובמים בעי' מחשבה.
- להכשר בעי' דניחא ליה דכתי' "כי יתן"; לרשב"ם - הוי במים, אבל ביין לא בעי' דניחא ליה.
- לר"י - אף ביין בעי' דניחא ליה. במי גשמים (ובמים שנתערבו בשמרים) בעי' גס שיחשיב אותן למשקין. ושמא טל
- חשיב טפי ממי גשמים ולא בעי' שיחשבו למשקה.
- תוס': יין מבושל; לתוס' - מברך עליו בפה"ג, כדמוכח מהא דיוצא בו בד' כוסות.
- לרש"י - מברך עליו שהכל, דאישתני לגריעותא.
- ואלו כשרים בדיעבד לניסוך, אבל מברך עליהן בפה"ג ומקדש עליהן לכתחילה;
- א. יין מגיתו.
- ב. יין מפיה ומשוליה של חבית.
- ג. יין שחור.
- ד. יין לבן.

- ואלו שפסולין לניסוך; א. יין קוסס. ולקידוש - הוי פלוגתא דלעיל אי הוי חלא או חמרא.
- ב. יין מזוג (ג' רבעי מים ואחד יין). ולקידוש - כשר.
- ג. יין מגולה, דשמא שתה ממנו נחש. ולקידוש - פסול, דאסור לשתותו כלל.
- ד. יין מגולה שהעבירו במסנת לר' נחמיה שכשר לשתיה. וטעמא דפסול, דכתי' גבי חולה לקרבן "הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך". ולקידוש - פסול מהאי טעמא.
- ה. יין של שמרים (תמר).
- ו. יין שריחו רע, דכתי' "הקריבהו נא לפחתך..." ולקידוש - פסול מהאי טעמא.
- תוס': הא דאמרינן (בברכות) דכוס של ברכה בעי' חי; לגרולי נרבונא - דהכוס צריך להיות שלם ולא שבור.
- לרש"י - שיתנו חי בכוס שמברך עליו ואח"כ ימזגנו ויברך.
- יין חמר חיורין (לרשב"ם - לבן. לר"י - לבן יותר מדיא) - כשר בדיעבד לניסוך, דלכתחילה בעי' אדום דכתי' "אל תרא יין כי יתאדם" שמשכר ובנסכים כתי' שכו.

צח

- מכר יין לחבירו והחמיץ:
 - בקנקנים דלוקח: אינו חייב באחריותו, דא"ל קנקנך גרם. אא"כ היין של המוכר מחמיץ כל שנה.
 - בקנקנים דמוכר (ולרב רק לאחר ג' ימים, דבתוך ג' חייב): לר' יוסי ב"ח - חייב באחריותו.
 - לר"ח בר יוסף - פטור, דמזל הקונה גרם. « וכן הלכה.
 - וה"מ דחייב; בא"ל למקפה (ליחן לתבשיל מעט מעט). אבל בלא זה, מצי' א"ל לא איבעי לך לשהויי ופטור.
 - נתן חבית יין לחנוני למכור בחנות (לרשב"ם - והוי שליח של בעה"ב, והוי ש"ש וריטב"א. לר"י - קיבל במכר גמור ומיירי שירוע שיינו מחמיץ ולמכור בחנות הוי כלמקפה) - בעה"ב מפסיד, תנן מהיכא דהחנוני פשע; או דשני בכרזא.
 - או דהגיע יום השוק ולא מכר, דנתעצל.
- קיבל מחבירו יין למכור במקום פלוני למחצית שכו, ועדיין לא הגיע לאותו מקום:
 - תנול: בעל היין מפסיד, כיון דאפי' התייקר אין לו רשות למוכרו.
 - נגב או נאבד: שניהם מפסידים.
 - החמיץ בקנקנים דבעל יין: לר' יוסי ב"ח - בעל היין מפסיד.
 - לר"ח בר יוסף - שניהם מפסידים, דמזלם גרם.
 - מוכר יין: מבושם - צריך שיתקיים לפחות עד העצרת.
 - ישו - משל אשתקד.
 - מיושן - משל ג' שנים שלימות (עד החג).
 - החמיץ קודם הזמן: לרשב"ם - חייב המוכר.
 - לתוס' - פטור, דהוי לכתחילה בלבד.
 - סתם בית חתנות או אלמנות: לר' עקיבא - ארבע על שש.
 - לר' ישמעאל - יותר.
 - רפת בקור: לר' עקיבא - ספק בגמ' אי ארבע על שש או פחות.
 - לר' ישמעאל - ארבע על שש.
 - בית קטן: שש על שמונה.
 - בית גדול: שמונה על עשר.
 - טרקלין (למושב שרים, ועשוי חלונות): עשר על עשר.
 - קנתין (חצר בצד אפרני): י"ב על י"ב.
- גובהם: לרבנן - חצי מהאורך והרוחב ביחד, ככנין ההיכל. וספק בגמ' אי רשב"ג פליג ע"ז.
- לאחרים - הגובה כאורך הקורות שנתונות לרוחב הבית. והוי מעט יותר מרוחבו; אן משום שהכותל עבה למטה ועולה ונהיה דק, אן משום אורך הקורה שנוסף כדי שיתמך בחלונות.

צט

- מקום ארון, וגוף הכרובים - אינו מן המדה, דבנס היו עומדים. כנפי הכרובים - מן המדה.
 - פני הכרובים, פליגי אמוראי: י"א הדעמידום כשפניהם זל"ז, וכשאין עושין רצון ה' הופכים פניהם לבית.
 - י"א דפניהם קצת לבית וקצת זה לזה, כתלמיד הנפטר מרבו.
 - יש לו בור בביתו של חבירו - נכנס ויוצא בשעה שדרך ב"א לצאת ולהכנס ולא מכניס בהמתו. ושניהם עושים מנעול; בעל הבור - כדי שלא יגנבו מימיו.
 - בעה"ב - כדי שיצטרך לו חבירו לפתיחת הבור, משום חשד אשתו.
 - יש לו גינה לפנים מגינת חבירו - לא יכנס מתוכה לשדה אחרת לקצר דרכו.
 - אם הדרך באמצע השדה - נכנס ויוצא בשעה שדרך ב"א לצאת ולהכנס, ואינו מכניס לשדהו תגרין, והחיצון זורע את הדרך.
 - אם הדרך מן הצד - נכנס ויוצא כשרוצה, ומכניס תגרין, ושניהם אינם זורעים את הדרך, כיון שיחרדה להילוך.
 - מכר אמה (להשקות) בית השלחין: נתן לו אמה מכל צד לאגפיה (דאינו בונה שם).
 - ל"ק ברשב"ם - ונתן לו לרוחבה ב' אמות.
 - ל"ב ברשב"ם - נתן לו לרוחבה אמה (ע"פ ב"ח ס"ו רי"ז).
 - אמה בית הקילון (להשקות בהמות ולרחוץ כלים): נתן לו חצי אמה מכל צד לאגפיה.
 - ל"ק ברשב"ם - ונתן לו לרוחבה אמה.
 - ל"ב ברשב"ם - נתן לו לרוחבה חצי אמה.
 - ניגרא (יאור להשקיה): נתן לו לרוחבה ד"א, ואין זורעין או נוטעין אגפיו.
 - אגפיים: לרב יהודה - בעל השדה זורעם וכ"ש נוטעם. אבל בנין וכל דבר שמכבד אסור לעשות.
 - לרב נחמן - נוטעם אבל לא זורעם, דמחלחלי ומקלקלים האגפיים.
 - כלו אגפיה - מתקנם מאותה שדה שע"מ כן קיבל עליו בעל השדה.
- ק
- היתה עוברת בשדהו דרך הרבים ונתן להם בצד - הפסיד את שני הדרכים.
 - את הדרך שלהם הפסיד: לרב זביד - שמה יתן להם דרך עקלתון.
 - לרב משרשיא - כנותן להם דרך עקלתון.
 - לרב אשי - כל מן הצד דרך עקלתון, דיש שרוקה לו.
 - מה שנתן להם הפסיד:
 - לרשב"ם: לרב גידל - דרכים שאבדה להם דרך ובררו דרך לעצמם - מהני, דכב"ד דמו. וכ"ש במתני' שהוא עצמו נתן להם. ותוס' פליג - דלא הוי כ"ש, דמתני' יש להם ודאי דרך שלא כדין.
 - לרבה ב"ר הונא - דמצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו (ולת"א בתוס' הוי לכו"ע).
 - לת"י ב' בתוס': דמתני' דמיא לאבדה לכו"ע משום מצר שהחזיקו בו רבים.
 - ולרב גידל - פליגי רבנן עליה דר"א באבדה, דאין מועיל ביורום כלום.
 - ולרבה ב"ר הונא - לא פליגי רבנן.
 - הילוך: לר' אליעזר - קונה. מאברהם דכתי' "קום התהלך בארץ... לך אתננה".
 - « והלכה כחכמים - דאינו קונה. ומודים חכמים בשביל של כרמים, דעשוי רק להילוך.
 - מכר לחבירו שביל של כרמים,
 - יש גורסים: אם יש מחיצות לשביל - יתן לו רוחב שיוכל לישא זמורות בלא שיגעו במחיצות.
 - אם אין מחיצות - סגי ברוחב הילוך רגליו בלבד, דאין מחיצה מפריעה.
 - וי"ג הפוד: אם אין מחיצות - מכר לו כל צורכו.
 - אם יש מחיצות (לרשב"ם - גבוהות. לתוס' - נמוכות) - מכר לו עד המחיצות.

• דרך היחיד: למתני' - ד"א.

לדיני גולה ואחרים - כדי שיעבור חמור במשאו והוא ב' ומחצה גמדים (י"א אמות קטנות ממרפקו עד אצבעותיו. וי"א אמות רגילות). « וכן הלכה.

דרך מעיר לעיר (רק לב' עיירות): שמונה אמות.

דרך הרבים: שש עשרה אמות.

דרך ערי מקלט: ל"ב אמה, דכתי' "תכין להם הדרך". וסתם "דרך" בתורה - ט"ז אמה, מעגלות דמשכן.

דרך המלך: אין לה שיעור, דפורץ גדר.

דרך הקבר (לויה): משום יקרא דשככי אין לה שיעור; או רק להלך על גבי תבואה.

או במוכר דרך קבר שתעבור בשדהו.

• מכר: קברו, דרך קברו, מקום מעמדו (שעומדים ויושבים בשוכם מן הקבר, והוי ד' קבין), ובית הספרו - בני משפחה קוברים בע"כ של לוקח ומחזירים לו את הכסף, משום פגם משפחה.

• אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת, לרשב"ם - כדי לתת אל ליבו שחיי האדם הבל.

וי"א - כדי לסלק השדים מהחוזרים מבית הקברות.

מעמדות: בקרובים, שאינם מתאבלים. בבית הקברות. כיום הראשון שנקבר. במקום שנהגו. (וסימנך: קבר"ן) ואפי' נקבר בכיה"ש עושים לו מעמדות בשבת, דלענין זה הלילה הולך אחר היום.

קא

• "קבר";

חצר: שש על שש אמות, כמלא המטה וקובריה. ונמוכה מקרקע עולם וגבוהה מהמערה, ויורדים למערה בסולם או מדרגות.

מערה:

לרבנן ב' מערות, כל מערה ארבע על שש אמות. (ד"א בריח ולא בצמצום שיוכלו להכניס הארון ותוס'). ב'

כוכין לרוחב, ג' לאורך, כל כוך לכוך אמה, ובזויות חצי אמה.

תרי תנאי אליבא דר"ש: לכו"ע - ד' מערות,

לתנא א' - כל מערה שש על שמונה אמות. ג' כוכין לרוחב וד' לאורך. וב' כוכין נוספים;

לר' יוסי בר"ח - זקופים משני צידי הפתח (לתירוץ א' בתוס' - 113 ליתרוץ ב' - 113).

לר' יוחנן - במעמיק (מתחת גובה שאר הכוכין), בקרן זווית; לל"ק ברשב"ם - בתחילת המערה.

לל"ב ברשב"ם - בקצה המערה.

לרב שישא בר' אידי - בניפלי (דאוריכן חצי אמה), בקרן זווית (כנ"ל).

וכן פליגי (אי במעמיק אי בניפלי) לגבי הכוכין שמתנגשין אחד בשני, דיש ד' מערות.

לתנא ב' - ד' על ח' אמות. לרשב"ם - ג' כוכין לרוחב, ו' לאורך, בין כוך לכוך ב' טפחים, ובזויות טפח.

לתוס' - ב' כוכין לרוחב, ד' לאורך, בין כוך לכוך אמה, ובזויות חצי אמה.

כוכ' אורכו - ד"א, לרשב"ם - ג' אמות למת ואמה לארון.

לתוס' - ג' לגופו של מת, ואמה לראשו ודפי הארון.

רוחבו - ו' טפחים. דאדם שאינו לבוש הוי פחות מו' טפחים.

גובהו - ז' טפחים. תוס': דכדי שלא יטמאו העוברים על גביו מדאורייתא - בעי' תרתי: פותח טפח,

ושיהיה הארון פתוח מהצד. אבל מדרבנן טמא, דגזרו אטו אין בו פותח טפח.

אבל בבית פתוח (דלא פרץ פצימיו) לא גזרו, דאין בית שאין בו פותח טפח.

לרשב"ג - הכל לפי הסלע, דעפ"ז יעשה את כמות הכוכין והמערות ואת המרחק בין הכוכין.

• קבר שתוס'; לרבי"ם - אם אין פותח טפח - טומאה עולה כנגדה בלבד. יש פותח טפח - כנגד כל סביביו.

לר"י - תמיד מטמא כל סביביו.

• תוס': בכלים - אין דין קבר להיות בוקע ועולה, דהטומאה אינה מבטלת את הכלי.

קב

- מצא מת אחד ורוצה לעשות שם טהרות - נוטלו, דאיכא למימר הנקבר ע"י הדחק ולא קנה מקומו. ונוטל את תפוסתו, דהיינו עפר שסביבו ג"ט דחשיב כרקב של מת.
- מצא שלושה - הוי שכונת קברות, ואין נוטלן דקנו מקומן. נדחוקא בג' ידועים (שהיה ידוע שהיו כאן) או בג' תחילה (שלא היה ידוע שהיו כאן); לרשב"ם - דהלכתא גמירי לה.
- לתוס' - מסברא, דאם רק אחד ידוע או אחד מהם תחילה, הרי לא נקברו בב"א, ולא הניחום לשם קבורה.
- וה"מ בישראל, לתוס' - דמושכב כדרכו, או שידוע שהוא ישראל.
- לרשב"ם - אם מושכב שלא כדרכו (יושב או ראשו מונח בין ירכותיו) אפי' שידוע שהוא ישראל - אין לו תפוסה ושכונת קברות, דהשליכוהו באקראי עד שיהיה פנאי לקברו (מהר"ם).
- אבל עכו"ם, או ישראל מגויד דאיכא למימר דשם נהרג ונפל - אין להם תפוסה ושכונת קברות.
- "המוצא" פרט למצוי: לרשב"ם - פרט לאם אחד מהג' ידוע, דאין שכונת קברות.
- לר"י - פרט לידוע שישאל הוא, דיש לו תפוסה אפי' שאינו מושכב כדרכו.
- לרשב"א - פרט לידוע שנקבר כאן לשם קבורה, דיש שכונת קברות אפי' ליחדי.
- מצא שכונת קברות, בודק מהמת שמצא: לר"ש; כ"ב אמה (ב' מערות של ח' וחצר ש).
- לרבנן: י"א י"ח (ב' מערות של שש וחצר ש).
- וי"א עוד ב' אמות (כ'), דבודק מערה אחת באלכסון.
- מצא מערת נפלים - דאורכה שש אף לר"ש - בודק כ' אמה ולא י"ח, דתרתיה בניפלי לא אמרינן.
- מצאן רצופים: לרבנן - אין להם שכונת קברות, דלא נקברו שם ע"מ ליטלם כיוון דמינוול.
- לר"ש - יש להם שכונת קברות, דהאמצעים כאינם, דרצה לפנותם אלא דנאנס או שכה.
- וגבי כרם הנטוע על פחות מד"א הפכו שיטתם:
- לרבנן - האמצעים כאינם וה"ז כרם (דאסור לערב זרע אחר), דעביד איניש לנטוע יותר ומה שלא יצליח יעקור לעצי שריפה.
- לר"ש - אינו כרם, דלא נטעי אינשי אדעתא דלמעקר.

פרק שביעי - בית כור

קג

- המקדיש שדהו בזמן היוכל - פודה זרע חומר שעורים (בית כור) בחמישים שקל. וכן בשדה קטנה יותר לפי חשבון זה, דכתי' "שדה" מ"מ. היו בה נקעים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוהים י' טפחים; ראוי לזריעה - נמדדים כשדה נפרדת, לפי חשבון בית כור בחמישים שקל.
- לא ראוי לזריעה - נפדה בשוויו.
- לרשב"ם - אינו יכול לפדות שדה לחצאין.
- לתוס' - יכול לפדות לחצאין.
- בית כור עפר אני מוכר לך והיה עומק או גובה עשרה, ורחב ד"א על ד"א - אין נמדדים עמה, ואפי' שהנקעים ראויים לזריעה, דהקונה לא רוצה שדהו בב' או ג' מקומות דאיכא טורח לחרוש וכדו'.
- לתוס' - ה"ה בלא אמר "עפר".
- לרשב"ם - בלא אמר "עפר" וכן ב"בית כור קרקע" - אפי' כולה סלעים הגיעו, דשמא לבנות בית מכר לו.

• גובה או עומק פחות מעשרה, ובאמר כבית כור עפר אף ביותר מעשרה:

פחות מד' קבין - נמדדין עמה.

יותר מד' קבין - אין נמדדין עמה; ו"א להצטרף ליותר מרובע קב לסאה כדלקמן.

וי"א כפשוטו. כיון שלא רואה את השדה. תוס' קד ע"א: ומש"כ דיחזיר

רק ביותר מרובע לסאה, איירי בעומד בשדה ורואה כמה יש בה.

ד' קבין: לרב עוקבא בר חמא - נמדדין רק אם מפורדין בחמש קבין.

לר' יוחנן - נמדדין רק אם מפורדין ברוב השדה. ספקות: רוב הד' קבין במיעוט

השדה ומיעוטן ברובה, האם נמדדין עמה או לא. הוי ברובה, אבל;

²כשיר (עייגול) דלא מזדרע שפיר בין הסלעים. ³כשורה. ⁴איצטדנין (קרני

שור האיצטדן). ⁵עקלתון. וכולהו באת"ל דנמדדין.

• 'סלע יחירי אפי' כל שהוא, אין נמדד עמה':

לרשב"ם - קאי אפחות מעשרה, שאם היה מחוץ לשדה לא נמדד.

לרבותיו - פחות מג"ט לא בעי' מפורדין (בה' קבין או ברובה), אבל סלע אחד אף פחות מג"ט לא נמדד.

לר"ת - סלע שיש לו שם לווי (סלע פלוני), לא נמדד.

ועוד אומר ר"ת - סלע אחד לא נמדד אפי' בפחות מד' קבין. ובלבד שיהיה רובע קב.

• היה סמוך למצר, אפי' בתוך השדה - לא נמדד. ספק האם נחשב סמוך למצר: יש פחות מג"ט בין המצר

לסלע. ²עפר מלמעלה והסלעים מלמטה או להיפך.

• אמר בית כור עפר מידה בחבל: פיחת כל שהוא - מחזיר ללוקח כספו כנגד הפחת.

הותיר כל שהוא - לפי רצון המוכר כדלקמן.

והא דרבא דדבר שבמדה או במשקל או במנין אפי' פחות מכדי אונאה הוי מקח טעות;

לרשב"ם - הוי במטלטלין ולא בקרקע.

לתוס' - הוי אף בקרקע היכא שמדדו, אלא דהכא לא מדדו.

קד

• אמר בית כור עפר הן חסר הן יתר, וה"ה סתמא:

פיחת יותר מרובע לסאה - מחזיר ללוקח כספו כנגד הפחת כולו.

הותיר יותר מרובע לסאה - לפי רצון המוכר; או שיחזיר הלוקח את מותר הקרקע, או כופהו המוכר

לקנותה - מתקנת חכמים - כדי שלא ישאר לו קרקע קטנה דלא חזי ליה.

וקונה כשער הזול ביותר - כעכשיו או כשעת המכירה.

אבל אם המותר היה סמוך לשדה המוכר, או שהמותר היה ט' קבין בשדה, ובגינה חצי קב ולר"ע

רובע קב: יכול הקונה להחזיר לו את מותר הקרקע, כיון דחזי ליה.

לר"ה - ט' קבין שאמרו, אף בבקעה גדולה, אפי' שזה יוצא פחות מרובע לסאה.

לר"נ - גם בבקעה גדולה לפי רובע לסאה. « וקיי"ל כרב נחמן בדיני.

ספק האם נחשב סמוך לשדה המוכר, כשיש הפסק של: ¹בור. ²אמת המים. ³דרך הרבים (לא רה"ר

ממש). ⁴ריכבא דדיקלא. וכולהו באת"ל דאינו מפסיק.

ספק: שדה ונעשית גינה ביד לוקח. גינה ונעשית שדה. ודווקא כשיש נפק"מ אי מחזיר הלוקח

את הקרקע, אי יכול המוכר לכפותו לקנות, אבל אי הוה מעיקרא מחילה ולבסוף לא הוי

מחילה - כיון דמחל מחל.

קה

- הוּו ב' לשונות סותרים, ולא הוּו פירושי קא מפרש:
 - א. מידה בחבל הן חסר הן יתר.
 - ב. י"ב זהובים לשנה דינר זהב לחודש.
 - ג. כור בשלושים סאה בסלע.
 - ד. איסתרא (צ"ו מעות) מאה מעי.
- לבן ננס (ולרב) - תפוס לשון אחרון.
- לחכמים (ולשמואל) - מספקא להו אי תפוס לשון ראשון או אחרון, ואזלינן בתר המוחזק « וכן הלכה. לר' יוסי - כאילו הוציא שניהם יחד.
- וכשסותרים זא"ז - מספקא ליה אי לשון ראשון או אחרון.
- תוס': וכשאין סותרים זא"ז (תמורת עולה תמורת שלמים) - תפוס לשון שניהם, חצי עולה חצי שלמים. והיכא דמפרש דבריו - בגמר דבריו אדם נתפס.
- י"ב זהובים לשנה דינר זהב לחודש:
 - א. לרב נחמן - חודש העיבור למשכיר, דקרקע בחזקת בעליה עומדת. « וכן הלכה.
 - ב. לשמואל - בא בסוף חודש העיבור - כולו לשוכר, דאורייתא אורי ליה, אבל תפיסה לא מהניא כדלקמן.
 - בא באמצע החודש - יחלקו מספק (כחכמים דלעיל), דא"א לומר שהודה לו בחצי.
 - בא בתחילת החודש - כולו למשכיר דמוחזק, והממע"ה.
- תוס': היכא דאמרין הממע"ה לא מהני תפיסה; אלא בטענת ברי, או בתפס קודם שנולד הספק.

קו

- אמר בית כור עפר כסימניו ובמצריו:
 - א. חסר או יתר פחות משתות: הגיעו, דהכי מחיל איניש.
 - ב. חסר או יתר יותר משתות: ינכה, דטפי לא מחיל. חוץ מהיכא שידע הקונה שהשרה פחות מהשיעור המדובר, דסבר וקיבל.
- שתות עצמה: לרב הונא - הגיעו. לרב יהודה - ינכה.
- שום הדיינים שפיתחו או הותירו שתות:
 - א. לחכמים - מכרז בטל, כיון דטעו. משא"כ לעיל ד"נכה' דשניהם חפצים במכר, זה למכור וזה ליקח.
 - ב. לרשב"ג - מכרז קיים, דא"כ מה כח ב"ד יפה.
- האחין שחלקו, כיון שעלה גורל לאחד מהן - קנו כולן בלא חזקה, כתחילת ארץ ישראל דבגורל. ולא בעי אורים ותומים, דבההיא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי.
- שני אחין שחלקו, ובא אח ממדה"י:
 - א. לרב - בטלה מחלוקת, דלא נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא. « וכן הלכה.
 - ב. לשמואל - 'מקמציין'; לרשב"ם - כל אחד נותן שלישי מחלקו לאח השלישי.
 - ג. לתוס' - יפילו גורל נוסף לחלקו של שלישי, ולגבי השאר לא בטלה החלוקה.
- ב' אחין או שותפין שחלקו בעדים (ובב"ד, אם זה דבר שצריך שומא) בלא ידיעת השלישי:
 - א. לרשב"ם - מועלת חלוקתם, דנחיתי אדעתא דבי תלתא.
 - ב. לתוס' - בקרקע בעי' גורל נוסף לשלישי, דאיכא קפידא ברוחות. ולגבי חלקם מועלת החלוקה.

קז

- ב' אחין חלקו, ובא בע"ח ונטל חלקו או חצי חלקו של אחד מהן (תוס': דמירי באפותיקי, ובגוונא דיכול לפורעו בוזי):
 - א. לרב: בטלה מחלוקת, דהאחין שחלקו יורשין הן די ש ברירה. « וכן הלכה.
 - ב. לשמואל: אותו אח הפסיד, דכלקוחות שלא באחריות דמו.
- לרב אסי: לרשב"ם - נוטל מאחיו רביע, בקרקע או במעות. דמספקא ליה אי כרב אי כשמואל, וממון המוטל בספק חולקין. ויכול לתת לו במעות, דמצי א"ל אנא לבע"ח מסלקנא בוזי.
- וי"א - רביע בקרקע ורביע במעות, דמספקא ליה האם כיורשין - ובקרקע, או כלקוחות באחריות וסגי במעות (וכן נקט תוס').

- ג' (ב"ד) שירדו לשום נכסי יתומים למזון האשה והבנות:
אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים או להיפך - בטל היחיד, דכתי' "אחרי רבים להטות".
אחד אומר במנה (כ"ה סלעים), שני אומר בכ', שלישי אומר בל':
לתנא קמא - נידון במנה (ואפי' אם השלישי אומר בכ"ח ורשב"ם), דשני הראשונים מודים דהוי מנה והשלישי הוי מיעוט.
- לר' אליעזר בר' צדוק - נידון בצ' זוז, דטעי איניש בי', ואזלינן בתר שני הפחותים דתפסת מועט תפסת. לאחרים ודייני גולה (שמואל וקרנא) - מחשבים ההבדל ביניהם ומשלשין. כלומר נידון בצ"ג ושליש, דטעי איניש בי"ג ושליש. ומה שלא אמר יותר ממנה, כי חשב, סגי שאעלה קצת על חברי; לרשב"ם - דקודם נושאינן ונותנינן בדבר ביחד ואח"כ מחליטים. לתוס' - דהסדר הוא שהפוחחים מדברים תחילה.

« לרב הונא - הלכה כדייני גולה.
לרב אשי - הלכה כת"ק.

- תוס': אחד אומר במאה ואחד אומר במאה ועשרים - לכו"ע נידון במאה ועשר.
- אמר חצי שדה אני מוכר לך - נותן לו המוכר חצי משוויה במקום הכחוש, דיד לוקח על התחונה.
- וכן באמר חציה בדרום אני מוכר לך - שמינ את החצי הדרומי ונותן לו כנגדו אפי' במקום הכחוש.
- חוץ מהחצי שנתן, יתן המוכר מקום: ¹לגדר, ²לחריץ (ו' טפחים), ³ולבן חריץ (ג"ט. והוי בין הגדר לחריץ), ⁴וטפח נוסף בין החריץ לבן חריץ. והכל - כדי שלא תהא חיה קופצת.
- חריץ לחודיה לא מהני - דרחב ונכנסת לתוכו וקופצת. בן חריץ לחודיה לא מהני - דקטן וקופצת משפתו.

פרק שמיני - יש נוחלין

קח

- למ"ד קראי שלא כסדרן כתיבי (דכתי' ונתתם לשארו הקרוב אליו) דמשמע הקרוב קרוב קודם;
בן קודם לכולם, דקם תחת אביו ליעדה.
- אח"כ בת יורשת, אף דאח קם תחת אחיו ליבום, מ"מ בת עדיפא, דכשיש בת לא נזקק בכלל ליבום.
- אח"כ האב יורש, אף דהאח קרוב יותר, דמייבם, מ"מ כתי' ונתתם את נחלתו לשארו, לומר שהאב קודם לאחין. ואפי' שהאב כתוב בסוף ולא קודם לאחין - זה הכוונה שלא כסדרן.
- בת פוטרת מיבום: לרשב"ם - דכתי' "ובן אין לו" - עיין עליו.
- לתוס' - א"נ מ"לא ימחה" פרט לזה שאין שמו מחוי. אבל ממזר שמו מחוי, וצריך ריבוי מיוחד מ"אין לו" עיין עליו דפוטרי מיבום.
- תוס': אף דנחלה ממשמשת והולכת; צריך פסוק לירושת אחי האב, לומר דיש משמוש אף למעלה.
- וצריך פסוק לירושת אח, דאם לא כתב אח ה"א שהאב קודם לבת, דאית לן לאקדומי אב לחד מהנך דכתיבי בהדיא בקרא.

קט

- דווקא בן ולא בת: א. לירש עבד עברי, דכתי' "עבדך לך" ולא לאחר.
- ב. לשדה אחוזה, הבן מעמיד ולא הבת, דכתי' "לאיש אחר" ובת לגבי בן כאחר דמיא, דלענין נחלה הבן קודם לבת.
- ג. ליעוד, דבת אינה שייכת ביעוד.
- למ"ד קראי כסדרן כתיבי (ר' ישמעאל בר' יוסי), סדר הפסוקים: בן, בת, אח, אחי האב. אלא שאב קודם לאח מדכתי' "והעברתם את נחלתו לבתו" (לרשב"ם - משמע העברה מקרוב לקרוב. לתוס' - מדלא כתיב ונתתם) - במקום בת אתה מעביד נחלה מהאב, אבל במקום אחין - אב יורש, דבעיקרון האב הכי קרוב, דהמת יוצא יריכו.
- למ"ד שלא כסדרן (רבנן), ילפי' מ"והעברתם" דבת מעבירה נחלה משבט לשבט הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה, ואשמועינן קרא ירושת הבן את אמו והבעל את אשתו.

- למ"ד שלא כסדרן - "שאר" זה אביו דכתי' "שאר אביך הוא". ואע"ג דכתי' "שאר אמך היא" מ"מ כתי' בסיפא "ממשפחתו וירש אותה", ורק משפחת אב קרויה משפחה דכתי' "למשפחתם לבית אבותם".
- למ"ד כסדרן - "שאר" - זו אשתו, דבעל יורש את אשתו.
- כתי' "ויהי נער... ממשפחת יהודה והוא לוי" ואח"כ כתי' "יהונתן בן גרשם בן מנשה (נ"ו תלויה) הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני": מיירי ביהונתן נכד משה (ולכן הנ"ו תלויה) - משבט לוי - דמתוך שעשה מעשה מנשה דאתי מיהודה - שעבד ע"ז - תלאו במנשה ותלאו ביהודה.

קי

- פינחס (נכד אהרן) בן טובים יותר מיהונתן (נכד משה):
- לרשב"ם - דסבתו של יהונתן הייתה בת-יתרו, אבל פינחס היה דור רביעי או חמישי לבת-יתרו. לתוס' - דיהונתן, אביו היה בן של בת-יתרו, משא"כ פינחס דאמו הייתה בת של בת-יתרו.
- "ואלעזר בן אהרון לקח לו מבנות פוטיאל" - מבת יוסף שפטפט ביצרו, ומיתרו שפיטס עגלים לע"ז. ומדויק מהפס' דהוי גם מיוסף וגם מיתרו; אן מדלא כתב 'פוטיאל' בלא יו"ד, משמע שני פיטויים. אן מ"בנות" - לשון רבים משמע.
- הנושא אשה צריך לבדוק באחיה, דכתי' "בת עמינדב אחות נחשון", דרוב בנים דומים לאחי האם.
- 'נשות נבילתא' - פשוט נבילה. 'ולא תימא כהנא אנא' - לרשב"ם - כהן אני.
- לתוס' - חשוב אני. דרב כהנא לא היה כהן.
- 'ושבואל בן גרשם בן משה נגיד על האוצרות', 'שבואל' - יהונתן, דלגרשם היה בן אחד. וקראו שבואל על שם ששב לקל בכל ליבו. בסוף הוא חזר לקקולו.
- דייקי' ממתני' דבן קודם לבת; לרשב"ם (ק). - מדלא כתיב 'הבנים והבנות את האב'.
- לתוס' (ק). - מהכפילות של 'האב את הבנים והבנות את האב'.
- בן קודם לבת בנחלה; אן מ"ובן אין לו והעברתם..." הא יש לו בן, בן קודם.
- לרשב"ם - מדלא כתי' "איש כי ימות וזרע אין לו".
- אן מ"והתנחלתם אותם לבניכם" - ולא בנותיכם במקום שיש בן.
- אבל "למען ירבו ימיכם וימי בניכם" - הוי אף בנות, דאין ברכה לחצאיין.
- דווקא אחים מאב; לייבום - "אחיה" "אחיה" מבני יעקב.
- לנחלה - "ממשפחתו וירש", ומשפחת אב בלבד קרויה משפחה.
- ס"ד דבן אינו יורש את אמו; לרשב"ם - דכתי' "איש כי ימות" ולא "אשה כי תמות".
- לריב"ם - לפי שניסבת נחלת אבי האם ע"י הבן.

קיא

- בן יורש את אמו - דמדכתי' "וכל בת יורשת נחלה ממתות בני ישראל" חזינן דבת יורשת מטה אביה ומטה אמה (דס"ד שאינה יורשת כיון שמסבת נחלה), וק"ו לבן שקודם בנחלת אביו, שירש את אמו.
- לר' זכריה בן הקצב - שווין הבן והבת בנכסי האם, מדיו.
- « והלכה כחכמים - דאף דבעלמא איכא דיו, מ"מ מדכתי' "מתות" ולא כתיב "שני מתות" - מקיש מטה האם למטה האב דבן קודם אף בנכסי האם.
- אף דמקיש מטה האם למטה האב, מ"מ בכור אינו נוטל פ"ש בירושת אמו, דכתי' "לו משפט הבכורה" - בנכסי האישי ולא בנכסי האשה.
- אם בשעת נישואין לאחד משבט אחר היה לה אחים שירשו את אביה - ליכא איסור הסבת נחלה (לדור באי הארץ), ואף שאח"כ מתו אותם אחים (רשב"ם).

- אביה ירק בפניה - תיכלס ז' ימים.
הקב"ה - י"ד יום. תוס': מקו'; או דג' שותפים באדם, והקב"ה נותן כנגד אביו ואמו.
או ק"ו ליותר מז', וכיון דאפיקתיה מ'הסגר' אוקמה אב' הסגרות.
וכתי' "ותסגר שבעת ימים" משום דיו.
- בעל יורש את אשתו:
לר' עקיבא - מ"שארר' זו אשתו, "וירש אותה" - הוא יורש אותה ולא היא יורשת אותו;
לאביי - כתיב "ונתתם את נחלתו לשאריו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה", וקוראים כאילו כתוב 'ונתתם את נחלתו לקרוב אליו, שארו וירש אותה'.
לרבא - קוראים כאילו כתוב 'ונתתם את נחלת שארו לו', דלוקחים את ה'ו' ד'נחלתו' ואת ה'ל' ד'לשארר' ודורשינן 'שארר' לו'.
לר' ישמעאל - מזה שבת מסכת נחלה ע"י שבעלה יורשה. ומוקי "שארר" ל'שארר זה האב' כדלעיל.

ק"ב

- ציווי לדור באי הארץ: "וכל בת יורשת נחלה ממשות בני ישראל..."; בת שאביה מראובן ואמה משמעון וירשה אותם - "לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה" - כלומר, שתקח בעל שאביו מראובן ואמו משמעון (ולא להיפך) כדי שלא תסוב נחלה ע"י ירושת הבן או הבעל.
ואפי' שכבר ירשה את אמה, והרי היא משבט ראובן כאביה, אפ"ה 'שכבר הוסבה' (קצת) לא אמרינן.
פסוק ז': "ולא תסוב נחלה... ממטה אל מטה". פסוק ט': "ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר";
לתנא א': שני הפסוקים מדברים בסיבת הבן, ולשני לאווי.
לתנא ב': קרא בתרא בסיבת הבעל, לרבא - דכתי' בסוף הפס' 'ודבקו מטות', ודביקת מטות ע"י בעל.
לרב אשי - דכתי' "אחר" ובן לאו אחר הוא, דירש כרעה דאמיה הוא.
קרא קמא בסיבת הבן, דהרי קרא בתרא בסיבת הבעל, וכל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאווי יתירי.
לתנא ג': לרשב"ם - קרא קמא בסיבת הבן מסברא, דקריב טפי מבעל. ואייתר קרא בתרא לסיבת הבעל.
לר"ת - תרווייהו בסיבת הבעל, מהטעם של תנא ב'.

ק"ג

- תוס': ר' יהושע בן קרחה; לר"י - ר' עקיבא, שהיה קרח.
לר"ת - שם אדם. כמו קרח.
- תוס': בעל קודם לשאר קרובים, דאינו יורש מחמת קרובה אלא מחמת שארות.
- בעל אינו נוטל ב'ראוי', דכתי' "ואלעזר בן אהרון מת ויקברו אותו בגבעת פינחס בנו, אשר ניתן לו בהר אפרים"; לרשב"ם - משמע שבאו אלעזר ופינחס לדין על ירושה זו, דהיתה ראויה לאלעזר דאשתו מתה ואח"כ מתו מורשיה, ו"ניתן לו" - לפינחס, דאין הבעל נוטל ב'ראוי'.
- לר"ח - מיתורא ד"בנו" דרשינן "בנו" ולא הוא, מכלל שהיה ראוי לאלעזר.
- "וירש אותה" - ו"וי' מוסיף להקיש ירושה שניה לירושה ראשונה, דאף בירושה שניה בן קודם לבת.
לרשב"ם - 'ראשונה' - בן ובת. 'שניה' - אחין. וה"ה בירושה שלישית ורביעית וכו'.
לתוס' - 'ראשונה' - בן ובת. 'שניה' - שאר היורשינן.
- לרשב"ם - אחות האב קודמת לבני אחי האב (וחזר בו רשב"ם ברף קטז: ותו"י).
לתוס' - בני אחי האב קודמים, דהקודם לנחלה יוצאי יריכו קודמין.
- דיני ממונות; תחילת דין - ביום, שנא': "דינו לבוקר משפט", ונא': "והיה ביום הנחילו".
גמר דין - אף בלילה, שנא': "ושפטו את העם בכל עת".
- כתי' בסוף פרשת נחלות: "והיתה לבני ישראל לחוקת משפט";
לרשב"ם - דחלוקת כל הנחלות קדין דבעי' ג' וביום (ד"ביום הנחילו" איירי בכך היורש אביו לחוד).
לתוס' - הדעומדים בשעת צוואה נעשים דיינים ועושינן דין בע"כ של בנים. ואיירי כשנותן בקנין במתנת בריא מעכשיו אם ימות, והוי כעין נחלה כיון דקונה לאחר מיתה.
- א"צ לומר אתם עדי בשכיב מרע (רשב"ם).

קיד

- לרשב"ם - אפשר לקבל עדות בלילה, ודנין למחרת על פיה.
- לתוס' - אין קבלת עדות בלילה, דהוי כתחילת דין.
- בדאורייתא; בממונת - אין עד המעיד נעשה דיין;
- לרשב"ם - מ'ועמדו שני האנשים" - אלו העדים, "לפני ה'" - אלו הדיינים.
- לתוס' - או משום דהוי עדות שא"א להוימה, דלא יקבל הזמה על עצמו.
- נתכוון להעיד ולא העיד בפועל, לרשב"ם - אינו נעשה דיין (וכן חשיב עד לפסול חבירו אם נמצא פסול).
- לתוס' - נעשה דיין.
- תוס': בנפשות - אף עד הרואה אינו נעשה דיין. דדרשינן "עד עמדו לפני העדה למשפט" - עד שיעמוד בב"ד אחר. ולא ילפי' לשאר דינים, דבנפשות כתי' "והצילו העדה".
- תוס': בדרכי; אף עד המעיד נעשה דיין.
- לר' יוסי במכות (למסקנה שם - "במקיימי דבר"), נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולן בטלה;
- לרשב"ם - אפי' בראייה בלבד.
- לתוס' - צריך שיעידו כדי להצטרף.
- עשה קנין, לרבה - כל זמן שיושבין יכול לחזור בו.
- לרב יוסף - כל זמן שעסוקין באותו ענין. « וכן הלכה, דהלכה כרב יוסף בשדה ענין ומחצה.
- תוס': ובשאר מקומות דפליגי רבה ורב יוסף - הלכה כרבה.
- עשה קנין ועדיין יכול לחזור בו, אין עושין דין, לרשב"ם - דלא הוי דין כיון שיכול לחזור בו.
- לתוס' - שמה יחזור בו והוי אטרוחיי ב"ד בכדי.
- בעל שמת קודם אשתו, אינו יורש את אשתו להנחיל לאחיו;
- לרשב"ם - דהבעל לא יורש כשהיא בקבר כדילפי' מפניחם וא"כ גם כשהוא בקבר לא יורש מכח שאירות (ע"פ תוס').
- לריב"ם - דשאירות פקע ע"י מיתה כמו גירושין.
- לר"י - דבעל יורש מחמת שאירות, אבל משמוש נפק"ל מ"ובן אין לו" דהיינו מחמת קורבה.
- בן שמת קודם, אינו יורש את אמו להנחיל לאחיו מן האב דילפי' מבעל שאינו יורש אשתו בקבר (לרשב"ם - כשהיא בקבר. לתוס' - כשהבעל בקבר) דהוקש הסבת הבן להסבת הבעל (לקמן קנט:).
- לר' יהודה בר"ש - האם יורשת את בנה ובתה (לר"ת ור"י - בגיורת בלבד, שלא יהיו הנכסים הפקר), ד"מטות" - מקיש מטה האם לאב. ומ"מ האב קודם, דמשפחת אב קרויה משפחה.
- לתנא דמתני' - אף דס"ל הקישא ד"מטות" - אין האם יורשת בנה ובתה;
- לרשב"ם - מיתורא ד"וכל בת יורשת נחלה" - יורשת ואינה מורשת. וה"ה לבנה.
- לר"ח - "ממטות" - דאחד מהמטות (מטה האם) יורשת ואינה מורשת. וה"ה לבנה.

קמו

- כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין, שנא': "ובן אין לו" עיין עליו. דמצי למכתב 'אין' בלא יורד וכ"מאן בלעם".
- תוס': בני בנים אינם כבנים, חוץ מהיכא דכתי' "זרע" (גבי בת כהן גרושה דחוזרת לבית אביה אם אין לה זרע, וגבי מעביר זרעו למולך), דמשמע בני בנים.
- וחוץ מלנחלה, דכתי' "אלה בני שעיר... ענה" וענה היה נכדו של שעיר.
- תוס': בן הבן דפוטר מיבום; או מ"ובן אין לו" - עיין עליו.
- או מ"לא ימחה" - פרט לזה שאין שמו מחוי.
- או דילפי' מנחלה דבני בנים כבנים.
- תוס': ממזר יורש אביו, ד"זרע" משמע כשר ו"בן" משמע נמי פסול. והא דאיצטריך גבי יבום לרבוויי בן פסול, דהו"א דנילף אחוה אחוה מבני יעקב דכשרים ולא פסולים.
- תוס': בת כהן גרושה - אינה חוזרת לבית אביה אם יש לה בן, אפי' ממזר, ואפי' בני בנים.

- גמירי דלא כלה שבטא. וראיה לדבר: "כי אני ה' לא שניתי, ואתם בני יעקב לא כליתם".
- לסיכום: מ"אין לו" עיין עליו דיבום, ילפי': דבת, ממזר, ובני בנים - פוטרים מיבום.
- היו צדוקים אומרים: תירש הבת עם בת הבן מק"ו, מה בת בנו הבאה מכוח בנו תירשנו, בתו הבאה מכוחו לא כ"ש.
- ענה להם ריב"ז: מה לבת בנו שכן יפה כוחה במקום האחין, תאמר בבתו שהורע כוחה במקום אחין. ונצחום בכ"ד בטבת, ואסור להתענות ביום זה.
- בא צבעון על אמו והוליד ממנה את ענה. ענה: לרשב"ם - בן. לתוס' - בת.
- אסור היה לגלות לצדוקים טעמי תורה (רשב"ם).

קמז

- במעשה דפילגש בגבעה, נותרו שש מאות אנשים משבט בנימין.
- והתנו שלא תירש בת הבן עם האחין, דהפקר כ"ד הפקר. וכשהיה בנות ובת הבן, בת הבן יורשת הכל. וכשהיה רק בנות, היו יורשות.
- ומסתמא נזהרו שלא לינשא לשבט אחר, שלא תיסוב הנחלה.
- "אשר אין חליפות (חליפין, ממלא מקומו) למו ולא יראו אלוקים";
- לר' יוחנן וריב"ל - קאי על שאינו מניח תלמיד אחריו. דר' יוחנן היה מנחם ב"דין גרמיה דעשיראה ביר", וריב"ל היה הולך לבית המת ומתאבל למי שנפטר בלא בנים.
- לרבו של ר' יוחנן, רשב"ז - קאי על שאינו מניח אחריו בן.
- איוב הפסיד בהמותיו ונשאר עשיר.
- תוס': והאי דכתי' "ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה" - מתנחם היה על הפסד בהמותיו, שממילא לא יקח כלום לקבר.
- והאי דכתי' "ויתנו לו איש קשיטה אחת וזום זהב אחד" - לא שהיה עני אלא דורון היו מביאים לו.
- אבי האב ואח; לרבא - אבי האב קודם, דהאב קודם לכל יוצאי יריכו.
- לרמב"ח - האח קודם, דאב קודם ליוצאי יריכו שלו ולא של בנו. « וכן הלכה (רשב"ם).
- מת יעקב בחיי יצחק, אין ראובן נוטל פ"ש מאחיו בנכסי יצחק, דלא החזיק בהם יעקב והוי 'ראוי', דראוי הכוונה ראוי לאביו. וכן בנות צלפחד נטלו בכורת אביהן (אפי' אם מת צלפחד בחיי חפר אביו), דהוי מוחזק לחפר, דא"י מוחזקת היא אף שעדין לא נכנסו לארץ.
- לרשב"ם - מה שאין ראובן נוטל פ"ש מעשיו בנכסי יצחק נמי מיקרי 'ראוי', שהרי יעקב פשוט הוא.
- לתוס' - לא מיקרי ראוי אלא הא דלעיל.

קיז

- לר' יאשיה - ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ שנא': "לשמות מטות אבותם". ורק מגיל עשרים, שנא': "לאלה תחלק הארץ" - ונמנו מבני כ' בלבד.
- לר' יונתן - לבאי הארץ נתחלקה, דכתי' "לאלה תחלק הארץ" במנין דערבות מואב קודם כניסתן לא"י.
- לר"ש ב"א - לאלו ולאילו נתחלקה הארץ, ומי שגם יצא ממצרים וגם נכנס לארץ קיבל כ' חלקים.
- למ"ד לבאי הארץ, הא דכתי' "לשמות מטות אבותם" - לומר דמשונה נחלה זו מכל נחלות, שכאן מתים יורשים חיים; לרש"י בחומש - דמחזירין לאבי אביהן (אם יצא ממצרים) ובניו חולקין בשוה.
- לריב"א - דמחזירין לאבות, וכל האבות שהם אחים חולקין בשוה מגזירת הכתוב.
- לר"ת - כל האבות שבאותו השבט חולקין בשוה.

- נפק"מ בין מ"ד ליוצאי מצרים למ"ד לבאי הארץ:
לרשב"ם - באחין - דלמ"ד ליוצאי מצרים כל אח נוטל לתך, ולמ"ד לבאי הארץ אם יש להם י' בנים הבנים נוטלין י' לתכין ומחזירין לאבות שהיו בני כ' ביציאת מצרים (ע"פ מהרש"א).
בנכריים - אם לא' יש י' בנים ולא' בן אחד, למ"ד ליוצאי מצרים נוטל האחד כנגד כולן, ולמ"ד לבאי הארץ י' נוטלין י' לתכין והאחד לתך אחד.
- לר"ת - יצא ממצרים ומת, ובניו כשנכנסו לארץ היו פחות מכ', או שהשאיר בנות. או להיפך, יצא ממצרים קטן וכשנכנסו לארץ היו הוא או בניו בני כ'.
- לרשב"ם (קכא) - אפשר לומר שלא נמנו יותר מבני ס'.
- לתוס' - בין במנין ד' במדבר' (בשנה ב') בין במנין השני בערבות מואב (בסוף מ' שנה), נמנו אף יותר מבני ס'. והא דכתי' במנין השני "ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן" אף דלא נגזרה גזירה על יותר מבני ס', כוונת הפסוק שלא היה במנין השני אנשים מהמנין הראשון שהיו ראויין למות מהגזירה, כי אם כלב ויהושע שהיו פחות מבני ס' במנין הראשון ואע"פ כן לא מתו מהגזירה ונמנו אף במנין השני.

קיה

- למ"ד לבאי הארץ, הא דצווחן בנות צלפחד, משום שרצו ליטול ע"י חזרה בנכסי חפר (הסבא).
הא דצווחן בני יוסף, או משום טפלים דהוו נפישו להו בכניסתן לארץ.
תוס': או משום שא"י נתחלקה לשבטים והם היו שבט גדול.
- לא שלטא עינא בישא בזרעא דיוסף;
אן מ"בן פורת יוסף בן פורת עלי עין" אל תקרי עלי אלא עולי, שהם עוליין על העין ושולטים עליה.
אן מ"וידגו לרוב בקרב הארץ" כדגים שהים מכסה עליהם ואין העין שולטת בהם.
- מרגלים, למ"ד ליוצאי מצרים - יהושע וכלב נטלו חלקם מיתורא ד"ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם", דכבר כתי' "ולא נותר מהם איש כי אם כלב...".
למ"ד לבאי הארץ - לא היה להם חלק כלל.
מתלוננים שבעדת קורח, י"א דיהושע וכלב נטלו חלקם, דכתי' "והוא לא היה בתוך העדה" - זו עדת מרגלים, "הנועדים על ה'" - אלו מתלוננים, ומקיש מתלוננים למרגלים.
י"א דלא מקשי מתלוננים למרגלים.
- כתיב ביהושע "ויפלו חבלי מנשה עשרה" - קא חשיב בתי אבות דמנשה שהיו ו', ועוד ד' חלקים דבנות צלפחד - אף שלא היו מבתי אבות - לחדש שא"י מוחזקת היא. ד' חלקים:
למ"ד ליוצאי מצרים: לרבנן - "נתן נתן" זה נחלת אביהם, "בתוך אחי אביהם" זה חלק אביהם בנכסי חפר, והעברת את נחלת אביהן להן" זה חלק בכורה כדכתי' "והעברת כל פטר רחם". "אחוזת נחלה" - אחוזת מיותר לחלק נוסף מאחי אביהם.
לראב"י - חלק אחי אביהם ילפי' מהכפילות "נתן נתן".
- למ"ד לבאי הארץ: תרי אחי דאבא הוו להו, אחד ילפי' מ"נתן נתן" (ומהכפילות לא ילפי', דדברה תורה כלשון ב"א) ואחד מ"אחוזת נחלה".

קיי

- ב' מעשים היו בשנה ב' לצאתם ממצרים: מרגלים, קורח ומיתת עדתו.
- לר' יהודה דס"ל עד שיודיעוהו באיזה מיתה הוא נהרג - משה לא ידע שהמקושש במיתה, והוראת שעה היתה שחייב מיתה אף שלא הודיעוהו.
- לרבנן - משה ידע שדינו במיתה ולא ידע איזה מיתה. תוס': אף שסתם מיתה חנק, היה נראה לו שנידון בסקילה, דמחלל שבת בפרהסיא הוי כעובד ע"ז.
- מ'גלגלים זכות (ירושה) ע"י זכא' - מבנות צלפחד, 'והובה (סקילה, דחמורה מחנק) ע"י חייב' - ממקושש.
- פשטו למשה משמא דא"י מוחזקת היא דכתי' "ונתתי אותה לכם מורשה" - ירושה היא לכם מאבותיכם. והא דכתי' "מורשה" לומר שמורישין ואינם יורשין, דמתו במדבר.

- לר' יאשיה - אין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב.
לאבא חנן - חולקין, דכל זה חשיבותו של הרב.
- « להלכה - אם הרב עצמו חולק לתלמיד כבוד - חולקין, ואם לאו - אין חולקין.
בנות צלפחד טענו "אילו היה לו בן לא דיברנו", לרשב"ם - ידעו זאת מפרשת נחלות.
- לרשב"א - מ"התנחלתם לבניכם" ולא לבנותיכם.
א"נ מסברא דבת מסבת נחלה ולא בן.
א"נ מ"לאלה תחלק הארץ" - היינו זכרים.
א"נ מפרשת יבמין דבן עומד במקום אביו.
- ניסת פחות מבת כ' - יולדת עד שישים.
בת כ' - יולדת עד ארבעים.
- בת ארבעים - שוב אינה יולדת, חוץ מבנות צלפחד דנתעכבו עד ארבעים (דס"ל דצלפחד היינו מקושש ומקושש היה בתחילת מ' שנה, ונישאו לסוף מ' שנה) לינשא להגון דמתוך שצדקניות הן בטוחות היו שיעשה להם נס כיוכבד שילדה את משה בגיל מאה ושלושים.

קב

- זקן מופלג וחכם מופלג - במסיבה (משתה או נישואין) הלך אחר הזקן, בשייבה הלך אחר החכם.
אחד מהם מופלג - הלך אחר המופלג.
ליכא מופלג - הלך תמיד אחר הזקן.
- איסור הסבת נחלה לדור באי הארץ בלבד שנא': "זה הדבר" - דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה. חוץ מבנות צלפחד דכתי' "לטוב בעיניהם תהיינה לנשים", אלא דעצה טובה השיאן הכתוב שינשאו להגון להם.
שחוטי חוץ הוי לדורות. אע"ג דכתי' "זה הדבר", אמר קרא "לדורותם".
פרשת נדרים הוי לדורות דילפי' "זה" "זה" משחוטי חוץ.
הסבת נחלה לא ילפי' משחוטי חוץ דלדורות, דא"כ לא לכתוב "זה הדבר" והוי ככל המצוות דנהוגות לדורות. משא"כ בנדרים דצריך ל"זה הדבר" לדרשא אחריתי כדלקמן.
"זה הדבר" דשחוטי חוץ ודנדרים:
- לב"ה דיש שאלה בהקדש - לגז"ש; בשחוטי חוץ כתיב "אהרון ובניו וכל ישראל" לומר דהפרת נדרים בג' הדיוטות. בהפרת נדרים כתיב "ראשי המטות" לומר דאף בהקדש יש שאלה כנדרים.
לב"ש דאין שאלה בהקדש - "זה הדבר" דשחוטי חוץ - על השוחט הוא חייב ולא על המולק. ולב"ה נפקא מ"אשר ישחט". "זה הדבר" דנדרים - חכם מתיר ובעל מפר. ולב"ה נפקא מסברא.
התרת נדרים אן ביחיד מומחה דכתי' "ראשי המטות".
אן בג' הדיוטות, לריב"ם - ד"ראשי" משמע שנים, ואין ב"ד שקול ומוסיפין עוד אחד.
לר"י - מדבעי' יחיד מומחה א"כ בהדיוטות בעי' ב', ואין ב"ד שקול.

קכא

- "וידבר משה את מועדי ה'",
לר"י הגלילי - ולא נאמרה שבת, לומר ששבת אינה צריכה קידוש ב"ד כמועדים שנקבעים ע"פ קידוש החודש בב"ד. ומיתור ד"מושבותיכם" ילפי' דלא בעי' אפי' הדיוטות.
לבן עזאי (ולב"ש דלעיל) - ולא נאמרה התרת נדרים, לומר דאינה צריכה מומחים כמועדים דכתי' "וידבר ה' אל משה ואל אהרון... החודש הזה לכם..." - דבעי' מומחין כמשה ואהרון. והא דר"י הגלילי, יליף מיתור ד"מושבותיכם".

- לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין כדי שלא לבייש את מי שאין לה. יום כיפור: יום סליחה, ונתנו בו לוחות אחרונות.
ט"ו באב: א. הותרו שבטים לבא זה בזה דהותר איסור הסבת נחלה.
ב. הותר שבט בנימין לבוא בקהל.
ג. כלו מתי מדבר, וחזר ה' לדבר עם משה פה אל פה; אָן מ"ויהי כאשר תמו... וידבר ה' אלי".
אָן מיתורא ד"ויהי כאשר תמו".
- ד. ביטל הושע בן אלה שומרים שהושיב ירבעם על הדרכים שלא יעלו לרגל.
ה. נתנו הרוגי ביתר לקבורה.
- ו. הוי "יום תבר מגל" דפסקו מלכרות עצים למערכה והיו שמחים על השלמת מצוה זו.
- לרשב"ם - כל שנה מתו ט"ו אלף ופרוטרוט חוץ משנה מ' דלא מתו, וע"י שמיהרו למות הושלם לשש מאות אלף (ע"פ תוס').
- לר"ת - אותם ט"ו אלף שהיו ראויים למות בשנה האחרונה לא מתו, דנתבטלה מהם הגזירה.
- א"נ - בתחילה נגזר על בני כ' בצמצום ובסוף ריחם עליהם ה' ומתו רק אלו שהיו בשעת הגזירה בני כ' וחודש, דחודש בשנה חשוב שנה.
- שבע קיפלו כל העולם (דראו ושימשו אחד את השני): אדם¹, מתושלח², שם³, יעקב⁴, עמרם⁵, אחיה השילוני⁶, אליהו⁷, ואליהו עדיין קיים. תוס': האי תנא לא קחשיב חנוך, פנחס, וסרח בת אשר, דס"ל שלא חיזו לעולם, וס"ל שאליהו לא היה פנחס.
- לא נגזרה גזירה (דחטא העגל ומרגלים);
- א. על שבט לוי, דנמנו מבין שלושים וכתוב "במדבר הזה יפלו פגריכם... מבין עשרים שנה".
- ב. על יותר מבני ס', דגמרינן "ומעלה" "ומעלה" מערכין, שאף כאן יותר מבן ס' כפחות מבן כ'.

קכב

- נפשט שא"י נתחלקה לשבטים ולא לקרקע גברי, דכתי' "בין רב למעט".
- בתחילה - נתחלקה א"י באורים ותומים ובגורל (שהיה אומר ע"י אורים ותומים מה יצא בגורל) ליי"ב שבטים, ובתוכם מנשה ואפרים וללא לוי.
- לעתיד לבא - הקב"ה מחלק בעצמו ליי"ג שבטים, ובתוכם יוסף ולוי, והחלק הי"ג הוי למלך המשיח.
- לתי' א' בתוס': לעולם הזה (בחלוקת הארץ) - יש חלק לכל שבט בהר בשפלה ובנגב.
לעולם הבא (לעתיד לבוא) - לכל אחד.
- לתי' ב' בתוס': לעולם הזה- יש לכל אחד בהר בשפלה ובנגב, אלא דמזה מעט ומזה הרבה.
לעולם הבא - יש לכל אחד מן הכל בשווה.
- מי שלקח הכחוש, נוטל יותר בקרקע עד כדמי היפה.
- מי שלקח קרוב לירושלים; לר' אליעזר - העלה מעות לרחוק, דרחוק מביהמ"ק וקרוב לארץ העמים.
לר' יהושע - בקרקע העליונה.
- "אך בגורל": א. בלא הוצאת דיבור מפיו דהיה שני קלפיות אחד לשבטים ואחד לתחומין.
ב. יצאו יהושע וכלב דלא נטלו בגורל;
- יהושע נטל "את תמנת סרח בהר אפרים". והא דכתי' בשופטים "חרס";
- יי"א דבתחילה פירותיה יבשין וכלבסוף - בזכותו - מסריחין מרוב שמנן.
- וי"א דבתחילה מסריחין יותר מדאי ולבסוף - בזכותו - חרס, שלא היו שמינין יותר מדאי.
- כלב נטל כפרים ושדות שסביב חברון, דחברון עצמה היתה עיר מקלט.
- סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם. לרשב"ם - דבתחילה ראה רבי את דברי אותו תנא ואח"כ חזר בו.
לתוס' - אהני סתם ליחשב כרבים. ושמא היכא שאין המחלוקת בסמוך - חזר בו מהסתם ולא חשיב כרבים.
- שווים נכסי האם ונכסי האב, חוץ מב' דברים (דבר אחד בן ודבר אחד בת):
- א. הבן נוטל בכורה (דכתי' "וילדו לו בנים") בנכסי האב בלבד, דכתי' "לו משפט הבכורה".
- ב. הבנות זונות מנכסי האב ולא מנכסי האם, מתנאי כתובה.

קכג

- בכור אינו נוטל חלק נוסף כנגד כולם אלא ב' חלקים כב' אחים, כדכתי' "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי".
- יעקב נתן את בכורת ראובן ליוסף, דראויה היתה הבכורה לצאת מרחל כדכתי' "אלה תולדות יעקב יוסף" אלא שקדמתה לאה ברחמים דכתי' "ועיני לאה רכות" - מהבכ"י (וי"א) דפירושו שמתנוחיה ארוכות - כהונה [לוי ומלכות ויהודה], ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל שנתנה את הסימנים ללאה - החזיר לה הקב"ה את הבכורה.
- כתי' "ואת דינה" - דתאומה היתה עם דינה, וכן עם כל השבטים (תוס').
- בכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן ס"ט - דיוכבד הורתה בדרך ולידתה בין החומות (כלו, בתוך מצרים).
- בכור כהן, אף דלא אתו לידי אביו - נוטל פ"ש בזרוע לחיים וקיבה בתנאים הבאים:
 - א. מיידי במכירי כהונה, דגמרו ומקנו המתנות והוי כמתנה מועטת דאסור לחזור בו ולכן מיקרי מוחזק.
 - ב. אשתחית בחיי אביו.
 - ג. ודוקא למ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי.
- לרבי; לתי' א' בתוס' - מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמי.
 - לתי' ב' בתוס' - בזרוע לחיים וכדו' ס"ל דכמי שהורמו כיון שהם ניכרות, אבל בתרומת מעשר לא.
- לר"י הגלילי, קדשים קלים (שלמים) הוי ממון בעלים, דכתי' "ומעלה מעל בה" וסמך ליה "וכחש בעמיתו", ולשון מעילה הוי לשון שינוי. ובכור נוטל בהם פ"ש קודם שחיטה.
- ירשו פרה; א שעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים.
 - או שמחכירים (למחצית שכר) או משכירים אותה. והבכור;
- לרבי דלקמן - נוטל פ"ש. ואפי' אם היתה חכורה או שכורה מחיי האב לא חשיב 'ראוי'.
- ובלבד שאין היתומים מעלין לה מזונות, דאל"כ הוה ליה שבח שהשביחו יתומים בידיים דאין נוטל בו פ"ש.
- לרבנן דלקמן - אינו נוטל פ"ש. תוס': אמר הבכור קודם, שיחלקו אותה לעבודה או שיטול פ"ש בשכירות.

קכד

- שבו נכסים ממילא לאחר מיתת אביהם, כגון שחת ונעשית שיבולים דקל ונעשה תמרים;
 - לרבנן - אין הבכור נוטל פ"ש דכתי' "לתת לו" - כמתנה,
 - לרשב"ם - עד דמטיא לידי נותן והאב לא יכול להקנות שבח שלא בעולם.
 - לתוס' - דזוכה בנכסים עצמם רק כשמטיא לידי מקבל (תוס' קכו).
- לרבי - נוטל פ"ש דכתי' "פי שנים" (ולא כתי' חלק אחד על אחיו) - מקיש חלק בכורה לחלק פשוט.
 - לרשב"ם - ופשוט נוטל ב'ראוי' אע"ג שלא הגיע לידי נותן (האב).
 - לתוס' - פשוט זוכה בנכסים עצמם אע"ג דלא מטא לידי (תוס' קכו).
- ומודה רבי דשבח שהשביחו יתומים בידיים, ואפי' בנו בתים ונטעו כרמים שהשבח על גוף הקרקע - לא שקיל בכור פ"ש, דכתי' "בכל אשר ימצא לו".
- ומודו רבנן בדיקלא ואלים, ארעא ואסיק שרטון (גודבלה מאלה), דשקיל פ"ש דעדיין לא נשתנה שמו.
- "פי שנים" - מקיש חלק בכורה לפשוט אף לרבנן דרבי - ונוטל הבכור ב' חלקים בחד מצרא וכפשוט.
- יצא על היתומים שט"ח, בכור נותן פ"ש. ואם אמר איני נוטל פ"ש - לא נותן פ"ש לבע"ח (והכי קאמר להו, איני נוטל וכל זמן שלא נטלתי לא תוכלו לתבעני. ואינו מסתלק מהבכורה לגמרי (תוס' קכו):). ומהני מחילתו אף בלא קנין, דכל עוד לא הגיע לידו רשאי לא לקבלה, דהוי כמתנה, לרבי - מ"לתת לו".
 - לרבנן - מ"לו".
- ונפק"מ; לרשב"ם - אם א"א לכוף את אחי הבכור או שהלכו למדה"י - מפסיד.
- לר"ם - אם שאר האחים קטנים, דאין נזקקים לנכסי יתומים א"כ ריבית אוכלת בהם.
- לר"ת - אם יצא השט"ח רק על הבכור ולא על שאר האחים.

- לרבה ב"ח - עשה כרבי או כחכמים - עשה; לרשב"ם - דמסק"ל אי הלכה כרבי מחבירו או אף מחביריו.
לר"ת - דווקא הכא מספק"ל ולא בכ"מ.
לר"י - מספק"ל אי פסקו להדיא שאין הלכה כרבי מחביריו, או לא.

לרב - אין הלכה כרבי מחביריו.

לר"נ - הלכה כרבי אף מחביריו.

לרבא - מטיין, דלכתחילה כחכמים ובדיעבד כרבי. « והלכה כחכמים (רב פפא קכה: דהוא בתראה).

- מלוה הוי שבת, לרשב"ם - דהשטר עצמו הוי גוף ומלוה הוי שבת, ותוס' דחה טעם זה.
- מלוה ע"פ: לכו"ע אינו נוטל פ"ש, דאין מוחזקין בה דמצי למטען פרעתין.
- מלוה בשטר: לרבי: אפי' בריבית נוטל פ"ש.
- לרבנן: לרב יהודה - אינו נוטל פ"ש.

לאמימר - נוטל פ"ש.

לשלחו מתם - לרבה - אם גבו קרקע - יש לו, דהקרקע השתעבדה לאב בחייו.

לר"נ - אם גבו מעות - יש לו; לרשב"ם - דמעות יהיב ומעות שקיל.

לתוס' - דדרך לפרוע מעות. ונפק"מ

בנזק.

לרבה עצמו: בין קרקע בין מעות אין לו פ"ש, דסבר שעבודא לאו דאורייתא. « וכן הלכה (קכה:).

לר"נ עצמו: לרשב"ם - כרבה, דתמיד אין לו פ"ש. והא דאר"נ 'יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם

בע"ח גובה אותה מהן" - הוי משיעבודא דר' נתן.

לר"ת - בין קרקע בין מעות יש לו, דסבר יתומים שגבו קרקע וכו'.

מלוה שהניח משכון עליה: לכו"ע נוטל בה פ"ש, דבע"ח קונה משכון.

קכה

- ההוא דאמר נכסי לסבתא ובתרה לירתאי, ומתה בתו בחיי בעלה ובחיי הסבתא, ומתה הסבתא:
לרב הונא - 'לירת' ואפי' לירת' ירתאי ובעלה של בתו יורשה, דבתו זכתה בחייה דכל האומר אחרין כאומר מעכשיו דמי.

לרב ענני - 'לירת' ולא לירת' ירתאי, ואפי' בן בתו אינו יורשה, אלא הנכסים חוזרים ליורשי הסבתא.

לשלחו מתם - 'לירת' ואפי' לירת' ירתאי, ומ"מ אין הבעל נוטל דהוי 'ראוי';

לרשב"ם - משום דהכא אחרין לאו כמעכשיו כיון שהסבתא יכלה למכור את הנכסים.

לר"ת - משום דאחרין לאו כמעכשיו בכל מקום.

ואף לרבה דלשלחו מתם בגבו קרקע יש לו, הכא הוי 'ראוי' דלא היה לו או לאשתו חוב על

הסבתא. אבל לעיל נכסי הלוה משועבדים למלוה, ואפי' אם תועיל מכירת הלוה שלא יטרוף

המלוה (כגון שלא באחריות), מ"מ היכא דלא מכר, משועבד למלוה. « והלכה כשלחו מתם.

- « להלכה: אין הבעל יורש בראוי ובמלוה, ואפי' שהלוה מנכסי מילוג, דהא אינו נוטל בנזק אשתו (ב"ק) ונזק הוי כנכסי מילוג (תוס'). אבל שבת נוטל, דיוורש כל נכסיה (והוי ככבוד שאין לו אחים) וברשותיה אשבת.

- תוס': אע"ג דלגבי בעל ובכור מלוה חשיב 'ראוי' (להלכה), לגבי כתובת אשה חשיב מוחזקת וגובה ממלוה. ומ"מ, לר"ע (כתובות פד.) כיון שצריכה שבועה היתומים גובים לפניה, ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לה. והגאונים תיקנו שאשה ובע"ח גובים אף ממטלטלי דיתמי.

קכו

- מלוה שבכור נתחייב לאביו: ספק אי חשיב מוחזק לאביו דהבכור משעבד נכסיו בעין יפה לאביו, א"ד הוי כשאר מלוה. מספק, חולק עם אחיו את הבכורה, לרשב"ם - דמזון המוטל בספק חולקין.
לתוס' - אין הלכה כסומכוס, והכא חולקין מתקנ"ח.

- לרשב"ם - בכור שמיחה ואמר אל תשביחו חלקי אלא נחלוק מיד, והשביחו - יטול פ"ש בשבח, דקיי"ל דיש לבכור קודם חלוקה משעה שחפץ לזכות בבכורתו. וה"מ בענבים ובצרום, זיתים ומסקום, אבל דרכום - דקנו בנינוי - לא יטול פ"ש בשבח. ואם פיתת היין משלמים לבכור כשעת הגזילה.
- לר"ח - בכור שמיחה - לא ויתר על הבכורה, שאם לא מיחה - ויתר. וה"מ בענבים ובצרום, אבל בדרכום וחלקן צריך למחות פעם נוספת ואם לא מיחה ויתר.
- בכור שנטל חלקו כפשוט (חלק הבכורה הוי כמתנה דאין זוכה בע"כ);
- לרב פפא - ויתר על הבכורה רק באותה שדה שחילקו, דאין לבכור קודם חלוקה.
- לרב פפי - ויתר על בכורתו בכל הנכסים, דיש לו לבכור קודם חלוקה (משעה שחפץ לזכות) ואנן סהדי דכי היכי דאחיל בהאי אחיל בכלהו. « וכן הלכה.
- חלק פשוט, לרשב"ם - אין לו קודם חלוקה, דרק גבי חלק בכורה כתי' 'לתת לו' - משעה שמת האב. לתוס' - יש לו קודם חלוקה, אלא שכדי למחול בעי' קנין (תוס' קבר.).
- אף לתוס', דלרבנן זוכה בחלק בכורה רק כשמטא לידי מקבל, הלכה דיש לבכור (את הנכסים עצמם) קודם חלוקה, אלא דקודם שבא לידו אינו זוכה בראוי מלוה ושבת, ד'לתת לו' גלי לן דדרשינן מ'מצא לו' דבעי' מצוי ומוחזק.
- לר' יהודה דהמתנה ע"מ שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים, ה"מ גבי שאר וכסות דבההיא הנאה דמקדש לה מחלה, אבל האומר בני או בני-בכורי לא ירש עם אחיו, לא מהני, ואפי' שהבן שתק - לא מחל, דאינו רוצה להכעיס את אביו.
- אמר פלוני בכורי הוא - נוטל פ"ש.
- פלוני בכור הוא - אינו נוטל פ"ש, דדלמא בוכרא דאמא קאמר.
- גמירי, בוכרא דאבא מסי רוקיה, בוכרא דאמא לא מסי רוקיה.

קבו

- טומטום שנקרע ונמצא זכר:
 - א. אינו נוטל פ"ש, דכתי' 'והיה הכן הבכור לשניאה' - שיהא בן משעת הויה.
 - ב. אינו נידון כבן סורר ומורה, דכתי' 'כי יהיה לאיש בן סורר' - שיהא בן משעת הויה.
 - ג. אינו ממעט חלק בכורה, דכתי' 'וילדו לו בנים' - שיהא בן בשעת לידה.
 - ד. אינו נימול לשמונה לדחות שבת, דכתי' 'וילדה זכר... וביום השמיני ימול' - עד שיהא זכר משעת לידה. וספק אי דרשינן להכי אי כדלקמן בברייתא.
 - ה. אין אמו טמאה לידה, דכתי' 'אישה כי תזריע וילדה זכר... וטמאה שבעת ימים' - עד שיהא זכר משעת לידה. ונשאר ב'תיובתא' מברייתא דהמפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה ולגדה, דמספקא לברייתא האם דרשינן לעד שיהא זכר מלידה, או לאשה מזרעת תחילה יולדת זכר.
- ב' נשים של אדם אחד שילדו ב' זכרים במחבוא ואין ידוע מי הבכור;
 - הוכרו ולבסוף נתערבבו - כותבין הרשאה זל"ז; לרשב"ם - דקיי"ל דיש לבכור קודם חלוקה.
 - לתוס' - דשליח שוויה (ואתי אף כמ"ד אין לו קודם חלוקה).
- לא הוכרו כלל - אין כותבין הרשאה זה לזה, דכתי' 'בכור' - ולא ספק.

• אמר זה בני בן גרושה או בן חלוצה (בן חלוצה הוי חלל מדרבנן גזירה אטו בן גרושה);

לרבנן אינו נאמן.

לר' יהודה - נאמן, לרשב"ם - סברא הוא, דכתי' "יכיר" - מה לי בכור מה לי לדבר אחר.

לתוס' - דנאמן לכבד בכל ענין ואפי' על בנו הקטן וא"כ עושה בניו הגדולים ממזרים.

לרבינו אליהו - דכתי' "בן השנואה יכיר" - שנואה בנישואיה כגון כהן שנשא גרושה.

לבה"ג - נאמן לפסול את בנו רק ע"י הכרת בכורה. ור"י פליג.

אמר זה בני בכור ומוחזקין באחר שהוא בכור;

לר' יהודה - נאמן, דכתי' "יכיר". « וכן הלכה.

לרבנן - אינו נאמן. ו"יכיר" בעי' לכשאינן מוחזקין באחר שהוא בכור. ולא מהני במיגו שיתן לו

במתנה דמיירי בנכסים שנפלו לו אח"כ. ולר"מ דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, בעי'

"יכיר", או לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס, דגוסס אינו יכול לדבר ואין בו כוח ליתן.

תוס': או לנכסים דלא עבידי דאתו.

• אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא - אינו נאמן במה שאמר עבדי הוא דאין דרך לקרוא לעבד בן.

אמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא - נאמן במה שאמר בני הוא, והא דאמר עבדי - דמשמש לי כעבדא.

ובבית המכס - הפוך. דעל עבדו משלם מכס ועל בנו אינו משלם, ולכן דרך לקרוא

לעבדו בנו ולא להיפך.

קרא לו 'עבדא מצר מאה' (שושה ק' דינר) - אינו נאמן לומר בני הוא, דלשון זו הוי לעבד בלבד.

קב"ח

• אמר לו נאמן עלי אבא או אביך (דלא נאמנין מ'ובנים לא יומתו על אבות"), או ג' רועי בקר שאינן בקיאין בדין

(אבל רועי צאן פסולי' לכל דין שבעולם, דסתם רועי בהמה דקה גולנין נינהו):

י"א דבמחול לך פליגי חכמים ור"מ אם יכול לחזור בו או לא אבל באתן לך לכו"ע יכול לחזור בו.

וי"א דבמחול לך לכו"ע אינו יכול לחזור בו דמחילה כקנין, ובאתן לך פליגי, דלחכמים אינו יכול

לחזור. « וכן נקטינן. » והלכה כחכמים.

חכמים ור"מ פליגי לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין לכו"ע יכול לחזור בו.

• האומר לחבירו עבדי גנבת, והמוחזק אומר שקנה אותו ממנו - נאמן;

אן בתנאי שיש לו חזקת ג"ש בעבד (דחוקת ג"ש מהני אף בגדרות).

אן בקטן המוטל בעריסה דיש לו חזקה לאלתר.

אן כשאין עדים שאכן העבד היה אצלו.

אמר המוחזק למערער, רצונך השבע וטול - מהני, דכמאן דאודי ליה שהוא עבדו.

תוס': לתוס' - אם נשבע, המוחזק אינו יכול לחזור בו (לחכמים), וקודם שנשבע הוי כקודם גמר דין.

לרש"י - אף קודם שנשבע אינו יכול לחזור בו (לחכמים), ד'השבע וטול' הוי כגמר דין.

• עבדים: כקרקעות - לקנותן בכסף שטר וחזקה ושלא לישבע עליהם ושאינן בהם אונאה, מהיקש

ד"והתנחלתם אותם".

אינם כקרקעות - דאין בע"ח גובה מיתמי, דזוים ממקומם ולא סמכא דעתיה עליהם. « וכן הלכה.

• י"א בסנהדרין - דשלישי פסול להעיד לשני.

לרבי אבא - שלישי כשר להעיד לשני (אבל שני בשני פסול).

ורבא מוסיף - דשלישי כשר אף בראשון (נכד באח סבו).

למר בר רב אשי - אף נכד כשר להעיד לסבו. ואין הלכה כן, לרשב"ם - ואפי' עד סוף כל הדורות פסול.

לתוס' - כיון דאיתפלג דרא כ"כ - כשר.

• היה יודע לו עדות ונסתמא, לשמואל - בעדות קרקע כשר, דאפשר דמכוון מצרנהא.

לרב ששת - אף בגלימא אפשר דמכוון מידת אורכו ורוחבו.

לרב פפא - אף בנסכא אפשר דמכוון מידת משקלותיו.

« להלכה (מברייתא): קרוב, חרש, סומא, שוטה; אם תחילתו (ראייה) או סופו (הגדה) בפסלות - פסול. תחילתו,

דכתי' "והוא עד או ראה" - דבשעת הראייה יהיה ראוי לעדות.

- האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים, נוטלת כאחד מהם; לפי חשבון הבנים שיהיו בשעת חלוקה.
- לפי נכסים שישנם כעת. ואפי' לר"מ דארם מקנה דשלב"ל, ה"מ במפרש אבל בסתם אינו מעלה על דעתו אלא דבר שמוחזק בו כעת.
- מלוה תובע בשטר חוב ולוה אומר פרעתי חצי וחצי אני חייב ואח"כ באו עדים שפרע הכל (דאם באו קודם - לכר"ע הוי משיב אבידה) - משלם חצי, דהודאת בע"ד הוי יותר מעדים. ולא משלם ממשועבדים דסמכינן (הקונים) אעדים שפרע הכל.
- לרבי אבא - נשבע שבועת מודה במקצת. ואפי' לר"ע (וי"ג ר' יעקב) דמשיב אבידה הוי וה"נ יכל להעזי ולכפור הכל דסבור שיבואו עדים לסייעו, שאני הכא שעדיין לא העידו ומפחד שיכחישוהו. « וכן הלכה.
- למר ב"ר אשי - פטור משבועה. ואפי' לר"ש ב"א דמודה במקצת הוי, שאני הכא דאיכא עדים שמסייעים לו ולדרכי הכל משיב אבידה הוי.

קכט

- « להלכה: שלישי בראשון (נכד באח סבו); לרשב"ם - כשר.
- לבה"ג - פסול מדרבנן.
- לר"ת - פסול מדאורייתא.
- אמר 'פלוני ירשני', או שריבה או מיעט לא' הבנים (לרבנן דריב"ב) - לא מהני, דמתנה ע"מ שכתוב בתורה. ואם אמר בתחילה או באמצע או בסוף לשון מתנה - דבריו קיימים;
- לרב המנונא: ה"מ בשדה אחת לאדם אחד, אבל ב' שדות לאדם אחד (ירש ראו"בן שדה שבמזרח ונתנן לו שדה שבמערב) או שדה אחת לב' ב"א - ההוא דלשון ירושה לא קני, וכ"ש בב' שדות לב' ב"א.
- לרב נחמן: אפי' בב' שדות לאדם אחד או שדה אחת לב' ב"א, מהני לשניהם.
- לרב ששת: אפי' בב' שדות לב' ב"א, שניהם קנו.
- לר"ל: בתוך כדי דיבור - מהני אפי' בב' שדות לב' ב"א.
- לאחר כדי דיבור - לא מהני עד שיאמר 'פלוני ופלוני ירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה וירשום' - שיש לכל אחד לשון מתנה. « וכן הלכה.
- שכ"מ או בריא שהלך למדה"י שאמר, תנו לבניי שקל בשבת - אם צריכין סלע, נותנין להן סלע, ואמר שקל כדי שלא יתנו יותר מכדי צורכין. אל תתנו אלא שקל בשבת - אין נותנין להן אלא שקל.
- « להלכה: תמיד נותנין להן כל צורכין (רשב"ם ע"פ כתובות ע.).
- אמר, אם מתו ירשו אחרים תחתיהם - תמיד אין נותנין להן אלא שקל, דגלי דעתיה שיתנו בצמצום כדי שישאר לאותם אחרים.
- תוכ"ד כדיבור, תוס': שכשעושה סחורה עם חבריו ויראה את רבו, יוכל לתת לו שלום ועדיין יוכל לחזור בו ממקחו. וגבי קריעה תוכ"ד כדיבור משום לא פלוג. תוכ"ד - שלום עליך רבי.
- חנן מע"ז, לרשב"ם - אם התפיס דבר לע"ז וחזר בו בתוכ"ד.
- ותוס' מעיר - דלא שייך התפסה לע"ז אלא במכרו לכהן של ע"ז ע"מ לפטמו שבע שנים.
- לר"י - אם אמר אלי אתה וחזר בו בתוכ"ד.
- וחנן ממגדף (תוס'). ותרוייהו משום חומרא דע"ז.
- וחנן ממקדש. שאם קידש ובתוכ"ד אמר ליהו מעות מתנה, מדרבנן צריכה גט לחומרא.
- וחנן ממגרש (תוס'). ותרוייהו משום לעז ממזרות.

קל

- שכ"מ שאמר או כתב 'פלוני ירשני' על מי שראוי ליורשו; לר' יוחנן בן ברוקה - דבריו קיימין, ד'והיה ביום הנחילו את בניו' משמע שמנחיל למי שרוצה. לרבנן - אין דבריו קיימין.
- או דפליגי תנאי האם נחלקו אפי' על אחר (אחיו, דראוי לירש בתו. אבל דודו לא ורשב"ם ע"פ רש"ש) במקום בת ועל בת במקום בן, או שנחלקו רק על בן בין הבנים ובת בין הבנות. או דלכר"ע נחלקו רק בבן בין הבנים ובת בין הבנות « וכן נקטינן. » והלכה כריב"ב.
- תוס': אף לריב"ב, אינו יכול להעביר את חלק הבכורה למישהו אחר, דכתי' "לא יוכל לבכר", דהו"א שיכול לשנות חלק בכורה משום דהורע כוחו שאינו נוטל בראוי. ולכן צריך "ביום הנחילו" שיכול לשנות, דלא נילף חלק פשיטות מק"ו מחלק בכורה שהורע כוחו.
- אין עושין מעשה מפי גמרא (שבלימודו אמר הרב מסתבר טעמא דפלוני) ולא מפי מעשה (שרואה את רבו עושה). ועושיין; כשאמרו לו "הלכה למעשה", או ששאל מתוך מעשה ואמרו לו "הלכה". ובטריפות אין לדמות; לרשב"ם - שהרי חותכה בצומת הגידין ומתה (דמיטרפא בכך), למעלה מצומת הגידין וחייה (וכשרה). לתוס' - בצומת הגידין עצמה יש הבלד. אלא כגון שניקב הטחול; בסומכיה טריפה, בקולשיה כשרה.
- אנן סמכינן על ההלכות בדברי האמוראין, דפסקום וכתבום רב אשי ורבינא שהם סוף הוראה. ור' יוחנן היה מחמיר לעצמו ואמר לתלמידיו שלא יעשו דבר בחייו על פיו עד שיאמר להם 'הלכה למעשה', דלמא הדר ביה. אבל לאחר מותו הרי לא חזר בו.

קלא

- ספק לריב"ב, מה הדין בבריא שאמר "פלוני ירשני" על מי שראוי ליורשו. לרשב"ם ור"י - נפשט הספק דאף בבריא קאמר. לתוספות - נשאר בספק.
- כתובת בנין דיכרין הוי תנאי ב"ד ולכן; א. מהני בלשון "ירתון" (ירשון) אף לרבנן דריב"ב. ב. מהני אף אם לא כתבה בכתובה. ג. מהני אף שבניו עדיין לא בעולם.
- חכמים תקנו שהבנים ירשו כתובת אמם (בנין דיכרין) ותקנו שהבנות יזונו, מה הבנים לאחר מיתת אביהם אף הבנות יזונו לאחר מיתת אביהם, ואין כופין אותן בחייו לזונם. ואף דשני התקנות לא נתקנו באותו ב"ד, אע"פ כן הב"ד השני תיקן כב"ד הראשון דלא לימרו מה שנא האי תקנתא מהאי תקנתא.
- שכ"מ שכתב כל נכסיו בלשון מתנה (דבלשון ירושה, לריב"ב, בכתב לבנו תמיד קנה); לאשתו: לא עשאה אלא אפוטרופא כדי שיחלקו לה בניו כבוד, דאין אדם מניח בניו ונותן לאשתו. לבנו: אם יש אחים - אפי' הקטן בעריסה עשאו אפוטרופוס דרוצה שיכבדוהו. אם אין אחים - קנה, דאין מי שיכבדו. לאחר: קנה, דלא חייש לכבודו ונתן לו במתנה. לארוסתו או גרושתו: קנו, דאינו חושש לכבדן, זו מפני שגירשה וזו מפני שלא כנסה עדיין. אשה אצל האחים: (דאין לו בנים ואם): עשאה אפוטרופא, דאשתו כגופו ורוצה שיכבדוהו. אשה אצל בני הבעל: (דאין לו בנים ממנה): עשאה אפוטרופא שיכבדוהו, ואפי' שחייבים ככבודה רק מיתור ד"את אביך".
- בת אצל הבנים: לרבינא - לא קנתה, דחיישי' ליקרא דבנות יותר מבנים כדאמר' 'הבנות יזונו'. לרב עורא - קנתה, דחיישי' ליקרא דבנות רק לענין חזרה על הפתחים.

קלב

- ספק: בריא שכתב כל נכסיו לאשתו (או לכל הני דלעיל דעשאו אפוטרופוס), האם הוי כשכ"מ, א"ד קנתה, דאי משום כבודה הא קאי הוא ויכבדוה מאימתו.

- הכותב במתנה חלק מנכסיו לאשתו - גובה כתובתה מן השאר, דלא מחלה. כתב כל נכסיו לאשתו (בגונא דלא עשאה אפטרופא וארוסתו וגרושתו) ויצא עליו שט"ח שקדם למתנה זו; לר' אליעזר - תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה שקודמת לשט"ח, דלא מחלה. לחכמים - מחלה שיעבוד כתובתה מנכסים שהשתא ואינה נותנת אל ליבה שמא יבוא בע"ח ויטרוף, אבל נכסים שקנה אח"כ גובה מהם כתובתה שהרי כתב דקנאי ודעתיד אנא למיקני. « והלכה כחכמים, דהוי אומדנא דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתב לה כל נכסיו (ולתי' א' בתוס' קנ: לאו דווקא כל נכסיו אלא ה"ה בכתב נכסים יותר מכתובתה). »
- כשהבעל נתן לאשתו פירות שדה אחת לב' או ג' שנים - לא יכולים יתמי לטעון שתטול כתובתה מאותה שדה, אלא גובה מהשאר, לפי שרוצה ליטול כתובתה מיד ולא בעוד ב' או ג' שנים (תוס').
- שמע שמת בנו וכתב כל נכסיו לאחרים, ואח"כ נתברר שלא מת; לתנא קמא - מתנתו מתנה. לר"ש בן מנסיא - אין מתנתו מתנה, דהוי אומדנא שאילו היה יודע שכנו קיים לא היה כותבם לאחרים. ש"כ' שכתב כל נכסיו לבניו חוץ מקרקע כל שהוא שכתב לאשתו - איבדה כתובתה מאותם נכסים; לתנא קמא: לרב - במזכה להם על ידה דמחלה שיעבודה. לשמואל - אפי' מחלק לפניה ושותקת, מחלה. לר' יוסי בר"ח - אפי' רק אמר לה טלי קרקע זו בכתובתיך, מחלה. וכולהו איתותבו מברייא, ובעינן ג'; כתב לה, וקיבלה (מחלה) בפירוש, והיתה שם. דאם רק קיבלה מציא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי.
- לרבי יוסי: אם כתב לה וחילק לפניה ושתקה, או שקיבלה (מחלה) בפירוש - הוי מחילה « וכן הלכה. קבלה אינה עדיפה על כתיבה, דקבלה וכתיבה שווים (תוס'). »
- ספק בבריא; האם דווקא בשכ"מ שיודעת שאין לו ומחלה אבל בבריא לא מוחלת כלל דסברה דהדר קני, ושתיקתה אינה כהודאה דאחרי שלא יקנה תצעק, א"ר בריא כשכ"מ דהשתא מיהא לית ליה.

קלג

- « להלכה (כר"ז): שכ"מ שעשה אשתו שותף בין הבנים או עם אחרים - מחלה כתובתה. וה"מ כשחילק כל נכסיו אבל שייר דקל אחד (דהיינו קרקע כ"ש), מיגו דהדרא אדיקלא הדרא אכולהו נכסי, דלא מחלה. ושתיקתה אינה כהודאה דגובה מהדקל חלק ואח"כ תצעק על המותר. וה"מ שכתב לה קרקע (ואפי' דקל או פירות מחוברין), אבל כתב לה מטלטלי לא מחלה. וה"מ באותם נכסים שכתב לבניו, אבל במה שקנה אח"כ או שמת אחד מבניו בחייו - לא מחלה. וה"מ שכ"מ, אבל בריא, מספק הממע"ה ועליה להביא ראיה אם רוצה לגבות. במתנה או במכר - קי"ל דמזון האשה והבנות לא טרפא ממשעברי. במתנת שכ"מ - כיון דהוי דרבנן, טרפא ממשעברי, מכ"ש מירושה דאורי' שאלמנתו ניוזנת מנכסיו. • אמר לאחד נכסי לך ואחריך לפלוני, ולא פירש אי משום ירושה אי משום מתנה - אם ראשון ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה (כרבי"ב). והשני לא זוכה בה אחריי אף שאמר ואחריך לפלוני, דירושה אין לה הפסק והוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה. • הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו - מהני, אך אין רוח חכמים נוחה הימנו דקא עקר נחלה דאורייתא. לרשב"ג - אם בניו נהגו שלא כשורה, זכור לטוב. ופליגי תנאי האם רבנן נחלקו על רשב"ג או לא. לשמואל ורבא - פליגי רבנן על רשב"ג והלכה כרבנן. לר' יוחנן - הלכה כרשב"ג, דס"ל דהלכה כרשב"ג בכ"מ חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה. • עיליתא דדינרי; לרשב"ם - עליה ממש. לר"ת - כלי ששואבים בו יין ושמן. • תוס': אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט הוי רק כשנותן משלו להקדש ולא כשפודה שוה בשוה. • מעשה באחד שבניו לא נהגו כשורה וכתב נכסיו ליונתן בן עוזיאל, ויונתן בן עוזיאל מכר שלישי והקדיש שלישי והחזיר שלישי לבניו, כיון שלא פירש ע"מ שלא יתן לבניו. משא"כ במעשה דבית חורון דלא הוי מתנה, דפירש ואמר הרי חצר וסעודה לפניך כדי שיבוא אבא ויאכל (דהיה מורד ממנו).

קלד

- טעמא דמעשה דבית חורון;
- לרשב"ם - דכל מתנה שאם הקדישה (המקבל) אינה מקודשת - אינה מתנה. והא דבנתן אתרוג ע"מ שתחזירהו לי - יצא, דיכל מיהא להקדיש לזמן שבידו שלא יהנו אחרים.
- לתוס' - אפי' כשלא יכול להקדיש הוי מתנה. והכא הוי מתנה גרועה דע"מ שיאכל אביו הוי הערמה.
- האומר זה בני - נאמן לירשו במיגו דאי בעי יהיב ליה במתנה. אבל בנכסים שנפלו לו אחרי מותו - אינו יורש כיון שלא ידעינן שהוא בנו. וכן הכרת בכורה הוי רק בידעינן שהוא בנו.
- אם אשתו בחזקת אסורה כגון שמוחזק (כלא עדים) שיש אח ואין בנים - נאמן לומר יש לי בנים או אין לי אחים ולהתירה, הואיל ובידו לגרשה ואתא מיגו ומרע לה לחזקה.
- אם היא בחזקת מותרת כגון שלא מוחזק לא בבני ולא באחי דמותרת מספק ספיקא - אינו נאמן לומר שיש לו אח ולאוסרה.
- לרבה - בעל שאמר גרשתי את אשתי, למפרע - אינו נאמן, להבא - נאמן הואיל ובידו לגרשה.
- לרבא - אף להבא אינו נאמן וליכא מיגו, דהוי כמיגו במקום עדים כי יש רגלים לדבר שלא גירשה, שאם גירשה היה יוצא קול. אבל נאמן לומר שיש בן במיגו, דעל בן לא יוצא קול (תוס'). « וכן הלכה.
- לרבה, אם אמר 'גירשתי את אשתי אתמול' פליגי אמוראי:
- י"א דאף שאינו נאמן למפרע, להבא נאמן דפליגין דיבורא.
- וי"א דאינו נאמן אף להבא, דלא פליגין דיבורא. וה"מ בחד גופא, אבל בתרי גופי מודה דפליגין דיבורא, וכגון שאמר 'איש פלוני בא על אשתי' - הוא ואחר מצטרפים להורגו אבל אינו מצטרף להורגה, דפליגין, ונאמן על הבעל ולא על אשתו שלו, דאדם קרוב אצל אשתו.

קלה

- יודעינן בודאי שאין לו בן - אסורה, דספק אם יש לו אח. אא"כ מוחזק שאין לו אח.
- מוחזק שאין אח אבל יצא קול שיש עדים במדה"י שיש אח - חיישי' לקול, ונשארת בחזקת אשת איש. יש קול שיש עדים במדה"י ששבויה נטמאת - מותרת לכהן, דשבויה הקילו;
- משום דסתם אשה משמרת עצמה.
- ומשום דאיסור קל הוא אם נשאת לכהן.
- אמר זה אחי והם אומרים אין אנו יודעים - אינו נאמן ויטול עמו בחלקו (וכשמתי יחזרו נכסים למקומן);
- לרבא - דמנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור, ונשבע שבועת היסט שאינו יודע.
- לאבבי - דהוי כמנה לאחר בידך דלכו"ע פטור.
- ואם אותו אח השביח את הנכסים בשבח המגיע לכתפים או שקנה נכסים אחרים - כולם חולקים בזה.
- ספק בשבח שאינו מגיע לכתפים (דיקלא ואלים ארעא ואסקא שירטון), האם כולם חולקים, א"ד יחזרו נכסים למקומן.
- תוס': אמר בעצמו אני אחיכם; לרב יהודה - פטורים, דבברי גרוע ושמא טוב לא אמרינן דברי עדיף.
- לאבבי - חייבים, דתמיד אמרינן דברי עדיף.
- שכ"מ שכתב שטר מתנה ולא מסרה עד שמת - לא קנה, דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. ואם כתב 'נתנו אף כתבו' או 'קנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא' - קנה, דיפה את כוחו.
- ואם ציוה בפיו - קנה לאחר מיתה, ואפי' שאמר נכסים הכתובים בשטר אני מקנה לך, דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו.
- איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכ"מ שקונה לאחר מיתה;
- לרשב"ם - שכתב מהיום (לגוף) ולאחר מיתה. ומ"מ לא הוי כמתנת שכ"מ דבריא אינו יכול לחזור בו.
- לר"ת - שפירש מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה. והוי כמתנת שכ"מ לגמרי.

קלו

- מהיום ולאחר מיתה; לר' יהודה – קנה גוף מהיום ופירות לאחר מיתה. ובגט הוי ספק אי תנאה הוי אי חזרה הוי.
- לר' יוסי – א"צ 'מהיום', דזמנו של שטר מוכיח עליו. « וכן הלכה. ובגט כותבין 'מהיום' משום חומרא דעריות.
- לרב פפי – מודה ר' יהודה דא"צ 'מהיום' אם כתוב בראש השטר אקנייה ובסוף השטר וקנינא מיניה.
- לר"נ – מודה ר' יהודה בכל שטר שכתוב בו קנין. « וכן הלכה.
- קנה שדה לפירות; לר' יוחנן – מביא וקורא, דקנין פירות קנין הגוף דמי.
- לר"ל – מביא ואינו קורא, דקנין פירות לאו קנין הגוף דמי.
- לרשב"ם – מביא, דמיקרי "מארצך". ואינו קורא, דלא מיקרי "הארמה אשר נתת לי".
- לתוס' – מביא מדרבנן. ואינו קורא, או משום דמיחזי כשיקרא.
- או משום דאתי לאפקועי מתרו"מ.

• כתב נכסיו לבנו (וה"ה לאחר) מהיום ולאחר מיתה;

מכר האב: מכורין לפירות עד שימות האב.

מכר הבן: מת האב קודם – קנה לוקח כשמת האב.

מת הבן קודם – לר' יוחנן: לא קנה לוקח, דקנין פירות קנין הגוף דמי, ולא אמרינן דאבא

מחיל לגבי בריה. וכשימות האב;

לרשב"ם – יחזרו ליורשי האב, דהבן סילק עצמו משעת מכירה.

לר"ב"ם – יחזרו ליורשי הבן.

לר"ל – קנה לוקח, דקנין פירות לאו קנין הגוף דמי, ולא אמרינן כל

לגבי נפשיה אפי' במקום בריה נפשיה עדיפא ליה.

• תוס': לר' יוחנן איצטריך תקנת אושא דאשה שמכרה בנכסי מילוג בחיי בעלה ומתה לא עשתה כלום;

או דמיידי שכתב לה דו"ד אין לי בפירות ובפירות פירותין.

או משום דקנין פירות רבעל הוי מדרבנן ולא הוי קנין הגוף.

קלז

- נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחריו יירש פלוני; לרבי – ראשון יכול למכור את הפירות ולא את הגוף.
- לרשב"ג – ראשון יכול למכור הכל. ולכתחילה לא ימכור, כדי לקיים דעתו של נתן שישאר לשני.

מת שני לפני ראשון; לרבי – יחזרו נכסים לנתן.

לרשב"ג – יחזרו נכסים ליורשי ראשון, דהנותן סילק עצמו מהגוף ומהפירות.

לר' יוחנן – פליגי אי קנין פירות קנין הגוף דמי או לא.

לר"ל – לכו"ע לאו קנין הגוף דמי, ולרשב"ג יכול למכור הכל דאחריך שאני, דמשמע דנתן גם גוף

וגם פירות לראשון. « והלכה כר"ל וכרשב"ג.

• מודה רשב"ג שאם נתנן ראשון במתנת שכ"מ – לא עשה כלום, דמתנת שכ"מ קונה לאחר גמר מיתה והשני קדם לה וקנה עם גמר מיתה (כשנעשה טריפה).

ומודה רשב"ג באמר אחריך לעצמי דראשון קנה רק פירות.

• הלכה כרשב"ג, ויכול ראשון לשחרר עבדים או לעשות תכריכים למת, ולא מצי למימר לא יהבי לך למיעבד איסורא (רלעולם בהם תעבודו) או לשוניהו איסורי הנאה.

• אתרוג זה נתן לך במתנה ואחריך פלוני; בדרך עליו ראשון – יצא, דלצאת בו יד"ח היינו פירותיו.

מכרו ראשון – פליגי רבי ורשב"ג, דפליגי גם במטלטלי.

• אחין שקנו אתרוג מתפוסת הבית (קודם חלוקה) ונטלו א' מהם – יצא. ובלבד שלכל אחד יש אתרוג ואין מקפידין ואפי' שיאכלנו, דבעי' ביום הראשון "לכם" משלכם.

- אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירה לי - החזירו יצא. אם לא החזירו לא יצא, ואפי' שהתנאי אינו כפול והווי תנאי ומעשה בדבר אחד;
- לרשב"ם - דה"מ בגיטין דקיי"ל כר"מ דבעי' לכתחילה כתנאי בני גר וראובן, אבל בממונות לא.
- לתוס' - דרבא סבר דלא בעי' תנאי ומעשה בדבר אחד. ומיירי בכפליה לתנאיה.
- א"נ - דרבא סבר דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. ומיירי בכפליה לתנאיה.
- א"נ - דהכא כרבנן, ור"מ פליג.
- קיבל שור במתנה ע"מ להחזיר; אם מת בתוך הזמן: חייב רק בפשיעה (רשב"ם).
- הקדישו והחזירו: לרב נחמן - ה"ז קדוש ומוחזר.
- לרב אשי - אם א"ל ע"מ שתחזירה לי - אינו קדוש, דמידי דחזי לי קאמר.

קלח

- כתב נכסיו לאחר ואמר הלה אי אפשי בהן;
- בצווח מעיקרא: לא קנה, לרשב"ם - לרבנן - והוי הפקר, דהנותן הסתלק מהם.
- לרשב"ג - יחזרו לנותן, דלא נתן לו אלא כדי שיזכה בהן.
- לתוס' - לכו"ע יחזרו לנותן, דלא נתן לו אלא כדי שיזכה בהן.
- בשתק ולבסוף צווח: לרשב"ם - קנה.
- לתוס' - קנה והווי הפקר, דלשון אי אפשי הווי לשון טוב להפקיר.
- זיכה לו ע"י אחר ושתק ולבסוף (כשהגיע לידו) צווח:
- לרבנן - הווי כשתק ולבסוף צווח (ולתוס' הא דאמרי רבנן שאם היה רבן שני כהן אוכלין בתרומה, דס"ל דמעוכב גט שיחרור אוכל בתרומה וכריתות).
- לרשב"ג - הווי כצווח מעיקרא, והא דלא צווח מעיקרא משום שעדין לא הגיע לידו.
- « הלכה כרבנן, דהלכה כרשב"ג ב'משנתינו' ולא כברייתא. אבל 'משנה' (משנת ראבי"י קב ונקי) היינו נמי כברייתא (רשב"ם).
- אין אדם זוכה בע"כ, דשונא מתנות יחיה.
- שכ"מ שאמר (על כל נכסיו) תנו מאתים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני ויצא עליו שט"ח - גובה מכולם. ואם אמר ואחריו לפלוני - גובה מהאחרון, ואם אין לו גובה משלפניו.
- ומיירי; אן שיצא השט"ח קודם שקבלו מעות.
- אן בקרקע (ששוה מאתים זוז) ומתנת שכ"מ כיורש שוויה רבנן ומקרקעי דיתמי משתעבדי לבע"ח.
- שכ"מ שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בני בכור - רצה נוטל פל בכורתו (אפי' אם אמר בכורתו) רצה נוטל מאתים זוז, וידו על העליונה. ואם הוסיף 'כראוי לו' - נוטלן ונוטל גם את בכורתו, דלישנא יתירא לטפויי אתי - ואפי' לרבנן דר"ע - כיון דאיכא מידי לטפויי. וכן בכתובת אשה ובע"ח.
- שכ"מ שאמר פלוני חייב לי מנה;
- לחכמים - כותבין אע"פ שאין יודעין אם חייב לו או לו, דאין פנאי לשכ"מ לתבוע הלוה. ולפיכך היתומים צריכין להביא ראיה.
- לר"מ - אין כותבין, דחוששין לב"ד טועין ויסברו שהעדים כתבו כי ידעו.
- בא לחלוץ ואין יודעין אם הוא יבמה; לרב סחורה - חולצין, דאין חוששין לב"ד טועין.
- לרבא - אין חולצין דחיישינן לב"ד טועין, דיטעו שב"ד הראשון הכירוהו ויתירוה לינשא.
- « הלכה כחכמים דאין חוששין לב"ד טועין במקום עדים, אבל במקום ב"ד - לרבא - חוששין לב"ד טועין.
- כתב נכסיו מהיום ולאחר מיתה ומת והשאיר פירות מחוברין ופירות תלושין;
- כתב לאחר - אף פירות המחוברין לא קנה, דקנה רק גוף הקרקע (וכן במכר הבן לאחר בחיי האב).
- כתב לבנו - קנה את המחוברין, דדעתו קרובה אצל בנו.

קלט

- יתומין - בין גדולים בין קטנים - אין מתפרנסין או נזונון מתפוסת הבית, ואפי' שגדולים נישאו בחיי האב וקיבלו ממנו צרכי חופה. אבל אם הגדולים נישאו מתפוסת הבית - מותר גם לקטנים.
- האח הגדול שנושא ונותן בנכסים - אם קנה מלבושים מתפוסת הבית - אין מוציאין מידו, דניחא ליתמי כי היכי דלשתמעון מיליה.
- מלוה ע"פ ומזון האשה והבנות - אין גובין מלקוחות, אבל מירושין גובין.
- מלוה בשטר ופרנסת נישואין - גובין אפי' מלקוחות, דאית להו קלא.
- אשה שמכרה בנכסי מילוג ומתה - הבעל מוציא מלקוחות, דהוי לוקח, ולקוחות אפסדי נפשיהו. ירש את אשתו - אין הנכסים חוזרים ביובל, דירוש הוי.
- וטעמא, דהיכא דטבא ליה לבעל עבדו ליה. חוץ מהיכא דאיכא פסידא דאלמנה, דאם בתו נשאת - בעלה הוי יורש והאלמנה נזוונת.
- וחוז' מהיכא דאיכא פסידא דלקוחות, דאם לוותה ואכלה קודם שנשאת - הבעל כירוש ובע"ח גובה ממנו.
- אי בעל הוי לוקח מחיים, לרשב"ם - גם לאחר מיתתה לא נפק מכלל לוקח.
- לתוס' - לאו דוקא, דמחיים יש לו רק פירות.
- תוס': בכ"מ הבעל מוציא מלקוחות, ואפי' שמכרה כדי לשלם לנחבל ואיכא פסידא דנחבל - הוי מילתא דלא שכיחא ולא פלוג רבנן (רשב"א).

פרק תשיעי - מי שמת

- נכסים מרובין הוי כדי שזיונו (לרשב"ם - מזוונת ופרנסה. לריב"ז - מזוונת) בנים ובנות, לר"ג בר רבי - י"ב חודש. לחכמים - עד שיבגרו.
- בנכסים מועטין; לרבנן - הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים.
- לארמות - גם לבנים מגיע מזוונת, לאביי - דראויים לעסוק בתורה.
- לרבא - דבנכסים מרובין יורשין הכל.
- לרשב"ם - פליג אדמון ארבנן ובנים גם יזונו.
- לר"ת - לא פליג, אלא מתמיה על התקנה.
- « לרשב"ם - הלכה כאדמון.
- לר"ח וה"ג ורי"ף - הלכה כרבנן.

קבו

- מרובין ונתמעטו - כבר זכו בהן יורשין בשעת מיתתה, והבנים והבנות מפסדין כ"א לפי חלקו. מועטין ונתרבו - לא נסתלקו היורשין והוי אף לבנים;
- לרשב"ם - קודם שהבנות עמדו ברין ותפסו, דאם מכרו הבנים ואפי' בנכסים מועטין - מכירתן מכירה (כדיעבד).
- לר"י - אפי' אחר שהבנות תפסו, דמכירת הבנים הוי מכירה אפי' אחר שתפסו.
- תוס': אע"ג דבנכסים מרובין נמי מכירתן מכירה מ"מ איכא נפק"מ בין מרובין למועטין;
- א. מרובין יכולין למכור (ולהפיקע מזוונת) לכתחילה לצורך גדול (פדיון שבויים ומהרש"א) משא"כ במועטין.
- ב. במרובין ונתמעטו יזונו הבנים עם הבנות, ובמועטין לא יזונו הבנים כלל.
- ספק האם ממעטין בנכסים מרובין ויהיה תקנת נכסים מועטין דבנים ישאלו על הפתחים;
- א. אלמנה (כשיש גם בנים ובנות ותוס' לקמן), האם לא ממעטא משום דכשנשאת אינה נזוונת.
- ב. בת אשתו (דניזונת ה' שנים), האם לא ממעטא משום שאם מתה אין לה.
- ג. בע"ח, האם לא ממעט משום דמחסר גוביינא.
- באלמנה, אי ממעטא - הבנים ישאלו והאלמנה תזונו עם הבנות עד שיבגרו הבנות.
- אי לא ממעטא - אן שהאלמנה תזונו עם הבנים אבל הבנות לא יפסידו.
- אן שהוי כמרובין ונתמעטו ויזונו בנים ובנות ואלמנה ביחד.

- אם הנכסים מועטין בלא האלמנה - אלמנה קודמת לבת.
תוס': וה"מ כשיש בנים ובנות דבין כך נעקר דין תורה דירושת בנים, אבל בנות ואלמנה או בנים ואלמנה - ניזונים בשוה, דתקנו דין נכסים מועטין רק לבנות (ולא לאלמנה) כיון שהם בנות ירושה.
- אם ילדה אשתי זכר יטול מנה נקבה מאתים - אם ילדה תאומים או נפל - לא יטול.

קמ"א

- אמר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה אם נקבה שלמים וילדה טומטום (אטום ולא ניכר בו זכרות או נקבות);
לרבנן - קדוש.
לרשב"ג - אינו קדוש.
לרשב"ם - פליגי אי טומטום הוי בריה או הוי ספק.
לתוס' - לכו"ע הוי ספק, ופליגי האם דעתו דוקא על זכר ודאי ונקבה ודאית או שדעתו גם על ספק.
• האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה נקבה מאתים וילדה טומטום;
לרשב"ם: לרבנן - יטול מנה מספק. וכן בנכסים מרובין טומטום יטול מזונות כבת מספק.
לרשב"ג - לא יטול כלל, דהוי בריה.
לתוס': לרבא - לרבנן - נוטל, דדעתו גם על ספק. וכן ניזון כבת, דתיקנו מזון הבנות לפי דעת ב"א.
לרשב"ג - אינו נוטל, דדעתו רק על הודאי.
לאביי - אינו נוטל, דהכא לכו"ע דעתו רק על הודאי, אבל בהקרבה - לרבנן - דעתו נמי אטומטום כיון שראוי להקרבה.
• אם היורש היחיד הוא טומטום - יורש אפי' ל"מ"ד דבריה הוי; או משום דכתי' "ובן אין לו" עיין עליו.
או משום דמיקרי "הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה".
- בן עדיף מבת, תנן מלענין הרווחה, דבת עדיפא שלא תחזר על הפתחים.
וחנן מבת בכורה, י"א משום דמגדלת את הבנים.
וי"א משום דלא שלטא בהו עינא בישא.
• רב חסדא אמר 'לירדי בנתן עדיפן לי'; י"א - כיון שהיה לו בת בכורה.
לרשב"ם - כיון שלא היה לו בנים.
לר"י - כיון שהיו חתניו גדולי הדור (רבא, רמב"ח, ומר עוקבא בר חמא).
- לר' יוסי, העובר פוסל ואינו מאכיל; לרשב"ם - פוסל עבדי אביו מלאכול בתרומה דעובר במעי זרה זר הוא, ואינו מאכיל את אמו דדוקא ילוד מאכיל.
לרש"י - פוסל את אמו כהנת אם הוא זר, ואינו מאכיל את אמו אם הוא כהן דעובר במעי זרה זר הוא.

קמ"ב

- המזכה לעובר; לרב הונא - לא קנה, ואפי' אם אמר לכשתלד.
לרב נחמן - לא קנה. ואם אמר לכשתלד קנה.
לרב ששת - קנה.
- גר שמת והחזיק א' בנכסיו ושמעו שאשתו מעוברת ואח"כ שמעו שהפילה והחזיק אחר - ראשון לא קנה, שני קנה. ואפי' ל"מ"ד דעובר אינו יורש; לאביי - דירושה הבאה מאליה שאני.
לרבא - דמספקא לראשון אם יש לגר יורשין ולא נתכוון להחזיק לגמרי.
ואיכא בינייהו ששמעו שהפילה ואז החזיק ראשון והתברר שהפילה אחרי שהחזיק השני.

• לרבנן - בן יום אחד פוסל (עבדי אביו) מן התרומה, אבל עובר לא. לר' יוסי - אף עובר פוסל.

תוס': לשמואל - פליגי אי יש לעובר זכיה או לא.

לרב ששת - מיירי בכהן שיש לו ב' נשים ויש לו בנים משאינה גרושה ומהגרושה (שנשאה באיסור) יש לו עובר, דלרבנן עובר אינו פוסל משום דסמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והו"ל זכרים מיעוטא, ור' יוסי חייש למיעוטא. אבל באשה אחת אפי' אם העובר נקבה - פוסל, דלכר"ע יש זכיה לעובר.

• "בן יום אחד נוהל ומנחיל" אבל עובר לא. לרב ששת דהמוכה לעובר קנה, הכי פירושו; או שכן יום אחד שאמו מתה יורשה להנחיל לאחי' מן האב, אבל עובר פעמים שמת לפני אמו והרי אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל לאחי'.

או שעובר (שנולד לאחר מיתת אביו) אינו ממעט בחלק בכורה.

או שעובר בכור (שנולד לאחר מיתת אביו כגון בתאומים או בכ' נשים) אינו נוטל פ"ש.

• העובר מת עם אמו, דאיירי דזוטרא חיותיה עיילא ליה טיפתא דמלאך המוות ומחכתא ליה לסימנין. תוס': ופעמים שמת אח"כ כגון שנעקר הולד לצאת או כשאמו מתה ע"י אדם.

• עובר; בכור - אינו נוטל פ"ש, דכתי' "יכיר". פשוט - אינו ממעט בחלק בכורה, דכתי' "וילדו לו".

טומטום; בכור - אינו נוטל פ"ש, דכתי' "והיה". פשוט - אינו ממעט בחלק בכורה, דכתי' "וילדו לו".

יוצא דופן; בכור - אינו נוטל פ"ש, דכתי' "וילדו לו". פשוט - ממעט בחלק בכורה, דכשאי' פסוק לבכור מוקמינן קרא ד"וילדו לו" לבכור.

• « להלכה (כר"ט): המזכה לעובר לא קנה, חוץ מכשאמר לכשתלד.

וחוץ ממזכה לבנו, דדעתו קרובה אצל בנו.

וחוץ מירושה הבאה מאליה (כר' יוסי).

קנה

• קני כחמור: לא קנה. ואם אמר לבנו שיקנה כבנים העתידים להוולד (ואשתו אינה מעוברת) - פליגי אמוראי אי קנה או לא.

את וחמור: לרב נחמן - קנה מחצה. « וכן הלכה.

לרב המנונא - לא קנה כלום.

לרב ששת - קנה הכל.

• לכתחילה אסור לתרום מהרע על היפה דכתי' "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו", ולכן לר' יוסי התורם מקישות שהפנימי מר - יוסיף ויתרום (כביצה) מחיצון של קישות אחרת.

לרשב"ם - דבתורם א' מחמישים חיישי' שמא הפנימי של מה שתורם מר יותר מהשאר.

לר"י - מיירי שאותה שתורם נמצאת מרה, דלרבנן יחזור ויתרום דיש מרירות בחיצון והוי ספק

אוכלין ולר' יוסי רק יוסיף וא"צ לחזור ולתרום דס"ל דאי' בחיצון כ"כ מרירות.

• אמר לאשתו נכסי לך ולבניך; לרב יוסף - קנתה מחצה מהנכסים.

לאביי - קנתה כאחד מהבנים. ודוקא אשה דלאו בת ירושה היא אבל

בכר חלוקה (אהרן) - קנה מחצה.

« והלכה כרב יוסף בשדה ענין ומחצה. ובשאר הלכה כרבה.

• שלח בגדים לביתו; הראויין לבנים - יתנו לבנים.

הראויין לבנות - לבנותיו שלא נשואות, ואח"כ לכלותיו, ואח"כ לבנותיו הנשואות.

• נכסיי לבניי; אם יש לו בן ובת: הוי רק לבנו, דקרי לבן 'בני' דכתי' "ובני פלוא אליאב".

אם יש לו בן ונכד: לרב חביבא - הוי גם לנכד.

למר בר רב אשי - הוי רק לבן, דבני בנים אינם כבנים.

• לענין מודר הנאה - אין בני בנים כבנים. לענין פו"ר - בני בנים כבנים.

- הניח בניס גדולים וקטנים והשביחו גדולים את נכסי תפוסת הבית - השבח לאמצע ואף קטנים ירויחו; חנץ מכשהגדולים טרחו או שכרו פועלים משלהם ולא שכרו פועלים מתפוסת הבית.
- חנץ מכשהגדולים אמרו (לר"י - בפני ב"ד. לרשב"ם - ה"ה בפני עדים או בציבור) ראו מה שהניח לנו אבא ומזומנים אנו לחלוק ומה שנשביח יהיה לנו, דקטנים מחלי.
- חנץ מבגברא רבא, דהוי כמפרש, דלא שביק גירסיה וטרח לאחריני.
- תוס': חנץ מכשהקטנים לא היו מוצאים מי שישביח וישכור להם פועלים משל אביהם.
- גדולים שאמרו ראו וכו'; לרשב"ם - מה שהושבח חלק הקטנים הוי לקטנים (כך מדייק תוס' ברשב"ם).
- לר"י וריב"ם - הכל הוי לגדולים.
- לריב"ם (ע"פ מהרש"א), אם הגדולים טרחו - השבח לאמצע. ואם אמרו ראו - השבח לעצמם, ולא הוי כיווד שלא ברשות דירו על התחתונה, הדבעלים יכול להשביח בעצמו אבל הכא קטנים אינם יכולים.
- תוס': אין מורידין קרוב לנכסי קטן אם הקטן אינו כאן, שמא יחזיק הקרוב בנכסים.

קמד

- אודייני; לרשב"ם - בוד וכיסויו.
- לר"ת - כלי שעומדים עליו שומרי שדות לראות למרחוק.
- אשה יורשת שהשביחה בנכסי תפוסת הבית - השבח לאמצע ואע"ג דאין דרכה לטרוח.
- אשה יורשת: לרשב"ם ור"י - כגון ¹שנשא ראובן בת שמעון ומתו יעקב וראובן ושמעון דירשת נכסי יעקב עם בני ראובן, ²או בת בין הבנות, ³או בת הבן בין הבנים, ⁴או שאמר בעלה תטול אשתי כאחד מן הבנים.
- לריב"ם - שנשא ראובן בת שמעון והוי לראובן אחים דירשת את בעלה עם אחיו שהיא במקום אביה.
- אם אמרה ראו וכו' - השבח לעצמה ואע"ג דשביחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי.
- לרשב"ם - מיירי באלמנה וכיון שאמרה ראו ונתעצלו ב"ד להשביעה אין לה מזונות ומעשה ידיה לעצמה. ואם לא אמרה ראו - תטול כתובתה והשאר ליורשין.
- לרשב"א - מיירי באשה יורשת, דלאלמנה יש מזונות עד שתמכור כתובתה או שתתבענה בב"ד. ואם נתעצלו ב"ד - אין הכתובה שלה עד שיתנו לה.
- המשיא אשה לבנו בבית - קנאו. וה"מ ¹בכנו גדול, ²בבתולה, ³באשתו ראשונה, ⁴כשהשיאו ראשון, ⁵כשיש לאב בית אחר לגור בו, ⁶וכשהאב לא משתמש בבית; לר"י - ירמיה - 'משתמש' - אוצרו מונח שם.
- לנהררעי - אפי' שובך.
- לרב יהודה ורב פפי - אפי' כלי מלא דגים מטוגנים.
- למר זוטרא - אפי' סנדלא.
- לרב אשי - אפי' כוס מלא שמן.
- ייחד לו בית ועליה - קנה רק את הבית.
- ייחד לו בית ואכסדרה - ספק.
- ייחד לו ב' בתים זה לפנים מזה - ספק. לרשב"ם - הוי באת"ל דקנה אכסדרה כיון שמשועבדת לבית.
- לתוס' - הוי באת"ל דלא קנה אכסדרה משום שאין בה תשמיש.
- אחד האחין שנפל (קודם שחלקו) לאומנות המלך - הריוח לאמצע, ואפי' שהוא חרף יותר מהשאר.
- נפל לאומנות מחמת חשיבותו וחרירותו - הריוח לעצמו.
- מותר לאח ליטול מתפוסת הבית מאתים זוז ללמוד תורה או אומנות.
- אח שאינו גר עם האחים - יפחתו מזמונותיו, דברכת הבית ברובה; לר"ח - משום דנר לאחד נר למאה.
- וי"מ - משום דמזלא דבי תרי עדיף.
- אח שחלה - מתרפא משל עצמו, וה"מ כשחלה בפשיעה.
- תוס': או שלרפואתו יש קצבה.
- הכל (מארעות הבאות על האדם) בידי שמים חוץ מצנים פחים, לרשב"ם - צינה וקור.
- לתוס' - קור וחום.

- שלח האב ע"י בנו שושבינות (שמביא דורון לחופת חבירו ואוכל אצלו) ומת האב; לר' יוחנן - חזרת לאותו הבן דלכן שלח האב על ידו. אבל אם קיבלו שושבינות בחיי האב - מחזירים מהאמצע, שהרי היה על האב לפרוע.
- לר' אסי - בסתם - חזרת לאמצע. במפרש שתחזור לאותו ששלח על ידו - חזרת לאותו הבן.
- לשמואל - חזרת לאותו הבן, אבל אם מת אותו הבן ואחיו יבמו - אינו נוטל, דשושבינות הוי ראוי. (ומיירי ששמח עמו קודם שמת ולא הספיק לפרועו, דליכא למימר תנו לי שושביני ואשמח עמו).

קמח

- קדשה ומת או שחזר בו (קודם נישואין) - קידושי לא הדרי, דאמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו.
- קדשה ומתה; לר' מאיר - קידושין לטיבועין ניתנו, והפסיד את כסף הקידושין. « וכן הלכה. לר' יהודה - לא לטיבועין ניתנו, ויש מקומות שנהגו להחזיר ויש שלא. לר' יוסי - ספק, ויחלוקו.
- קדשה וחזרה בה; לר' פפא - קידושי הדרי.
- ל'אמימר - קידושי לא הדרי, שמא יאמרו שזה היה קידושי טעות ומותר באחותה.
- בכל גוונא - מוהרי (ממון שמקדים לה שיכתבהו בכתובה) וסבלונות (מתנות) הדרי.
- שושבינות; א. נגבית בב"ד, וכמלוה.
- ב. חזרת בעונתה (ולא קודם שנשא).
- ג. ואין בה משום ריבית, דלא אדעתא דריבית יהיה ליה.
- ד. ואין השביעית משמטתה;
- ל'רשב"ם ור"ת - דהוי כמלוה לעשר שנים דלא קרינן ביה "לא יגוש" (ל"ב במכות).
- ל'ר"י - דשמא לא ישא אשה ולא יבוא לעולם לידי "לא יגוש".
- ה. ואין הבכור נוטל בה פ"ש, ל'רשב"ם - דהלכה כמ"ד אין בכור נוטל פ"ש במלוה.
- ל'תוס' - לכו"ע הוי ראוי, דשמא לא יפרע לו לעולם.
- שושבינות דנגבית בב"ד; א. היה בעיר ולא בא להחזיר.
- ב. שמע קול פעמון שמודיעין שיבואו ולא בא.
- ג. לא היה בעיר ולא שמע קול. ואף דנגבית מ"מ יש לו תרעומת שלא הודיעו ומנכה דמי מה שהיה אוכל; אם נתחייב להחזיר זוז - זוז היה אוכל.
- אם נתחייב עד ד' זוז - היה אוכל בב' זוז.
- אם נתחייב יותר מד' זוז - כ"א מה שהיו נותנים לו לאכול לפי חשיבותו.
- אינו חייב להחזיר; א. בצינעא, על שעשה עמו בפומבי, דחפץ בשמחה יתירה.
- ב. באלמנה, על שעשה עמו בבתולה, דחפץ בשמחה יתירה.
- ג. בראשונה, על שעשה עמו בשניה, דאינו חפץ בשמחה יתירה.
- ד. תוס' גורס - בשתים, על שעשה עמו באחת, דאינו רוצה לטרוח בשתים.
- ריב"ם גורס - באחת, על שעשה עמו בשתים, דאינו רוצה להחזיר לו הכל באשה אחת.
- לר' זירא - "כל ימי עני רעים" - זה בעל גמרא, "וטוב לב משתה תמיד" - זה בעל משנה.
- ל'רבא - איפכא.
- לר' חנינא - "כל ימי עני רעים" - זה שיש לו אשה רעה, "וטוב לב משתה תמיד" - זה שיש לו אשה טובה.
- לר' ינאי - "כל ימי עני רעים" - זה איסטניס, "וטוב לב משתה תמיד" - זה שדעתו יפה (סובל הכל).
- לר' יוחנן - "כל ימי עני רעים" - זה רחמן, "וטוב לב משתה תמיד" - זה אכזרי.
- ל'ריב"ל - "כל ימי עני רעים" - זה שדעתו קצרה (קפדן), "וטוב לב משתה תמיד" - זה שדעתו רחבה.

קמז

- שלח סבלונות לבית חמיו קודם נישואין ומתה או שחזר בו - נגבין (ואם נגנבו או נשרפו וכדו' משלם), אא"כ¹ הסבלונות עשויין ליבלות קודם נישואין² ואכל או שתה אצל חמיו סעודת חתן³ בדנינר, דמחל.
- 'מרובין' / מועטין' דמתני' לאו דוקא; לרשב"ם - 'מרובין' - שפירש שיחזרו לו (דמרובין דרך לפרש שיחזרו), דנגבין תמיד (אפי' עשויין ליבלות). 'מועטין' - שפירש שתשתמש בהן בבית אביה, דאין נגבין תמיד.
- לתוס' - 'מרובין' - היינו אין עשויין ליבלות (כלי כסף וזהב), 'מועטין' - היינו עשויין ליבלות (ע"פ מהרש"א).
- חזרה בה היא - תמיד הדרי, ואפי' בעשויין ליבלות ואכל אצל חמיו וכו'.
- כשמחזירין לו אוכל - שמין בזול דהיינו בשני שלישי, שאילו היו יודעין שצריך להחזיר לא היו אוכלין.
- ספקות בעשויין ליבלות: א. אכל שלוחו, האם מוחל על הסבלונות או לא.
ב. לא אכל בבית חמיו אלא שיגר לו לביתו.
- ג. אכל בחצי דינר (לדוגמא), האם יזכו בחצי סבלונות או לא.
- ד. לא בלו. ובייבא וסיבתכא (מיני צעופים) שהן דבר מועט פשיטא דמחיל ולא הדרי אף בלא בלו.
- וה"ה דיש להסתפק (לרשב"ם) בפירש שתשתמש בהן בבית אביה ואין עשויין ליבלות ולא בלו (לא נגנבו וכדו'), האם נגבין כיון שהם בעין (מהרש"א).
- ספק בגוונא דהדרי, האם הדרי שבח סבלונות וכגון ששלח צאן וילדו.
- מעשה באדם שנכנס לחורבה אחרי אשה לבודקה אם היא תותרנית (אינה מריחה) ונפל עליה החורבה ומתה - אינו יורשה. לרשב"ם - מיירי בנשואה לו ונמצאת תותרנית, וכיון שבדעתו לגרשה ומתה קודם שנתפייסו - אינו יורשה.
- לרבינו יעקב - מיירי בארוסה ולא נמצאת תותרנית, ואם היה נכנס אחריה לנישואין היה יורשה וכגון שהחורבה שלו.
- מתנת שכ"מ במקצת; להלכה הוי כמתנת בריא (קנא).
- מתנת שכ"מ בכולה; א. אם עמד חוזר.
ב. לא בעי' קנין (דקיי"ל כחכמים קנו); וא"צ משיכה (קנא).
- ג. קונה לאחר מיתה (רבא קלו).
- ראה בסוף המסכת סיכום הדברים ששכ"מ עדיף על בריא.
- ד' ס"ל דאזלינן בתר אומדנא: א. תנא דמתני'. דשכ"מ שלא שיר אמדינן שנתיאא מהחיים ונתן על דעת שאם יעמוד תחזור לו.
ב. ר"ש בן מנסיא (ורבנן פליגי). שמע שמת בנו במדה"י וכתב כל נכסיו לאחר ואח"כ בא - אינה מתנה, שאילו ידע שבנו חי לא היה נותן.
ג. רבנן. היוצא בקולר (ליהרג) והמפרש לים והיוצא בשיירה שאמר כתבו גט לאשתי - כותבין ונותנין אף שלא אמר לתת.
ד. ר"ש שזורי. דאף המסוכן שאמר כתבו - כותבין ונותנין.

קמז

- מודו רבנן לר"ש בן מנסיא באמר 'עכשיו שאין לי בן נכסי לפלוני' דלא הוי מתנה, דתלה במיתת בנו.
- מתנת שכ"מ (בכולה) מהני כדיבור בלא קנין מדרבנן, י"מ - שמא תטרף דעתו ותבטל צוואתו.
- לרשב"ם - שמא תטרף דעתו מהצער שידוע שלא יקימו.
- ואיכא אסמכתא; לר' זירא - והעברתם את נחלתו לבתו, לרשב"ם - מיתורא ד"והעברתם את".
לר"ח - מיתורא ד"את".
- וי"מ - מדלא כתי' "ונתתם" כדכתי' באינך.
- לרב נחמן - מיתורא ד"ונתתם את נחלתו לאחיו".
- לרב מנשיא בר ירמיה - מדכתי' בחזקיהו "צו לביתך כי מת אתה" - בצוואה בעלמא.
- לרמי בר יחזקאל - מדכתי' באחיתופל "ויצו אל ביתו ויחנק" - בצוואה בעלמא.

- לרשב"ם: רוח מזרחית - אינה מביאה מטר, ויפה לבבל השוכנת במצולה ומלוחלת וא"צ מטר. רוח מערבית - מביאה מטר, ויפה לא"י שגבוהה וצריך הרבה מטר.
- לתוס': איפכא, דמזרחית מביאה מטר כדאמרין "ורחב מים במוצק" זו רוח מזרחית.
- המוכר שט"ח ומחלו - מחול ואפי' יורש מחול, דלא נעקר השיעבוד מהמלוה ולא מכר ראשון לשני אלא כל זכות שתבוא לידו. והמחול צריך להחזיר ללוקח מה שנתן (ולא כל השטר), דקיי"ל כמ"ד דדיינינן דינא דגרמי (תוס').
- נתנו במתנת שכ"מ - אינו מחול, דעשאוה (למתנת שכ"מ) כשל תורה.
- תוס': גרמא פטור אבל אסור, וכ"ש שגרמי אסור. וגרמי מותר כשיש הפסד (אם לא יזיק בגרמי) וגם משלם.

קמח

- שכ"מ שאמר ידור פלוני בבית זה או יאכל פלוני פירות דקל זה - לא אמר כלום, דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכ"מ. וליתא בבריא דדיוור הוי דבר שאין בו ממש ופירות דקל הוי דשלב"ל.
- תוס': ולא מהני הא דאיתא באגב, דבעי' דבאותו ענין ששכ"מ מקנה כדיבור יוכל בריא להקנותו בחליפין או במכירה.
- ולא מהני הא דאיתא בבריא באודיתא, דבעי' שיהיה בבריא כעין מתנת שכ"מ שהוא בלשון מתנה וקנייה.
- והא דבשכ"מ מהני תנו הלוואתי לפלוני (וה"ה תנו מטבע ורשב"ם); לרב פפא - דהלוואה איתא בירושה ומתנת שכ"מ כירושה שווה רבנן.
- לרב אחא ב"ר איקא - כיון דאיתא בבריא במעמד ג'.
- ספק: נתן דקל לאחד ופירותיו לאחר, האם שייר מקום פירי לעצמו או לא.
- לרשב"ם - מיירי בשכ"מ. אם שייר הוי כשיור קרקע דאילן המחובר כקרקע דמי - ואם עמד אינו חוזר והוי מתנה בין באילן בין בפירות, א"ד לא שייר ואם עמד חוזר.
- לר"י - קאי אידור פלוני בבית זה. אם שייר הרי הפירות הוו דשלב"ל ולא קנה השני, א"ד לא שייר וקנה.
- שייר לעצמו 'פירותיו' - שייר גם את מקום הפירות, לרשב"ם - דיתור לשון דחוי' מפירותיו בא לשייר.
- לר"י - דכיון שמשייך לעצמו הוי בעין יפה.
- וכן גבי מוכר בית לאחד ודיוטא לאחר הוי ספק. ואם שייר לעצמו דיוטא הוי בעין יפה ושייר לעצמו מקום בחצר להוצאת זיזין.
- שכ"מ שחילק כל נכסיו ושתק וחשב בין מתנה למתנה - אם עמד אינו חוזר (חוי' מהאחרון) והוי כמתנת שכ"מ במקצת, דסתם שכ"מ מעיין בלבו מה לתת לכ"א ומדשתק נמלך הוי.
- חיישינן שיש לשכ"מ נכסים במדינה אחרת. ומתני' ד"לא שייר קרקע מתנתו קיימת"; לרב חמא - באומר 'כל נכסי' לפלוני.
- למר בר רב אשי - במוחזק שאין לו עוד נכסים.
- שכ"מ שנתן כל נכסיו לראשון ומקצתן לשני - רק שני קנה, דנפשט שחזרה במקצת הויא חזרה בכולה. וחוזר כדקיי"ל דדייתקי מבטלת דייתקי.
- ג' ספקות האם הוי כמתנת שכ"מ בכולה ואם עמד חוזר או לא.
- א. הקדיש כל נכסיו. האם הקדיש לגמרי ואפי' יעמוד, א"ד לגבי נפשיה לא גמר ומקני.
- ב. הפקיר כל נכסיו. האם הפקיר והוציאו מדעתו לגמרי, א"ד לגבי נפשיה לא גמר ומקני.
- ג. חילק כל נכסיו לעניים. האם יד עניים כיד הקדש, א"ד לגבי נפשיה לא גמר ומקני.

קמח

- שכ"מ שאמר יהנה בהן פלוני - ספק האם הכל מתנה א"ד יהנה בהם במקצת. וכן יש להסתפק באלו; ראה בהן, יעמוד בהן, ישען בהן.
- שכ"מ שמכר כל נכסיו; אם הכסף בעין - אם עמד חוזר במכירה.
- פרע את הכסף בחובו - אינו חוזר.

- ספק בשכ"מ שהודה; לרשב"ם - אמר דבר זה של פלוני (בפקדון אצלי) ואנו מוחזקים שאינו של אותו פלוני, האם אמר כן שלא להשביע את בניו א"ד כיון דאודי אודי.
- לר"י - אמר שיש לפלוני מנה בידו (במלוה או בפקדון) ואנו מוחזקים שאין לו, האם הוא מתנת שכ"מ ואם עמד חוזר א"ד הוא כמתנת בריא.
- ועוד י"מ - אמר שיש לו פקדון ביד אחרים והקנהו לזה, האם מהני לקנותו באמירה או לא. וה"ה בבריא.
- ונפשט מאיסור גיורא שהוי הודאה וקנה (ולר"י הוא כמתנת בריא).
- רב מרי; לרשב"ם - נולד מאיסור גיורא קודם שנתגייר ואמו היא רחל בת שמואל שנשבתה. לתוס' - איכא ג' רב מרי; א. רב מרי בר רחל (ואינה בת שמואל) ואביו איסור גיורא. ב. רב מרי בר רחל שהיה ישראל גמור ואביו רבה. ג. רב מרי בן של בת שמואל.
- כל שאינו בירושה אינו כמתנת שכ"מ; לרשב"ם - וכגון רב מרי - המקבל - שאינו בירושה. לתוס' - אם הנותן בר ירושה כגון שיש לגר בנים, אע"ג שהמקבל אינו בירושה (שנולד קודם שנתגייר, או עבד) - ישנו כמתנת שכ"מ.
- מעות עכו"ם ביד ישראל ונתגיירו בניו; הורתן ולידתן שלא בקדושה: אם החזיר לבניו אין רוח חכמים נוחה הימנו. רק הורתן שלא בקדושה: לר"ת - בהלואה - יחזיר לבניו, דהעכו"ם עשה עמו חסד שהלווהו. בפיקדון - א"צ להחזיר (ולכן רבא לא החזיר לרב מרי).
- לריב"ם - א"צ להחזיר (כרבא), ואם החזיר - רוח חכמים נוחה הימנו. תוס': בעובדא דאיסור גיורא ליכא מצווה לקיים דברי המת; לריב"ם - דהוי דווקא באמר תנו.
- לר"י - דהוי דווקא בהושלש מתחילה לכך (אצל שלישי).
- לר"ת - דכל דליתיה בירושה ליכא כמתנה ע"י מצווה לקיים דברי המת.
- ועוד אור"י - דהוי דווקא באומר לו פה אל פה. וחזר בו ר"י.
- שכ"מ ששייר - אפי' אם עמד אינו חוזר (מתנתו קיימת). לרב יהודה - שייר קרקע כדי פרנסתו, שאם יעמוד יהיה לו על מה להסמך.
- לרב ירמיה בר אבא - אפי' שייר מטלטלין כדי פרנסתו. לרב יוסף - שייר קרקע כל שהוא.
- הכותב כל נכסיו לעבדו - יצא לחירות, דהקנה לעבד את גופו עם שאר נכסיו. שייר קרקע או מטלטלי:
- לת"ק - לא יצא לחירות, אן לרשב"ם - דדלמא האי עבד הוא הקרקע או המטלטלין, אבל אם אמר חוץ משרה פלוני - יצא לחירות.
- לתוס' - מדהדר בנכסים הדר נמי בעבד א"נ מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד, וס"ל דלא פלגינן דיבורא.
- אן משום דלאו כרות גיטא, לר"ח - דכיון ששייר לא הקנה לו השטר לגמרי ולא הוי כריתות.
- לרשב"ם - א"נ, דאפשר שהתכוון לשייר את העבד בכלל המטלטלין ואע"ג דעבדא כמקרקעי ולא מהני מ"מ לא הוי כריתות.
- לר"ש - יצא לחירות, אא"כ אמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרובא שבהן.

קנ

- הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא - אבדה כתובתה, דשתקה ומחלה. ודווקא קרקע, דסמכה דעתה עלה, אבל מטלטלין אינם שיוור אצל כתובה.

- כל היכא דתני כל שהוא הוי לאו דווקא ואיכא שיעורא. תוס': חוץ מבפאה דקרקע כל שהוא חייבת בפאה, דמסתבר הכי טפי.
- חיוב ראשית הגז; לר' דוסא בן הרכינס - בה' רחלות שמכל א' גוזזים משקל מנה ופרס (מנה וחצי) צמר. לחכמים - חייב אפי' אם גוזזים מכולם ביחד מנה ופרס, ובלבד שבכל אחת יש חומש של מנה ופרס צמר דפחות מזה כמאן דליתיה דמי.
- אמר מטלטלי לפלניא - קנה כל מטלטלי חוץ מחיטי ושערי, וחוץ מבהמותיו (רשב"ם).
- כל מטלטלי - קנה אפי' חיטי ושערי, ולא קנה ריחיים התחתונה.
- עבד: מדאורייתא - כמקרקעי וקונהו בכסף שטר וחזקה, דאיתקוש לקרקעות דכתי' "והתנחלתם אותם". בלשון ב"א - ספק אי כמקרקעי אי כמטלטלי.
- מברחת; אלמנה שרוצה להנשא ולהבריה נכסיה מבעלה וכתבה נכסיה לאחר; לרשב"ג - מהני ולא קנה. לחכמים - קנה.

ומודו חכמים דכתבה כל נכסיה לא קנה.

ומודו חכמים דבגילתה דעתה (שכתבה מהיום ולכשארצה או שפירשה שנותנת משום שרוצה להנשא) לא קנה.

- חמישה עד שיכתבו כל נכסיהם;

א. שכ"מ. שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים - אם עמד חוזר.

ב. עבדו. כתב כל נכסיו לעבדו - יצא לחירות.

ג. אשתו. כתב כל נכסיו לאשתו - עשאה אפטרופא.

ד. בניו. כתב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא - אבדה כתובתה. אבל אם שיר - לא אבדה, דמגו דנחתא אהאי שירא נחת אנמי אכולהו נכסי.

ה. מברחת. כתבה כולן - מהני ולא קנה (אבל בכתבה מקצתן - לחכמים קנה).

לרבא - ככולהו מטלטלי הוי שיר, חוץ מכתובה (בניו) דרבנן תקנו כתובה רק ממקרקעי.

לאמימר - מטלטלי דכתיבי בכתובה וישנם בעין - הוי שיר.

קנא

- 'נכסי לפלני' כולל; א. עבד.

ב. ארעא.

ג. גלימא.

ד. זוזי.

ה. שטרא.

ו. בהמה.

ז. עופות.

ח. תפילין.

ס"ת - ספק, לרשב"ם - האם הוי כתפילין, א"ד דווקא תפילין דהוי מלבוש אבל ס"ת הוי מצווה ולא 'נכסי' ואפי' שיכול למוכרו.

לר"י - האם איקרי נכסי כיון דנמכר ללמוד תורה ולישא אשה, א"ד לא דאין נמכר סתם.

מברחת שגילתה דעתה שמקנה כי רוצה להנשא - מודים חכמים לרשב"ג דלא קנה.

לרב ביבי בר אביי - מהני גילוי דעתה אם לא נשאת, אבל אם נשאת ואפי' נתגרשה - קנה.

לר"ה ב"ר יהושע - לא קנה כלל. וכשהיא תחת בעלה; לר"י - גם לא קנה.

לר"ח - הוי ברשות המקבל עד שתגרש.

• שכ"מ שנתן כל נכסיו, לרב נחמן - חוזר בו בין לעצמו בין לאחר, דדייתקי מבטלת דייתקי. « וכן הלכה.

לרב ששת - אם לא מת - כמו שיכול לחזור לעצמו יכול לתת לאחר.

אם מת - ראשון קנה ולא אמרינן דייתקי מבטלת דייתקי.

• מצוה מחמת מיתה (שהזכיר בפירוש שמראגת מיתה הוא מחלק) - לא בעי' קנין ואפי' מחלק מקצת נכסיו, ואם עמד חוזר ואע"ג דקנו מיניה.

• י"א דלר"נ מתנת שכ"מ במקצת לא בעיא קנין.

• לר"ה בריה דרב יהושע, במצוה מחמת מיתה בעי' קנין ולא כמתנת שכ"מ ככולהו.

• « להלכה: מתנת שכ"מ בכל הנכסים - לא בעי' קנין ואם עמד חוזר, דהוי כמצוה מחמת מיתה.

מתנת שכ"מ במקצת - בעי' קנין ואם עמד אינו חוזר, דהוי כמתנת בריא.

קנה

- תוס': מעמד שלושתן מהני רק בממון ולא בגט ובשטר שחורר.
- מתנת שכ"מ שכתוב בה קנין (לרשב"ם - 'כתוב' לאו דוקא. לר"י - דוקא);
- לרב - הוי כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר, והוי כמתנת שכ"מ שיכול להקנות הלוואתו (שאחר חייב לו) בלא מעמד שלושתן.
- לשמואל - לא קנה כלל, דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. « וכן הלכה.
- ומודה שמואל במיפה את כוחו, ואם עמד חוזר אע"ג שייפה את כוחו.
- לרשב"ם - פליגי במתנת שכ"מ בכולה שעשה קנין או שכתב קנין בשטר, דלשמואל לא קנה, דשמא חזר בו ממתנת שכ"מ ורוצה שיקנה בסודר לאחר מיתה והרי היורשים זכו קודם.
- לר"י - פליגי בכל מתנת שכ"מ (בכולה או במקצת) שכתב קנין בשטר (דאם רק עשה קנין הוי ככל מתנת שכ"מ).
- שכ"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת;
- לרב - אין כותבין, דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה.
- לשמואל - כותבין ונותנין, דמיירי שאמר לכתוב 'וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא' והוי לישנא יתירא לייפות את כוחו. « וכן הלכה.
- שכ"מ שכתב כל נכסיו לזה ואח"כ כתב לזה (לרשב"ם - ולא מסר להם. וכתב לאו דוקא דה"ה אמר. לתוס' - ומסר להם.
- דבלא מסר לא קנה) - שני קנה, דדייתקי מבטלת דייתקי. וכן אם עמד חוזר.
- שכ"מ שכתב כל נכסיו וזיכה (לרשב"ם - מסר. לתוס' - כתב בשטר וזיכה לו מטלטלי ע"י אחר ולמקרקעי א"ל לך חזק וקני) לזה וכתב וזיכה לזה; לרב - ראשון קנה, דזיכה כקנין והוי כמתנת בריא.
- לשמואל - שני קנה, והוי כמתנת שכ"מ שאם עמד חוזר, וזיכה לא חשיב כקנין.
- ומודה שמואל בכתב וזיכה וקנו מיניה (ולתוס' מיירי שכתב קנין בשטר) דאינו חוזר, דהוי כמתנת בריא.
- « והלכה כשמואל.

קנה

- מתנת שכ"מ במקצת שכתב בה בחיים ובמות;
- לרב - הוי כמתנת שכ"מ, וכתב בחיים לסימן טוב שיחיה. « וכן הלכה.
- לשמואל - הוי כמתנת בריא, ואם עמד אינו חוזר ואפי' שנתן את כל הנכסים.
- אם כתב בה 'מחיים'; לרבא - רב מודה שהוי כמתנת בריא.
- לאמימר - אינו מודה. « וכן הלכה.
- אם עמד חוזר - וכיון שעמד מסתמא ודאי חזר בו (תוס').
- כתוב לשון מתנת שכ"מ (כד הוה קציר ורמי בערסיה) ולא כתוב שמת;
- לרבה - קנה, דאזלינן בתר השתא שמת (כר' נתן) ולא אמרינן שעמד ומת מחולי אחר. « וכן הלכה.
- לאבבי - לא קנה, דאזלינן בתר חזקת נכסים (כר' יעקב), ואמרינן שעמד דרוב חולים לחיים.
- בקעה; בימות החמה - הוי כרה"י וספקו טהור.
- בימות הגשמים - הוי כרה"י וספקו טמא, דאין נכנסים לתוכה, לרשב"ם ותוס' - מחמת הזרעים.
- לר"ח - מפני רוב הגשמים.
- לשבת, אף בימות החמה הוי רה"י. תוס': ופליגי אמוראי (בשבת); ו"א דמיירי שהוקפה מד' רוחות.
- ו"א דלא הוקפה והוי כרמלית.
- טהור שנכנס לבקעה ומסופק אם נכנס בימות החמה או בימות הגשמים;
- לר' נתן - אזלינן בתר השתא, ותלוי אם עכשיו כשנשאל הוי ימות החמה או ימות הגשמים.
- לר' יעקב - אזלינן בתר חזקתו וטהור.
- לרבא, לא פקע מיניה שם רה"י אם עברו ימות הגשמים, לרשב"ם - עברו על הבקעה משגדרוה.
- לר"ח - עברו על הטומאה.
- ופליג רבא אר' אלעזר דאזיל תמיד בתר השתא (ר"ח).

קנר

- לא כתוב בה לשון שכ"מ ולא לשון בריא, הוא אומר שכ"מ הייתי וחזורני בי והן אומרים בריא היית; לר"מ - מוציאין ממנו, דאזלינן בתר השתא דהוי בריא.
- לרבנן - הממע"ה.
- לרב הונא ור"ל - פליגי בפלוגתא דר' נתן ור' יעקב אי אזלינן בתר השתא או בתר חזקת נכסים.
- לרב חסדא ורבה בר ר"ה - לכו"ע אזלינן בתר השתא, ופליגי במודה בשטר שכתבו האם צריך לקיימו, ולרבנן יקיימו ויוציאו ממנו.
- לר' יוחנן - פליגי במודה בשטר שכתבו, ואפכינן לר"מ ורבנן, דלרבנן א"צ לקיימו.
- מכר בנכסי אביו ומת ובני משפחה אומרים שהיה קטן ואין מכירתו מכירה - הלקוחות מוציאים מהיורשים, דחזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה גדול (ונאמנים אפי' שנעשה סריס בכך כגון שידוע שלא הביא ב' שערות), והוי כחזקה דבתר השתא אזלינן (תוס').
- ור"א להוכיח שהיה גדול, דסימנין עשוין להשתנות לאחר מיתה, לר"ת - דמחמת מיתה השערות הושחרו.
- לר"י - דמחמת מיתה יש גומות.
- תוס': אף דהגיע לכלל שנותיו לא הוי ראייה שהוי גדול, דמייירי שאחר שהגיע לכלל שנותיו לא היו סימנין.
- עדים שאמרו כתב דינו הוא זה אבל אנוסים היינו וכדו';
- לר"מ - אין נאמנין לפסול השטר, דלא אמרינן הפה שאסר הפה שהתיר.
- לרבנן - נאמנין במיגו.
- ולר' יוחנן אפכינן לר"מ ורבנן.

קנה

- « להלכה: לרשב"ם - מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, וכו' יוחנן אליבא דרבנן.
- לר"י - מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, וכו"נ בכתובות.
- לענין עונשין ומצות: מבין י"ג (וכל דבר דבעי"ג ומעלה בעי"ג נמי ב' שערות).
- למכור בקרקעות אביו: אם אינו יודע בטיב מו"מ: לרבא - מבין י"ח.
- לר"נ - מבין כ'. « וכן הלכה.
- יודע בטיב מו"מ: מבין י"ג.
- לתת מתנה: מבין י"ג, דבמכירה זימנין דמקרקש ליה זוזי משא"כ מתנה דלא יהיב אי לאו דאית ליה הנאה גדולה ממנו.
- למכור מטלטלין: מבין שש שבע (פעוטות).
- לעדות: לרשב"ם - לעדות מטלטלין מבין י"ג, ולא לעדות קרקע דאין מכירתו מכירה בהם.
- לתוס' - מבין י"ג אף לעדות קרקע. אבל לא לשומת קרקע, דמקרבא דעתיה לגבי זוזי. ולשום מטלטלין יכול; משום שמקרבא דעתיה למטלטלין כמו לזוזי.
- ומשום שבמטלטלין אין הפסד כמו בקרקעות.
- קרקע שקנה או שנתנו לו במתנה; לרשב"ם - מוכר מבין י"ג, כדין מטלטלין.
- לר"ת - הוי כקרקעות אביו דמוכר מבין י"ח או כ'.
- אדם שלא הביא ב' שערות ולא נולדו בו סימני סריס - עד רוב שנותיו (ל"ז שנים) הוי קטן.
- תוך זמן (שנת י"ח או כ' עצמה); לרבא - כלפני זמן. « וכן הלכה.
- לרבא בר רב שילא - כלאחר זמן.

קנו

- בן י"ג, לא הוה בחזקת שהביא ב' שערות להקל; ובודקין לקידושין, שאם קדשה וקבלה קידושין מאחר; אם לא נמצאו סימנים - הוי ספק, דחיישינן שמא נשרו.
- אם נמצאו סימנים - קידושי בתראי לא הוו קידושין. והא דחיישינן שמא אחר קידושי ראשון הביאה ב' שערות, הוי דוקא ביום שבגרה.
- ובודקין לגירושין ולחליצה ולמכור בנכסי אביו.
- ולמיאון; אם לא בדקו - אינה ממאנת, דחזקה הביאה סימנים.
- אם בדקו ולא מצאו - ממאנת, ולא חיישינן שמא נשרו כל עוד לא בעל.
- תוס': בזמן הזה לא בקיאינן בהכרת גומות.
- חליצה; לרבנן - דוקא בגדולה, דמקשינן אשה לאיש. « וכן הלכה.
- לר' יוסי - כתי' "איש" אבל אשה בין גדולה בין קטנה.
- ממאנת; לר' יהודה - עד שירבה השחור (עד שירבו השערות וישכחו ויראו כשחור). תוס': וצ"ע אם אמר זאת רק גבי מיאון.
- לרבנן - עד שתביא ב' שערות. « וכן הלכה.
- לר' אלעזר, דברי שכ"מ אינם ככתובין וכמסורין (ובעי' קנין ואם עמד אינו חוזר), ובמצוה מחמת מיתה בעי' קנין ואם עמד חוזר (רשב"ם ע"פ ב"ח).
- כבינתי; לרשב"ם - נושקא שחוגרת בה צוארה.
- לר' י- רדיד, דהיינו צעיף דק לכיסוי הראש.
- אע"ג דקנין דמי למקח וממכר (דקונין בכליו של קונה) ואע"ג דבמתנת שכ"מ בכולה א"צ קנין, מ"מ קונין משכ"מ אפי' בשבת, שמא טרף דעתו עליו ולא סמכא דעתיה שתתקיים אמירתו.
- המקיים קוצים בכרם; לר' אלעזר - קדש, דבערביא מקיימים קוצים לגמלים.
- לחכמים - לא קדש, דאזלינן בתר רובא שלא מקיימים קוצים כלל.
- מתנת שכ"מ באמירה לבד; לר' אליעזר: לר' מאיר - מהני רק בחול דיכול לכתוב, דראוי לבילה.
- לר' יהודה - מהני רק בשבת, כיון שלא יכול לכתוב.
- לר' יהושע: מהני בין בחול בין בשבת, מק"ו.
- לר' אליעזר: לר' מאיר - זכין רק לגדול, דיכול לזכות בעצמו. אבל לא לקטן, דזכיה מטעם שליחות.
- לר' יהודה - זכין רק לקטן, דתקנו לו זכיה כיון שאין לו יד לזכות לעצמו.
- לר' יהושע: זכין בין לגדול בין לקטן, מק"ו.

קנו

- נפל הבית עליו ועל אביו והיה עליו בע"ה, יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ובע"ה אומרים האב מת ראשון; לרבנן - יחלוקו (בנכסי האב), דשטר העומד לגבות כגבוי דמי.
- לביה - אין ספק (הבע"ח) מוציא מידי ודאי, דהיורשים יורשים ודאי או מהאב או מהבן.
- תוס': כופין את היתומים לפרוע חובת אביהן רק אם השאיר להם אחריות נכסים.
- תוס': לר"מ, שט"ח המוקדמים - פסולין, ואפי' לגבות מבני חרי.
- קנה נכסים אחר ההלוואה ולא מכר או הוריש אותם - בע"ח גובה מהם.
- לזה שכתב בשטר 'דאיקני', דהיינו שמשעבד נכסים שיקנה אחר ההלוואה, וקנה ומכרן או הורישן;
- לר"מ - בע"ח גובה מהן, דאדם מקנה דשלב"ל. ואפי' שלא עבידי דאתו שיקנה, אלים כח שיעבוד.
- לרבנן - ספק, דשמא שאני שיעבוד; או משום שהקרקעות באו לעולם אלא שעדיין לא באו לידו.
- או משום שאלמוהו רבנן לשיעבוד שלא תנעול דלת בפני לויין.
- « להלכה: בע"ח גובה. ואם אח"כ לזה מאחר וגם לו כתב 'דאיקני' וקנה ומכרן או הורישן (או שלא מכרן והורישן ותוס'); למהדרין דרב אשי - ראשון קנה, דשטרו קודם.
- למהדרין דרב אשי - יחלוקו, דברגע שקנה משתעבד לשניהם. « וכן הלכה.

- מכר שדה לחבירו והשביחה; למהרו"ק דרב אשי - בע"ח טורף את כל השבח, דהוא קודם. למהרו"ב דרב אשי - טורף חצי שבח, דשבח הוי כנכסים שקנה אח"כ ומשתעבד ללוקח (באחריות) כבע"ח.
- אחרי שהבע"ח טרף, הקונה גובה מהמוכר, שבח מבני חורין וקרן ממשועבדים. תוס': והא דגובה ממשועבדים אע"פ שיש ב"ח; או דמיירי שיש לו רק משועבדים וכשיהיה לו ב"ח יגבה השבח. או דמיירי בעשאו אפותיקי דגובה ממנו אפי' שיש ב"ח.

קנה

- נפל הבית עליו ועל אשתו; לב"ש: יחלוקו יורשי האשה עם יורשי הבעל. לרשב"ם - י"מ ביבמות דאכתובה לא פליגי ב"ש. לר"ת - לכו"ע אף בכתובה פליגי.
- לב"ה: נכסים בחזקתן; כתובה - בחזקת יורשי הבעל. (כתובה - מנה ומאתים ותוספת).
- נכסי מילוג - בחזקת יורשי האשה.
- נכסי צאן ברזל - לר' יוחנן - בחזקת יורשי הבעל, דפיחתו והותירו לו ויכול היה למוכרן. לר' אלעזר - בחזקת יורשי האשה, דהיא הכניסתם לו ותטלם כשתצא.
- לר"ל - בחזקת שניהן ויחלוקו.
- תוס': לר' אלעזר הוי בחזקת יורשי האשה אע"ג דבנפל הבית עליו ועל אמו (לקמן) לכו"ע יחלוקו; לר"ת - משום דס"ל דירושת הבעל דרבנן.
- א"נ - משום דירושת הבעל אינה משום קורבא.
- לר"י - דמצוי שהבעל מת קודם אשתו ולא סמכה דעתיה, אבל בהוא ואמו בר"כ האם מתה לפני בנה.
- תוס': לר' יוחנן הוי בחזקת יורשי הבעל לא מטעם שהאשה נוטלת בשבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו; לתוספות - דאם היו בחזקת יורשי האשה יכולה להוריש שבועה על זמון שמוחזקים בו.
- להר"ר שמשון - דהכא אינה טעונה שבועה דרק בהלך למדה"י חיישינן שהתפיס לה צררי.
- נפל הבית עליו ועל אמו; לת"ק - בין לב"ש בין לב"ה יחלוקו בנכסי האם.
- לר"ע (לרשב"ם ותוס' - לב"ה. לרש"י בב"מ - לר"ע עצמו שהוא מתמידי ב"ש) - נכסים בחזקת יורשי האם, הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט.
- לרשב"ם - מיירי שאין לזו האם עוד בן (ויורשה הוי אביה), דאם יש לה עוד בן הרי הוא יורש ודאי בחצי מהנכסים ואין ספק מוציא מידי ודאי.
- לר"נ - מיירי אפי' שיש לה עוד בן, דהבן שמת גם הוי יורש אלא שיש ספק על חלקו, והא דאין ספק מוציא ודאי הוי ביכס שהוא ודאי יורש הסבא והספק ספק אם בכלל יורש.

קנה

- בן שמכר את חלקו בנכסי אביו ומת בחיי אביו - בנו מוציא מיד הלקוחות, דמצוי למימר מכח אביו דאבא קאתינא. ומוציא אפי' את בכורת אביו, דעומד במקום אביו וכבנות צלפחד.
- לרשב"ם - הבן מוציא מלקוחות משום דבע"ח אינו נוטל בראוי.
- לר"ב"ם - הבן מוציא מלקוחות אף את השיעבוד ולא מחזיר להם כספם.
- לר"י - מיירי בנכסים שכתב האב לבנו מהיום ולאחר מיתה וס"ל כר' יוחנן דלא קנה לוקח.
- חתם בשטר ונעשה גולן - אם הוחזק כת"י בכ"ד (לרשב"ם - שכתוב בו הנפק. לר"י - שראו ב"ד את כת"י) קודם שנעשה גולן - מקיימים את השטר ע"י אחרים.
- נעשה חתנו - אף שלא הוחזק כת"י בכ"ד - מקיימים את השטר ע"י אחרים, דלא חיישינן שמשנעשה חתנו זייף אלא גזירת הכתוב דחתנו אינו נאמן.
- תוס': וכן בכ' שהעידו ואח"כ נעשו קרובים - אחר מעיד על כתב ידן.
- אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל להנחיל לאחיז מן האב, וילפי' לה מהסבה דבעל.

פרק עשירי – גט פשוט

קם

- גט מקושר עדין מאחוריו; לרב הונא – בין קשר לקשר.
- לרב ירמיה בר אבא – כנגד הכתב. וחזתמין לאורך השטר (חזן מלריב"א אליבא דמר זוטרא). אף שהעדים מאחוריו לא חיישי' שיוסיף בשטר מה שרוצה; לרב הונא – דכותב שריר וקיים בסוף השטר.
- לרב ירמיה בר אבא – דמחתים עדים כנגד כל הכתב.
- תוס': במקושר לא חיישינן שמא ימחוק את השטר מבפנים ויכתוב מה שרוצה בצידי הגליון ליד העדים; לתוס' – דגייז ליה לצידי הגליון, או דמטייט ליה וכגון תחתית השטר שאינו גוזז משום האשרתא.
- לרב – דאחורי השטר (שחור של קלף) שלהם יכול להזדייף ופסול, וכשטרות שלנו.
- תוס': צ"ע אם מהני מקושר חתום בכתב ידו מצד שני.
- פשוט שעדין מאחוריו – פסול, לרשב"ם – דלא נעשה כתיקון חכמים. וא"א לעשותו מקושר, דמקושר עדין ג' זמנו מאחר.
- לתוס' – שמא יעשנו מקושר (דלתוס' אין חלק במקושר) ויהיה מוקדם, ואפי' שחתמו ב' גזרינן ב' אטו ג'.
- מקושר שעדין מתוכו; לת"ק – פסול, דלא נעשה כתיקון חכמים (רשב"ם).
- לרחב"ג – כשר, דיכול לעשותו פשוט ויהיה נידון כפשוט. ולא חיישינן שיפרע ויכתוב לו שובר ואח"כ יוציא את השטר שוב – דבמקושר כותבין שנה קדימה – ויאמר שלא פרעו והשובר הוא על הלואה קודמת, דס"ל לרחב"ג דאין כותבין שובר (קסד:).
- תוס': למ"ד שט"ח המוקדמים כשרים לא חיישינן שיפרע בשובר ויתבענו שוב, דבמאחרים כותב פרעתי הלואה שכתוב בה זמן פלוני או שלא כותב זמן בשובר, משא"כ במקושר דלא מסיק אדעתיה שאינו מזמן הכתוב.
- גט – תיקנו לעשות מקושר בגלל אתרא דכהנים קפדנים.
- שטר – נמי בעי' מקושר, שלא תחלוק בין גיטין לשטרות. תוס': או שמא יפסלו גט מקושר.
- או שמא לא יעשו מקושר בגט.
- תוס': בזה"ז לא עושין מקושר; לתוס' – כי אין אנו בקיאינן בו.
- א"נ – כי תיקנו רק באותו מקום.
- לר"י – כי לא תיקנו שיהיה חובה.

קסא

- לרב ירמיה בר אבא, הא דלא חיישינן דגייז לשיטה אחרונה (דבמקושר למדין משיטה אחרונה ותוס') עם מילה מחתימת העד;
- לתי' א' בגמ' – דכותב ב' מתחת לראובן ואי גייז ראובן גייז נמי ב'. ולא מתכשר ביעקב עד'; או משום דלא כותב עד'.
- או משום דידעינן שזה לא חתימת יעקב. ולא שביק איניש שמה וחתים בשמה דאבוה.
- ולא חציף איניש לשוויה לשמה דאבוה סימנא.
- למר זוטרא – דכל מקושר שאין עדין כלין בשיטה אחת פסול.
- לרשב"ם – וכולם מתחילים ומסיימים חתימתם בשוה ויהיה ניכר שחתך.
- לריב"א – ס"ל שלא חותמין לאורכו וכולם חותמים בשורה אחת כנגד שיטה אחרונה.
- לתוס' – יכתוב את המילים לרוחב אך החתימה תהיה לאורך ויכתוב ראובן בשיטה אחרונה ותחתיו בן וכו' ואם יחתוך שיטה אחרונה יחתוך כל החתימות.
- תוס': הא דלא חיישינן שזייף בפנים ויחתים עור עדים מלמטה למעלה לפני העדים הקיימים; או משום שבכל שורה (לאורך השטר) צריך להיות רק עד אחד.
- או משום שהעדים טייטו לפניהם כדי שלא יכתוב לפני חתימתם ויוציא מאותו עד שזהו כתב ידו.

- החתימה כשורה אף כש'בן' אינו באותה שורה עם 'יעקב עד'. תוס': והא דלעיל דכתבי 'ראובן בן' בשורה אחת ולא חיישינן שיחתוך 'ראו' דראובן עם 'בן' שתחתיו; אן דמייירי שכותב 'בן' כרוחב של 'ראובן'.
- תוס': 'ראובן בן'; לרש"י בגיטין - כשר, דחתם כחתימת היונים והוי כמו 'בן ראובן'.
- לתוספות - פסול. וכן 'ראובן' לבר לא מהני, וצריך לכתוב 'ראובן עד'.
- לתי' א' בגמ' (לעיל) אם כתב 'ראובן בן יעקב עד' פסול, אע"ג ש'יעקב עד' ר'בן יעקב עד' כשר.
- תוס': וטעמא; לתוס' - דבמשנה כתוב להדיא שכשר רק על 'בן איש פלוני עד' ועל 'איש פלוני עד'.
- וי"א - משום שיש גרים שאין להם אב ואין יכולין לחתום שם אביהם.

קסב

- דרך העדים להניח ריוח בין השטר לחתימתם. ולכן אין למדין משיטה אחרונה.
- ולכן צריך לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה.
- ולכן אם הרחיק את העדים ב' שיטין מהכתב - פסול.
- לרשב"ם - ה"מ בימיהם, אבל בזמננו שכותבין שריר וקיים ליכא למיחש למידי.
- לר"י - בזמננו ליכא למיחש למידי, ומ"מ אם הרחיק ב' שיטין פסול, שמא גיזי לעילאי ויכתוב שטר חדש בב' השורות.
- לר"ת - ה"ה לזמננו, דשריר וקיים דכתבינן על חנינא הוא (נמצא לאחר פטירת ר"ת).
- תוס': בא לפנינו שטר שהרחיק שורה בין הכתב לעדים וגם לא חזר מענינו של שטר בשיטה אחרונה - אע"פ שאין לחשוש לזיוף - אין למדין משיטה אחרונה, גזירה אטו לא הרחיק.
- תוס': האינדא דכתבינן שריר וקיים, אם לא כתב שריר וקיים - פסול, כדי שלא יזיף ויוסיף אח"כ שריר וקיים.
- כתוב בשיטה אחרונה חובה לבעל השטר; לרשב"ם - אין למדין (ע"פ מהרש"א).
- לר"י - למדין, דרק זכות אין למדין.
- הרחיק בין הכתב לעדים בעובי שורה וחצי - ספק. ונפשט שכשר.
- תוס': סיים באמצע שורה והרחיק עוד שורה - פסול, שיכתוב בחצי הנשאר מה שרוצה.
- הרחיק שורה וחתמו באמצע שורה - כשר, דאין למדין משיטה אחרונה (שמעל העדים) דדרכם להרחיק שורה מהכתב.
- הרחיק את העדים ב' שיטין מהכתב; לכן ננס - יכול למלאותן בקרובים או פסולים ותקיים העדות בשאר. « וכן הלכה (ר"י).
- לר"ע - יכול למלאותן בקרובים, אבל בפסולים לא.

לרשב"ם - חזקיה סבר כר"ע.

לתוס' - אפשר דסבר חזקיה כבן ננס ואמר קרובים כיון שבכה"ג כשר לכו"ע.

- אויר דשטר שמלאהו בקרובים הוי כאויר סוכה דפסול בג' אע"ג דסכך פסול פוסל בד', ולא גזרינן פסול אטו אויר.
- קרוב (או פסול) כשר רק בהתחלה דחתם לכבוד ולא לעדות, אבל בסוף פסול דמקיימים מהעדים האחרונים (רשב"ם, ור"ת אחר שחזר בו).
- תוס': והא דבגט קרח מכשרינן אף בסוף (גיטין פה:), משום ששם רק קרוב אחד כשר ומכל תלתא מקיימין.

קסג

- ב' שיטין שאמרו הוי בכתב ידי עדים שהוא יותר גדול מכתב סופר.

והוי הן ואוירין; לר' יצחק בן אלעזר - ב' שיטין וד' אוירין, שמא יגע כ"ף בלמ"ד.

לרב חייא בר אמי - ב' שיטין וג' אוירין.

לר' אבהו - שיטה אחת וב' אוירין.

- טיוט; לרשב"ם - מלוכלך בדיו.

לר"ת - בנקודות או שורות, כדי שיהיה ניכר שלא היה כתוב שם כלל.

- הרחיקו ב"ד האשרתא מהעדנים; לרב - כשר, וצריך לטייט בין האשרתא לעדנים. ולא מהני טיוט בין עדים לכתב, דאמרינן דסהדי אטיוטא חתימי ולא על עיקר השטר משא"כ ב"ד.
- לר' יוחנן - פסול, דלמא גיזו לעילאי וכתב הוא ועדיו בשיטה אחת.
- ולא חיישינן שיכתוב הוא ועדיו בשיטה שבין העדים לכתב, דשטר כזה מקיימין רק מהעדנים שלמעלה.
- תוס': ולא חיישינן שב"ד ירחיקו שורה מהעדנים, דב"ד דייקי וחתימי סמוך לעדנים.
- לתי' א' בתוס' - פליגי רב ור' יוחנן, דלר' יוחנן לא מהני ע"י טיוט דס"ל דב"ד אטיוטא חתימי.
- לתי' ב' בתוס' - לא פליגי, דרב מיירי בטיוטא ור' יוחנן מיירי בלא טיוטא.
- לתי' ג' בתוס' - פליגי, דלרב לא חיישינן שיכתוב הוא ועדיו בשיטה אחת דכל כה"ג מקיימין מהעדנים ולא מהאשרתא. והא דלרב בעי' טיוט הוי כשהרחיק ג' שיטין ומעלה (ע"פ מהרש"א).
- לא חיישינן שימחוק מעל ההנפק ויכתוב הוא ועדיו על המחק דכשר, דכל כה"ג מקיימים אותו מהעדנים ולא מהאשרתא.
- שטר הבא הוא בשיטה א' ועדיו בשיטה אחרת - פסול, דאין למדין משיטה אחרונה.
- תוס': שטר שיש בצדו גליון;
- לר"ת - יחתמו העדים זה תחת זה או שיחתמו זה אחר זה בלא להשאיר ריוח לפניהם, דשמא יחתוך השטר ויכתוב לפניהם מה שרוצה.
- וליכא למיחש שיכתוב לפני אחד העדים ויוציא ע"י כתי', דהוא דאפסיד אנפשיה.
- ולא פסלינן כתובות משום שושבינין שחותמים זה תחת זה ומשאירים ריוח מעליהם, דאינם מן העדים ואינם שייכים לשטר כלל.
- לתוס' - בגליון שאינו צורך השטר לא חיישינן להכי. ושושבינין אפשר לחותכם. ואם חתמו באמצע השורה - כשר, דג"ז מיקרי אינו צורך השטר, דשטר שחתוך לפני העדים כשר ולא חיישינן ששם היה השטר דהלוח אינו שוטה להשאיר חלק מעל העדים.

קסד

- שטר הבא הוא ועדיו על המחק - כשר.
- ולא חיישינן שימחוק את השטר פעם נוספת, דאינו דומה נמחק פעם לנמחק פעמיים.
- ולא חיישינן שימחוק ב' פעמים במקום חתימת העדים קודם שיחתמו, דהעדים חותמין על המחק רק אם נמחק בפניהם.
- ולא חיישינן שהיה הוא על הנייר ועדיו על המחק, דבכה"ג כתיבין בין עד לעד 'אנחנא סהדי חתמנא על מחקא ושטרא כתב על ניירא'.
- תוס': לא חיישינן שימחוק את אנחנא סהדי וכו';
- לתוס' - דאם יש ריוח בין עד לעד כדי לכתוב אנחנא סהדי - פסול. וגם כשיש מחק בין עד לעד צריך לכתוב אנחנא סהדי ולא סגי שישאיר ריוח בין העדים, דחיישינן שלא ירחיק השני חתימתו מהראשון.
- לריב"ם - דכשהיה מחוק מתחת לאנחנא סהדי הרי הו"ל נמחק ב' פעמים ויהיה ניכר.
- ותוס' פליגי, דכשלא כתוב עליו כלום אין ניכר בין נמחק פעם לנמחק פעמיים.
- וכשלא היה מחוק מתחת לאנחנא סהדי;
- אם חתמו זה תחת זה - הרי אנחנא סהדי הוי ב' שיטין (דהוי יותר תיבות מחתימה) ואם ימחוק יפסל כב' שיטין מעל העדים, דיכתוב מעל העד ויעשה כן בעוד שטר ויוציא ע"י ב' שטרות.
- ואם חתמו זה אצל זה - הרי יחתמו על הנייר דלא יהיה שוטה להחתימם על המחק.
- תוס': בהוא על הנייר ועדיו על המחק תקנו לכתוב אנחנא סהדי אף שהיה לתקן יותר היכא שגם השטר על המחק, מ"מ הוא ועדיו על המחק יותר שכיח כיון שיש לסופר שטרות שטעה ומחק הכל.

- הוא על המחק ועדיו על הנייר - פסול, דחיישינן שימחוק שוב.
נא"א להכיר בין נמחק פעם לנמחק פעמיים, דהעדים אינם על מחק ואין כאן עוד מחק להשוות עמו.
נא"א לבדוק ע"י מחק דשטר אחר, דאינו דומה מחק של קלף עב למחק של קלף דק.
נא"א לקבל חתימתם בב"ד ולמחוק חתימתם בשטר ולבדוק,
לרב הושעיא- דאינו דומה בן יומו לנמחק בן ב' ימים.
לרב ירמיה- דחיישינן לב"ד טועין שלא יבדקו.
נא"א למחוק ולהשוות השטר; י"א דאינו דומה נמחק בן ב' ימים ולנמחק בן ג' ימים.
י"א (שכאן אמר רב ירמיה) דחיישינן לב"ד טועין שלא יבדקו כ"כ.
- ארכן; לרשב"ם- היינו מלך בשנה הראשונה.
לתוס'- היינו ממונה ולא מלך, דמלך אין דרך שיעבירוהו ממלכותו.
 • הינא - אחת. דיגון - ב'. טריגון - ג'. פנטיגון - ה'.
 תוס': ולענין נזיר אפי' שלא ידע המשמעות הוי כלשון חכמים וחייב כמה שאמר.
 • רק בית עם ד' קירות מטמא בנגעים, דכתי' תרי זימני "קירות".
 • ג' עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום; א. הרהור עבירה.
 ב. עיון תפילה, לרשב"ם- שמצפה שה' יעשה כתפילתו.
לתוס'- שלא מכוון בתפילה.
 ג. אבק לשון הרע.

קסח

- באתרא דנהיגי בפשוט וא"ל לעשותו פשוט ועשה מקושר; קפידא הוי, ופסול לגרש בו.
א"ל לעשות סתמא ועשה מקושר; לגמ' הכא- כשר.
 תוס': לגמ' בקידושין- פסול.
 באתרא דנהיגי בפשוט ומקושר וא"ל פשוט ועשה מקושר; לת"ק- קפידא הוי.
לרשב"ג- מראה מקום הוא לו.
- ראו בזה אחר זה; לת"ק- אין מצטרפין לעדות.
לר"י בן קרח- מצטרפין. י"א דהיינו אפי' בהלואה אחר הלואה.
י"א דוקא בהודאה אחר הודאה דמנה דאודי לך אודי נמי קמי פלניא.
 • ע"א בכתב וע"א בע"פ (בהלואה או בהודאה);
לתנא קמא: אין מצטרפין, דהוי בזה אחר זה,
לפי' א' בתוס'- דשטר הוי עדות שמסר ואותו שבע"פ מעיד על ההלואה.
לפי' ב' בתוס'- דעד שבשטר מעיד על ההלואה ועד שבע"פ מעיד על המסירה.
לר"י בן קרח: לאביי- פסול, והוי כמלוה ע"פ ולא טריף ממשעבדי. והלוה יכול לומר פרעתי והא דלא
 קרע לשטר דכיון דלא נעשה כתיקון חכמים לא חשבון.
לאמימר- כשר, לפי' א' בתוס'- כשכל אחד מעיד על ההלואה.
לפי' ב' בתוס'- דווקא שאותו שבשטר מעיד על ההלואה ואותו שבע"פ
 מעיד על המסירה, והוי כב' עדי מסירה דהעד שחתום
 מוכיח שמסרו שהרי חתם בצווי הלוה.
לירושלמי- שניהם מעידים על ההלואה, אלא שיש בשטר ב' עדים
 ומצאו רק א' מהם.
- מקושר שלא חתמו בו ג', הוי פסולא דאורייתא;
לרשב"ם- קרי ליה דאורייתא דלא גבי ממשעבדי.
לתוס'- לאו דאורייתא ממש דהא גט מקושר אינו אלא מדרבנן, אלא דהולד ממזר מדרבנן.
 • תוס': ע"א בפשוט פסול מה"ת, או למ"ד כתב סופר ועד פסול.
או אפי' למ"ד כשר, והכא מיירי שהסופר חתם או שכתבו קרוב או פסול.

- תוס': לר"י בן קרחא, ב' בכתב כל אחד בפני עצמו; לפי' א' בתוס' - מצטרפין, דרוקא כשאחד בע"פ פוסל אביי. לפי' ב' בתוס' - אין מצטרפין. ואמימר מכשיר דווקא לעיל דיש ב' עדים על המסירה והעד שחתום הוא כעד מסירה שהרי חתם בצווי הלוח, אבל הכא אין על כל שטר אלא ע"א.
- ר' ירמיה אמר;
 - ל'אמימר - ע"א בכתב וע"א בע"פ - לר"י בן קרחא - מצטרפים.
 - ל'רב אשי - ב' שהעידו כ"א בכ"ד אחר - לר' נתן דסבר א' מעיד היום וחבירו מעיד למחר - באים ב"ד אצל ב"ד ומצטרפים.
 - ל'מר בר חייה - ב' שהעידו בכ"ד זה ואח"כ העידו בכ"ד אחר - אפי' לת"ק דר' נתן דאין מצרפין עדים - בא א' מכל ב"ד ומצטרפים.
 - ל'רבינא - ג' שישבו לקיים שטר ומת אחד לאחר העדות - צריך לכתוב במוטב תלתא הוינא וחד ליתוהי, דלא ליתחזי כשיקרא.
- כתוב 'מטבע כסף' - באתרא דלא סגי פריטי דכספא - דינר כסף. באתרא דסגי פריטי דכספא - הוי פריטי (מטבע פחות מדינר, כגון מעה פונדיון ואיסר).
- 'מטבע זהב' - דינר זהב, ופריטי דדהבא לא עבדי אינשי. 'כסף' זהב' - נסכא, לר"ת - דנסכא גריעא, דתפסת מועט תפסת. ל'תוס' - נסכא חשיבא טפי, אלא דכסף סתם הוי נסכא, והיה להם שיעור לנסכא פחותה.

קפו

- כללא דמילתא: דינרין - משמע כסף. דינרי - משמע זהב, ל'רשב"ם - משמע רק זהב. ל'תוס' - משמע נמי כסף.
- 'כסף דינרין' 'דינרין כסף' - ב' דינרי כסף. 'זהב דינרי' 'דינרי זהב' - ב' דינרי זהב.
- 'כסף דינרי' 'דינרי כסף' - לפי' א' בתוס' - ב' דינרי כסף, דא"א לפרשו בענין אחר. לפי' ב' בתוס' - יחלוקו, או דאי תפס לא מפקינן מיניה.
- 'זהב דינרין' 'דינרין זהב' - ל'רשב"ם - זהב בשווי ב' דינרי כסף. ל'תוס' - ב' דינרי זהב, דכיון שכתב 'זהב' מוכח בהדיא שהדינר של זהב. 'זהב בדינרין' 'כסף בדינרין' - זהב או כסף בשווי ב' דינרי כסף. 'זהב בדינרי' 'כסף בדינרי' - זהב או כסף בשווי ב' דינרי זהב.
- היו עליה ספק ה' לידות או זיבות - מביאה קרבן א' (חטאת העוף) ואוכלת בזבחים, וכטבילה דנטהרת בטבילה אחת. ואין השאר עליה חובה, שבקושי התירו להביא קרבן מספק דאותו חטאת אזלא לקבורה. היו עליה ה' לידות או זיבות ודאות;
 - בלידה דתור מלאת - נפטרת בקרבן אחד לכו"ע.
 - בלידה דלאחר מלאת - לת"ק - מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה.
- לגי' דידן - רשב"ג פליג, דמעשה שהתייקרו קניני בירושלים ועמדו בדינרי זהב, דהיו דוחקות להביא משום כל תאחר (תוס'), ואמר שאין השאר עליה חובה. לגי' ר"ת - אף לרשב"ג השאר עליה חובה, אלא שאמר שמשום אכילת קדשים סגי באחד ואין צריכין לדחוק להביא כולן היום.
- כשחייבת על כל לידה, לר"י בן גוריי - אמרה שמביאה על הראשון - אסורה בזבחים, דחיישינן שתסבור שהראשון פוטר לגמרי כמו בקודם מלאת. אמרה שמביאה על האחרונה - מותרת בזבחים, דיודעת שאין אחרון פוטר ראשון. לר' עקיבא - לא חיישינן ותמיד מותרת בזבחים.
- תוס': אין לחטאת שיעור מהתורה, ומצווה מן המובחר להביא בסלע דכתי' "מבחר נדריך". והא דאמרינן בזבחים 'חטאת בת דנקא' (שישית דינר דהיינו מעה); א דנקא לאו דרוקא. א דהיינו לעין רעה.

- כותבין כתב התחתון; דאזלינן בתר התחתון, בפשוט - דווקא קודם שיטה אחרונה דחוזר בה השטר. במקושר - אפי' בשיטה אחרונה.
- כותבין כתב העליון; לרשב"ם - דאם ישכח אות בשם ילמד מעליון כגון חנן מחנני, אבל ב' אותיות לא ילפי' מעליון דדלמא מתרמי שם בן ג' אותיות והו"ל רובא דשמא.
- לתוס' - דאם ימחק אות בתחתון ילמד מעליון, אבל בנמחק ב' אותיות לא ילפי' מעליון דשמא מחק בכוונה, וכיון דחזינן ריעותא בב' אותיות אין למדין מעליון דדלמא מתרמי שם בן ג' אותיות והו"ל רובא דשמא.
- למעלה ספל ולמטה קפל - אזלינן בתר תחתון.
- למעלה קפל ולמטה ספל - ספק, האם חיישי' שזכוב חיסר רגל הקו"ף וילמד מעליון א"ד לא חיישי'.
- « מספק, הממע"ה. ולא דמי לממון המוטל בספק דקיי"ל דיחלוקו (לרשב"ם), דהכא הספק הוא בדין. ספל וקפלי; וי"א - 'ספל' - כלי כמו ספל אדירים, 'קפל' - טליתות שראויין לקפל.
- תוס': וי"א - 'ספל' - ס' פלגי, 'קפל' - ק' פלגי.
- וי"א - 'ספל' - סאה ופלגא, 'קפל' - קב ופלגא.

קסז

- כתב 'שית מאה וזוזא' - לא הוי פרוטות דפרוטות מסכמים בדינר, וספק האם כוונתו לשש מאות זוז וזוזא או לשש מאות איסתרא (סלע) וזוזא, ויד בעל השטר על התחתונה;
- לרשב"ם - דהיינו שית מאה וזוזא וזוזא, דאיסתרא הוי ד' זוזים.
- לר"ח - היינו שית מאה איסתרא וזוזא, דמיירי בסלע מדינה שהוא חצי זוז.
- מתלת ועד עשר - לא יכתוב בסוף שורה, שלא זייף מתלת תלתין וכדו'. ואי מתרמי, ניהדריה לדיבוריה תרי ותלתא זימני כדי שייצא באמצע השורה.
- אחד עשר - לא חיישינן שזייף לאחד ועשרין, דצריך להוסיף וי"ו בין אחד לעשר ויהיה ניכר.
- כותבין גט לאיש אף שאין אותו עמו. תוס': ולא חיישינן שכתב בניסן ונתן בתשרי וטרפה שלא כדין מלקוחות, דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה. משא"כ גט שנפל כיון דאיכא ריעותא חיישינן להכי, וצריכה להביא ראיה מתי הגט בא לידה. וגט הבא ממדה"י אית ליה קלא וידעינן מתי נתן.
- כותבין שובר לאשה אף שאין בעלה עמה. תוס': ולא חיישי' שכתבה בניסן ונתנה בתשרי ומכרה כתובתה בין ניסן לתשרי ובעל טורף לקוחות שלא כדין; אן כי מוכר שט"ח מוחל ויש לה מיגו שתמחול לבעלה.
- אן כי עדין בחתומיו זכין לו.
- אן כי מיירי בשטרי הקנאה.
- צריך להכיר שם האיש והאשה בגט ובשובר, דכשאין מכיר שם האיש בגט יבוא לרמות ולכתוב שם איש אחר ויתן לאשת אותו האיש שתגבה כתובתה.
- וכשאין מכיר שם האשה בגט, לרשב"ם - חיישינן שיכתוב שם אשה אחרת ויגרש בזה לאשתו ומתכוין לקלקלה דתנשא שלא כדין.
- לתוס' - דיתן הגט לאשה דשם בעלה כשמו ורק שמות הנשים אינן שוות ועי"כ תוציא כתובתה מבעלה שלא כדין.
- לא חיישינן לב' יוסף בן שמעון בעיר אחת ואף שמות נשותיהן שוות ודלמא כתיב גיטא ואזיל וממטי לה לאיתתיה דהאיך. הוחזקו ב' יב"ש; לר"א - מהני בלא דורות, דב' יב"ש אין מגרשין אלא זה בפני זה.
- תוס': לר"מ - יכתבו דור שלישי דבעי' שיחא מוכח מהגט מי המגרש.
- לא חיישינן דאזיל למתא אחריתא ומחזיק לשמיה ביוסף ב"ש וכתיב גיטא וממטי לאיתתא דהאיך, דכל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו, דכ"כ לא היה מחליף שמו פן יוודע הדבר.
- לאביי - ואף שלא הוחזק ל' יום אי קרי ליה ועני תו לא חיישינן.
- לר' זביד - אפי' חיישינן, דרמאה ברמאותיה זהיר.

קסח

- צורבא מרבנן שאמר שאין זה האשה שחתם על שוכרה וחזר בו ואמר שעכשיו דקדק וזו היא, או שבתחילה אמר שזו היא ודקדק וחזר בו - נאמן, דלאו אורחיה למידק בנשים ולא מיקרי חזר ומגיד.
- אם רוצה לחזור בו שוב - אינו חוזר ומגיד, דכיון דדק דק.
- שכר הגט: מדאורייתא- הבעל נותן, דכתי' "וכתב ונתן".
- מדרבנן- האשה נותנת, כדי שלא ישהה ויעגן אותה בשביל השכר שאינו רוצה לתת.
- שכר השוכר: הבעל נותן, דזכותו הוא שלא תחזור ותגבה כתובתה שוב.
- כותבין שטר ללוה אף שאין מלוה עמו. תוס': ולא חיישינן שכתב ללוה ולא ליה עד תשרי וטריף לקוחות שלא כדין, או דמיירי בשטרי אקנייתא.
- או דעדיו בחתומיו זכין לו.
- מי שההנאה שלו הוא נותן את השכר לסופר; א. ללוה. ואפי' בעיסקא דהביא לו מעות למחצית שכר.
- ב. לוקח. ואפי' במוכר שדהו מפני רעתה.
- ג. חתן. ואפי' צורבא מרבנן דניחא ליה לחמוה לקרוביה.
- ד. אריס וקבלן. ואפי' בבורה וצריך להובירה שנה או שנתיים ואין עתה ריח למקבל.
- שטרי בירורין (הכא תרגימו- שטרי טענתא שכותבים טענות הבע"ד. לר' ירמיה בר אבא- זה בורר לו אחד וזבל"א וכותבין פלוני ברר פלוני וכו'); לת"ק- ב' הבעלי דין נותנין את שכר הסופר.
- לרשב"ג- כותבין שטר לכל בעל דין.
- או דפליגי האם כופין על מדת סדום שהרי יכולין לעשות שטר אחד.
- או דלכו"ע כופין, ולרשב"ג יכול לומר לא ניחא לי דתהוי זכותך גבי זכותי דתראה טענותי ונבוא לידי מריבה כי איש מריבות אתה.
- פרע מקצת חובו והשליש שטרו וא"ל אם לא אפרע עד יום פלוני תן לו שטרו ויגבה הכל. לא פרע בזמן, לר' יוסי- יתן, דאסמכתא קניא.
- לר' יהודה- לא יתן, דאסמכתא לא קניא. « וכן הלכה, אא"כ קנו מיניה בב"ד חשוב ובדלא אניס (רשב"ם).
- תוס': הלוהו על שדהו וא"ל אם אין אתה נותן לי מכאן ועד שלוש שנים הרי היא שלי - י"א דקני;
- או כי עשה לו טובה שהלוהו וגומר בדעתו להקנות לו השדה.
- או דהתם תפיס המלוה לקרקע במשכון, משא"כ הכא דלא תפיס אלא שלישי.
- או דלגמרי הלוהו ע"מ שתשתקע בידו אם לא יפרע בזמן, משא"כ הכא דאמר רק להסמיך חבירו על דבריו ואין דעתו לקיים הגוזמא.
- נמחק שט"ח; רישומו ניכר- כשר.
- אין רישומו ניכר- מביא עדים ע"מ שהיה כתוב בו, לרשב"ם- והעדים עושיין קיום בפני ב"ד.
- לתוס'- וב"ד עושיין קיום.
- בקיום כתוב 'פלוני ופלוני עדין'; לרשב"ם- היינו עדים שהיו חתומים בו קודם שנמחק.
- לר"י- מזכיר גם את העדים שבאו לקיים, שהלוה יוכל לפוסלן.
- אם כתוב 'ונמצאת עדותן מכוונת' - גובה מזמן ראשון וא"צ להביא ראיה אחרת.
- שטר שנקרע בקרע של ב"ד - פסול. קרע ב"ד; לר' יהודה- מקום עדים זמן ותורף.
- לאביי- שתי וערב.

קסט

- אמר אבד שטרי, ואפי' יש עדים שאומרים אנו כתבנו וחתמנו ונתנו לו; בשטרי הלואה: אין כותבין לו אחר, דדלמא לא אבד או שאבד בכיתו וימצאנו ויטרוף פעמיים. מהרש"א: ואם יש עדים שאבד בשוק - כותבין לו, דאין לחוש שימצאו דווקא המלוה. בשטרי מכר: לרבנן - כותבין לו חוץ מאחריות שבו. וכותבין זמן ראשון, שאם יכתבו זמן דעכשיו, חיישינן שחזר ומכרה למוכר וע"י שטר זה יאמר שקנה שוב. לרשב"ג - אין כותבין, לפי' א' בתוס' - דאותיות נקנות במסירה ושמא החזירו למוכר. לפי' ב' בתוס' - דאם נכתוב שטר נוסף יאמר הלוקח שהיו בידו ב' שטרות והחזיר רק אחד, ויפסיד המוכר.
- לרבנן אין כותבין לו אחריות, דדלמא יטרוף מערער השדה ויוציא הלוקח מלקוחות ואח"כ יסכם עם המערער שיתן לו את הקרקע ויטרוף שוב, ויוציא ע"י השטר השני מלקוחות אחרים. לרב נחמן - וכותבין מפורש שאין בו אחריות, דאל"כ אחריות טעות סופר. לרב אשי - כותבין בסתמא, דאחריות לאו טעות סופר. תוס': לרשב"ג, אם המוכר מוחזק בשטר;
- לפי' א' בתוס' - נאמן המוכר לומר שהלוקח החזירו, ואפי' למ"ד דבעלמא צריך ראייה הכא א"צ דליכא למיחש לפקדון. וה"מ בתוך ג' אבל לאחר ג' דאין ריעותא ללוקח - אין המוכר נאמן. לפי' ב' בתוס' - אינו נאמן דשמא כתב לעצמו ב' שטרות וא' נתן ללוקח, אא"כ יש עדים שהחזירו לו או שמעידים שזה השטר היה ביד הלוקח.
- אפי' כשהמוכר כאן מ"מ אין כותבין ללוקח שטר אחר באחריות, ואפי' אם בעלמא כותבין שובר, הכא חיישינן שיטרוף פעמיים, ואף שהמוכר יראה ללקוחות השובר, מ"מ אדהכי והכי שמיט ואכיל פירי א"נ לקוחות שלא באחריות יפסידו דלא אולי גבי מוכר. אבל בהלואה כיון דזווי מסיק לא יתנו הלקוחות הקרקע עד שילכו ללוה.
- נתן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר, לרשב"ג - חזרה מתנתו, דאותיות נקנות במסירה. לחכמים - מתנתו קיימת, דאין אותיות נקנות במסירה. « להלכה: לרשב"ם - אותיות נקנות במסירה. לר"ח - אין נקנות במסירה.

קע

- הבא לידון בשטר ובחזקה; לרבי - נדון בשטר. לרשב"ג - נדון בחזקה.
- לרב דימי - מיירי בשטר הכתוב בשם אחר ומסרו לזה, לרבי אותיות נקנות במסירה ולכן נדון אף בשטר, לרשב"ג אין נקנות במסירה ולכן צריך דווקא עדים שהחזיק בשדה. לאביי - מיירי שנמצא בשטר עד קרוב או פסול, לרבי עדי מסירה כרתי ולכן נדון אף בשטר דהשדה נקנה בשטר אף שהעדים פסולים, ולרשב"ג עדי חתימה כרתי ולכן בעי' חזקה. לר' אבינא - מיירי בשטר שאין בו עדים ופליגי כנ"ל אי עדי מסירה כרתי או עדי חתימה. או - מיירי שהמערער מודה שכתבו אבל אומר שלא מסרו אלא נפל ממנו ומצאו זה, ואיפוך לרבי ורשב"ג, לרשב"ג מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו דחכמים הצריכו קיום רק שטוען מזויף, ולרבי צריך לקיימו וכל עוד שלא קיים בעי' נדון בחזקה. או - דפליגי בלברר, דלרבי כיון שאמר שהשטר בידו צריך לברר ולהביאו, ולרשב"ג נדון אף בחזקה לחוד וכ"ש שמהני שטר לחוד.
- לרבי דצריך לברר, לרשב"ם - אם לא בירר הפסיד, אבל כשהביא העדים ואמרו להד"מ אין מפסיד דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר ולא אדעתיה. לר"ת - כשלא בירר כשר, אבל במצאם ואמרו להד"מ חייב. לתוס' - בין לא בירר ובין באו ואמרו להד"מ לא הפסיד, ולכתחילה יש לו לברר כל מה שיוכל.

- פרע מקצת חובו; לר' יהודה - עדים מקרעין השטר וכותבין לו אחר מזמן ראשון. ולא כותבין שובר כדי שלא יצטרך לזה לשומרו מהעכברים.
- לר' יוסי - יכתוב שובר, כדי שהלוה ידאג לשומרו וע"י כך יפרע מהר את שאר החוב.
- לרב - ב"ד מקרעין וכותבין אחר מזמן ראשון, דב"ד אלימי לאפקועי ממונא. אבל עדים אין חוזרין ועושין שליחותן ואין להם לעשותו מזמן ראשון;
- לרשב"ם - דמן הדין לא אלים שטרא אלא מיום שנכתב.
- לתוס' - דאתי למחתם במוקדם דדמי ליה, אבל ב"ד לא יבואו לחתום במוקדם, דיתלו דכאן הכשירו משום דאלימי.
- בנמחק שטר חובו דמעמיד עליו עדים בפני ב"ד ומקיימים - כותבין אותו מזמן ראשון (ר"י ורשב"ם).
- תוס': בנמחק בעי' ב"ד כיון דכותבין שלא בפני הלוה, אבל עדים צריכים לעשותו מדעת הלוה דזימנין דמשתמיט מלוה ולא יהיב ליה ואח"כ גובה שוב ע"י השטר השני, משא"כ בפרע במקצת דס"ל לר' יהודה דסגי בעדים דהוי מדעת שניהם.

קעא

- ידוע לנו שאבד או נשרף שטרו - העדים כותבין לו אחר, אבל אין גובה בו מלקוחות דאין חוזרין ועושין שליחותן. לרב יוסף - מיירי בשטר מתנה, דאין בו אחריות.
- לרבה - אפי' בשטר מכר וכגון שאין בו אחריות.
- שטר שמוכח מתוכו שהוא מאוחר; כשר לכר"ע, וכגון שטר שנמצא זמנו בשבת או ביו"כ, לרשב"ם - שכתבו בו יום בחודש הלועזי.
- לתוס' - כתוב בו עברי, ולא אמרינן דטעה בקביעא דירחא דאחר רוב החודש א"א שלא שמע.
- ולא חיישינן שהוא מוקדם, דעדים החתומים נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד.
- אין מוכח מתוכו שהוא מאוחר; לר' יוסי - פסול, שמא יאמר המלוה שאבד השטר ויכתוב לו שובר ואח"כ יוציא השטר ויאמר שזו הלואה אחרת שהרי זמנו לאחר השובר.
- לר' יהודה - בהלואה - כשר, דס"ל דאין כותבין שובר.
- במכר - פסול, דשמא קנה בחזרה קרקעו וכשיגיע זמן השטר יאמר הקונה שקנה שוב.
- למ"ד דכתבינן שובר, לר"ה ב"ר יהושע - ה"מ אפלאג אבל אכוליה לא, ולא יפרע עד שיחזיר לו השטר דמלוה אפסיד אנפשיה שלא נזהר לשמור שטרו.
- למסקנת הגמרא - אפי' אכוליה כתבינן.
- שטר מוקדם; נכתב באייר וכתב בו ניסן - פסול, דאתי למיטרף לקוחות שלא כדון, ואפי' מזמן שני לא יגבה שמא יגבה מזמן ראשון.
- נכתב באייר ולוה בתשרי - כשר, לרב אשי - דווקא בשטרי הקנאה (מתנה ומכירה).
- לאביי - דעדיו בחתומיו זכין לו.
- האידנא כתבינן מאוחר אף שכותבין שובר, משום שכותבין "שטרא דנן... אחרונהו וכתבנוהו", ולא חיישינן שגיבה שוב בשטר אף דקדים זמן השובר.
- והאידנא דאין כותבין כן (שמא משום שהיו צריכין להוסיף ע"ז שבר לסופר לתוס'), כשכותבין שובר אם יודעים זמן השטר יכתבו זמנו, וכשאין זוכרים יכתבו בסתמא דכל אימת דנפיק שטר עם סכום זה השובר מרע ליה.

קעב

- הכותבים שטרי הקנאה, אי ידעי יומא דקנין - יכתבו הווא יומא, דעדי זביני מפקי לקלא משעת המכר. אי לא ידעי - יכתבו יומא דקיימי בו, ולא קודם דמיחזי כשיקרא.
- לרשב"ם - אבל בשטר הלואה לא יכתבו את יום ההלואה, דמאן דיזיף בצנעא זיזיף ורק עדים מפקי לקלא, ואם יכתבו זמן ההלואה הו"ל שטר מוקדם ואתי למיטרף לקוחות שלא כדון.
- לר"ח - שטר הלואה שכתוב בו דקנו מיניה אף שחתמו אחרי כמה ימים, מהני, דקנין מפיק לקלא.
- לר"י - רק שטר מכר שנכתב שהוא מדעת שניהם יש לו קול, אבל אם נכתב למוכר בלא הלוקח אין לו קול ולא יכתבו זמן הקנין דאיכא פסידא דלקוחות.

- יכתבו בשטר שם העיר שעומדים בה בשעת כתיבה אף שנמסרו הדברים בעיר אחרת, וכותבין "במקום פלוני כתבנו הך מה שראינו במקום פלוני".
- נקיט שטר בר ק' - לא משוינן ליה לב' שטרות בני נ', דעבוד רבנן מילתא דניחא למלוה וללוה; ניחא למלוה - שאם יפרענו חצי יכוף לפרועו הכל דידאג הלוה פן יפסיד שוברו.
- ניחא ללוה - דכשיפרע נ' השטר שביד המלוה יהיה פגום ולא יפרע אלא בשבועה. ולא משוינן ליה לחד בר נ', שמא פרעו כבר ואמר שאבד שטרו וכתבו ללוה שובר, ועכשיו יוציא שטר של נ' ויאמר אחרינא הוא.
- נקיט ב' בני נ' - לא משוינן ליה חד בן ק'; ניחא למלוה - דלא נפגום שטריה.
- ניחא ללוה - שאם יפרע חצי שלא יכופו לפרוע הכל.
- ירשו מרחץ ובית הבד; עשאן לשכר - השכר לאמצע.
- עשאן לעצמו - עשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ.
- לרשב"ם - ואין העני יכול להשכירו, דבההיא חזקה שהניח להם האבא יהיה לעולם.
- לתוס' - כשמוצא להשכיר יכול להשכיר.
- כתוב "אני פלוני בר פלוני לויטי מן מנה" - אמר ר"ה 'ממך' ואפי' מריש גלותא ואפי' משבור מלכא; לרשב"ם - דשמא ריש גלותא או אדם אחר הלוהו ונפל ממנו ומצאו זה.
- לתי' א בתוס' - הסתפק האם לא יגבה בו כלל דריש גלותא אין רגיל להלוות והוי לשון הבל, א"ד חשיב משמעות הלואה ויגבה בו.
- לתי' ב' בתוס' - הסתפק האם אפי' שאין רגיל להלוות ואפי' אם יודעין שלא הלווה לו מ"מ גובה בו דמשמע שדעתו להקנותו לכל מי שימצא בידו, א"ד 'ממך' משמע לאותו שנתנו לו וחיישינן שנפל מהמלוה וזה מצאו.
- לאביי, הא דבעי אבא שאול דיכתוב "היום";
- לרשב"ם - דבעי ידיים מוכיחות, דאל"ה שמא דעתו לגרשה רק אחרי שקיבלה, דאין בו זמן שנאמר בו זמנו של שטר מוכיח עליו.
- לתוס' - דאם התנה בע"פ אם ימות מחולי זה או כשימות, מגורשת מעכשיו ולא מקיום התנאי.
- לרבה - לא חיישינן לנפילה, מרלתנא דמתני' שני יב"ש יכולין להוציא על אחרין שט"ח ואין יכול הלוה לטעון מחבירך נפל ומצאתו.
- לאביי - לנפילה דחד לא חיישינן אבל לנפילה דרבים חיישינן,
- לרשב"ם - דמצאו אדם ששמו יב"ש לא חיישינן, אבל דמצאו אדם אחר דהיינו רבים חיישינן.
- לר"ח - דנפל מאותו ששמו יב"ש לא חיישינן דהיה צועק ומבקשו, אבל שנפל מרבים ולא ידעינן מיהו חיישינן.
- לתוס' - לא תולין שנפל ממשהו מסויים דאמרינן שנוזהר בזה, אבל תולין שנפל מאחד מרבים דוודאי יש בעולם אינשי דביש מזלא נינהו.

קעז

- שני יב"ש; לתנא דמתני' - אין יכולין להוציא שטר זה על זה, אבל על אחרים מוציאין.
- לתנא א' - כשם שאין מוציאין זה על זה כך אין מוציאין על אחרים.
- לתנא ב' - כשם שמוציאין על אחרים כך מוציאין זה על זה.
- ומדרו כ"ע שאין אחר יכול להוציא עליהן שט"ח, דכל חד מצי מדחי ליה אצל חבריו.
- מתני' ותנא א' פליגי אי מוציאין על אחרים;
- או דלכו"ע לא חיישינן לנפילה, ופליגי דלתנא א' אין אותיות נקנות במסירה וחיישינן שהפקידו אצלו, ולמתני' נקנות במסירה. ואי כתבו הרשאה זל"ז מהני (רשב"ם).
- או דלכו"ע נקנות במסירה, ולתנא א' צריך להביא ראיה ועדים שמסרו לו דשמא פקדון הוא אצלו, ולמתני' א"צ להביא ראיה.
- מתני' ותנא ב' פליגי אי מוציאין זה על זה;
- דלמתני' כותבין שטר ללוה בלא המלוה ושמא יאמר לסופר שרוצה ללות מיב"ש ויגבה מחבירו, ולתנא ב' אין כותבין לו בלא מלוה וכיון שהיו שם ולא הקפידו זע"ז תו לא חיישינן לרמאות.
- אותיות נקנות במסירה; לאביי - וצריך להביא ראיה. ומ"מ לא חיישינן לנפילה ולפקדון היכא דשמיה כשמיה, משא"כ לתנא ב' דחיישינן לנפילה ולפקדון לגבי ב' יב"ש.
- לרבא - א"צ להביא ראיה, דהעמידו בחזקת המוחזק בו.
- נמצא לאחד שובר ששטרו של יב"ש פרוע - שטרות שניהם פרועים;
- לר' ירמיה - מיירי שנמצא השובר ביד המלוה, ומיירי שהשטרי חוב נמצאים בין שטרות קרועין דמוכח שהשובר כשר, ובלא"ה היה גובה דמיירי שמשולשין בשטר ולא בשובר.
- לאביי - מיירי שהשובר ביד הלוה, והיו ב' יב"ש נושים בו ושניהם אין גובין דיאמר לכ"א הנה השובר עליו. ואם אומר שפרע לשניהם והשובר קאי אשניהם - לא גובין אפי' אם יכתבו הרשאה זל"ז (רשב"ם).
- לא יפרע מהערב; לרבה ורב יוסף - לא יפרע מהערב כשהלוה כאן, דנתחייב רק אם ימות או יברח הלוה.
- לרב נחמן - לא יתבע מהערב תחילה, דנתחייב אם ימות הלוה או ימאן לבוא לדין או שלא יהיה לו מה לפרוע.
- ערב משתעבד; לרב הונא - דכתי' ביהודה "אנכי אערבנו מידי תבשנו".
- לר' יצחק - דכתי' "לקח בגדו כי ערב זר" ואומר "בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך".
- ערב דמשתעבד; לאמימר - תליא בפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי אי אסמכתא קניא או לא.
- לרב אשי - משתעבד לכו"ע, דבההיא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה.
- ערב; יתבע קודם ללוה אף שאין לו קרקעות. תוס': ואם הוא רחוק ימתין או ילך אליו, שמא יפרע מטלטלי.
- התנה שיפרע ממי שירצה - יפרע מהערב ובלבד שאין ללוה קרקעות.
- נשא ונתן ביד - יפרע רק מהערב. תוס': ואם אין מוצא כלום ליפרע מהערב חוזר ליפרע מהלוה משעבודא דר' נתן.
- קבלן; לרבנן - תמיד יכול ליפרע מהקבלן. « וכן הלכה, דבכל משנה הלכה כרשב"ג חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה.
- לרשב"ג - דווקא שאין קרקעות יכול ליפרע מהקבלן.
- תוס': כולוה ערבין בעי קנין חוץ מבשעת מתן מעות, והקנין בכליו של קונה (מלוה), וברבר שאינו כלי צריך שיהא ג' על ג' בין בעור בין בשק.

קעד

- לרב הונא - הלוה ואני ערב' 'ואני פורע' 'ואני אתן' - הוי לשון ערבות.
- 'תן לו ואני קבלן' 'ואני פורע' 'ואני חייב' 'ואני אתן' - הוי לשון קבלנות.
- 'תן לו ואני ערב' - הוי ערב. 'הלוה ואני קבלן' - הוי קבלן.
- לרב חסדא - כולן לשון קבלנות, חוץ מ'הלוה ואני ערב'.
- לרבא - כולן לשון ערבות, חוץ מ'תן לו ואני אתן'. « וכן הלכה, לרשב"ם - וכ"ש ב'ואני קבלן'.
- לתוס' - לא הוי קבלן.

- תוס': כתוב בו שפלוגי נעשה קבלן ולא כתוב א' הלשונות דלעיל - הוי קבלן, דמ"מ קאמר דהוי קבלן.
- 'תן לו ואני אתן לו'; למר בר אמימר - אין למלוה על הלוח כלום.
- למסקנת הגמרא - לא מיפטר לוח מהמלוה עד שהערב ישא ויתן ביד.
- נכסי דבר איניש ערבין ליה; א. דכתי' "אם אין לך לשלם למה יקח משכביך מתחתידך".
- ב. דכתי' "יוציא אליך העבוט החוצה".
- ההוא ערבא דיתמי (שנעשה ערב לאביהם) דפרעיה מקמי דלודעינהו ליתמי;
- לרשב"ם - שאם היה מודיעם היה נפטר, דס"ל לרשב"ם דמלוה בשטר יכול לגבות מיתומים קטנים דלא הוי מצוה אלא חוב.
- לתוס' - אם היה מודיעם שמא היו פורעין, אבל אין יכול להוציא מהם בע"כ ואפי' מלוה בשטר, ונפרע מהערב ואין יכול לדחותו עד דגדלי.
- לרשב"ם; במלוה ע"פ: אין גובין מיתמי, לרב פפא - דלאו בני מעבד מצוה ניהו, ואפי' בחייב מודה.
- לר"ה ב"ר יהושע - משום צררי, אבל בחייב מודה גובין מהן, ובלבד שהניח להם אביהם קרקע.
- במלוה בשטר: לכו"ע גובין מהן דלא הוי מצוה אלא הוי חוב, ואפי' כשארין חייב מודה.
- לתוס'; במלוה ע"פ: כשהניח אביהם קרקע הוי רק מצוה לפרוע ופטורין, דלאו בני מעבד מצוה. וכשהניח רק ממטלטלין אפי' מצוה לא הוי.
- במלוה בשטר: לרב פפא - תמיד אין גובין מהן עד דגדלי, דלאו בני מעבד מצוה.
- לר"ה ב"ר יהושע - רק היכא דאיכא למיחש לצררי, אבל בחייב מודה גובין מהן.
- וה"מ ממקרקעי אבל ממטלטלי ליכא אלא מצוה דכיבוד אב. ובזמן הזה דלכא מקרקעי גבינן אפי' ממטלטלי (רשב"ם); משום דאסמכתא עלייהו.
- ומשום שאם לא יגבו ממטלטלי אין לך נעילת דלת גדול מזה.
- « הלכה כר"ה ב"ר יהושע.
- נפק"מ בין רב פפא לר"ה ב"ר יהושע; ¹ בחייב מודה, ² א"נ דשמתוהו ומת בשמתא, ³ א"נ דאמר תנו.
- הוציא ערב שט"ח - אינו גובה. כתוב בו 'ממך התקבלתי' - גובה;
- לרשב"ם - דהמלוה כתב לערב 'התקבלתי'.
- לר"ה ב"ר יהושע - מיירי בגוונא דליכא למיחש לצררי ומ"מ בעי' 'התקבלתי' דשמה לא גבה ממנו המלוה.
- לרב פפא - ע"י 'התקבלתי' הערב נעשה מוחזק בשטר ובשטר מודה רב פפא דגובין מיתמי.
- לתוס' - הלוח כתב 'התקבלתי מהערב' כדי לדוחקו לפרוע למלוה קודם שתבעו.
- לר"ה ב"ר יהושע - דבהתקבלתי עשאו כמלוה לתובעו מעצמו ואין רגילות להתפיס צררי לערב.
- לרב פפא - דע"י 'התקבלתי' שעבד נכסיו לזה ונתן לו כח לגבות אף מיתמי.
- ערב למלוה עכו"ם, לרבא - לכו"ע לא חיישינן לצררי, דאין מתפיס צררי לעכו"ם דיגבה שוב מהערב.
- לרב אשי - לכו"ע חיישינן לצררי, דבדיני עכו"ם אולינן בתר ערב ואי לאו דהלוח התפיס צררי לערב לא הוי מקבל עליה ערבות.
- ערב דכתובה: לכו"ע לא משתעבד, דעשה מצוה ואין דעתו לפרוע אלא דעתו לזווגן, והאשה לא חסרה מידי דטב למיתב טן דו. ובאבא לגבי כרא משתעבד.
- קבלן דבע"ח: לכו"ע משתעבד ואפי' שאין נכסים ללוח.
- קבלן דכתובה וערב דבע"ח: י"א דמשתעבד רק כשיש נכסים ללוח ולבעל.
- וי"א דמשתעבד גם בליית ליה נכסי. « וכן הלכה.

קעה

- אמר מנה לפלוני בידי;

בשטר מקויים: בבריא - אין נאמן וחישינן לקנוניא, ולא יגבה מלקוחות ויתומים והקדש אלא בשבועה. בשכ"מ - מהקדש - יגבה בלא שבועה, דאין אדם חוטא ולא לו לעשות קנוניא על ההקדש.

מלקוחות - יגבה בשבועה, דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דווקא במתנה אבל כשמצווה לתת מכח מלוה הוי כמלוה.

אינו מקויים: לא אמר תנו - אין נותנין, דדלמא אמר כדי שלא להשביע את בניו, והמלוה זייף השטר. אמר תנו - מיתומים והקדש - נותנין.

מלקוחות - יגבה בשבועה, דחישינן בהו לקנוניא.

- שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי או שאמר תנו מנה לפלוני, ואמרו יתומים פרענו - נאמנים.
- אמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים שאמר שפרע - נאמנים במיגו שיכלו לומר פרענו, ואדכורי מדכר.
- אמר תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים שאמר שפרע - אין נאמנים, דאם פרע לא היה אומר תנו.
- עשה קנין; לר"ת ור"ח - אין נאמן לומר אח"כ שטעה, חוץ משכ"מ שאין דעתו מיושבת עליו.

חוץ מכשבעל הקרקע מודה.

לתוס' - נאמן לומר שטעה במיגו דפרעתי, חוץ מב'תנר' דהוי כמיגו במקום עדים שאם היה פטור לא היה אומר תנו.

- מלוה בשטר - גובה אף ממשועבדים. מלוה בעדים - גובה רק מבני חורין.
- לעולא - שעבודא דאורייתא, ובמלוה ע"פ מדרבנן גובה רק מבני חורין משום פסידא דלקוחות, אבל מלוה בשטר אית ליה קלא ולקוחות אפסידו נפשיהו.

לרבה - שעבודא לאו דאורייתא, ובמלוה בשטר מדרבנן גובה ממשועבדים כדי שלא תנעול דלת, ובמלוה ע"פ דלית ליה קלא חששו לפסידא דלקוחות.

לר"י ור"ל - שעבודא דאורייתא ואפי' מלוה ע"פ גובה מלקוחות.

לרשב"ם - פליגי אפי' ב'מיניה' אי שעבודא דאורייתא או לא, ולמ"ד דאורייתא הוי אף ממטלטלי דכתי' "ויציא אלד העבוט". ומ"ד לאו דאורייתא מוקי לה במשכנו שלא בשעת הלואתו.

לתוס' - פליגי רק לענין שעבוד קרקע דלקוחות ויורשים. ולמ"ד לאו דאורייתא אפי' שכתב אחריות לא מהני, דאין יכול לשעבד נכסיו אע"פ שיכול למוכרן.

- תוס': מוזן האשה והבנות דגובה מבני חורין י"א לפי שאין קצובין, אבל אם היו קצובין היו גובין אע"פ שאין כתובין; לרש"י - דס"ל דמלוה ע"פ גובה מלקוחות.
- לתוס' - משום דאית ליה קלא והוי כמלוה בשטר.

• תוס': למ"ד שעבודא דאורייתא, הא דמודה במקצת נשבע אף שאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות; אן כגון דמחל שעבודו.

אן בדליכא עדים, דשעבודא דאורייתא היינו ע"י עדים אבל לא ע"פ עצמו.

- מלוה בשטר: גובה מיוורשים.

מלוה ע"פ: לרב ושמואל - אין גובה מיוורשים, דשעבודא לאו דאורייתא.

לר"י ור"ל - גובה מיוורשים, דשעבודא דאורייתא.

« לרב פפא - הלכה גובה מיוורשים אפי' למ"ד שעבודא לאו דאורייתא, שלא תנעול דלת. ומודו רב ושמואל דכשעמד בדין גובה, ולא משום דחשיב כתפיס אלא משום דבעמד בדין יש קול (תוס').

- תוס': מוכר שדהו בעדים - גובה ממשועבדים, דיש לה קול.

לתי' א' בתוס' - היינו דווקא מלקוחות דעשו חוצפה לקנות דבר שיש עליו קול, אבל לא מיתמי.

לתי' ב' בתוס' - אף מיתמי, דמשום תקנת השוק תקנו שכל שגובה מלקוחות גובה אף מיתמי.

קעז

- הוציא עליו כתב ידו - אין גובה ממשועבדים, דלית ליה קלא, דלקול בעי' תרתי שטר ועדים (רשב"ם).

- כתב ידו; מסרו בפני עדים - לר"א דעדי מסירה כרתי גובה אף ממשועבדים, דמשעת כתיבה שיעבד נפשיה.
- הודה והוחזק בב"ד וקיימוהו - נפשט שאין גובה ממשועבדים, דמסרו במקום הודאה שלא יוכל לומר פרעתי, ותו לא מצו ב"ד בקיומן לעשותו שטר שיש בו אחריות דלא נכתב לדעת כן.
- ערב החתום קודם העדים; כתוב 'פלוני ערב' - גובין מהערב אף ממשעבדי, דוי"ו מוסיף על ענין ראשון והעדים חתומים אף על הערב.
- כתוב 'פלוני ערב' - גובין ממנו רק מבני חורין, דחתימי רק על השטר.
- עדים החתומים על שאילת שלום; כתוב 'שאלר' - פסול, דחיישינן שמא חתמו רק על שאילת שלום. כתוב 'ושאלר' - כשר, דחתומים על הכל.
- ערב לאחר חיתום שטרות; לבן ננס - אין גובין כלל מהערב, דלא הלוהו על אמונתו של ערב זה. לר' ישמעאל - גובין רק מבני חורין. « וכן הלכה.
- נפשט דפליגי אף בחנוק (חנק המלוה ללוה ומצאו חבירו וא"ל הנח לו ואני אתן לך), ודווקא בכתב לו בשטר (תוס').
- ערב דב"ד: לא בעי קנין, דבההיא הנאה דמהימנו ליה ב"ד גמר ומשעבד נפשיה.
- בחנוק: משתעבד רק ע"י קנין.
- ערב דעלמא: לשמאל - לא בעי קנין.
- לרב נחמז - בין בשטר בין בע"פ ואפי' בחנוק; בשעת מתן מעות - לא בעי קנין.
- לאחר מתן מעות - בעי קנין.

« והלכה כרב נחמן. »

הדרין עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

- שכ"מ עדיף על בריא: א. שיכול להקנות הלוואתו בלא מעמד שלושתן (קמח.).
- ב. שקונין ממנו אפי' בשבת (ואפי' במקצת. רשב"ם ותוס' קנו:).
- ג. שיכול לגרש בשבת (תוס' קנו:).
- ד. הולך כזכי, ואפי' אם בבריא לאו כזכי (תוס' קעה.).
- ה. שא"צ לומר אתם עדי (רשב"ם קיג:).